52. Keskiviikkona 18 päivänä syyskuuta 1991

kello 13

Päiväjärjestys

Ilmoituksia

S.

Esitellään:

1) Hallituksen esitys n:o 57 valtion tulo- ja menoarvioksi vuodelle 1992 1394

2) Hallituksen esitys n:o 58 valtioneuvoston lainanottovaltuuksista vuonna 1992 1514

3) Hallituksen esitys n:o 59 valtion liikelaitoksista annetun lain mukaisten liikelaitosten lainanottovaltuuksista vuonna 1992 „

4) Hallituksen esitys n:o 60 asuntoolojen kehittämisrahaston lainanottovaltuuksista vuonna 1992 ..... „

5) Hallituksen esitys n:o 62 laiksi tulo- ja varallisuusverolain muuttamisesta ..... „

6) Hallituksen esitys n:o 63 laiksi asuintalovarauksesta verotuksessa annetun lain muuttamisesta ..... „

7) Hallituksen esitys n:o 64 laeiksi yhtiöveron hyvityksestä annetun lain sekä elinkeinotulon verottamisesta annetun lain muuttamisesta annetun lain voimaantulosäännöksen muuttamisesta ..... „

8) Hallituksen esitys n:o 65 laiksi liikevaihtoverolain väliaikaisesta muuttamisesta ..... „

9) Hallituksen esitys n:o 66 laiksi eräistä vakuutusmaksuista suoritettavasta verosta annetun lain 3 §:n väliaikaisesta muuttamisesta ..... „

S.

10) Hallituksen esitys n:o 67 laiksi luottoverolain 2 ja 25 §:n muuttamisesta 1514

11) Hallituksen esitys n:o 70 laiksi tasausverolain muuttamisesta ..... „

12) Hallituksen esitys n:o 72 laiksi ravintorasvaverosta annetun lain muuttamisesta ..... „

13) Hallituksen esitys n:o 73 laiksi rehujen rasva- ja valkuaisverosta annetun lain muuttamisesta ..... „

14) Hallituksen esitys n:o 74 laiksi öljyjätemaksusta annetun lain 10 §:n muuttamisesta ..... „

15) Hallituksen esitys n:o 69 rahoitustoimintalaiksi sekä eräiksi siihen liittyviksi laeiksi ..... „

Puhetta johtaa puhemies Suominen.

Nimenhuudossa merkitään poissa oleviksi edustajat Ala-Nissilä, Alho, Antvuori, Dromberg, Hacklin, Halonen, Isohookana-Asunmaa, Jaakonsaari, Jansson, Jokiniemi, Jurva, Karhunen, Koistinen, Koskinen, Lehtosaari, Malm, Miettinen, Niinistö, Nordman, Ollila, Paasio, Perho-Santala, Rajamäki, Ranta, O. Rehn, Riihijärvi, Ryynänen, Rönnholm, Salolainen, Särkijärvi, Tiuri ja Varpasuo.

Nimenhuudon jälkeen ilmoittautuvat edustajat Perho-Santala, Niinistö, Antvuori, Jaakonsaari, Alho, Ala-Nissilä ja Nordman.

Ilmoitusasiat:

Lomanpyynnöt

Vapautusta eduskuntatyöstä saavat tästä päivästä yksityisasioiden vuoksi edustajat Ala-Nissilä, Jokiniemi, Jurva, Karhunen, Koistinen, Malm, Miettinen, Nordman, Perho-Santala, Rajamäki, Riihijärvi ja Rönnholm, tämän kuun 20 päivään yksityisasioiden vuoksi ed. Rauramo sekä virkatehtävien vuoksi tämän kuun 21 päivään edustajat Jansson ja Salolainen, 24 päivään ed. Hacklin sekä 25 päivään edustajat Dromberg, Halonen ja Tiuri.

Uusia hallituksen esityksiä

Puhemies: Ilmoitetaan, että tasavallan presidentin kirjelmän ohella kuluvan syyskuun 13 päivältä ovat eduskunnalle saapuneet hallituksen esitykset n:ot 61, 75 ja 76, jotka nyt on edustajille jaettu.

Kirjalliset kysymykset

Puhemies: Ilmoitetaan, että eduskunnalle ovat, puhemiehelle osoitettuina, saapuneet vastaukset kirjallisiin kysymyksiin n:ot 192 ja 196. Nämä kysymykset vastauksineen on nyt jaettu edustajille.

Päiväjärjestyksessä olevat asiat:

1) Hallituksen esitys n:o 57 valtion tulo- ja menoarvioksi vuodelle 1992

Valiokuntaan lähettäminen

Puhemies: Puhemiesneuvosto ehdottaa, että asia lähetettäisiin valtiovarainvaliokuntaan.

Samassa yhteydessä sallitaan keskustelu myös päiväjärjestyksen 2)—14) asiasta.

Keskustelu jatkuu:

Ed. Laine: Herra puhemies! Keskustelua yöllä jatkettiin kello 2:een saakka. Silloin oli paljon vähemmän kansanedustajia paikalla kuin nyt.

Hallituksen esitys ensi vuoden budjetiksi ylittää tylyydessään kaikki tähän mennessä tuntemani budjettiesitykset, joista tämä on 23:s. Tämä esitys on lamaa vauhdittava, mutta ei sitä torjuva budjetti. Se vääristää kansantulon uudelleenjakoa ottamalla sieltä, missä ennestäänkin on vähän, ja antamalla sinne, missä korkeasuhdanteen vuodet mahdollistivat makean elämän. Kun Holkerin hallitus antoi pieni- ja keskituloisille mahdollisuuden syödä silakkaa, niin Ahon hallitus on viemässä vielä tämänkin "herkkupalan" palkansaajien, eläkeläisten, työttömien, sairaiden ja lasten suusta. Tällainen linja ja tällainen budjettiesitys on todistus hallituksen linjan yksipuolisuudesta ja epäsolidaarisuudesta.

Pääministeri Aho on kuukausien ajan toistanut vakioteesiään: "Kaikki ovat syyllisiä lamaan, ja siksi kaikkien on osallistuttava talkoisiin." Ovatko todella kaikki syyllisiä? Miten 2 000—3 000 markan eläketuloa kuukaudessa saava on syypää kulutusjuhlaan, taantumaan ja lamaan? Korkeintaan siksi, että hänellä on ollut liian vähän ostovoimaa hankkiakseen kaiken tarvitsemansa, mistä johtuen vähittäismyymälä, tukkuliike ja tuottaja eivät ole saaneet tuotteitaan riittävästi kaupaksi. Miten työtön voi olla syyllinen lamaan? Ei mitenkään. Miten lakimääräisten sairausvakuutuskorvausten ja sosiaalietujen saajaa voidaan syyttää taloudellisesta lamasta tai osapäivätyöntekijää taikka pienipalkkaista siivoojaa, liikeapulaista, rakennustyöläistä jne? Talonpoikaisjärki sanoo, ettei voida syyttää, mutta Ahon hallitus näyttää olevan toista mieltä.

Pääministeri Aho väitti viime perjantaina television kuvaruudussa, että kansalaisten perusturvaan ei kosketa. Eikö pääministeri tunne hallituksensa budjettiesitystä? Siihen sisältyy ensi vuoden osalta lähes 6 miljardin markan leikkaus lakisääteisiin sosiaaliturva-, eläkevakuutus-, sairausvakuutus- ja työttömyysturvaetuihin. Lisäksi hallitus ilmoittaa, että "eläkemenojen vähentämiseksi muutetaan lainsäädäntöä vuoden 1993 alusta lukien joko eläkeindeksejä yhdistämällä tai ns. jäädytyssäännöstöä muuttamalla". Viimeksi mainittu ilmoitus on selvä osoitus siitä, että hallitus valmistautuu jatkossakin heikentämään perusturvaa, vaikka vaalien edellä myös

Suomen keskusta puhui perusturvan kehittämisestä. Tuntuu siltä, että kokoomus on saanut työvoiton, ellei peräti selkävoiton, keskustasta.

Ministeri Viinanen vähätteli eläkeläisille säädettäväksi ehdotetun kelamaksun vaikutusta sanoen, että eiväthän he joudu maksamaan. Herra valtiovarainministeri, te kuitenkin ehdotatte, että kansaneläkemaksua peritään 1,3 penniä äyriltä. Eläkeläiset joutuvat yleisesti maksamaan kunnallisveroa, vaikka valtionveroa ei perittäisi. Siten, kun kelamaksu sidotaan veroäyrien määrään mainitun suuruisena, tietenkin eläkeläiset erittäin suuressa määrin joutuvan tämän lisärasituksen kohteeksi.

Nimenomaan keskustan, RKP:n ja kristillisen liiton, mutta myös dynaamisuuttaan, modernisuuttaan ja nykyaikaisuuttaan korostavan kokoomuksen kansanedustajilta haluaisin kysyä: Pidättekö todella hyväksyttävänä sitä, että työttömyyden ylittäessä kaikki tähänastiset ennätysluvut perustuslaissa ja työllisyyslaissa asetettuja työllistämisvelvoitteita vesitetään ja työttömyysturvaa heikennetään? Palkansaajien ja eläkeläisten verotusta kiristetään, mutta samanaikaisesti yhteisöjen verotusta edelleen kevennetään. Sairauskuluvähennys poistetaan ja muita sosiaaliturvaetuuksia todella leikataan yhteensä lähes 6 miljardilla markalla, mutta rikkaat saavat pitää sen verohelpotuksensa, joka antaa yli 400 000:n vuositulon saajalle yli 16 000 markkaa liksaa lisää käteen. Asuntovelkaisten asemaa vaikeutetaan esimerkiksi korkojen verovähennysoikeutta kaventamalla, mutta samalla annetaan valtuudet yli 10 miljardin markan hävittäjähankintojen käynnistämiseen. Tämänkö kaiken hyväksytte?

Valtiovarainministeri Viinanen ja myös muut ministerit ovat useasti toistaneet väitteitä julkisten menojen kohtuuttomasta kasvusta ja sen vaikutuksesta kansantalouden tilaan ja yritysten kilpailukykyyn. On myös puhuttu palkkatason korkeudesta, yritysten kannattamattomuudesta, investointien ja pääomien vähäisyydestä ja voittojen pienuudesta. Näitä väitteitä on aihetta tarkastella yksityiskohtaisemmin.

Ensinnä on syytä muistaa, että monet yritykset ovat menestyneet viime vuosinakin erinomaisesti. Näin on ollut esimerkiksi Huhtamäkiyhtymän, Partekin, Neste Oy:n ja monen muun laita. (Hälinää)

P u h e m i e s (koputtaa): Pyydän edustajia käymään yksityiset keskustelunsa salin ulkopuolella.

P u h u j a : Siitä huolimatta myös hyvin menestyneille yrityksille ovat menneet jatkuvasti ne väliaikaisiksi tarkoitetut elvytyshelpotukset, joita alettiin 70-luvun lopulla maksaa.

Hallitus väittää julkisten menojen kasvun olleen osasyynä talouslamaan ja vientiteollisuuden ongelmiin. Oecd:n viime vuonna julkaisema tilasto kuitenkin kertoo julkisten menojen osuuden bkt:sta olleen vuonna 1988 Suomessa 40,2 prosenttia, kun se oli Oecd:n eurooppalaisissa jäsenmaissa samaan aikaan keskimäärin 47,9 ja Eec-maissa keskimäärin 48,1 ja esimerkiksi Hollannissa 57,9, Ruotsissa 59,6 ja Tanskassa 60,2 prosenttia.

Talouslama ei siis johdu siitä, että julkinen tai yksityinen kysyntä olisi rajoittanut esimerkiksi vientiteollisuuden investointeja ainakaan kilpailijamaita enemmän. Päinvastoin suomalaisen teollisuuden investointiaste on ollut ja budjetin liitteiden mukaan on edelleen selvästi keskimääräistä korkeampi, mutta investoinneista yhä suurempi osa on suuntautunut ulkomaille.

Pääomien suorat sijoitukset ulkomaille jatkuvat entisellä vauhdilla. Siksi on kysyttävä, miksi hallitus ei puutu tähän asiaan. Hallitus väittää suomalaisen teollisuuden kilpailuaseman heikentyneen erityisesti kilpailijamaita korkeampien palkkojen ja työvoimakustannusten seurauksena. Todellisuudessa esimerkiksi metalliteollisuudessa kokonaistyövoimakustannukset työtuntia kohden laskettuna olivat viime vuonna kilpailijamaiden keskitasoa eli Suomessa 80,92 markkaa; Norjassa 83,68 markkaa; Ruotsissa 83,90 markkaa; Saksassa 85,79 markkaa; Sveitsissä 94,17 markkaa. Ranskassa ja Italiassa luvut olivat Suomen lukua pienemmät.

Kun otetaan huomioon, että suomalaisen teollisuuden työn tuottavuus on 1980-luvulla kasvanut 20 prosenttia enemmän kuin kilpailijamaissa, että bruttovoittoaste oli 10 prosenttiyksikköä kilpailijamaita korkeampi ja että vientihinnat ja vientitulot kasvoivat Suomessa kilpailijamaita nopeammin, ei vientiteollisuuden vaikeuksien syynä ole korkea palkkataso eikä työn tuottavuuden heikkous.

Palkkojen sijasta suomalaisia yrityksiä kyllä todella rasittavat keskimääräistä korkeammat markkinointi- ja hallintokulut, vientiteollisuuden oma vinoutunut kustannusrakenne, talouden pitkälle viety monopolisoituminen sekä korkea hallitsematon korkotaso, johon ei näytä kiinnitettävän riittävää huomiota. Miksi hallitus ja talouselämän johto eivät näe näitä syitä ja ryhdy niitä korjaamaan?

Hallitus on luvannut asettaa kaikki tulot samalle viivalle. Tällainen lupaus lepää tyhjän päällä. On syytä muistaa, mihin edellä viittasin, että 70-luvulla annetut ja väliaikaisiksi ilmoitetut elvytyshelpotukset ovat edelleen voimassa. Niitä on maksettu ja maksetaan niin korkeasuhdanteen vuosina kuin muulloinkin, ja nämä 9 miljardin tukiaiset ovat edelleen koskemattomia. Ahon hallitus toimintansa ensimmäisellä viikolla päätti lisäksi noin 7 miljardin markan lisätukiaisista teollisuudelle ja yritystoiminnalle.

Samaan aikaan korkean hintatason Suomessa teollisuustyöntekijän käteen jäävän ansion ostovoima on kilpailijoihin verrattuna alhaisin. Sama pätee ainakin osittain myös sosiaaliturvan rahallisten etujen, esimerkiksi työttömyysturvan, sairauspäivärahojen ja pienten eläkkeiden, ostovoimaan.

Lisäksi kotitalouksia rasittaa ennätysmäinen velkataakka ja korkea korkotaso. Siksi palkansaajiin, työttömiin ja sosiaaliturvan varassa eläviin kohdistetut yhteiskuntasopimuksen perustavoitteet ja säästösuunnitelmat ovat ihmisarvoa loukkaavia ja siten hylättäviä.

Yhteiskuntasopimuskeskustelujen keskeinen vaatimus vientiteollisuuden hintakilpailukyvyn parantamisesta leikkaamalla palkkoja, sosiaaliturvaa ja koulutusta ei ole hyväksyttävissä. Yhteiskuntasopimuksella vientiteollisuus, pankit ja suljetun sektorin monopolit pyrkivät vanhaan tapaan maksattamaan virheensä ja heikkenevän kannattavuutensa kansalla ja kansantaloudella. Siinä on ehdotetun yhteiskuntasopimuksen taloudellinen ja poliittinen ydin.

Elinkeinoelämän tutkimuslaitoksen tutkimusohjaaja, tohtori Matti Pohjola on kirjoittanut tutkimusartikkelin, joka julkaistiin Paulon Säätiön kirjassa "Korkean hintatason Suomi". Tohtori Pohjola osoitti kirjoituksessaan teollisuustyöntekijän käteenjäävän keskituntiansion ostovoiman olleen Suomessa vuonna 1985 alhaisimman 11 Euroopan maan keskinäisvertailussa. Esimerkiksi Norjaan, Saksaan ja Isoon-Britanniaan verrattuna ostovoima oli Suomessa yli neljänneksen alhaisempi. Jopa Espanjassa ostovoima oli tuntuvasti korkeampi. Kansainvälisen vertailun pohjalta puheet kulutusjuhlasta ovat olleet vahvasti liioiteltuja, totesi tohtori Pohjola.

Samassa artikkelissa tohtori Pohjola totesi kokonaistyövoimakustannusten tarkastelun osoittavan, "että Suomi on työnantajan kannalta edullinen maa". Hän osoitti vuosien 1980 ja 1985 keskiarvojen perusteella vain Ison-Britannian ja Italian teollisuuden työvoimakustannusten olleen Suomea alhaisemmat. Vaikka tohtori Pohjola toteaakin työvoimakustannusten nousseen 1980-luvun puolivälin jälkeen Suomessa vertailumaita nopeammin, niin 1986 ja 1988 keskiarvoluvut osoittivat, että Ranskaa, Isoa-Britanniaa ja Italiaa lukuun ottamatta kokonaistyövoimakustannukset olivat Suomen vastaavia kustannuksia korkeammat.

Tohtori Pohjolan kirjoitukseen liittyvistä tilastoista käy edelleen ilmi, että esimerkiksi vuosien 1986 ja 1988 suhteellisten yksikkökustannusten keskiarvoluvut teollisuudessa olivat Suomessa kaikkia vertailumaita alhaisemmat Belgiaa lukuun ottamatta. Tohtori Pohjola päätyikin seuraavaan toteamukseen: "Keskivertotyöntekijän näkökulmasta katsoen Suomi ei ole erityisen hyvä maa asua, jos kriteerinä käytetään käteenjäävän palkan ostovoimaa. Se on itse asiassa huonoin vertailun kohteena olevista maista. Teollisuuden työnantajan kannalta tilanne on päinvastainen. Maamme on parhaita hintakilpailukyvyllä mitaten." — Tämä oli siis Elinkeinoelämän tutkimuslaitoksen tutkimusohjaajan tekstiä, jota olen tässä lainannut.

Kirjoituksensa lopuksi Pohjola toteaa Suomen olevan korkeiden hintojen ja alhaisten palkkojen maan ja että bruttovoittoaste oli Suomessa 1980-luvulla 10 prosenttiyksikköä korkeampi kuin muissa pitkälle teollistuneissa Euroopan maissa Italiaa lukuun ottamatta, jossa voittoaste oli vielä korkeampi.

Herra puhemies! Olen puheenvuorossani koettanut käsitellä sellaisia asioita, jotka mielestäni osoittavat, että hallitus ei oikein vahvoilla ole niiden tavoitteiden osalta, jotka hallitus yhteiskuntasopimukselle on asettanut. Myönnän, että luvut, joita viimeksi käsittelin, eivät ole enää aivan paikkansa pitäviä tänään. Aika läheisestä menneisyydestä ne on poimittu, ja ne osoittavat, että palkansaajiin, eläkeläisiin ja työttömiin ei rasitusten pääpainoa tässä maassa pidä asettaa, kuten hallitus nyt budjettiesityksellään pyrkii tekemään.

Ed. A i t t o n i e m i (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Kunnioittamani kansanedustaja Ensio Laine yritti tässä todistella sitä, että Suomessa ei todellisuudessa ole lamaa, vaan se on porvarien salakähmäisyyttä. En minä tähän kyllä ihan usko.

Mutta eräs seikka, joka minulla vähän tällaisena abstraktina ajatuksena kiinnitti huomiota ed. Laineen puheessa, oli se, että hän sitoi kansallisen vastuun rangaistusperiaatteen poh-

jalle eli ollakseen vastuussa yhteiskunnan nykyisestä tilanteesta henkilön tai kansanosan täytyy olla jollakin tavalla syyllistynyt johonkin. Ed. Laine tietää varsin hyvin SMP:n eduskuntaryhmän kannan, eli me emme hyväksy minkäänlaisia heikennyksiä eläkeläisten, vähäosaisten, ihmisten elintasoon budjetin käsittelyssä. Kysymys ei ole siis siitä. Mutta ovatko kansaneläkeläiset syyllisiä tähän? Ei asiaa voida syyllisyyspohjalta ratkaista.

Jos syyllisiä etsittäisiin, niin ensimmäinen olisi Suomen Pankin pääjohtaja Kullberg, joka on vaikuttanut vuodesta 86 tähän päivään. Seuraava syyllinen olisi Holkerin hallitus, nimenomaan toimikautensa viimeisten kuukausien ajalta, jolloin se salasi todellisuuden, missä tilassa maa taloudellisesti alkoi olla. (Ed. Gustafsson: Mitä Vennamo teki posteille?) Ja sitten ecuratkaisuun liittyvien virheiden vuoksi Ahon hallitus, koska se ei devalvoinut ecuratkaisun yhteydessä, ja nyt se on myöhäistä. He ovat syyllisiä, ja heidän omaisuutensa pantaisiin takavarikkoon ja heidät heitettäisiin tyrmään, jos lähdettäisiin siitä, että täytyy olla jonkinlainen syyllisyys asioihin. Ed. Laine, tämä ajattelutapa on väärä, mutta lopputulos oli oikea.

Ed. S k i n n a r i (vastauspuheenvuoro): Herra puhemies! Ed. Laineen sinänsä hyvässä puheenvuorossa oli kyllä yksi kohta, josta olen hänen kanssaan eri mieltä: Kuka hallituksessa on saanut selkävoiton? Minun mielestäni se on nimenomaan ollut keskusta, joka on tuonut suomalaiseen työmarkkinakäytäntöön sen uuden piirteen, että palkansaajajärjestöjä ei oteta ollenkaan päätöksenteossa huomioon. Kolmikantaperiaate on romutettu, ja tämä käy nimenomaan keskustapuolueelle.

Ainoa asia, jossa tästä periaatteesta on luovuttu ja jossa näyttää siis siltä, että keskusta olisi ollut heikoilla, koskee sosiaali- ja terveysministeriön pääluokkaa. Miksi näin on voinut tapahtua? Kyllähän työnantajat keväällä osasivat laskea, että kun ministeri Kuuskosken johtaman ministeriön pääluokkaan puututaan, niin siitä huolimatta, että keskusta piti perusturvaa yhden sivun vaalimainoksissa vielä erittäin tärkeänä, eivät Esko Aho ja Paavo Väyrynen tiukan paikan tulleen Eevaa puolusta. Eeva Kuuskoski saa olla yksin. Näin 1 prosenttiyksikkö presidenttigallupissa keskustan sisällä merkitsee aina sitä, että 1 miljardi pannaan Eeva Kuuskosken selitettäväksi: Minkä takia sinä nyt sairailta, köyhiltä ja työttömiltä viet rahoja? Tähän keskustapuolueen sisäiseen presidenttipeliin työnantajat osasivat hyvin iskeä, ja tässä sitä ollaan. Kansa maksaa tämän keskustan sisäisen poliittisen pelin seuraukset.

Ed. L a i n e (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ed. Aittoniemelle toteaisin, että en minä todella etsinyt syyllisiä. Ei minun puheenvuoroni perustunut syyllisten etsimiseen, vaan minä vastasin pääministeri Ahon väitteeseen, että kaikki ovat syyllisiä lamaan ja siten kaikkien pitää osallistua talkoisiin. Koetin siis osoittaa, että eläkeläiset, työttömät, pienet palkansaajat ovat syyttömiä. En etsinyt heitä syyllisiksi.

Olen kyllä ed. Aittoniemen kanssa samaa mieltä siitä, että silloin kun syyllisiä haetaan, niin esimerkiksi juuri Suomen Pankki on eräs suurimmista syyllisistä.

Ed. Skinnarin puheenvuoron johdosta totean, että jos hän vain yhdessä asiassa oli eri mieltä, niin tämä merkitsee erittäin hyvää vasemmiston yhteistyötä ajatellen. Olen erittäin pitkälle samaa mieltä hänen puheenvuoronsa loppuosasta, vaikka en minä nyt erityisesti ole innostunut keskustan haukkumisesta sen vuoksi, että sellainenkin puolue tässä maassa on. Minä moitin sellaisen puolueen politiikkaa, joka on täsmälleen samanlaista kuin Holkerin hallituksen politiikka, jota keskusta ennen niin voimakkaasti arvosteli.

Ed. S e p p ä n e n (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Mielestäni keskustelussa kokoomus, pääsee nyt aivan liian vähällä. Nimittäin ainoa asia, joka yhdistää edellistä hallitusta ja tätä hallitusta on kokoomus ja kokoomus on ehdottomasti syyllinen ainakin suurituloisille annettuun veroalennukseen. Keskusta jatkaa vain kokoomuksen viitoittamalla linjalla, ja veroalennus pidetään voimassa, eikä keskusta lähde etsimään kansantalouteen sellaisia ratkaisuja, joilla maa voitaisiin jälleen nostaa jaloilleen. Mielestäni budjetin menopuoli ei ole niin suuri ongelma tällä hetkellä kuin tulopuoli ja tulopuolella keskusta on harjoittanut kokoomuksen painostuksesta ja toimeksiannoista sellaista politiikkaa, joka on johtamassa ennätykselliseen budjettivajeeseen.

En minä ymmärrä sitä, että keskusta aiheuttaa budjettivajetta 6—7 miljardia markkaa esimerkiksi sillä tavalla, että kansaneläkevakuutusmaksut maksetaan nyt valtion budjetista. Aikaisemmin niitä ovat maksaneet mm. työnantajat, ja nyt ne on pantu valtion budjettiin. Siitä löytyy 6—7 miljardia markkaa budjettivajetta. 2 miljar-

dia markkaa löytyy suurituloisille annetuista verohelpotuksista, jotka pidetään edelleen voimassa, ja 7 miljardia markkaa löytyy yrityksille annettua liikevaihtoverohelpotusta, kun me olemme siirtymässä arvonlisäverojärjestelmään. Siinä on jo 15 miljardia markkaa sellaista budjettivajetta, johon syypää on kokoomus siellä taustalla monessa mielessä. Keskusta ei ole lähtenyt puolustamaan budjetin tulopuolta sillä tavalla, että maan asiat voitaisiin saada kuntoon ja maa jaloilleen. Te olette panemassa lamaa nyt pienille ihmisille maksuun, mutta taustalla on kokoomus.

Ed. Sasi (vastauspuheenvuoro): Herra puhemies! Ed. Seppäselle haluan todeta, että jotta Suomi pääsee irti lamasta, perusedellytys on se, että me voimme turvata yritysten kilpailukyvyn ja tällä tavalla viennin kasvun ja hyvinvoinnin kasvun.

Haluan korostaa erityisesti sitä, että kun ed. Seppänen täällä populistisesti useassa yhteydessä on väittänyt, että verouudistus suosi suurituloisia, niin väite ei pidä paikkaansa. Ennakkotiedot, jotka saatiin verotuksesta vuoden 89 osalta, osoittavat, että pienituloiset vuonna 89 hyötyivät kaikkein eniten verouudistuksesta. Laskelmat vuosista 1987—1991 osoittavat, että verouudistuksen lopputulos on suhteellisen tasapuolinen kaikille kansalaisryhmille. Kahden viikon kuluttua valmistuvat lopulliset tilastot, ja silloin voimme keskustella tarkempien lukujen perusteella vuoden 1989 osalta täällä salissa. Toivon, että ed. Seppänen ei jatka näitä perusteettomia väitteitään täällä.

Haluan myös korostaa, että verouudistuksen keskeinen sisältö on se, että halutaan tuloverotuksen keventämisellä edesauttaa ja suosia työn tekemistä ja yrittämistä. Jos Suomi halutaan nostaa lamasta, niin ahkeruus ja työnteko kai on se keino, jolla lama saadaan torjuttua ja Suomi nousuun.

Sisäasiainministeri Pekkarinen: Arvoisa puhemies! Siitä, mitä verouudistus viime vaalikaudella tullessaan toi, välttämättä nykyisen hallituksen sisällä ei olla aivan samaa mieltä. En jaa sitä käsitystä, jonka ed. Sasi edellisessä puheenvuorossaan sanoi. Uudistuksen suunnasta olen samaa mieltä kuin ed. Seppänen. Uudistuksen eri vaiheissa suurituloisimmat suhteessa ja absoluuttisesti nimenomaan pärjäsivät paremmin kuin heikoimmassa asemassa olevat, ja näiden vääristymien korjaamisen aika vielä koittaa tämän vaalikauden aikana toivon mukaan. Toivon siinä tukea myös salin tuolta puolelta.

Arvoisa puhemies! Mitä tulee siihen talousperintöön, jonka varaan tavallaan edellä ed. Skinnari omat sanansa sovitti, muistutan ed. Skinnaria siitä, että edellinen hallitus, jossa te, ed. Skinnari, olitte mukana, jätti jälkeensä vuoden, jonka aikana bruttokansantuote supistui yli 30 miljardia markkaa mutta julkiset menot karkasivat 12 prosentin reaalikasvuvauhtiin. Tämä oli se perintö, jonka Ahon hallitus sai käsiinsä, ja tästä perinnöstä juontuu se tosiseikka, että sosiaali- ja terveyshallinnon menot kasvavat ensi vuoden budjettiesityksessä tämän vuoden budjettiesitykseen verrattuna 7,55 miljardilla markalla. Näin paljon suurempi on tuon hallinnonalan menopotti, ja siinä taustalla on mm. se tosiasia, että työttömyys mainitun taloustilanteen seurauksena on noussut niihin lukemiin kuin on ja työttömyyden kustannuksista merkittävä osa kulkee juuri sosiaali- ja terveyshallinnon pääluokan kautta.

Ed. Seppänen (vastauspuheenvuoro): Herra puhemies! Mielestäni ministeri Pekkarinen toimi asiassa puolestani, mitä tulee valtion tuloverouudistukseen. Verouudistus on selvästi suosinut suurituloisia, mitattiinpa asiaa millä mittarilla tahansa. Mutta jos sen lisäksi rupeamme puhumaan muista veroista, joista ed. Sasi ei halua puhua, muistutamme siitä, että kunnallisverot ovat nousseet varmasti yli 200 kunnassa edellisen hallituksen aikana, jossa kokoomus oli mukana. Se on pienituloisille ankara isku, koska he joutuvat maksamaan kunnallisveroa paljon pienemmistä tuloista kuin valtionveroa. Totta kai, jos valtionveron alarajaa nostetaan, se hyödyttää pienituloisia, mutta jos kunnallisveroa nostetaan, siellä tulee vero maksuun pienituloisille.

Liikevaihtoveroa kokoomuksen ollessa hallituksessa on selvästi nostettu. Sitä nostettiin edellisen hallituksen aikana 1,5 prosenttiyksikköä, ja sekin tulee maksuun pienituloisille. Minä tiedän ed. Sasin väitteet, että ei liikevaihtoverokaan kohdistu rasitukseksi pienituloisille. Se on puppua, ed. Sasi. Ainoa mies koko salissa, joka lähtee todistamaan sitä, että liikevaihtovero ei kohdistu ankarimmin pienituloisiin tai suurimenoisiin lapsiperheisiin, olette te. Minä haluaisin löytää jonkun toisen tästä salista, joka lähtisi ed. Sasin kelkkaan asiassa. Se kelkka johtaa hetteeseen, ja sieltä ei selviä omin voimin ulos. Täytyyhän keskustelussa olla jokin rationaalinen pohja.

Ed. Stenius-Kaukonen (vastauspuheenvuoro): Herra puhemies! Ed. Seppänen ja osittain ministeri Pekkarinen jo vastasivat ed. Sasin väitteisiin. Ei tarvitse kuin vielä vain vahvistaa se, että ed. Sasin laskuoppi on aika erikoinen, jos hän saa pienituloiset hyötymään saman verran kuin suurituloiset. Ei auta laskea prosenteilla. Markat ovat ne, jotka vaikuttavat, ja ed. Sasi varmasti tietää omalta kohdaltaan, kuinka paljon hän on hyötynyt verouudistuksesta.

Ed. Seppänen toi esiin myös sen, että pienituloiset maksavat yleensä kunnallisveroa, ja nimenomaan eläkeläiset alkavat maksaa kunnallisveroa: 2 500 markan eläkkeestä eläkeläispuolisot, 2 900 markan eläkkeestä yksinäiset eläkeläiset. Ministeri Viinanen, jonka puheisiin ed. Laine jo viittasi, ei ollenkaan tunnu käsittävän, että esimerkiksi kansaneläkemaksu alkaa purra tällaisista eläkkeistä. On totta, että meillä on yli 300 000 eläkeläistä, joilla on tätä pienempi eläke, eli heitä ei tämä koske mutta kaikkia muita eläkkeitä. Meillä on 800 000 eläkeläistä, joiden eläke on alle 4 000 markkaa kuukaudessa brutto, siis viime vuoden lopussa. Ei tällaisilla tuloilla oleville ihmisille voida laittaa lisää veroja, niin kuin hallitus yrittää, eikä myöskään esimerkiksi sairauskuluvähennystä poistaa, koska he kärsivät siitä kaksinkertaisesti silloin, kun maksavat veroa, koska se pienentää myös heidän eläketulovähennystään. Olisi jo aika uskoa, että pienituloiset tarvitsevat kevennystä verotukseensa, ei mitään lisärasituksia, niin kuin hallitus esittää.

Ed. Skinnari (vastauspuheenvuoro): Herra puhemies! Haluan ministeri Pekkarista muistuttaa siitä, että viime vuoden lopulla, kun budjettia eduskunnassa käsiteltiin, keskustapuolue esitti valtiovarainministeriön ja -ministerin tekemien laskelmien mukaan lisämenoja valtiolle noin 1 200 miljoonaa markkaa ja valtion tulojen osalta verohelpotuksia lisää noin 6 miljardilla markalla. Tätä taustaa vasten sen, mitä ministeri Pekkarinen puhui, hän puhui täysin ristiriitaisesti.

Sama koskee teidän vaalikampanjaanne, jossa oli otsikkona, että perusturvaksi ihminen tarvitsee muutakin kuin ruokavinkkejä pääministeriltä, vaihtoehto on keskusta. Tosiaankin vaihtoehto on syntynyt mutta ei sellainen vaihtoehto, jota te lupasitte, vaan aivan toisenlainen vaihtoehto käytännössä, ja tämä on mielestäni poliittinen valhe. Suomen kansalle teidän on perusteltava ja selitettävä, miten te olette voineet näillä periaatteilla ja tiedoilla tulla tällaiseen valtion budjettiesitykseen kuin olette tällä kertaa tehneet.

Sisäasiainministeri Pekkarinen: Arvoisa puhemies! Myönnän, että ed. Skinnarin muistelot siitä, mikä oli keskustan budjettivastalauseen sisältö, pitävät suurin piirtein paikkansa. Eivät kuitenkaan olleet yli miljardin vaan vähän alle miljardin ne lisäykset, jotka budjettiin esitettiin. Suuruusluokka on aivan oikein, ed. Skinnari.

Mitä veromuutoksiin tulee, tältä osin teidän tietonne eivät pidä alkuunkaan paikkaansa. Te tiedätte hyvin tarkkaan sen, että asteikkolain ja TVL:n sisällä eri muutosesitykset olivat vaihtoehtoisia. Jo noitten esitysten perusteluissa sen selvästi kerroimme, ja niiden yhteisvaikutusta ei voi laskea tuohon tapaan yhteen kuin te edellä kerroitte.

Mitä tulee perusturvaan ja siihen, mitä hallitus siinä asiassa tekee, muistutan vielä, että me pidämme kiinni siitä, mitä hallitusohjelmaan on kirjoitettu. Perusturvauudistuksen tärkeä seuraava oli neljäs vaihe starttaa vuonna 1993.

Mitä indeksien jäädyttämiseen tulee, se on moneen kertaan sanottu, mutta sanottakoon se vielä, että indeksien jäädyttäminen ei tule kysymykseen keskustalle ennen kuin muiden tulonsaajien tulot ei vain jäädytetään vaan laskevat. Jos näin ei tapahdu, indeksien jäädyttämiseen ei myöskään tulla menemään.

Ed. Sasi (vastauspuheenvuoro): Arvoisa herra puhemies! Vasemmistoliiton ja keskustan on helppoa olla yhtä mieltä verotuksesta, koska he olivat oppositiossa edellisellä kaudella ja tietysti jokaisessa asiassa takin kääntäminen kovin nopeasti vaalien jälkeen ei ole kovinkaan helppoa. Haluan vain odottaa niitä tilastoja, jotka lähiaikoina valmistuvat, mutta ennakkotiedot, joita tutkija Harri Ruuttu on antanut kevään aikana verouudistuksesta vuoden 1989 osalta, osoittavat, että varsinkin alle 60 000 markan tuloryhmässä veroalennus on ollut erittäin merkittävä ja sieltä löytyy juuri suurin hyötyjäryhmä.

Ed. Stenius-Kaukoselle haluan todeta, että hyvä on, jos hän on sitä mieltä, että korotukset ja alennukset ovat aina markoissa. Jos nyt pyritään esimerkiksi tulojen pudottamiseen 5 prosentilla kautta linjan, jos meillä on keskiansio 80 000 markkaa, ed. Stenius-Kaukosen linja merkitsee sitä, että tulosopimuksessa pyritään siihen, että kaikilta otetaan 4 000 markkaa pois. Eli pitää olla johdonmukainen: korotuksissa joko

markka- tai prosenttilinja tai vastaavasti myös alennuksissa joko markka- tai prosenttilinja mutta johdonmukaisuus, ja prosenttilinja on kaiketi kaikkein oikeudenmukaisin tässä suhteessa.

Haluan myös korostaa sitä, että kokoomuksen johdonmukainen kanta toki on, että verotuksen painopiste siirretään tuloverotuksesta, joka rankaisee yrittämistä ja ahkeruutta, välilliseen verotukseen, kuluttamiseen, koska jokainen meistä voi itse valita, ostaako tuotteita vai ei, varsinkin niin kauan kuin perustarvikkeet pidetään alhaisen tai nollaverokannan piirissä.

Ed. Lax: Herr talman, herra puhemies! Rohkaistuna viime toukokuussa pitämäni, hallituksen talouspoliittista tiedonantoa koskeneen puheen saamasta vastaanotosta aion poikkeuksellisesti myös nyt pitää koko puheeni suomen kielellä. Aion keskittyä meneillään olevan taloutemme syöksykierteen analysointiin ja toisin, kuin tähän asti on tehty, myös hahmottaa, mihin suuntaan meidän suomalaisten on yllettävä muuttuneessa maailmassa, jotta voisimme nousta nykyisistä vaikeuksistamme ja pää pystyssä täysin rinnoin osallistua uuden Euroopan rakentamiseen. (Ed. Rinne: Mekö sen rakennamme?) — Osallistumme.

En aio puuttua budjettiesityksen yksityiskohtiin, koska nyt on todella kysymys siitä, pitävätkö sen raamit alkuunkaan, toisin sanoen, löytyykö todella rahaa kaikkiin kaavailtuihin menoeriin. Jotkut teistä tulevat ilmeisesti pitämään minua inhorealistina, kun lähden kuvaamaan tilannetta. Kuitenkin olen vain realisti.

Toukokuussa varoitin hallitusta makroekonomistien tarjoamista teoreettisista malleista, joiden ohi aika jo silloin oli ajanut. Rohkenen epäillä, että hallitus, mikäli sillä jo alkukesästä olisi ollut se kokemus, jonka kulunut kesä on sille tuonut, ei olisi kesäkuun alussa uskaltanut lähteä sitomaan Suomen markkaa ecuyksikköön korjaamatta ensin markan yliarvostusta.

Hallituksella ei ollut noita kokemuksia tuolloin ja se valitsi toisen tien. Tämä tie on ajanut poliittisen opposition ja etujärjestöt temppelin harjalle. Tilanne on nyt kuin pajatsopeli, jossa markkinavoimat uhkaavat kaapata itselleen onnettaren paikan. Suomen kansa odottaa nyt kauhuissaan, ehtiikö järki voittaa, ennen kuin markkinavoimat brutaalilla tavallaan ratkaisevat tilanteen.

Vuosikymmeniä jatkuneen talouskasvun varassa syntyneet päätöksentekomallit ja näissä kouliintuneet päättäjät ovat toistaiseksi osanneet kohdistaa julkisen huomion ja keskustelun sinänsä välttämättömiin säästötoimiin ja julkisen talouden leikkauksiin mutta vain tähän. Pelkästään leikkaamalla kustannuksia ja villeiksi kasvaneita toimintoja eri puolilla yhteiskuntaa Suomen kansa ei nouse nykyisestä ahdinkotilastaan. Maamme johtajien, mikäli he todella ovat johtajia sanan varsinaisessa merkityksessä, täytyy ennen kaikkea pystyä luomaan uskoa tulevaisuuteen. Se ei kuitenkaan onnistu hokemalla, että "kyllä me pärjätään".

No niin, mitä tämä kesä onkaan meille opettanut? Ennen kaikkea sen, että usko siihen, että Suomessa olisi syntymässä järkeviä edellytyksiä yrittämiselle, investointitoiminnalle ja työnteolle, horjuu pahasti. Markkinoiden selvä epäluottamuksen osoitus Suomen Pankin viitoittamaa linjaa kohtaan on se, että markkinakorot ovat useita prosenttiyksiköitä korkeammat kuin eurokorot samalla, kun bruttokansantuote maassamme romahtaa sellaisella vauhdilla, jota ei ole koettu missään Länsi-Euroopassa toisen maailmansodan jälkeen. Luvattiin, että valittu linja rauhoittaisi korot eurotasolle. Näin siis ei ole käynyt. Muualla maailmassa vastaava tilanne olisi herättänyt suunnatonta arvostelua keskuspankkia kohtaan. Siellä asiasta olisi tullut hallitseva uutisaihe, mutta täällä julkinen sana syystä tai toisesta on vaiennut.

Levottomuutta markkinoilla ei pidä ihmetellä. Työttömien määrä on rikkonut kaikkein pahimmatkin ennakkoarviot ollen jo ilmeisesti vähintään 250 000:ssa, ja harva se päivä voidaan myös todeta, miten toimintaa on pakko supistaa taloutemme selkärankana olevien suurten, vieläpä huippuosaamista edustavien teollisuusyritysten piirissä.

Teollisuustuotanto on tänä vuonna jo laskenut ennennäkemättömät toistakymmentä prosenttia. Neljännes valtion budjettiesityksen rahoituksesta on kattamatta, samalla kun suurimmassa oppositiopuolueessa oman puheenjohtajan kaataminen näyttää kiinnostavan enemmän kuin Suomen kansan kohtalonkysymysten ripeä selvittäminen. (Ed. Kasurinen: Ei se oikein tähän kuulu!) Mistään nopeista ratkaisuista järjestökentässä ei liioin ole tietoa palkkojen sen enempää kuin puunkaan hinnan osalta. Hälyttävää on myös, ettei hallitus sen enempää kuin oppositiokaan ole osannut tehdä kansalaisille selväksi, millaisia taitoja Suomenmaassa tulisi kehittää, jotta edessä oleva väistämätön elintason lasku saataisiin taitetuksi.

Myös kaikkein aavistamattomimmille päättäjille alkaa nyt valjeta, kuinka riippuvaisia me olemme suurista vientiteollisuusyrityksistämme, etenkin metsäteollisuudesta. Aletaan tajuta, että suuri osa parhaista suomalaisista insinööritaidoista on metsänjalostuksen johdannaisia, hyödynnettiin tuota tietoa pienissä tai keskisuurissa teollisuusyrityksissä taikka erilaisissa asiantuntijayrityksissä taikka koski se koneiden ja prosessien suunnittelua tai rakentamista, energian tuotantoa taikka ympäristötekniikkaa. Nämä johdannaiset riutuvat, ellei sallita itse pääelinkeinon pysyä voimissaan.

Kuinka olemme hyödyntäneet kalleinta kansallisaarrettamme, metsävarojamme, kun emme onnistu enää saamaan kuin vähän yli puolet puustomme kasvusta jalostukseen ja myyntiin? Kansallista järjettömyyttähän tämä on ja pahimman laatuista vielä. Meidän tulisi määrätietoisesti järjestää maamme sisäiset mekanismit siten, että metsiemme kasvu viimeistä kuitua myöten saataisiin jalostukseen ja myyntiin siitä riippumatta, miten tuulet puhaltavat maamme ulkopuolella.

Sahojen ja selluteollisuuden puun hankinnat vastaavat noin 80:tä prosenttia maassamme tehtävien puun hankintojen kokonaisarvosta. Miten näiden yritysten käy? Tässä ja nyt ne eivät pysty myyntituloillaan kattamaan edes juoksevia liikemenojaan, saati korkokulujaan tai muita pääomamenoja. Myyntitulojen ja juoksevien menojen erotus, ns. käyttökate, on sahoilla —15 ja selluteollisuudesta —10 prosenttia liikevaihdosta. Vertailun vuoksi voidaan todeta, että kun käyttökate on +20 prosenttia, yleensä maassa käy hyvin. (Ed. Seppänen: Ei ihan niinkään hyvä tarvitse olla!)

Kuka kuvittelee, että näiden yritysten rahoittajat jäisivät tässä tilanteessa toimettomina seuraamaan kehitystä sivusta? Kun tietää, miten tällaisten luottojen ehdot on kirjoitettu, voidaan vuorenvarmasti olettaa, että useat ulkomaiset pankit jo nyt ovat ryhtyneet ennenaikaisesti vaatimaan lainojaan takaisin.

Wärtsilä Meriteollisuuden konkurssi on tehnyt ulkomaiset luotonantajat erityisen varovaisiksi. Se mursi pitkän vakaan perinteen ja osoitti, että rahamarkkinoiden vapauttamisen jälkeen myös Suomessa on täysin mahdollista, että suuret yritykset voivat päätyä konkurssiin. Ulkomaiset pankkipiirit eivät sitä paitsi ole pystyneet tekemään itselleen selväksi, miten on mahdollista, että kokonaistuotanto, siis bruttokansantuote, voi romahtaa tällä lailla Suomen kaltaisessa kehittyneeksi kuvitellussa taloudessa.

Suomen teollinen perusta uhkaa käydä kansallisen turvallisuutemme kannalta kestämättömän kapeaksi. Taloutemme selkäranka metsäteollisuus uhkaa murtua siitä huolimatta, että se on maailman kehittyneimpiä. Miksi? Siksikö, että Suomen Pankin talousteoreetikot ovat saaneet päähänsä, ettei jalostusaste ole riittävän korkea. Tekee mieli kysyä, kuinka korkeaksi jalostusasteen oikeastaan pitää nousta, kun se jo nykyisellään on maailman korkeimpia.

Tässä tilanteessa tulee hakematta mieleen vanha kansan hokema: Leikkaus onnistui, mutta potilas kuoli. On täysin totta, että devalvaatio sinänsä on tuomittava keino. Se on yhtä tuomittava kuin se, että kovassa kuumeessa olevaa kuolemansairasta potilasta hoidettaisiin jatkuvasti kuumetta alentavin lääkkein. On aivan selvää, että sairauden syy ensin on tunnistettava ja saatava hoidetuksi. Mutta kukaan täysjärkinen lääkäri ei varmasti ryhtyisi leikkaamaan potilasta, jolla on 42 asteen kuume, mikäli olisi vaihtoehtoinen mahdollisuus ensin laskea potilaan kuume ja vasta sen jälkeen suorittaa leikkaus.

Teollisuuden tuotannossa olemme vuodessa pudonneet viiden vuoden takaiselle tasolle. Onko tarkoitus kahdessa vuodessa palata kymmenen vuoden takaiselle tasolle? Vientiteollisuudestamme puolet toimii jo ulkomaan kamaralla. Milloin sen pitkään voittopuolisesti ulkomaille suuntautunut investointitoiminta saadaan jälleen kohdistumaan kotimaahan?

Kuka kuvittelee, että nykyisillä eväillä Suomessa syntyisi uusia esimerkiksi Nokian kaltaisia miljardiluokan vientiyrityksiä? Alamäki jatkuu ainakin, kunnes yritysten johto on saatu vakuuttuneeksi siitä, että maassamme on mahdollista harjoittaa yritystoimintaa saman kaltaisilla ehdoilla kuin muissa maissa. Pahinta tässä kierteessä on, että se nyt etenee nopeammin kuin saatamme kuvitellakaan. Se on riistäytymässä käsistämme ja uhkaa yritysten konkurssien myötä horjuttaa pankkijärjestelmäämme.

Viime viikolla kerrottiin ensimmäisistä soppajonoista maassamme. En ihmettele vaikkapa tallettajat pian jonottaisivat pankkien ovilla korjatakseen varmuuden vuoksi talletuksensa sukanvarteen.

Koko Suomen luottokelpoisuus on nyt vaakalaudalla. Valtion alenevat verotulot ja lisääntyvät työttömyyskulut yhdessä yritysten supistu-

van ja ehdoiltaan kiristyvän ulkomaisen luottokannan kanssa ovat johtaneet itseään pahasti ruokkivaan kierteeseen. Ellemme pysty hyvin äkkiä katkaisemaan syöksykierrettä, saatamme historian toisena ns. kehittyneenä länsimaana joutua kansainvälisen rahamaailman holhoukseen. Niin kuin muistamme, Tanska ehti ensimmäiseksi. Tätäkö me jääräpäisyydellämme haluamme maailmalle näyttää?

Ei ole tuulesta temmattu pääministeri Esko Ahon julkituoma huoli siitä, miten lähivuosien budjettialijäämät voitaisiin ylipäätänsä kattaa lainajärjestelyin. Valtiovarainministeri Viinanen puuttui samaan asiaan varsin suurella vakavuudella myös eilen. (Ed. Seppänen: Korottakaa veroja!) Emme voi jatkaa velkaantumistamme useita kymmeniä miljardeja markkoja vuodessa. Perimmäinen kysymys kuuluukin, kuinka lähellä me olemme sitä rajaa, jolloin nyt käsiteltävän budjettiesityksen pohja pettää, jolloin siinä luvattuja varoja ei vain ole olemassa. (Ed. Seppänen: Miksei korotettaisi vähän veroja?) Suosittelen toki, ettei ryhdytä testaamaan, missä se raja kulkee.

Meillä saattaa vielä olla mahdollisuuksia ryhtyä markkinavoimia rauhoittaviin välttämättömiin toimiin, mutta aikaa on perin vähän, pahimmassa tapauksessa vain päiviä, onnekkaassa tapauksessa viikkoja. Tässäkään en suosittele takarajan koettelemista.

Eri keinoja yhdisteltäessä tilanteen rauhoittamiseksi on tärkeä oivaltaa, että konkurssit ovat se paha, mitä ulkomaiset luotonantajat todella kauhistelevat. Markan vaihtokurssin muutoksia he eivät pelkää. Konkurssit toisivat heille tappioita, kurssimuutokset yleensä eivät. Nämä ovat kansainvälisen kanssakäymisen kannalta ratkaisevia tosiasioita, vaikka kansainvälisissä vuorovaikutussuhteissa vähemmän kouliintuneet meikäläiset oppimestarit mieluusti saarnaavat muunlaisista käyttäytymisnormeista, kun hokevat, mikä on fiiniä, tai niin kuin oikein pitkälle ehtineet sanovat "comme il faut" nykypäivän Euroopassa.

Me suomalaiset olemme nyt elintason laskun edessä, halusimme tai emme. Nyt on vain kysymys siitä, olemmeko kyllin viisaita jakamaan tämän niukkuuden sovinnolla vai annammeko markkinavoimien hoitaa asiat omalla raa'alla, epäinhimillisellä ja epäsolidaarisella tavallaan. (Ed. Kasurinen: Eikö puhuja ole hallituspuolueen jäsen?)

Maassamme on myös niitä, jotka täysin ovat menettäneet uskonsa kansanedustajien ja etujärjestöjen nokkamiesten mahdollisuuksiin päästä järkeviin ratkaisuihin. He huutavat maan isää avuksi ja haikailevat virkamieshallitusta tekemään vaikeita ratkaisuja. Minua hirvittää ajatus, ettei Suomen eduskunta tosipaikan tullen kykenisi ottamaan ohjaksia käsiinsä. Virkamieshallituksen virkaan tuleminen olisi Suomen politiikan tekijöiden täydellinen konkurssijulistus. Kehtaammeko todella maailman silmien edessä palata tsaristiseen hallintomalliin, kun sydän syrjällä olemme nähneet, miten naapurimme Baltian maissa ja Venäjällä henkensä kaupalla ovat taistelleet itselleen kansanvaltaiset oikeudet päättää maansa kohtalonkysymyksistä ja heittäytyen panssarivaunujen eteen ovat suojelleet parlamenttejaan? (Ed. Rinne: Me ei uskalleta edes hallitusta kaatua? — Ed. Seppänen: Kai edustaja äänestää hallitusta vastaan perjantaina?)

Olen ehkä väärä henkilö puhumaan samaan hiileen puhaltamisesta. Aikaisemmin, kun olen tuonut julki käsityksiäni maamme tilasta ja sen tervehdyttämiseksi tarvittavista rohdoista, minut on leimattu lähinnä häiriköksi, oman pesän likaajaksi ja vieläpä talousasioita huonosti hallitsevaksi. Sanonpa kuitenkin, että nyt on eduskunnalla näytön paikka. Puoluetaktisten ja ryhmäkuntaisten erikoisetujen ajamiselle on pantava piste. Nyt on vedettävä yhtä köyttä edellisten polvien uurastusten tuloksena meille tulleen perinnön pelastamiseksi. Meidän on myös tunnustettava, että meiltä puuttuvat tarkat mittatikut niukkuuden jakamiseksi oikeudenmukaisesti. Silti kyllä yhdessä pystymme kohtuullisiin ratkaisuihin, joilla turvataan, ettei heikko-osaisia heitetä yli laidan.

Syöksykierre on edennyt niin nopeasti, että se, mitä elokuussa olisi tarvittu sen katkaisemiseksi, ei syyskuussa enää riitä, ja hinta vain kovenee päivä päivältä. Pelkäänpä pahoin, ettei usko yrittämiseen, investointitoimintaan ja työnteon mahdollisuuksiin ole palautettavissa yksinomaan niillä tavoitteilla ja toimilla, jotka sisältyvät budjettiin ja järjestöpuolella nyt käytäviin neuvotteluihin, ei ainakaan siinä määrin, että rahamarkkinat rauhoittuisivat. Yksistään palkat sivukuluineen ovat yli 70 prosenttia siitä kokonaiskakusta, joka on jaettavissa meidän suomalaisten kesken ja joka siis tänä vuonna supistuu ainakin 25 miljardin markan verran. Niukkuuden jakaminen sovinnolla iskee siten pakosta pahan kerran myös palkkoihin. Sen vuoksi tuntuu riittämättömältä, että julkisella sektorilla toteutettaviksi ehdotetut leikkaukset tältä osin

rajoittuisivat virkamiesten kahden viikon pakkolomaa vastaavaan säästöön.

Lisäksi muutama sana siitä, miten meidän tulee kansakuntana oppia suhtautumaan itseemme ja omaan rooliimme muuttuvassa maailmassa sekä millaisia taitoja meidän tulisi kehittää, jotta suomalaisuudestamme ylpeinä voisimme tuoda oman hyvän panoksemme laajempaan rakentamistyöhön ja samalla varmistaa, ettei Suomesta tule autioituva ja köyhtyvä Euroopan reuna-alue.

Suomalainen historioitsija Eirik Hornborg on sattuvasti todennut, että mikään kansakunta ei ole yhtä pikkumainen pienissä asioissa kuin Suomen kansa, mutta ei myöskään yhtä suurpiirteinen suurissa asioissa. Läpikotaisin terveen Suomen kansan parhaimmat puolet pääsevät ilmeisesti parhaiten oikeuksiinsa kovissa vastoinkäymisissä. Nyt me olemme sellaisten edessä.

Me olemme historian eri vaiheissa onnistuneet luomaan itsellemme kantavaa identiteettiä ja uskoa yhteisten päämääriemme oikeutukseen ja näiden varassa nostaneet itsemme varsin vaikeista ahdinkotilanteista. Viimeksi 50 vuotta sitten ylivelkaantuneina ja äärimmäisessä puutostilassa suomalaiset käärivät hihansa. Uskallettiin ottaa riskejä ja panostaa monennäköisen osaamisen kartuttamiseen. Maa vaurastui ennennäkemättömällä tavalla ja nopeudella.

Euroopassa ollaankin nyt jakamassa kortit uudelleen. Perinteinen kahtiajako ja vastakkainasettelu idän ja lännen välillä on romuttunut. Tilalle on tullut kohtalonyhteys, jonka yhtenä nimittäjänä on vaarallinen tikittävä pommi. Se on kasvava elintasokuilu Itä- ja Länsi-Euroopan välillä. Euroopan yhteisöstä virtaa väkevä kilpailuhaaste, joka ulottuu, ainakin kohta ulottuu, yhteiskuntamme kaikille osa-alueille. Mikäli emme pian saa talouttamme sellaiseen kuntoon, että perinteisesti vahvat osaamisen alueemme, jotka, niin kuin edellä jo totesin, paljolti liittyvät metsäteollisuuteen, siis vientiimme, pääsevät oikeuksiinsa, on vaarana, että menetämme kaikki ne saavutetut edut, jotka meillä vielä tänä päivänä on. (Ed. Laaksonen: Älkää unohtako metalliteollisuutta!) Ilman nopeita taloudellisia päätöksiä joudumme ennen pitkää alempaan kastiin muun maailman silmissä. Tuntuisiko hyvältä tulla luokitelluksi samalla tavalla kuin itse luokittelimme esimerkiksi Puolaa vielä muutamia vuosia sitten?

Mitä hallituksen tulisi kiireellisesti tehdä torjuakseen edellä kuvatun kehityksen? Ammoisista ajoista lähtien ruhtinaat ja menestyneet hallitsijat ovat koonneet ympärilleen aikansa ja maansa valistuneimmat yksilöt. Heidän avullaan on viitoitettu kyseisten kansojen kehityksen teitä. Sama malli on edelleenkin käytettävissä, mutta se edellyttää, ettei sorruta perinteiseen puoluesidonnaiseen komiteatyöskentelyyn. (Ed. Rinne: Pitäisikö Sorsan muodostaa hallitus?) Ainoa tunnistamani yritys tähän suuntaan lähivuosien ajalta oli tohtori Raimo Ilaskiven yhden miehen selvitys pääkaupunkiseudun ongelmien ratkaisemiseksi.

Suomi tarvitsee nyt kansallisen pelastusohjelman, jossa tulee viitoittaa (Ed. Seppänen: Keitä valitaan komiteaan?) ainakin kolme asiakokonaisuutta:

1) Suomen kansan rooli muuttuvassa maailmassa ja miten meidän on toimittava säilyäksemme kansakuntana maailmankartalla. (Ed. Laaksonen: Hallitus viittaakin kintaalla!)

2) Teollisuuspoliittinen ohjelma, jolla varmistetaan, että Suomessa ja Suomeen kannattaa investoida ja että täällä kannattaa ottaa riskejä ja tehdä työtä.

3) Kulttuuris-viestinnällinen ohjelma, jolla voimme luoda ja vahvistaa identiteettiä, jonka turvin jaksaisimme innolla ja pää pystyssä hankkia niitä valmiuksia, joita kahden edellisen kohdan haasteet edellyttävät meiltä.

Hallituksen olisi annettava tehtäväksi sopivan kokoiselle, nimenomaan puoluesidonnaisuudesta riippumattomalle, huippuyksilöistä koottavalle ryhmälle lyhyessä ajassa tuoda julki näkemyksensä edellä kuvatun kansallisen ohjelman päälinjoista. (Ed. Seppänen: Janajev konsultiksi!) Sen jälkeen olisi tarvittavien kansanvaltaisten päätösten aika.

Lopuksi tulee se kuumetta alentava aspiriini, ettei minua voisi syyttää siitä, että itse toimisin edellä mainitsemani lääkärin tavoin edesvastuuttomasti. Meidän kaikkien keskeisten päättäjien on heti ryhdyttävä sellaisiin toimiin, joilla vientiteollisuuden kustannustasoa saadaan alas 15 prosenttia. Täytyy toivoa, että tähän voidaan päästä jo käynnissä olevien neuvottelujen kautta. Aikaa on vain hirvittävän vähän eivätkä järjestökentältä ja oppositiolta tulleet tuoreimmat viestit lupaa hyvää.

Tuskin kukaan muu olisi yhtään sen iloisempi kuin minä, mikäli emme joutuisi puuttumaan Suomen markan ulkoiseen vaihtoarvoon. Pelkään kuitenkin pahoin, ettei todellisuus kaikessa karmeudessaan vielä ole valjennut kaikille osapuolille. Mikäli tämän vuoksi ajaudumme pak-

kotilanteeseen, jolloin markan vaihtoarvoa on laskettava, edellyttää kyllä rehdin suomalaisen miehen normaali käytös, että Suomen Pankin pääjohtaja ja hänen esikuntansa, jotka ovat ajaneet ylivahvan markan politiikkaa, eroavat viroistaan.

Edustajat Perho-Santala ja Niinistö merkitään läsnä oleviksi.

Ed. Gustafsson (vastauspuheenvuoro): Arvoisa herra puhemies! Puheenvuoron loppuosassa, kun ed. Lax esitti lääkkeitään ja viittasi teollisuuspoliittiseen ohjelmaan, tuli mieleen vanha kunnon Väinö Leskinen, joka 50-luvulla esitti laajan teollisuuspoliittisen ohjelman. Pitääkö se kaivaa naftaliinista? (Ed. Kemppainen: Parempiakin on!)

Mielenkiintoista tässä puheenvuorossa oli, että se piti sisällään erittäin ankaran kritiikin hallituksen käynnistämää talouspolitiikkaa kohtaan. Tässä yhteydessä muistui mieleeni sosialidemokraattisen eduskuntaryhmän tekemä ponsiesitys, kun me kevätkesällä teimme täällä ecupäätöstä. Mehän tuolloin edellytimme ja vaadimme nopeasti talouttamme vakauttavaa pakettia, jolla päästäisiin pitkäjänteiseen, maltilliseen tulopolitiikkaan, alentaisimme tuntuvasti maamme hintatasoa, alentaisimme korkotasoa ja inflaatiota ja näin vaikuttaisimme työttömyyteen.

Tämä hallitus, jossa RKP on mukana, on tuhlannut puoli vuotta aikaa tässä hyvin dramaattisessa ja vaikeassa tilanteessa, jossa maan talous on. Tältä osin johtopäätökset siitä, että jotain pitää nopeasti tehdä, ovat tietysti täysin oikeat. Tätä me sosialidemokraatitkin vaadimme. Kyllä meidänkin keskuudessamme on henkilöitä ja näkemyksiä, että nimenomaan vientiteollisuuden nopea kuntoonlaittaminen edellyttää D-vitamiinin käyttöä, koska tämä sisäinen devalvaatio, jota hallitus nyt ajaa, merkitsee niin pitkää hevoskuuria Suomen kansalle, että silloin juuri tapahtuu se, että eriarvoisuus kasvaa ja kansalaisten usko politiikkoja ja koko kansanvaltaa kohtaan horjuu. Tämä on minusta hyvin vakava tilanne, jossa me nyt olemme.

Ed. Pulliainen (vastauspuheenvuoro): Herra puhemies! Yhdyn niihin toivomuksiin, joita oli ed. Laxin pitkän puheenvuoron loppuosassa, eli kenkää pankkipomoille.

Hän kaipasi teollisuuspoliittista ohjelmaa. Läpi koko puheen jäin kaipaamaan sitä, että ed. Lax olisi päätynyt toteamaan olevansa osa hallituspuoluetta ja osa sitä kokonaisuutta, joka on ollut vaikuttamassa tähän budjettiesitykseen. Miksei ed. Lax toimi omassa ryhmässään niin, että saa tahtonsa läpi? (Ed. Gustafsson: Juuri näin!)

Toiseksi, mikä on hyvin tärkeätä, tästä teollisuusohjelmahahmottelusta jäi kokonaan puuttumaan laadullinen ulottuvuus, se, että luodaan todella sellaista jalostusasteeltaan nykyistä paljon korkeammalla tasolla olevaa teollista toimintaa, joka on ympäristöllisesti hyväksyttävää ja samalla kilpailukykyistä. Saksa pystyy sellaista tällä hetkellä maapallolle tuottamaan, mutta Suomi ja ne teollisuuspiirit, joita ed. Lax siviilielämässään edustaa, eivät näköjään pysty. Silloin ollaankin siinä, että ed. Laxin pitää kääntyä niihin taustavoimiinsa, jotka ovat hänet tänne hyysänneet, ja pistää ne hommiin. Silloin tästä tulee jotakin. Hänellä on vähän väärä foorumi aina, kun hän puhuu, muuten fiksu mies.

Ed. Kasurinen (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Tämä ed. Laxin puheenvuoro kyllä herätti erinomaisen paljon ihmetystä, kun tiedetään, että hän on pitkän aikaa edustanut puoluetta, joka on myös ollut hallituksessa. Se lähestymistapa, mitä ed. Lax puheenvuorossaan edusti, herättää sikäli ihmetystä, että hän huutaa mm. eduskuntaa kokonaisuudessaan maan pelastajaksi. Toki tilanne on sellainen, että meidän sellaisena pitäisi myös toimia. Mutta jos nykyinen hallitus omilla toimillaan ei saa aikaiseksi mitään muuta kuin lanseerattua näyttävästi julkisuuteen sanan yhteiskuntasopimus ja sisällön osalta se supistuu siihen, että näillä toimenpiteillä ollaan heikentämässä nimenomaan heikoimmassa asemassa olevien kansalaistemme elämänolosuhteita, niin on turha huutaa oppositiopuolueita tukemaan tämän tyyppistä politiikkaa.

On myös todettava, että tämä hallitus on omilla toimillaan onnistunut erinomaisesti rikkomaan sen konsensuspolitiikan, jolla me olemme yhteiskuntaamme hyvin monien vuosien aikana rakentaneet. Vuorotellen on lyöty työntekijäpiirejä päähän jne.

Sen sijaan jos hallitus todella haluaa puhua tämän tilanteen korjaamisesta, se edellyttää sitä, että me saamme tasapainoisen esityksen, jossa otetaan huomioon niin ruoan kuin asumisen

kustannukset. Silloin uskon, että myös ammattiyhdistysliikkeellä on valmius tarkistaa omalta osaltaan mm. palkkakustannuksia.

Ed. Seppänen (vastauspuheenvuoro): Herra puhemies! Tämä on aika erikoinen hallitus. Siinä mielessä yhdyn ed. Laxiin. Se on rustaamassa yhtä sopimusta, yhteiskuntasopimusta, ja irtisanomassa toista eli yya-sopimusta. Mielenkiintoista on, että tämä yya-sopimus tuodaan keskusteluun ikään kuin tärkeimpänä asiana samaan aikaan, kun maassa on 300 000 työtöntä. Tämä osoittaa hallituksen vastuun asioista, joiden parissa sen pitäisi puuhailla.

Mutta toisaalta en voi helpolla hyväksyä kaksinaamaista politiikkaa. Kun täällä suoritetaan ensi viikolla luottamuslauseäänestys hallitukselle ja jos ed. Lax siinä tilanteessa ei ole antamassa epäluottamuslausetta hallitukselle, niin mielestäni hänen kritiikkinsä on täysin perusteetonta, joten tulemme tarkkailemaan hyvin tarkasti ed. Laxin äänestyskäyttäytymistä.

Toinen asia on vielä sitten se, että hänen omassa ryhmässään on Suomen Pankin pankkivaltuusmies ed. Westerlund, ja minä toivoisin, että ed. Lax keskustelisi puoluetoverinsa kanssa siihen malliin, että me todella 27.9. Suomen Pankin pankkivaltuusmiesten kokouksessa voisimme erottaa Suomen Pankin johtokunnan tehtävistään. Minusta se on aivan realistinen vaatimus, ja kyllä minä sitä tulen siellä esittämään, kunhan tulisi ed. Laxin puoluetoverilta vain kannatusta, tai pantaisiin se pariksi viikoksi pakkolomalle, niin kuin eilen esitin, ja tehtäisiin sinä aikana muutamia Suomen taloutta elvyttäviä ja jaloilleen saattavia temppuja. Sekin auttaisi varmasti, mutta siinä tarvitaan ed. Laxin puolueen myötävaikutusta.

Sitten vielä yksi kysymys: Kyllä hallitus on jo luopunut pakkolomasta. Se kävi eilen täällä esille, kuten valtiovarainministeri Viinanen esitti. Ei sitä vastaan kannata enää olla. Hallitus haluaa ryöstää lomapalkkarahat. Siitähän on ollut alun perin kysymys. Tämä on selvästi eilen tullut esille, ja puhetta voi siltä osin, ed. Lax, tulevissa tupailloissa muuttaa.

Ed. Lax (vastauspuheenvuoro): Herra puhemies! Lukuun ottamatta ed. Pulliaista kaikki vastauspuheenvuorojen käyttäjät ovat sortuneet juuri siihen vanhakantaiseen retoriikkaan, jolla ei tätä maata nyt viedä eteenpäin. Kaikki, kun he yrittivät puhtaaksiviljellä suhdetta oppositio versus hallitus, unohtivat taikka eivät huomanneet, että kun minä esitin talkoita, joilla alennetaan vientiteollisuuden kustannuksia 15 prosentilla, se on täsmälleen hallituksen tavoitteiden mukaista. Se oli olennaista, mutta siihen tarvitaan kaikki mukaan. SDP on omaehtoisesti jättäytynyt hallitusvastuun ulkopuolelle, joten täytyy toimia eduskunnassa yhdessä. Näytön paikka on todella esillä, ja nämä puheet eivät lupaa hyvää.

Ed. Seppäselle: Jos hän olisi tarkkaan kuunnellut, niin minä puhuin pakkolomaa vastaavista säästöistä, joten se siitä viisastelusta.

Ed. Pulliaiselle haluaisin vain sanoa, että eihän minun ole syytä kulkea kehityksen edellä siinä mielessä, että jos tämmöinen työryhmä perustetaan, niin tuokoon se tämän laadullisen teollisuuspoliittisen ohjelman esille.

Ed. Hassi: Arvoisa puhemies, ärade talman! Käsillä oleva budjettiesitys on mielestäni paljon vähemmän dramaattinen kuin monista kuulluista puheenvuoroista ja budjettiin liittyvästä julkisesta keskustelusta olisi voinut päätellä. Dramaattinen on lama, ei niinkään tämä budjettiesitys reaktiona siihen. Jos meillä esitettäisiin samanlainen budjetti niissä oloissa, joihin olemme tottuneet, eli nousukaudella tai talouskasvun hidastuessa, mutta kuitenkin jatkuessa, se olisi dramaattista, mutta ainakaan minä en voi pitää kovin dramaattisena tällaisen budjetin esittämistä silloin, kun tuotanto ja bruttokansantuote laskevat. Tällaista tilannettahan suurin osa nykyään elävistä suomalaisista ei ole koskaan kokenut.

Voi olla, että tämä kuulostaa sydämettömältä tai inhorealistiselta, mutta en pysty kokemaan suunnattomaksi onnettomuudeksi vielä sitä, jos Suomen kansa joutuu laskemaan elintasoaan suunnilleen sille tasolle, missä se oli viitisen vuotta sitten. Tietenkin se on suuri muutos totuttuun elämänmenoon. Olemme tottuneet siihen, että talous kasvaa ja kulutus lisääntyy koko ajan.

Valtaosalle suomalaisista elämän onnellisuus tai onnettomuus ei kuitenkaan ole niinkään kiinni muutaman prosentin muutoksista tuloissa, vaan ennen muuta ihmissuhteista. Tätä asiaa on kuitenkin vaikea muistaa sellaisessa yhteiskunnassa, jossa koko ajan olemme valtavan propagandan kohteena: Tulet onnelliseksi, jos ostat sitä tai tätä. Voitat kanssaihmisten arvostuksen, jos hankit isomman asunnon, auton, veneen tai muuta roinaa.

Tässä yhteydessä muutama sana devalvaatiohaikailuista. Olen seurannut vasemmistolaista poliittista keskustelua ainakin 21 vuotta. (Ed. Seppänen: Välillä osallistunutkin siihen!) — Olen osallistunutkin siihen 70-luvulla varsin aktiivisesti ja vielä 70—80-luvun vaihteessakin. (Ed. Seppänen: Kaduttaako nyt!) — Ei kaduta! — Tähän vuoteen asti ainakin kansandemokraattisissa, sittemmin vasemmistoliittolaisissa, lehdissä on tiukasti vastustettu devalvaatiota, koska se on tulonsiirto työtätekeviltä suurpääomalle, etenkin vientiteollisuudelle ja laskee palkansaajien, eläkeläisten ym. reaalituloja. Nyt Paperi- ja Metalliliiton johto ovat vaatineet devalvaatiota, samoin esimerkiksi vasemmistoliitto.

Minun järkeni mukaan se, joka vaatii devalvaatiota, tunnustaa, että aivan tavallisten ihmisten reaalituloja tässä maassa on laskettava, mutta hän haluaa tehdä sen sellaisella tavalla, että hän ei joudu likaamaan omia käsiään, eli reaalituloja lasketaan muulla tavoin kuin eduskunnan päätöksillä ja ammattiliittojen solmimien sopimusten kautta. Minusta tämä on kerta kaikkiaan epärehellistä. Devalvaatiota vaativat teollisuuden edustajathan aivan avoimesti puhuvat omasta edustaan, mutta ne työväen edustajat, jotka vaativat devalvaatiota mutta vastustavat muita toimia, joista tulisi samantapainen lopputulos, haluavat suojella vain omaa nahkaansa. On muistettava, että myös devalvaatio on hevoskuuri.

Palauttakaamme mieliin, mitä kaikkia keinoja suomalaisessa keskustelussa on esitetty lamasta pääsemiseksi. Nehän ovat seuraavat:

Yksi vaatii valtion menojen kasvattamista ja reipasta lainanottoa talouden elvyttämiseksi. Toinen vaatii valtion menojen panemista kuriin, jotta julkinen sektori ei muodostaisi liiallista taakkaa elinkeinoelämälle. Kolmas vaatii verojen kiristämistä solidaarisuuden nimissä. Neljäs vaatii reaalitulojen alentamista kilpailukyvyn parantamiseksi - siis myös devalvaation vaatijat kuuluvat tähän ryhmään.

Itse asiassa budjetin linja on vähän kutakin. Valtion menoja kasvatetaan hieman, ainakaan niitä ei lasketa, jolloin lainanotto kasvaa reippaasti. Veroja kiristetään hieman jättämällä verotaulukoiden inflaatiokorjaus tekemättä ja poistamalla joitakin vähennyksiä, ottamalla käyttöön vakuutetun sairausvakuutusmaksu jne. Reaalitulojen laskuun perustuvat ainakin budjetin laskelmat, koska siinä oletetaan, että valtion palkkalistoilla olevien ihmisten nimellispalkat eivät nouse, ja oletetaan, että kahden viikon palkkaa vastaava palkan alennus, olkoon se sitten pakkoloman tai lomarahan peruutuksen muodossa, suoritetaan. Tässä sekahedelmäkeitossa on mausteena myös devalvaatiota, koska markan arvon on annettu valuuttaputkessa laskea.

Tätä yhdistelmää en ainakaan minä pysty kokemaan erityisen radikaaliksi, olkoonkin että siihen sisältyy paljon sellaisia asioita, joista ei voi olla iloinen.

Eri asia on sitten se, että hallitus ei ole osoittanut erityisen loistavaa neuvottelutaitoa valitsemansa linjan toteuttamiseksi.

Valittuun suhdannepoliittiseen linjaan haluan esittää yhden oleellisen varauksen. Suurimmalle osalle suomalaisistahan maltillinen reaalitulojen lasku ei aiheuta ylitsepääsemättömiä kärsimyksiä, mutta on kuitenkin ihmisiä, joiden toimeentulo on niin niukka, että muutama kymppi kuussa on iso raha. Siksi haluaisimme, että nämä ns. kuristustoimet hienosäädetään siten, että kaikkein pienituloisimpien, erityisesti pienimpiä eläkkeitä saavien ihmisten reaalitulot eivät laske.

Tietenkin on koko ajan pidettävä mielessä, ettei tätä lamaa pitemmän päälle käytetä hyväksi suomalaisen sosiaaliturvan romuttamiseen.

Kun puhutaan paisuneesta julkisesta taloudesta, on pidettävä erillään kaksi asiaa. Toinen on se aparaatti, joka tätä julkista koneistoa pyörittää, ja toinen sosiaaliset tulonsiirrot. Mielestäni sosiaaliset tulonsiirrot kuuluvat demokraattisen yhteiskunnan luonteeseen, ja tämän järjestelmän perusluonne pitää säilyttää. Tietenkin on aina parempi, jos sosiaalista turvallisuutta pystytään kehittämään. Sen sijaan aparaatissa, joka pyörittää mm. sosiaaliturvaa, varmasti on karsimisen varaa.

Tietenkin on oleellista tässä yhteydessä myös tehdä monia toimia elinkustannusten laskemiseksi, joista asumiskustannusten alentaminen on minusta kiireellisintä. Tästä asiasta en puhu enempää, koska ed. Paavo Nikula viime yönä puhui siitä.

Lama on tietenkin ikävä asia, mutta vallitsevassa tilanteessa vielä masentavampaa on se, että lama tuntuu vieneen suomalaisen poliittisen keskustelun ainakin kymmenen vuotta taaksepäin, ikään kuin niitä asioita, joiden vuoksi vihreä liike on syntynyt, ei olisi olemassa. Tällainen perinteinen poliittinen juupas — eipäs-väittelyhän voidaan yksinkertaistaen pelkistää siten, että oikeisto on vaatinut valtion menojen pitämistä kurissa, jotta verotus ei kiristy liikaa, vasemmisto taas on keksinyt kaikkea kaunista ja

mukavaa, mitä verovaroilla voidaan tehdä, ja samalla molemmat syyttävät toisiaan vastuuttomuudesta. Tämä väittely on tänä vuonna taas ryöpsähtänyt käyntiin todella suurella voimalla.

Vihreät ovat tuoneet tähän keskusteluun aivan uuden näkökulman: Miten se tapa, jolla valtion tai julkishallinnon varat kerätään, ohjaa taloutta, miten verotuksen rakennetta voidaan muuttaa, jotta taloutta saadaan ohjattua ekologisesti terveeseen suuntaan ja muitakin yhteiskunnallisia tavoitteita huomioon ottaen? Tämän näkökulman ajankohtaisuutta lama ei vähennä tippaakaan, vaikka se tuntuu nyt todella unohtuneen kaikilta muilta paitsi vihreiltä. Haluamme muistuttaa siitä mm. sen varjobudjetin kautta, jonka julkistamistilaisuus vihreän liiton toimistossa alkoi noin 25 minuuttia sitten — jonne valitettavasti en itse päässyt. Tässä esityksessämme ei ole oleellisesti muutettu budjetin loppusummaa mutta sen sijaan esitetään sekä menojen että tulojen rakennetta muutettavaksi. Seuraavassa esittelen hieman tätä tulojen rakenteen muuttamisen perusideaa.

Me esitämme haittaverojen lisäystä, olemassa olevien lisäystä ja uusia haittaveroja, yhteensä 3 750 miljoonan markan edestä. Hallituksen esitykseen verrattuna tämä merkitsee noin 3 miljardin lisäystä, koska olemme vaihtaneet matkustusveron polttoaineveron korotukseen. Meidän mielestämme on fiksumpaa verottaa suoraan matkustamisen aiheuttamaa ympäristöhaittaa kuin Suomen rajan ylittämistä.

Vastaavasti esitämme noin 3 miljardin markan alennusta tuloveroihin. Tämä toteutetaan siten, että verotettavan tulon alaraja nostettaisiin 74 000 markkaan vuodessa ja sen ylittävältä osalta veroa peritään 33 prosenttia aina 250 000 markan vuosituloihin asti. Tämän ylittävältä osalta marginaalivero olisi sama kuin hallituksen esittämä eli 39 prosenttia. Tällainen verotaulukko alentaisi valtion tuloveroa kaikilla, joiden tulot jäävät alle 120 000 markan vuodessa, ja sitä enemmän ansaitseville tapahtuisi lievä veronkorotus.

Tällä saataisiin kaksi kärpästä yhdellä iskulla: Kompensoitaisiin haittaverojen vaikutus eli tehtäisiin talouden ekologinen ohjaaminen tavalla, joka ei sinänsä aiheuttaisi vyönkiristystä ihmisille. Samalla kompensoitaisiin pieni- ja keskituloisille ainakin osittain muita vyönkiristystoimia ja sosiaalietuuksien supistuksia sekä odotettavissa oleva palkkojen jäädyttäminen ja lomarahojen poisto tai muu vastaava lievä palkanalennus. Mutta Suomen kansan kokonaisverotaakkaa ei siis kasvatettaisi. Samalla astuttaisiin askel talouden ekologisen ohjaamisen suuntaan.

Tämä menettely olisi Suomessa uudenlainen, ja jos se tuntuu jostakusta kuulijasta vaikealta ymmärtää, niin minulta saa tulla kyselemään lisää.

Lisäksi tämä ratkaisu olisi työllisyyttä edistävä, koska se tukisi työvaltaista teollisuutta siinä mielessä, että se pienentäisi sitä eroa, mikä on työntekijän käteen saaman palkan ja työnantajan työvoimakustannusten välillä tällä hetkellä, joka on todella suuri. Meillähän tällä hetkellä työllistämiseen kohdistuva haittavero on suunnilleen 100 prosentin suuruinen, eli siis työnantajan työvoimakustannukset ovat suurin piirtein kaksi kertaa niin suuret kuin mitä työntekijät saavat käteen.

Ryhmämme muissakin puheenvuoroissa on tuotu esiin se, että tällainen talouden ohjaaminen ekologisesti kestävään suuntaan ei ole pelkkää hyväntahtoisuutta tai osoitusta korkeasta moraalista, vaan sillä tulisi olemaan myös Suomen kansainvälistä kilpailukykyä parantava vaikutus, jos asioita katsellaan vähänkään pitemmällä aikavälillä.

Tärkein vasta-argumentti ympäristöveroja vastaanhan on ollut se, että metsäteollisuus ei niitä kestä. Toisaalta mielestämme on vaarallista antaa kansantaloutemme ajautua entistä enemmän puujalan varaan. Suomella on vielä täydet mahdollisuudet päästä maailmalla hyviin asemiin ympäristötekniikan markkinoijana, mutta tämä tuskin onnistuu ilman, että valtiovalta luo ympäristöverotuksen kautta sellaista taloudellista keppiä ja porkkanaa, joka kannustaa kehittämään ja toteuttamaan ympäristönsuojeluinvestointeja suomalaisessa teollisuudessa.

Yksi tuore esimerkki. Puunjalostusteollisuutemme on joutunut suureksi hämmästyksekseen huomaamaan, että paperin ostajat ovat alkaneet kiinnostua paperin valmistuksen ympäristövaikutuksista. Yhä useampi haluaa paperia, jota ei ole valkaistu kloorilla. Eilisissä lehdissä kerrottiin, että Metsä-Botnia on kehittänyt klooritto-man sellunvalkaisumenetelmän. Tämä on hyvä esimerkki siitä, että kun taloudellinen paine ympäristöystävälliseen tekniikkaan syntyy, niin uusia, ympäristön kannalta parempia prosesseja kehitetään. Valtio voi olla omalta osaltaan luomassa tätä painetta ja sitä kautta edesauttamassa tuotantomme kilpailukykyä tulevina vuosina.

Vielä muutama sana hävittäjähankinnoista. Hallitushan esittää ensi vuodelle "vain" 150 miljoonaa markkaa hävittäjähankintojen aloittami-

seen. Tämä on mielestäni aika kavala kohta budjetissa, sillä samalla sitoutuisimme noin kymmenessä vuodessa tehtävään 9,5 miljardin kokonaishankintaan tai menoautomaattiin, jos sitä sanaa halutaan käyttää. Monet asiantuntijat sitä paitsi epäilevät, että tämä 9,5 miljardin summa ei tule riittämään.

Vetoan todella vakavasti hallitukseen, että tämä asia harkittaisiin uudestaan. Siitä, kun hävittäjähankintoja on alettu suunnitella, maailman tilanne on muuttunut todella paljon. Se kansainvälisten jännitysten voimakenttä, jossa Suomi on, on kokenut täydellisen mullistuksen. Asetekniikan kehitys on asettanut täysin kyseenalaiseksi hävittäjien merkityksen, mikä näkyi Persianlahden sodassa. Suomen armeijan ja hallituksen ja tietenkin koko kansankin olisi syytä tosissaan pohtia sitä, mikä nyt ja lähivuosikymmeninä on se uhkakuva, jota vastaan varustautuminen on tarpeen, tai onko sitä. On otettava huomioon sekin, että Siprin tilastojen mukaan asevarustelu koko maailmassa laski toissa vuonna 2 prosenttia ja viime vuonna 5 prosenttia. On outoa, jos Suomi lisää asehankintamäärärahoja.

Vertailun vuoksi voisi todeta senkin, että Itävalta on päättänyt tulla toimeen 24 kunnostetulla vanhalla hävittäjällä. Sveitsi taas tyytyy 30 uuteen hävittäjään, korkeasta varustelutasostaan kauan tunnettu Sveitsi.

P u h e m i e s (koputtaa): 15 minuuttia!

P u h u j a : Pieni Suomi taas on sitoutumassa 67 uuteen hävittäjään, mikä on minusta suhteetonta, huolimatta vastaostomahdollisuuksista. Teollisuuden elvyttäjänä tämä rahasumma todella voitaisiin käyttää monin sellaisin tavoin, jotka olisivat parempia ja tehokkaampia.

Haluan muistuttaa myös siitä, että Tekniikka elämää palvelemaan -järjestön kyselyssä enemmistö vastanneista kansanedustajista kannatti joko hävittäjähankinnoista luopumista tai hankinnan supistamista noin puoleen. Jos kansanedustajien mielipiteelle annetaan mitään arvoa, tämä tulisi ottaa vakavasti.

Lopuksi muutama sana moottoriteistä: Tässä budjetissa myös uusien moottoriteiden rakentamiseen esitetty raha on pienehkö, mutta sisältää samalla sitoutumisen huomattavaan lisäsummaan lähivuosina. Tätä me vastustamme. Suomen liikennepolitiikassa on nyt kerta kaikkiaan tehtävä valinta. Haluammeko kehittää nopean rataverkon vai asfaltoida maan moottoriteillä tielaitoksen esityksen mukaisesti? Molempiin meillä tuskin koskaan tulee olemaan varaa. Kannatamme rautateiden valintaa. Kannatamme sitä, että rataverkon parantamiseen investoidaan hallituksen esitystä nopeammin eli tässä kohden toteutetaan valikoivaa elvytystä.

Yksi näkökohta nopean junaliikenteen puolesta, jota ehkä useimmat eivät ole tulleet ajatelleeksi: Nyt ne ihmiset, jotka asuvat Helsingin ulkopuolella, jo tamperelaisetkin, joutuvat lentämään Helsingin kautta halutessaan nopeasti muualle Suomeen. Esimerkiksi jos minä haluan Tampereelta Raaheen, minun on lennettävä Helsingin ja Oulun kautta. Jos meillä olisi uusitut radat ja nopeat junat, ei tätä kierrosta tarvitsisi tehdä, ei myöskään, jos esimerkiksi haluan Tampereelta Kuopioon, tarvitsisi kiertää Helsingin kautta. Tämä merkitsisi sitä, että Helsingin seudun ulkopuolisen Suomen sisäinen saavutettavuus paranisi oleellisesti, ja tällä voisi olla hyviä kauaskantoisia aluepoliittisia vaikutuksia. Näin voitaisiin ajan mittaan helpottaa Etelä-Suomen ruuhkautumista, koska yksi syy ihmisten ahtautumiseen tänne on se, että täältä on parhaimmat yhteydet muualle.

Edustajat Antvuori ja Jaakonsaari merkitään läsnä oleviksi.

Puolustusministeri R e h n : Herra puhemies! Ed. Hassi oli aivan oikeassa siinä, että Eurooppa on todellakin muuttunut paljon viime vuoden aikana. Se on tuskin ollut niin sekavassa tilanteessa pitkiin aikoihin kuin tällä hetkellä. On ennenkuulumatonta, että Euroopan sisällä käydään suoranaista sisällissotaa kuten Jugoslaviassa, ja myös lähinaapurissamme on tapahtunut erittäin paljon. On mielestäni hyvä asia, että me voimme ylläpitää hyvin vakaata puolustuspolitiikkaa.

Näissä olosuhteissa tuntuu hyvinkin hurjalta lähteä kone- ja huoltosysteemien hankintoihin, jotka ovat niinkin suuret kuin 9,5 miljardia tämän vuosikymmenen loppuun mennessä. Mutta toisaalta vastaostot, aivan niin kuin ed. Hassi mainitsikin, merkitsevät erittäin paljon jo nyt, ennen kuin meillä on suuria maksueriä. Ne merkitsevät paljon ja tulevat myös kompensoimaan huomattavasti työllisyytenä.

Uskon, että puolustusministeriössä kuitenkin on ymmärretty se, että meidän kaikin osin on osallistuttava säästötalkoisiin, jotka ovat aivan välttämättömiä tälle maalle tällä hetkellä. Me

olemme osaltamme pystyneet pysymään kehyksissä, jotka meille annettiin, ja vielä vähensimme menoja — harvoja ministeriöitä, jotka näin tekivät — budjettiriihen aikana 130 miljoonaa. Puolustusministeriössä on tarkoin arvioitu, mikä on meille oleellista, jotta voimme hoitaa ne lakisääteiset tehtävät, jotka on annettu puolustusvoimille tämän maan turvallisuuden turvaamiseksi.

Ed. K a u p p i n e n : Arvoisa puhemies! Täällä käydystä keskustelusta mm. hävittäjähankinnoista sanoisin, että kansan keskuudessa on saman suuntaisia näkemyksiä kuin ne, mitä ed. Hassi toi esiin. Jos puhutaan kansan syvistä riveistä ja siitä, mitä viestitystä sieltä tulee, niin minusta meidän täytyy sitäkin viestiä kuunnella. Kuten äsken kävi ilmi, olemme todella muuttuneessa ja nopeasti muuttuvassa Euroopassa ja erilaisissa olosuhteissa. Se on tärkeää.

Viime yönä kuuntelin hyvän puheenvuoron, minkä ed. Saario piti. Minusta se on puhe, joka kannattaa monenkin kaivaa esiin ja tutustua siihen. Siinä oli varsin kiihkoton ja asiallinen linjaus Suomen tämänhetkisestä talouspoliittisesta tilanteessa ja siitä, mitä mahdollisesti pitäisi tehdä.

Tosiasiahan on, että tulevan vuoden, niin kuin jo tämänkin vuoden, talouden tunnusluvut ovat kurjat, jopa järkyttävät. Koko ajan tilanne vain riistäytyy käsistä. Yhteiskuntasopimukseen eivät vielä ay-johtajat ole valmiita. Kuinka syvälle meidän täytyy vielä mennä, ennen kuin yhteisvastuu maamme tilanteesta todella löytyy? Eduskunnan olisi pitänyt tehdä konkreettisia päätöksiä jo keväällä ennen lomalle lähtöä tilanteen laukaisemiseksi ja kurssin kääntämiseksi. Katson, että moraalisesti meillä kansan valitsemilla kansanedustajilla ei ollut oikeutta lomaan, ennen kuin tämän tilanteen olisimme hoitaneet. Työttömiä, konkurssiin joutuneita ja heidän perheitään ei auta yhtään se, että eri poliittiset puolueet ja hyvin palkatut ay-johtajat vartioivat vain reviirejään samoin kuin muutamat erityisryhmittymätkin, tosin pienet. Jo tämän vuoden puolella tarvitaan konkreettisia toimia syöksykierteen katkaisemiseksi eikä vain toimia ensi vuoden suhteen. Vuoden jäljellä olevat kuukaudet voivat olla hyvin merkittäviä koko Suomen tulevaisuuden kannalta.

Ay-johtajat puolestaan eivät ymmärrettävistä syistä, onhan aiemmin totuttu suljettuihin kabinetteihin neuvottelutiloina, avoimen neuvottelutilan vuoksi uskalla vieläkään puhua tosiasioista niiden oikeilla nimillä. Lähentymistä on nähtävissä, minkä lehdistöstä ja haastatteluista olen havainnut. Entisenä koulutettuna ay-aktivistina tiedän ne asenteet, millä ay-johto neuvotteluihin lähtee. Ne eivät aina edusta järjestökenttää, vaan joskus jopa vain johtajan omaa valtapyrkimystä. Tämäkin inhimillinen puoli täytyy meidän muistaa. Samoin voi olla joskus poliittisillakin vaikuttajilla tai vaikuttajiksi itsensä kokevilla henkilöillä. Talousumpisolmun syyt tiedetään ja ymmärretään tavallisen työtätekevän kansan keskuudessa varsin hyvin. Aina eivät kansalaisten näkemykset menettelytavoista ole samat kuin ay-johtajilla. Nyt ei ole mielestäni valtapelin aika, vaan tarvitaan kokonaisvastuuta Suomen tilasta, joka on kehittynyt huonoksi kolmen vuoden aikana. Ay-johtajien ei tarvitse kantaa vastuuta kuin edustamansa ammattialan etujen lisäämisestä. Tarvitaanko nyt jäsenäänestys pattitilanteen laukaisemiseksi ay-kentässä? Uhkailut lakoilla ovat vastuuttomia toimia suomalaisia ja työttömiä kohtaan.

Lamalääkkeille ei ole juurikaan vaihtoehtoja. Sen ovat lähes kaikki tässä salissa myöntäneet. Tarvitaan varsin tuntuvia toimenpiteitä. Tuotantokustannuksia on alennettava koko rintamalla. Vienti on saatava vetämään ja työttömyyden kasvulle on saatava kertakaikkinen loppu, mitä pikemmin, sen parempi.

Muistettava on, että budjettiesityksessä ei ole voitu puuttua aktiiviväestön eli työssäkäyvien etuisuuksien leikkaamiseen kuin joiltakin osin, lähinnä progressiivisen veroasteikon mukanaan tuomalla korkeammalla verotuksella, sairauskuluvähennysten poisto-oikeuden leikkauksella jne. Tästä monet pieneläkeläiset eli he, joilla ei ole edes verotettavaa tuloa, ovat pitäneet kuitenkin ääntä, siis he, jotka eivät ole saaneet penniäkään alennusta maksamistaan sairauskuluista. Sen sijaan korkean palkan saajat ovat menettämässä markkamääräisesti varsin tuntuviakin summia. Minkä takia pienituloisia eläkeläisiä lietsotaan tällaisessa asiassa, joka ei heitä esimerkiksi siltä osin kosketa laisinkaan? (Ed. Jaakonsaari: Kuka viime vaalikaudella lietsoi?) Verovähennykset nykyisessä muodossa palvelevat parhaiten suurituloisten etuja kuten kansanedustajien, jos pidämme itseämme suurituloisina.

Herra puhemies! Yhteiskunnan henkistä kehittyneisyyttä voidaan mitata sillä, miten vähäosaisista pidetään huolta. Kaikessa niukkuudessakin pitäisi muistaa sosiaalinen oikeudenmukaisuus. (Ed. Gustafsson: Vielä on yksi alkiolainen!) En voi hyväksyä laskun maksatusta niillä, jotka eivät ole kulutusjuhlaa viettäneetkään, eli

pienituloisilla, kuten pienipalkkaisilla, eläkeläisillä, opiskelijoilla ja lapsiperheillä. Tosiasia on, että jaettavan puuttuessa ei ole, mitä antaa, vaikka kuinka haluaisi. Sen te varmasti jokainen tiedätte, että jos teidän rahapussissanne ei ole mitään, niin mitä te annatte. Lahjoitatteko te sieltä kenellekään mitään, vaikka kuinka olisi halua?

Meidän tulee muistaa ja ymmärtää se inhimillinen puoli, että jokainen meistä haluaisi mahdollisimman paljon ja mahdollisimman helpolla. Keskusteltuani eräiden opiskelijoiden ja pieneläkeläisten kanssa havaitsin, että asuntotuet ja muut vastaavat harkinnanvaraisesti saatavat osat unohtuivat tulopuolelta, mutta kysyttäessä ne kyllä muistettiin. Tämäkin on varsin inhimillistä. Puhumme asioista kokonaisuutena emmekä vain erittele jotakin pientä asiaa ja saa näyttämään asiaa joltakin muulta kuin se kokonaisuudessaan on. Jos ne eläkeläiset ja pienituloiset, jotka ovat oikeutettuja esimerkiksi asumistukeen ja muihin etuisuuksiin, eivät osaa avustuksia hakea tai eivät tiedä, että he ovat oikeutettuja, niin minusta on sosiaaliviranomaisten ja eläkeviranomaisten asia opastaa ja ohjata heitä. Tänään ei varmasti Suomessa kenenkään tarvitse olla syömättömänä, paitsi määrätyissä tapauksissa, joihin palaan myöhemmin.

Olen myös nähnyt monenlaista opiskelijaelämää samalla rahamäärällä. Toiset ovat taidokkaampia taloudenpitäjiä kuin toiset. Toisille eivät ole riittäneet tuet, lainat, vanhemmilta saadut eikä itse ansaitutkaan rahat edes yhdessä, saati vain jokin niistä. Voidaankin kysyä: Pitääkö meidän opiskelijoille yhteiskunnan tuella järjestää mahdollisuus luksusluokan elämään, moniin ulkomaanmatkoihin jne. En sano, että näin olisi kaikkien kohdalla, mutta osa tekee näin. Teki silloin, kun minä olin opiskelemassa, ja tekee tänäkin päivänä. Puhutaan myös opiskeluaikojen pidentymisestä ansiotyössä käynnin pakosta johtuvana. Kuinkahan suuri osa ajasta menee mm. vastakkaisen sukupuolen haeskeluun ja siihen liittyviin ylimääräisiin kustannuksiin sekä muuhun vapaa-ajan viettoon? Kuten olette varmasti kuulleet, niin viimeisten tutkimustulosten mukaan opiskelijoiden alkoholin kulutus on varsin runsasta. Alkoholi on varsin kallista. Onko opiskelun tehottomuuden syy sittenkin jokin muu kuin rahan puute?

Itse olen kaikki opiskeluni aikoinaan rahoittanut työssäkäynnillä ja siitä huolimatta olen valmistunut kurssieni ensimmäisten joukossa, vaikka perhetyöt ja lapsesta huolehtiminen ovat olleet itsestäänselvyyksiä opiskelun ohessa. Ei se minusta ollut vaikeaa. Kysymys on vain siitä, mitä halutaan tehdä ja miten halutaan asennoitua. Tosin opiskelukavereiden mukana huvitteluihin ei jäänyt aikaa, mutta ei ollut tietysti tarvettakaan, kun oli perhe. En pitänyt sitä puutteena, sillä huvittelupuolta on ollut mahdollisuus korjata myöhempinä vuosina.

Olen siitä huolimatta opintotukiuudistuksen kannalla ja tukien järkevän lisäämisen puolella, mutta opiskeluaikana ei yhteiskunnan velvollisuus ole tarjota luksuselämää.

Opiskelijat ovat fiksuja, ymmärtäviä, älykkäitä ihmisiä. Toivoisinkin heiltä ymmärrystä sille tosiasialle, että missään olosuhteissa suurta opintotukiuudistusta ei voida tehdä kertarysäyksellä. Se on selvä tosiasia. Mutta meidän pitää voida myös keskustella avoimesti niistä asioista ja ongelmista ja siitä ongelmakentästä, mikä on olemassa. (Ed. Gustafsson: Hallitus vie perheellisiltä opiskelijoilta tuhansia markkoja!) — Minä en ole sitä allekirjoittamassa.

Mitä pienituloisten eläkeläisten asemaan tulee, on tietysti kohtuutonta, että heidän eläkkeidensä indeksitarkistuksesta luovutaan. Näenkin, että se on korvattava esimerkiksi kansaneläkkeen lisäosan markkamääräisenä korotuksena 100 markalla kuukaudessa. Rahat siihen voidaan ottaa mm. aikuisten hammashuoltokulujen sairausvakuutuskorvauksesta luopumisena. Minusta ei ole mitään vitsiä siinä, että meidän ikäisemme, työssä käyvät ja kohtalaisen hyvin jo ansaitsevat ihmiset, joilla lapset jo ovat kenties pesästä lähteneitä, opintolainat ja muut on maksettu, tämän taloudellisen tiukkuuden aikana saatetaan uuden ylimääräisen etuisuuden piiriin. (Ed. Gustafsson: Tässä puhuja on oikeassa!) — Minun humanistinen näkemykseni ei hyväksy sitä.

Eläkeläisten kansaneläkevakuutusmaksun suhteen tietojeni mukaan edellinen hallitus oli laittanut jo menneillä lumilla työryhmän valmistelemaan kyseistä asiaa. Kansaneläkemaksun käyttöönoton pitäisi olla porrastettu niin, että se alkaisi vasta yli 50 000 markan verotettavan vuositulon yläpuolelta. Useat eläkeläiset ovat sanoneet, että heidän kulunsa ovat varsin paljon pienemmät kuin lasten kotona ollessa, vaikka huomioitaisiinkin se, että eläke on pienempi kuin ansiotulo. Mutta ei heillä enää ole myöskään tulonhankkimiskustannuksia. Heillä ei ole useinkaan enää asuntolainoja, opintolainoja tai muita kulutusluottoja rasitteenaan niitä huollettavia useinkaan, mikäli ei ole ollut holtittomia lapsia,

jotka eivät ole jälkeläisistään pystyneet huolehtimaan. Näitäkin perheitä on.

Monet ovat myös todenneet saavansa eläkettä enemmän, huom. saavansa eläkettä enemmän, kuin vastaavassa työssä oleva henkilö saa palkkaa. Tämäkin on tosiasia, joka pitää voida ottaa keskustelussa esiin. Tätä eläkeläiset itsekään eivät ole pitäneet oikeutena tai kohtuutena. Se on vain asia, josta ei ole uskallettu julkisuudessa puhua. Nyt kun olemme opettelemassa avointa keskustelua, pitää voida puhua myös aroista asioista niiden oikeilla nimillä.

Nyt on aika kyllä uudenlaiselle moralistiselle asennoitumiselle ja keskustelulle. Pienituloisetkaan eivät saa jättää keskustelun ulkopuolelle osaa tuloistaan, olkootpa ne minkä nimisiä tahansa. Nyt tarvitaan kaikkien yhteisvastuuta. Tarvitaan talvisotahenkeä Suomen nostamiseksi jaloilleen.

Näin lähipäivinä mm. osan ohjelmasta, jossa eläkeläispariskunta sai käteen yli 6 000 markkaa kuukaudessa ja asui velattomassa omistusasunnossa. Rahat eivät oikein tuntuneet riittävän. Oliko heillä kenties poikkeuksellisen paljon sairauskuluja, ei käynyt näkemälläni ja kuulemallani osuudella selville, mutta päällisin puolin he eivät vaikuttaneet kovin sairailta.

Vertailun vuoksi voisin sanoa, että meidän perheellemme on tehty yhteinen taloustili, 6 000 markkaa kuukaudessa. Siitä hoidellaan ruokatalousmenot, lasten vaatetus, aikuisten perusvaatetus, kodin ja toisen auton ylläpitoon liittyvät menot sekä kuopuksen esikoulumaksut kuten myös huvitteluun ja asumiseen liittyvät kustannukset, ja joka kuukausi on riittänyt. Ruokakunta on säännöllisesti kaksi aikuista, yksi lapsi ja melko suuren osan ajasta kolme aikuista. Rahaahan saadaan kulumaan vaikka kuinka paljon, jos halutaan, mutta kohtuullisellakin määrällä tulee toimeen varsin hyvin, joskin silloin ei voi pöyhkeillä tuloillansa ja elämisellään, mutta ei se ole tarkoituskaan. Siinä mielessä, mitä ed. Satu Hassi toi esiin elämisen tasoon liittyvistä asioista, olen aivan samalla kannalla.

Jokaisella tasolla tässä yhteiskunnassa on vihdoinkin lopetettava ns. älyllinen valehteleminen eli asioiden tarkoitushakuinen muuntelu toiseksi kuin ne ovat. Niin on myös tässä salissa, riippumatta poliittisesta suunnasta, tapahduttava. Tosiasiat ovat tosiasioita eivätkä ne muuksi voi muuttua.

Näen välttämättömänä, että pienituloisten kakkua ei tosiaankaan kavenneta, vaan turvataan heidän elämisen tasonsa ja ehkä hiukan helpotetaankin sitä. Mistä sitten rahat? Säästetään roimasti siellä, missä on säästöreserviä olemassa. Esimerkiksi byrokratiaa on purettava 5 prosentin vuosivauhdilla sisäisin järjestelyin ja mahdollisten kannustusrahajärjestelmien kehittämisen kautta. Keskushallinnosta on hajautettava valtaa pikaisesti paikallistasolle.

P u h e m i e s (koputtaa): 15 minuuttia!

P u h u j a : Tässä talossa on tehtävä selvät linjat, joita sitten virkamiehet toteuttavat. Esimerkiksi hallinnon keventämisessä on suorastaan naurettavaa hallitusohjelman koko nelivuotiskauden vähennyslinja, joka on huomattavasti vähempi kuin luontainen poistuma. Kunnissakin joudutaan jo ensi vuonna jopa irtisanomisiin. Byrokratian kevennystä olisi siis tapahduttava ainakin 5 prosentin vuosivauhdilla sisäisin siirroin, luonnollisen poistuman kautta ja kannustus- ja aikuisopintojärjestelmien kautta jne. Mahdollisuuksia on monia. (Ed. Kasurinen: Pitää niilläkin työtä olla sen jälkeen, kun ne tulevat opiskelemasta!) — Heillä on samanlainen oikeus työttömyysturvaan kuin on muillakin ihmisillä. (Ed. Kasurinen: Työttömyyskortistoon siis kouluttaa?) — Ei välttämättä, eiköhän koulutusaikana löydy kenties uusia työtehtäviäkin.

Juustohöylämenetelmä kustannusten karsinnassa on huono. Siinä ei kehitetä toimintamalleja eikä rakenteita, siis niitä osia, joissa päästään pysyviin säästöihin. Se ei tarkoita peruspalvelujen poistamista eikä niistä luopumista eikä heikentämistä. Usein on nimittäin käynyt niin, että on leikattu varsinainen suorituspään toiminta eikä tarpeettomaan byrokratiaan ole kajottu. Esimerkiksi HYKSin huumeyksikön lopettaminen on oiva esimerkki. Tulojen keksiminen on helppoa, mutta menojen järkevä karsiminen ja uudelleenorganisointi on jo älyä vaativaa toimintaa. Siihen tarvitaan korkeampaa ajattelua.

Herra puhemies! Tähän saakka on ollut eräänlainen tabualue terveydenhoidon ja sosiaalihuollon toimintojen rationalisointi ja sitä kautta tapahtuva säästö. Tiedän, että ainakin terveydenhoidossa on paljon sellaista toimintaa, joka lisää kustannuksia hoidon tason silti paranematta. Sosiaalihuollon puolellakin tuntui olevan varsin kiinteä ajanvarausjärjestelmä, siis jäykkä normityöskentely. Osa sosiaalihuollon asiakkaista on varmaankin lyhyemmän ajan vaativia asiakaskontakteja kuin normaali ajanvaraus on. Tietoni perustuvat viikon sisällä tehtyyn kyse-

lyyn erään paikkakunnan sosiaalitoimen hoitamisesta asiakaspalvelussa. Jonot ovat siten kolme viikkoa. Tilapäistä toimeentulotukea tarvitsevat voivat näin ollen jäädä vapaaehtoisjärjestöjen soppajonojen varaan muonituksessaan. Se ei voi olla oikein. Jotakin täytyy tapahtua tällä saralla ja pikaisesti.

Kustannusten säästämisestä on käynnistettävä avoin keskustelu myös aroista aloista. Keskustelu ei ole moraalitonta vaan kuuluu avoimuuteen. Terveys- ja sosiaalitoimi eivät saa olla linnakkeita, joihin ei voi kajota. Kun keskustelua ei ole käyty, siellä on kehitys kustannusvastaavuudesta jäänyt tapahtumatta kuten muillakin julkisen sektorin aloilla. (Ed. Gustafsson: Kohtuuton yleistys, aivan kohtuuton!) — Silloin jos reagoidaan tunteenomaisesti eikä antauduta keskusteluun, voi kysyä, onko se kohtuutonta. Kyllä pitää voida keskustella, eihän se tarkoita vielä mitään muuta kuin sitä, että keskustellaan yhteisesti niistä asioista. Se ei vielä merkitse yhtään mitään muuta. Mutta jos keskustelu kielletään ja torpedoidaan, täytyy miettiä, mistä onkaan kysymys. (Ed. Jaakonsaari: Ei, mutta nyt täytyy tehdä päätöksiä!)

Puoluetukea pitää leikata kovalla kädellä. Tiedän, että se on eräille puolueille kipeä asia, mutta silläkin rahalla antaisin mieluummin sosiaalista oikeudenmukaisuutta lapsiperheille kuin panisin suurien koneistojen pyörittämiseen ne rahat. Rahat sinne on löydettävä muilla keinoin. On ne löytyneet aikoinaankin.

Lehdistötuki on myös asia, joka on purettava nopeasti. Mielestäni tiedonvälitys ja mielipiteen ilmaisuvapaus ei kärsisi, jos koko lehdistökenttä uusarvioitaisiin kustannuksia myöten. Kansakuntamme sivistystason ei tarvitse laskea siitä yhtään. Voidaan kysyä, tarvitaanko joka kyläkunnalle oma lehti. Onko se vain joidenkin sukujen bisnes? Riittäisikö maakunnallinen lehti, jossa olisi talousaluekohtaiset ns. vaihtosivut, joilla olisi kyseisen alueen ostaa-, myy-, vaihtaa-, vuokraa-, henkilökohtaista-palstat ja kaikki ne oikeudenistunnon päätökset, kuka on saanut rattijuopumuksesta tuomioita jne., mikä ihmisiä kiinnostaa, sekä kyseistä aluetta koskettavaa uutismateriaalia muiltakin osin ilman mainoksia elintarvikkeista ja muista? Viiden miljoonan kansallemme riittäisi varmaan yksi hyvätasoinen valtakunnallinen lehti, johon olisi jokaiselle puolueelle varattu niiden itsensä toimittamaa tekstitilaa riittävästi (Ed. Jaakonsaari: Oikea pravda!) ilman ulkopuolista sensuuria. He itse vastaisivat myös niistä sivuista, joten mielipiteiden ilmaisuvapaus ei kärsisi poliittisessakaan mielessä silloin lainkaan.

Sanomalehdistössä pitäisi päästä selkeään keskittämiseen ja työnjakoon. Väitän, että suurin osa ihmisistä jättää nykyisellään ilmoitussivut lukematta. Kuitenkin lehtimainonta on kallista ja kuluttajat maksavat sen tuotteiden hinnoissa.

Korostan, että sanon sanan- ja julkaisuvapaudelle "kyllä", mutta niin kauan kuin valtio tukee lehdistöä, sen ei ole todellista tarvetta miettiä kustannusrakenteitaan. Erään laskutavan mukaan lehdistötuki on noin 2,5 miljoonaa markkaa kansanedustajaa kohden, riippuu mitä siihen otetaan mukaan, mutta varsin huomattava summa. Tämä maksetaan kansalaisten verovaroilla. Sekin on tosiasia.

Lehdet voisivat kyllä laittaa hynttyitään yhteen ja tehostaa toimintaansa. Nyt luemme samat uutiset valtakunnallisesta lehdestä, maakunnallisesta lehdestä ja paikallislehdistä. Mitä järkeä siinä on?

Täällä on puhuttu varsin voimakkaasti myös maatalouden eri tukimuodoista ja maataloustuotteiden hinnoista. Unohdettu on maataloudelta kerätyt verot ja verojen luonteiset maksut. (Ed. Seppänen: Eihän niitä ole!) — Kyllä niitä on. (Ed. Seppänen: Mitä?) — Kalliisti verotetut koneet, lannoitteet, energia, korot jne. jne. — Jos kustannusremonttiin lähdetään, se on tehtävä myös tuotantokustannuksien laskemiseksi kansainväliselle tasolle. Silloin ei ole meidän maataloudellamme hätää, jos kustannustaso on sama kuin kansainvälisestikin. Jos näin emme voi toimia vaan vaadimme muuten vain hintoja alas, niin voin sanoa, että puhumme silloin älyllisestä valehtelemisesta, tietoisesta älyllisestä valehtelemisesta.

Maatalous on muutoksen edessä vääjäämättömästi. Sillehän emme tietysti voi mitään, se on kansainvälinen suunta. Nyt olisi aika lisätä kuitenkin maatalouden neuvonta- ja koulutusjärjestelmien modernisointiin mahdollisuuksia eikä karsia sieltä rahaa. Nyt aktiivinen nuori, elämänhaluinen ja uudistuskykyinen maatalousyrittäjä kaipaisi koulutusta ennakkoluulottomiin uusiin oheiselinkeinoihin saadakseen kohtuullisen toimeentulon itselleen ja perheelleen siinä asunnossa, joka hänellä siellä maatilalla on. Muussa tapauksessa asunto jää tyhjäksi ja on kansantaloudellinen tuhlaus. Tätä ovat monet nuoret yrittäjät toivoneet mutta eivät ole uskaltaneet sanoa sitä keski-ikäisten ja ikääntyneitten maatalousyrittäjien läsnä ollessa. Nämä nuoret

yrittäjät ovat myös toivoneet rajoitusten poistamista maatalouden oheiselinkeinoista, jotta he voisivat itse vapaammin ja innovatiivisemmin suunnitella asioita, suunnitella, mitä he siinä oheiselinkeinona parhaiten pystyvät tuottamaan. He eivät näe kovin järkevänä, että jossakin syrjäseudulla kaukana asutuskeskuksista heidän pitäisi ratsastustilaa pitää yllä, eihän siellä ole ihmisiäkään ratsastamassa.

Yhteiskuntamme tilanne on siis todella vaikea. Talouselämä tarvitsee laaja-alaista elvyttämistä ja kehittämistä unohtamatta julkista sektoriakaan. Lama voi toivottavasti tuoda uusia ajatuksiakin, innovaatiota, ja siksi lamalla voi joskus olla hyviäkin puolia.

Kuulin juuri tänään eräästä yrityksestä, jossa työntekijät ovat lähteneet lamatalkoisiin mukaan saaden siten yrityksen kannattavaksi ja työpaikkansa säilymään. Tämä on oikeaa kansalaisvastuuta ja antaa tukea hallituksen peräänkuuluttamalle yhteiskuntasopimukselle, joka täällä määrätyillä tahoilla kielletään ja jota vastustetaan ilmeisesti pelkästään siitä syystä, että vastuusta kieltäytynyttä SDP:tä ei riittävän aikaisessa vaiheessa satuttu kosiskelemaan mukaan keskusteluihin ja se ei ollut SDP:n keksintö. Voidaan kysyä, mikä on sitten moraalinen puoli.

On myös moraalitonta, miten tiukasti STK ja työmarkkinajärjestöt ovat linnoittautuneet asemiinsa näkemättä tilannetta kokonaisvaltaisesti ja moniarvoisesti. Moraalitonta on lietsoa henkilöitä harhaan johtavilla puheilla. Moraalitonta olisi jättää pienituloiset maksumiehiksi nykyisessä tilanteessa kuten kansaneläkkeiden lisäosaa saavat jne. Moraalitonta on myös se, että SDP puolueena kieltäytyi hallitusvastuusta kuulematta kansanedustajiaan viime keväänä. Siis SDP tuntien tilanteen vaikeuden hallituspuolueena ja pitkään Suomen asioissa mukana olleena pakeni vastuuta. Toistan: pakeni vastuuta. (Ed. Gustafsson: Ei pidä paikkaansa!) — Pitää paikkansa, näin on!

Jos taas ajatellaan SDP:n ns. keulahenkilöitten puheita mm. eiliseltä päivältä, mitä ne viestittävät ihmisille? Viestittävätkö ne vastuuta vai ovatko kenties henkilökohtaisten valtapyrkimysten pönkittämistä. (Välihuuto) — Esitän vain kysymyksiä. Minä en tiedä mitään, mutta tällaisia ajatuksia on herännyt.

Koska elämme muuttuvassa Euroopassa, en malta olla kajoamatta, vaikka olen ylittänyt puheaikanikin, EY-asiaan. Mielestäni EY-asian ratkaisemiseksi ei tarvita kansanäänestystä. Se vain tarkoittaisi sitä, että me tässä salissa emme uskalla tehdä ratkaisevaa liikettä siinä asiassa. Perusteluna on se, että asia on moniselkoinen ja vaikea ja olemme saaneet hirveän määrän informaatiota valiokunnissa ja muualla. Kuinka ihmisillä, jotka eivät ole sitä informaatiota saaneet, mitä me olemme, olisi valmiuksia ratkaista asia asialliselta pohjalta?

Muun muassa EY-keskustelun yhteydessä kritisoin Eta-neuvottelumenettelyämme, millä tavalla mennään Eftan kautta neuvottelemaan. Perustelunani oli se, että kaikilla kuudella Eftamaalla on hyvin erilaiset intressit ja näkemykset taloudellisissa ja muissakin asioissa. Neuvottelussa menetämme vain aikaa, neuvottelemme huonon kompromissin, paljastamme huonoimmat korttimme, millä me kenties voisimme mukaan lähteä. Parhaamme olemme panneet pelipöytään. Sen jälkeen huomaammekin, että koko homma on hajallaan, niin kuin onkin tänä päivänä. Ei ole mitään takuita siitä, että Eftamaiden yhteinen neuvottelu ilmeisesti toteutuu ja viedään loppuun, eli menetämme aikaa. Olemme kenties menettäneet kansallisia erityisasemiamme ja etuisuuksiamme asioitten hoitamiseksi pelkästään sen takia, että halusimme olla pieni, vaatimaton maa emmekä ponteva itsenäinen valtio.

Esitin myös silloin, että tällä menettelytavalla kenties joudumme tilanteeseen, jossa Itä-Eurooppa ajaa meidän ohitsemme EY-asiassa, koska selvääkin selvempää on, että Keski- ja Etelä-Euroopalle markkina-alueena yli 300 miljoonan itäinen Eurooppa on huomattavasti tärkeämpi kuin jokin 30 miljoonan Efta-maiden porukka. Paljon kevyemmin eväin ollaan varmasti sitomassa Itä-Euroopan maita EY-yhteistyöhön kuin korkeammalla kehitystasolla olevia Pohjoismaita. (Ed. Gustafsson: Tämäkin puhe sopisi paremmin kepun eduskuntaryhmään kuin tänne!) — Ei se sitä estä, etten saa omia mielipiteitäni esittää.

Siinäkin ennustuksessa olin oikeassa, vaikka meidän ei tällä hetkellä enää eduskunnassa olevan mutta silloisen arvostetun pitkällisen poliitikkomme nuhteet kyllä kahdenkeskisesti sain. En olisi saanut arvostella pohjoismaista yhteistyötä. Kyse ei ole siitä, etten arvostaisi pohjoismaista yhteistyötä, vaan kyse on juuri ja ainoastaan siitä, että jokaisella kansalla on omat intressinsä, omat erityisasiansa, joista sen täytyy pitää huolta, eikä niitä voida myydä mistä hinnasta tahansa mukamas näennäisen yhteistyön merkeissä. (Ed. Seppänen: Mikä on puhujan kanta

budjettiin!) — Nämä asiat sivuavat kuitenkin tulevaisuutta ja liittyvät osittain budjettiasiaankin.

Jos ajatellaan esimerkiksi itäisen Euroopan tilannetta, yya-sopimus on edelleen voimassa entisen Neuvostoliiton sisäisen järjestelmän kanssa. Nykytilanteessa Neuvostoliitto ymmärtääkseni on lähinnä talousliitto ja hajoamassa valtioihinsa. Nyt minusta pitäisi todella harkita, mikä yya-sopimuksen kohtalo on, onko sillä tänä päivänä mitään merkitystä. Sen sijaan meidän pitäisi hyvin nopeasti ja kiinteästi pyrkiä parantamaan suhteita niin poliittisella, kaupallisella kuin muullakin tasolla naapurimaidemme kanssa. Venäjä ja Baltian maat ovat ensiarvoisen tärkeitä.

Asiaan liittyy Suomen valtiota koskeva mm. talouspoliittinen asia. Meillä on noin 7 miljardin markan saatavat Neuvostoliitosta. Se on tosiasia, ja minua on pyydetty, läänistä on kehotus, että käy hakemassa ne rahat. Minä olen sanonut, että ei se ihan onnistu monestakin syystä, mutta jääköot ne kertomatta.

Jos ajattelee, että Neuvostoliitto on nyt mahdollisesti hajoamassa, mikä niistä valtioista on valmis kenties maksamaan meille 7 miljardia markkaa rahana? Ei varmasti mikään. Meidän pitäisi pyrkiä neuvottelemaan sen summan edestä jotakin muuta Suomelle, jonka kenties vähän paremmin saisimme. Se voisi olla esimerkiksi neuvottelut maayhteyden saamisesta pohjoiselle merelle ja siellä mahdollisesti satama. Missä ovat tulevaisuuden maailman ostopotentiaalit? Ne ovat Kaukoidässä. Siellä on satoja miljoonia ihmisiä, mutta tänä päivänä, kun etelän kautta kierrätetään laivoilla sinne erilaisia tuotteita, se vie 1,5 kuukautta aikaa, kun pohjoisen meren kautta kyseisiin maihin on vain murto-osa eteläisestä matkasta. Tämä meidän pitäisi muistaa.

Asia olisi tulevaisuuden Suomen kannalta tuhannen taalan kysymys. (Ed. Seppänen: Pitäisi Mikkelin läänin saada se meriyhteys!) — Minä katson, että kansanedustajat eivät hoida pelkästään lääninsä vaan koko Suomen asioita. Siinä se vika onkin, että me jokainen riitelemme oman kuppikuntamme asioita omassa reviirissämme emmekä näe, että Suomea pitäisi kehittää ja viedä kokonaisuutenakin eteenpäin. Se on tämän talon heikkous, josta pitäisi päästä pois. Minä en ole sitä koskaan ymmärtänyt, eikä minun varmaan koskaan tarvitse sitä ymmärtääkään, mutta olen vain ihmetellyt. — Se parantaisi myös Lapin asemaa ja siellä olevien ihmisten olosuhteita.

Jos ajatellaan esimerkiksi Eurooppaa, ihan Lissabonista lähtien kaikkia alueita ja niiden tavaraliikennettä myös tuleville markkina-alueille Kaukoidässä, olisihan se niillekin helpotus ja lyhennys kuljetusmatkassa, jos ajateltaisiin, että esimerkiksi sieltä olisi ratayhteys ja junalauttayhteys meren ylitse Suomeen ja Suomen halki pohjoiseen. Minä luulen, että se aika paljon muuttaisi suomalaisten asemaa ja olosuhteita. (Eduskunnasta: Miten somalit?) — En minä heihin ota mitään kantaa. Tämä ei kosketa heitä. Esimerkiksi autolauttayhteys lyhentäisi eteläisen Euroopan ja Keski-Euroopan kuljetusmatkaa pohjoiselle merelle noin 1 000 kilometrillä, varsin merkittävästi.

Mutta tietysti kysytään, mistä rahoitus. Siihen voitaisiin neuvotella kansainvälinen yhteistyöprojekti ja periä kuljetusmaksut. Tarvitaan neuvottelujen käynnistäminen. Meidän ei tarvitse hiihtää muiden perässä, vaan me voimme olla myös aloitteellisia valtiona, suomalaisina.

Arvoisa puhemies! Eduskunta ei saa näperrellä vain tämän päivän asioissa. Suomi tarvitsee uutta otetta politiikan hoitamiseksi. Siksi haluan vähän pöllyttää ja esittää erilaisen puheenvuoron. Me tarvitsemme uudenlaista innovatiivista keskustelua tähän taloon. Nyt tarvitsemme todella uusia näkemyksiä, uusia toimia, rohkeata suuntaviivojen kartoittamista, tavoitteiden luontia Suomen kehittämiseksi. Haluammeko elää tulevaisuuden hyvinvoivassa Suomessa vai kenties tulevaisuuden tuppukylässä? Se pitää tässä talossa pystyä ratkaisemaan. Siihen tarvitaan koko eduskunnan yhteispanosta, ja sen jälkeen virkamiehet töihin toteuttamaan erilaisia toimia asetettuihin päämääriin pääsemiseksi.

Ehdotankin, että tähän saliin tuotaisiin vaikkapa ulkopuolella päiväjärjestyksen tai millä muulla menettelyllä tahansa innovatiivista eduskuntakeskustelua teemana tulevaisuuden Suomi. Ei nyt eikä tulevaisuudessakaan ole mahdollista tai moraalisesti edes oikein pyrkiä vartioimaan joidenkin erityisryhmien etuja, vaan on aika kokonaisvaltaiseen ajatteluun. Mottonamme tässä salissa olkoon, arvoisa puhemies: "Me nostamme Suomen jaloilleen, me pystymme toimimaanja me haluamme toimia vilpittömästi sen puolesta."

Ed. Alho merkitään läsnä olevaksi.

Puhetta on ryhtynyt johtamaan toinen varapuhemies Pesälä.

Pääministeri A h o : Herra puhemies! Hallituksen talouspoliittista linjaa on perusteellisestikin arvosteltu, mutta se on näissä oloissa ja tällä hetkellä ainoa keino saada maa ylös siitä taloudellisesta suosta, johon olemme nyt vajoamassa. Minkäänlaista vaihtoehtoa valitulle linjalle ei ainakaan toistaiseksi käydyssä keskustelussa ole esitetty. Pitää muistaa myös se, että toistaiseksi olemme eläneet aikaisempien tehtyjen päätösten varassa. Kuluvan vuoden budjetti, jonka laati edellinen hallitus ja jonka vanha eduskunta menoja lisäten siunasi, meni pahasti taloudellisesti pieleen. Sen perusteet sekä tulo- että menopuolen osalta pettivät. Se on ollut tämän vuoden julkisen talouden elämän perustana, ja samoin on työmarkkinasopimusten laita. Olemme eläneet sellaisten sopimusten varassa, jotka on tehty kokonaan toisenlaisissa taloudellisissa oloissa ja toisenlaisten taloudellisten kehitysarvioiden varassa kuin ne, joiden keskellä nyt elämme.

Herra puhemies! Haluan esittää yhden lyhyen tekstilainauksen. Se kuuluu näin: "Yksi asia on lähivuosien talouspolitiikassa varma. Meidän on saatava hinta- ja kustannustasomme kuriin. Me elämme jatkuvaa hinta — palkkakierrettä ja yhä useammin palkka — palkka-kierrettä, jossa tärkein asia on vertailu toisten palkkoihin. Vain nimellisesti pienet mutta liukumien myötä tosiasiallisesti suuret sopimuspalkkojen korotukset tuovat perässään aivan liian nopean työvoimakustannusten nousun. Tämän tyyppinen inflaatioprosessi kalvaa pohjoismaisen hyvinvointiyhteiskunnan perusteita. Se on murrettava." (Ed. Jaakonsaari: Se on joku demari!) — Aivan oikein, ed. Jaakonsaari. Tämä teksti oli suora lainaus takavuosien johtavan sosialidemokraattipoliitikon Kalevi Sorsan puheesta Tampereella tämän vuoden tammikuussa. Voin yhtyä tähän pankinjohtaja Sorsan käsitykseen ja mielipiteeseen toisin kuin eräisiin hänen tuoreampiin lausuntoihinsa.

Sorsa jatkoi vielä puheessaan näin: "Seuraavan vaalikauden tavoitteeksi tulisi asettaa julkisten menojen kasvun pudottaminen mahdollisimman pieneksi. Nopean kasvun trendi on murrettava. Tämä on helpommin sanottu kuin tehty, sillä julkiset menot on yhä laajemmin suojattu lainsäädännöllä ja muilla sitovilla päätöksillä. Lisäksi tikittää aikaladattuna liuta päätöksiä, jotka kasvattavat automaattisesti julkisia menoja tulevina vuosina." — Tässä pankinjohtaja Sorsan arvioita viime tammikuulta. Tämä vain osoittaa sen, että muuallakin kuin nykyisen hallituksen piirissä on tehty saman suuntaisia arvioita talouden näkymistä. (Ed. Jaakonsaari: Sosialidemokraattisessa eduskuntaryhmässä!) — On mielenkiintoista myös kuulla, ed. Jaakonsaari, ja se tieto pitänee paikkansa, että nämä ovat myös sosialidemokraattisen eduskuntaryhmän hyväksymiä käsityksiä. Uskon, että tästä syntyykin jo aika paljon pohjaa budjetin käsittelylle eduskunnassa.

Tässä suhteessa me olemme ikävien tosiasioiden tunnustamisen edessä, tosiasioiden, jotka edellyttävät nyt nopeita päättäväisiä toimia hallitukselta, eduskunnalta ja työmarkkinajärjestöiltä. Meidät on eduskuntaan valittu päätöksiä tekemään. Hallitus on saanut omat valtuutensa, ja niin ovat saaneet työmarkkinajohtajatkin. Nyt on kysymys siitä, onko meillä kykyä ja taitoa saamiamme valtuuksia niin käyttää, että pystymme kehityksen suunnan kääntämään. Kenenkään edun mukaista ei ole, että nykyinen taloudenpidon suunta jatkuu.

Maan asioista tietenkin vastaa ja kantaa päävastuun hallitus. Siitä olemme myös toimenpiteitä valmisteltaessa lähteneet. Olemme todenneet sen, että hallituksen on ensin saatava selväksi omat linjansa, budjettiesityksensä, budjettiin liittyvät lakiehdotuksesta. Sen jälkeen on aika koko eduskunnan ottaa niihin kantaa, ja näissä merkeissä eilen kävimme neuvotteluja oppositiopuolueiden kanssa ja tarkastelimme yhdessä aikatauluja ja mahdollisia toimenpiteitä, joilla voidaan budjetin käsittelyssä saada aikaan järkevä yhteistyö hallituksen ja opposition kesken.

Uskon, että tällaisilla järkevillä kannanotoilla, joita eilen saatiin aikaiseksi, on myös tässä taloudellisessa tilanteessa rahamarkkinoita ja valuuttamarkkinoina rauhoittava vaikutus. Siinäkin mielessä pidän eilistä yhteisymmärrystä (Ed. Rinne: Oliko se yhteiskuntasopimus?) niistä käsittelytavoista, joista sovimme, tärkeänä.

Oppositiolla on tällaisessa tilanteessa tietenkin hallituksen ja hallituspuolueiden ohella oma vastuunsa. Sen se voi osoittaa osallistumalla välttämättömien säästötoimien toteuttamiseen. Jos kansa nämä säästötoimet aikanaan tuomitsee, tuomio tulee kyllä aikanaan hallituspuolueille. Me sen kyllä joudumme ilman muuta kantamaan. (Ed. Seppänen: Joko pelottaa?) — Sanon tämän siksi, että ei pelota. — Säästötoimien estäminen tai viivyttäminen voitaisiinkin

tulkita opposition peloksi siitä, että hallitus voi vaikka onnistua maan kääntämisessä takaisin raiteilleen. Itse en silti usko, että tällä tavalla ajateltaisiin, vaan luotan siihen, mitä eilen oppositioryhmien kanssa käydyssä keskustelussa tuli ilmi. Oppositio suhtautuu vakavasti nykyiseen taloudelliseen tilanteeseen ja on valmis yhteistyöhön hallituksen kanssa välttämättömien taloudellisten ratkaisujen tekemiseksi. Suomi voidaan palauttaa takaisin taloudellisesti kestävälle pohjalle vain, jos kaksi perusehtoa täyttyy.

Ensimmäinen on kustannustasoa madaltava työmarkkinaratkaisu. Se ei ole hallituksen eikä eduskunnan käsissä. Minulla on kuitenkin kaikki perusteet uskoa siihen, että järjestöt pystyvät sellaisen sopimuksen saamaan aikaan.

Toinen on eduskunnalle jätetyn budjetin raamien pitäminen. Se on välttämätön osa talouden kokonaisratkaisua, jolla suuntaa muutetaan. Olemme tänä syksynä hyvin tärkeiden ratkaisujen keskellä niin eduskunnassa kuin työmarkkinoillakin.

Mitä tapahtuisi, jos budjetin pohja pettäisi? Seuraukset olisivat taloudellisesti katastrofaaliset. Valtiontalouden vaje syvenisi, velanotto lisääntyisi kestämättömiin mittasuhteisiin. Itse asiassa pitää kysyä: Löytyisikö enää ketään, joka olisi valmis rahoittamaan sellaista budjetin alijäämää? Ei ole mikään itsestäänselvyys, että Suomi on sellainen velanottaja, jolle automaattisesti ollaan valmiit velkaa antamaan, puhumattakaan siitä, että minkälaiset ehdot velan antamiselle asetetaan.

Tällainen linja johtaisi entistä korkeampiin korkoihin, jotka olisivat sekä yritysten että tavallisten ihmisten kannalta kestämättömiä, ja spekulaatiot markalla jatkuisivat. Suomen siirtyminen nousuun ja maamme virittäytyminen paljon puhuttuun eurokuntoon lykkääntyisi kenties kohtalokkaasti, jos täällä budjetin peruslinjaa ei pystytä pitämään.

Edelleen löytyy niitä, jotka uskovat ja uskon että vilpittömästi, siihen että vaikeutemme olisivat voitettavissa valtion menoja paisuttamalla. On puhuttu elvytyksestä, vaadittu elvytystä kotimaisen kysynnän kasvattamiseksi valtion varojen turvin. Suomessa harjoitettava finanssipolitiikka on jo kuitenkin nykyisellääkin elvyttävämpää kuin sen oikeastaan pitäisi olla. Tämän takia budjettitasapaino heikkenee jyrkästi, mikä osaltaan ylläpitää paineita korkotasoon ja johtaa siihen, että valtionvelka kaksinkertaistuu parissa vuodessa. Tämä kehitys on myös tulevaisuuden kannalta mahdoton, sillä valtion alijäämän paisuttaminen on myös epäsosiaalista politiikkaa, epäsosiaalista politiikkaa sitä nuorta ikäluokkaa kohtaan, joka perii meidän ottamamme velat, sillä jonkun pitää velat myös joskus maksaa. Jos me emme siihen pysty, tulevien veronmaksajien on ne hoidettava.

On korostettava, että taloudellinen tulevaisuutemme voidaan kestävästi rakentaa vain vientivetoisen kasvun varaan. Uskon, että siitä olemme tässä salissa kaikki yhtä mieltä. Vain vientiä kasvattamalla voidaan samanaikaisesti parantaa työllisyyttä ja ulkoista tasapainoa. (Ed. Vähäkangas: Pitää puunmyyntilakko lopettaa!) Siksi kilpailukykyä kohentava kustannusremontti on talouskehityksen avaintekijä. Korkeintaan voidaan ajatella tarkasti kohdennettua valikoivaa elvytystä ja sitäkin vain edellytyksellä, että vientiä tukeva kustannusremontti todella saadaan aikaan. Tässä suhteessa tuloratkaisu ja budjetin päätökset ja ratkaisut ovat selkeästi kytkyssä toisiinsa.

Suomessa on taas viime aikoina esitetty devalvaatiospekulaatioita. Taitaa olla niin, että eduskunnan kanssa kilpaileva foorumikin on parhaillaan menossa, jossa tästä teemasta puhutaan. Devalvaatiospekulaatiosta seuraavat korkeat korot aiheuttavat jo nyt sietämättömiä vaikeuksia sekä yrityksille että yksityisille ihmisille. (Ed. Seppänen: Korot johtuvat hallituksen huonosta uskottavuudesta!) Devalvaatiokeskustelu alkoi jo ennen vaaleja, jolloin erityisesti sosialidemokraatit tekivät selväksi, että he eivät kannata devalvaatiota sen paremmin ennen vaaleja kuin vaalien jälkeenkään. Kesäkuussa hallitus konkreettisimmalla mahdollisella tavalla sulki devalvaation keinovalikoimansa ulkopuolelle sitomalla markan arvon ecuun. On tärkeää, että sekä hallitus että pääoppositiopuolue sosialidemokraatit pysyvät tällä vastuuntuntoisella linjalla. Se on nyt koeteltavana. Sen onnistuminen riippuu siitä, mikä tulee olemaan budjettikäsittelyn ja työmarkkinaratkaisun tulos.

Budjettiesityksen vakavin arvostelu tulee niistä väitteistä, joiden mukaan budjetti on sosiaalisesti epäoikeudenmukainen ja kohtelee väestöryhmiä eriarvoisella tavalla. (Ed. Tennilä: Näin on!) Yhteiskuntasopimus voi onnistua vain sillä edellytyksellä, että se jakaa laman rasitukset oikeudenmukaisella tavalla. Se on aivan oikea vaatimus. (Hälinää) — Ehkä maltatte, edustajat, odottaa, että vastaan näihin väitteisiin. — Mikään väestöryhmä ei halua yksin joutua laman maksumieheksi, ja sekin on aivan oikein. Laman voittamisen edellyttämät uhraukset hyväksytään

vain, jos taakka jakautuu tasapuolisesti ja oikeudenmukaisesti. Toisin päin sanoen: jos oikeudenmukainen yhteiskuntasopimus syntyy, se myös laajasti hyväksytään.

On sanottu, että budjetti on pantu kokoon työttömien, sairaiden ja eläkeläisten selkänahasta ja että se muutenkin olisi epäsosiaalinen rakenteeltaan. (Ed. Tennilä: Näin on! — Ed. Seppänen: Ed. Kauppinen ...) — Saanko jälleen pyytää hetken hiljaisuutta, että voisin vastata näihin väitteisiin. (Hälinää — Ed. Seppänen: Kerron, mitä täällä on keskusteltu!)

Toinen varapuhemies (koputtaa): Ei saa häiritä puhujaa.

Puhuja: Väitteille, joita eduskunnassakin on voimakkaasti esitetty, on syntynyt tietty pohja siitä tilanteesta, jossa yhteiskuntasopimus tällä hetkellä on. Budjettiesityksessä on voitu tehdä ratkaisut ainoastaan niiden väestöryhmien osalta, joiden toimeentulo joko kokonaan tai osittain on budjettiratkaisujen varassa: julkisen sektorin työntekijät, viljelijät, eläkeläiset tai muut sosiaaliturvan varassa elävät. Tuloratkaisulla ne väestöryhmät, joiden tulot määräytyvät muutoin, joutuvat kantamaan oman kortensa kekoon. Tästä budjettiratkaisussa on kysymys. Olen aivan varma siitä, että esimerkiksi sosiaaliturvan varassa elävät ovat valmiit hyväksymään sen, että etuudet jäädytetään siinä tapauksessa, että muiden väestöryhmien tuloja alennetaan. (Ed. Jaakonsaari: Ei heillä ole varaa siihen!) — Saanko jatkaa, ed. Jaakonsaari?

Kun mennään tilanteeseen, jossa työmarkkinaratkaisu toivottavasti syntyy ja syntyy sellainen yhteiskuntasopimuskokonaisuus, joka on tavoitteeksi asetettu, on tarkasteltava, mitä siitä voisi seurata.

Siitä voisi seurata se, että työttömyyden taso voisi olla yhden, ehkä kaksi prosenttiyksikköä alempi kuin muutoin. Voisimme siis saada tätä kautta varmistetuksi työpaikan ehkä noin 50 000 suomalaiselle.

Se johtaisi siihen, että inflaatioprosentti voisi ensi vuonna olla nolla tai jopa miinusmerkkinen. Sekin on täysin mahdollista. On tehty laskelmia 5 prosentin kustannusten alentumisen vaikutuksista ja päädytty siihen, että sitä kautta voitaisiin päästä inflaatiossa —0,5 prosenttiin, joka tarkoittaa sitä, että vaikka tuloja jäädytettäisiin, se ei merkitsisi elintason laskua muuten kuin niille, joiden tuloja leikattaisiin. On selvää, että näiden kohdalla se merkitsisi myös elintason laskua. Mutta tosiasia on se, että me emme ilman elintason laskua selviä. Jos joku kuvittelee, että selviämme, olen aivan varma siitä, että hän on väärässä. Jos kansantuote supistuu 5 prosentilla ja jotkut pitävät entisen elintasonsa, joidenkin on sitä laskettava. (Ed. Jaakonsaari: Miten Taivalkosken työttömän elintaso voi laskea?) — Tämä on perussääntö, jota emme puhumalla voi toiseksi muuttaa.

Mitä tulee kansainväliseen tilanteeseen ja kansainvälisiin vaikutteisiin, omien ongelmiemme keskelle meidän pitäisi myös, herra puhemies, yrittää seurata, mitä muissa maissa ja kansainvälisessä taloudessa yleisesti on tapahtumassa. Maailmalla on nyt merkkejä kasvusuunnasta ja noususta. Tosin suurta vetoapua emme sieltä tule saamaan, mutta joka tapauksessa on selviä nousun merkkejä. Olennaista on meidän kannaltamme se, että saamme taloutemme sellaiseen kuntoon, että pystymme tätä nousua omassa kansantaloudessamme hyödyntämään. Se edellyttää kilpailukyvyn saamista kuntoon niin nopeasti kuin mahdollista. Nykyisellä kustannustasolla emme talouden kansainvälisestä noususta pääse osalliseksi.

Ruotsin ongelmat länsinaapurissa ovat monella tapaa samanlaisia kuin Suomen. Sosialidemokraattinen pääministeri Carlsson viittasi eduskuntakeskustelussa viime vuoden marraskuun 6 päivänä paria viikkoa aikaisemmin Ruotsissa kärjistyneeseen kriisiin, (Ed. Aittoniemi: Carlsson on mennyttä miestä!) jolloin kruunun devalvoinnilla spekuloinnin seurauksena maasta hävisi valtavia määriä valuuttaa. Hän korosti hallituksen ottaneen vastuun maan tilasta ja julistaneen: Ruotsi ei devalvoi, Ruotsi selvittää kustannusongelmansa ja taakka jaetaan oikeudenmukaisesti. Konkreettisina toimina Carlsson esitti Ruotsissa mm. sosiaalisektorin maksujen jatkuvan kasvun pysäyttämistä, koska ilman sellaisia toimia koko sosiaaliturvajärjestelmä on uhanalainen. Lisäksi hän esitti tuntuvia leikkauksia erilaisiin korvauksiin. Tämä vajaan vuoden takainen tilanne Ruotsissa kuulostaa kovin tutulta. Joku voisi muistuttaa, että Carlssonillehan kävi vaaleissa köpelösti. (Ed. Seppänen: Niin käy Viinasellekin!) Sanojalta jäisi tällöin kuitenkin huomaamatta, että vaalivoittoon ylsivät Ruotsissa puolueet, jotka näissä kysymyksissä ovat vetäneet Carlssonia paljon kovempaa linjaa.

Herra puhemies! Hallituksen mielestä Suomella ei nykyisessä taloudellisessa tilanteessa ole vaihtoehtoja. Ainoa vaihtoehto on se, mikä

budjetin perusteluissa on esitetty. Se on juuri se vaihtoehto, josta vaalienkin aikana puhuttiin: välttämättömyys kääntää Suomen taloudellinen kehitys ja lopettaa eläminen niiden epärealististen ja väärien tulevaisuudenkuvien varassa, joiden varassa vielä tämän vuoden budjetti laadittiin. Budjetti oli eduskuntaan tullessaan viime vuonna 4 miljardia ylijäämäinen ja nyt lähes 30 miljardia alijäämäinen. Tämä kehitys on katkaistava, ja sitä ollaan nyt tekemässä. Tämä edellyttää sitä, että me saamme myös julkisen talouden asetetuksi niihin raameihin, joita reaalitalous meille antaa.

Satuin lukemaan jokin aika sitten eräästä lehdestä savonlinnalaisen ammattiyhdistysmiehen lausunnon, joka oli hyvin kuvaava tilanteelle, jossa me maamme taloudessa olemme. Hän sanoi naurahtavansa niille puheille, joita julkiselta sektorilta tulee siitä, että jouduttaisiin kahdeksi viikoksi palkattomaan työhön tai pakkolomalle, samaan aikaan kun avoimella sektorilla, missä suomalainen hyvinvointi ja sen perusta luodaan, tällaiset kahden viikon pakkolomat olisivat lottovoittoja, kun joudutaan joko menettämään työpaikka kokonaan huonoimmassa tapauksessa tai kuukausien pakkolomalle.

Tästä meidän taloudessamme on kysymys. Meidän on saatava tuotanto pelaamaan siellä, missä tämän maan hyvinvointi luodaan. Uskon, että vasemmalla puolella on paljon sellaisia edustajia, jotka ovat juuri tällaisten ihmisten äänillä eduskuntaan tulleet. Tästä on nyt kysymys. Sellaista yhteistyötä tässä salissa tarvitaan, jolla luodaan edellytykset sille, että tuotannollinen työ Suomessa saadaan uudelleen kannattavaksi.

Haluaisin, herra puhemies, lopuksi muutamalla sanalla viitata tämän viikon maanantaiseen Brysselin matkaani ja siellä käytyihin keskusteluihin mahdollisesta EY-jäsenyydestä, Etaratkaisusta ja ylipäänsä roolistamme yhdentyvässä Euroopassa. Tulin tuon matkan aikana, jos mahdollista, entistä vakuuttuneemmaksi siitä, että integroituvassa Euroopassa voivat menestyä ainoastaan sellaiset kansantaloudet, jotka ovat hyvin hoitaneet omat asiansa. Kaikki ne, jotka eivät hyvin omia asioitaan hoida, ovat maksumiehiä integraatiossa.

Koska tiedän, että paitsi hallituspuolueiden myös opposition piirissä on tänä päivänä suurta mieltymystä EY-jäsenyyden suhteen, haluaisin muistuttaa siitä, että jos me tällaiseen vaihtoehtoon päädymme, se edellyttää meiltä monenlaisten jäsenmaksujen maksamista. EY-jäsenyys ei ole mikään etu, joka saadaan ilman vastikkeita. Vastikkeet tulisivat meidänkin kansantaloudellemme olemaan erittäin suuria. Pelkästään Etasopimus tuo tällaisia taloudellisia velvoitteita EY:n köyhimpiä jäsenmaita kohtaan, mutta huomattavasti vähäisemmässä määrin kuin mahdollinen EY:n täysjäsenyys toisi.

Kun nämä velvoitteet yhdistetään muihin kansainvälisiin velvoitteisiimme lähialueillamme ja kehitysmaissa, joudutaan todella kysymään, mistä rahat tällaiseen löytyisivät. Tästäkin syystä meidän on nopeasti menoa muutettava, jotta me saisimme taloutemme sellaiseen kuntoon, että pystymme nämä kansainväliset velvoitteemme ja mahdolliset integraatioratkaisujen tuomat paineet myös hoitamaan.

Eurooppa on tänä päivänä jakautumassa yhä selvemmin kahtia. Toisaalla ovat ne maat, jotka pystyvät auttamaan ja auttavat, ja toisaalla ovat ne maat, jotka ottavat apua vastaan. Onhan avun pyytäjän ja saajan rooli vielä paljon huonompi kuin avun antajan rooli. En usko, että kukaan tässä salissa haluaisi, että Suomi putoaisi edellisten joukkoon.

Ed. I v a r i (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! On helppo yhtyä pääministerin puheenvuoron siihen kohtaan, jossa hän sanoi, että Suomen talous tarvitsee luottamusta lisääviä toimia. Luottamuksen lisäämiseksi myös sosiaalidemokraattinen eduskuntaryhmä ja sosialidemokraattinen puolue ovat valmiit toimimaan. Siitä olemme yksimielisiä. On myös aivan oleellista, että Suomessa pitää tehdä päätöksiä, joilla saadaan hinta- ja kustannustasoa alas. Maltillinen palkkaratkaisu on siinä hyvin keskeisellä sijalla, mutta se ei ole suinkaan ainoa toimi ja se on riittämätön Suomen talouden eurokuntoon saattamisessa.

Kun eilen, herra pääministeri, lupasimme sosialidemokraattien puolesta, että huolella paneudumme budjettiin ja huolella paneudumme säästölakeihin ja lokakuun puolivälissä tuomme oman vaihtoehtomme esiin, niin toivomme, että myös lokakuun neuvottelussa voitaisiin keskustella maataloustulolain perusteellisesta uudistamisesta, tuontisuojan purkamisesta sekä kilpailulainsäädännön tehostamisesta. Olisimme myös, herra pääministeri, kiinnostuneita näkemään esityksen kuntien valtionosuusjärjestelmän uudistamisesta.

Ed. A n d e r s s o n (vastauspuheenvuoro): Herra puhemies! Kun pääministeri puhui Ruot-

sista ja Ruotsin devalvoimattomuudesta, niin voisin suositella Kjell-Olof Feldtin kirjaa, missä hän kertoo vuosistaan valtiovarainministerinä Ruotsissa ja Ruotsin hyvin onnistuneesta devalvaatiosta vuonna 1982, jolloin se oli 16 prosenttia, jälkihoito todella tepsi ja Ruotsin talous lähti nousuun.

Kun pääministeri Aho puhui siitä, että eläkeläiset suostuisivat tähän, niin varmaan pääministeri tietää, että 40 prosenttia eläkeläisistä saa eläkettä alle 3 000 markkaa kuukaudessa ja siihen on laskettu siis kaikki eläkkeet, myös asumistuet ja muut tuet, tähän 3 000 markkaan. Näitten ihmisten kohdalla kyllä 4—5 prosentin elintason lasku tuntuu todella kovasti.

On puhuttu 10 miljardin vajauksesta, joka peitetään ehdotetuilla säästölailla. Muistuttaisin, että 7 miljardia vajauksesta aiheutuu siitä, että työnantajien sairausvakuutus- ja kansaneläkemaksuja on alennettu, siis 7 miljardia 10 miljardista.

Vasemmistoliitto tuleekin pikaisesti tekemään lakiehdotuksen siitä, että koko laskemisperusta muutettaisiin niin, ettei rokotettaisi enää työvoimavaltaisia yrityksiä niin paljon, vaan perustaksi tulisi yritysten jalostusaste, johon kuuluu muutakin kuin palkkamenot yrityksissä.

Kun pääministeri puhui siitä, että pitää tuntea vastuuta, totta kai devalvaatio on aina erittäin huono ratkaisu, mutta jos vaihtoehto on suurtyöttömyys moneksi vuodeksi ja sisäinen devalvaatio ja pysyvä työttömyys tähän maahan, niin kahdesta erittäin huonosta vaihtoehdosta minun mielestäni on vastuullista valita se, joka on vähemmän huono kuitenkin.

Ed. K ä ä r i ä i n e n (vastauspuheenvuoro): Herra puhemies! Pääministeri Aho viittasi pankinjohtaja Sorsan puheisiin ja myös jollakin tavalla hänen eiliseen esiintymiseensä. Pankinjohtaja Sorsan eilinen puhe ja toisaalta pankinjohtaja Holkerin taannoinen lehtihaastattelu ovat heidän asemansa huomioon ottaen Suomen taloustilanteessa aivan käsittämättömiä tekoja. Nämä lausunnot, jos ne varsinkin vielä jatkuvat, ovat omiansa aiheuttamaan rahamarkkinoilla pahaa epävarmuutta, (Ed. Jaakonsaari: Voi hyvänen aika!) joka tietenkin heijastuu korkotasoon. Ihmeellistä on vielä sekin, että molemmat pankinjohtajat järjestelevät hallituskysymystä, joka ei kyllä heille kuulu.

Suomen Pankin ohjesäännön mukaan — luen ihan sanatarkkaan — " pankin tehtävä on Suomen rahalaitoksen pitäminen vakavalla ja turvallisella kannalla sekä maan rahaliikkeen edistäminen ja helpottaminen" . Näiden pankinjohtajien lausunnot eivät ole sopusoinnussa tämän linjan kanssa. Pankinjohtajien otteisiin minusta pitää tarttua päättäväisellä tavalla. (Ed. Vähäkangas: Se onkin tarkoitus!) Tämä meno ei voi jatkua.

Totta kai myös Suomen Pankin johtajilla on sanomisen vapaus, ei siitä ole kysymys. Pankinjohtaja Sorsan eilinen puhe osoittaa erittäin huonoa harkintakykyä ja lähentelee jopa vastuuttomuutta. Sorsan kannanottoihin eduskuntavaalien luonteesta tässä ei kannata pitemmälti puuttua. Se oli kansan tahdon syvää halveksintaa.

Ed. P u l l i a i n e n (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Pääministeri puheenvuoronsa alussa totesi arvostellen, että eduskunta vielä lisäsi valtion tämän vuoden menoja budjettiratkaisun yhteydessä. On syytä palauttaa mieleen, että keskusta olisi halunnut vielä enemmän lisätä menoja budjettiin.

Kiinnitän tässäkin yhteydessä huomiota siihen, että pääministeri ei nytkään tuominnut puunmyyntilakkoa. Pääministeri ei nytkään tuominnut teollisuuden palkkaliukumia, niin kuin ei aikaisemminkaan. Viimeksi keväällä toukokuussa paperiteollisuus antoi työntekijöille palkkaliukumia, jotka ovat täysin vastoin sitä filosofiaa, mitä pääministeri on edustanut. Edelleen pääministeri ei pystynyt esittämään minkäänlaisia konkreettisia tuloksia hallituksen keväisestä ecupäätöksestä. Nyt niitä tarvittaisiin, siis erittäin konkreettisia myönteisiä tuloksia perusteluksi sille, että tuo ecupäätös oli jollakin tavalla järkevä.

Pääministeri varsin kaihoisasti vetosi oppositioon tuen saamiseksi budjetin raamien pitämiseksi. Minä olen ymmärtänyt niin, että me vihreät olemme valmiit talkoisiin, ja siinä erinomaisen helposti autetaan sillä tavalla, että poistetaan hävittäjähankinnat budjetista, poistetaan moottori- ja moottoriliikennetiehankkeet budjetista ja näin säästetään selvästi rahoja ja budjetin raamit vielä varmemmin pitävät.

Ed. A i t t o n i e m i (vastauspuheenvuoro): Herra puhemies! Pääministeri Ahon ei tarvitse välttämättä lukea lehtileikkeitä entisen pääministerin Sorsan puheista, koska me täällä varsin hyvin tiedämme, missä olemme, ja suunnilleen, miten olemme siihen joutuneet. Se on käynyt

myös meidän ryhmämme ryhmäpuheenvuorosta ilmi.

Vaikuttaa kuitenkin sillä, että hallitus ei tiedä, missä on menty ja missä mennään, koska se näiden kuukausien aikana ei ole tehnyt mitään sellaista, mikä olisi johtanut ylös suosta, johon pääministeri viittasi. Sen sijaan pääministeri vaatii, että eduskunnan pitää tänne heitetyn budjetin perusteella ratkaista maan asiat.

Minua ihmetyttää tapa, jolla tätä asiaa hoidetaan, tapa, joka vain vaikuttaa sisäiseen devalvaatioon, vaikuttaa vain hitaaseen nousuun ja siihen, että meidän sisäinen taloutemme jäädytetään seuraaviksi vuosiksi. Myöskin tätä kautta reaalikorot pysyvät korkeina, koska devalvaatioepäilykset ovat esillä niin kauan, kunnes vientimme elpyy ja taloutemme lähtee nousuun. Tätä kautta myöskin reaalikorot pysyvät korkeina ja kotimaiset investoinnit mitättöminä.

Tämä tie, jonka Aho on valinnut, on täysin kestämätön. Mutta minkäs sille voi, kun viime keväänä ecuratkaisun yhteydessä luovuttiin kaikkien asiantuntijoiden oikeaksi katsomasta seikasta eli maltillisesta devalvaatiosta. Me olisimme jo tällä hetkellä vauhdissa, mutta tällä systeemillä, joka jäädyttää kotimaisen talouden, me emme tule pääsemään vuosienkaan viipeellä ulos noidankehästä, jossa me nyt olemme, siitä huolimatta, että olen tänään myynyt 2 hehtaarin metsäpalstan kantohintaan, joka on 15 prosenttia alle vuosien 1990—1991 hintojen. Minä olen, herra pääministeri, avannut pään tässä asiassa.

Ed. Hämäläinen (vastauspuheenvuoro): Herra puhemies! Lainaus, jonka pääministeri puheensa alkupuolella luki, oli ilmeisesti pankinjohtaja Sorsan viimetalvisesta puheesta. Olin tavattoman iloinen kuullessani tämän sitaatin ja minä toivon, että se kaikille meille korostaa sopimusten pitämisen merkitystä ja sitä, että pitää pysyä sanojensa takana. Keskitetyillä palkkasopimuksilla puolestaan on tehty kaikkein eniten tasa-arvon palkkapolitiikkaa ja hillitty inflaatiota, hillitty kustannuspaineita.

Mutta ei se sitä todista, herra pääministeri, että me olisimme muilta osin hallituksen talouspolitiikan linjalla. Ei hallituksen talouspolitiikka missään suhteessa noudata pankinjohtaja Sorsan linjauksia. Hallitus on valinnut laman maksajat epäoikeudenmukaisesti. Se ei edistä tasaarvoa, vaan hallituksen budjetti edistää tuloerojen kasvua tässä yhteiskunnassa ja lisää yhteiskunnallista pahoinvointia. Hallitus ei elvytä, vaan hallitus kuristaa. Hallitus ei saa pyöriä pyörimään tällä budjetilla, vaan seisauttaa entisestäänkin, niin kuin me olemme nähneet.

Budjetti voi olla väljä, siitä on erilaisia mielipiteitä ollut tähänkin asti. Kernaasti voin sanoa, että suhdannetilanteeseen nähden nykyisen hallituksen budjetti voi olla väljä, mutta ei se silti ole elvyttävä. Se ei tarjoa mitään positiivisia ruiskeita tähän yhteiskuntaan, niin että toivottava vaikutus saataisiin aikaan.

Edellinen hallitus muuten maksoi valtion velkoja niin ruhtinaallisesti pois, että tällä hallituksella, jos se haluaisi, olisi mahdollisuus valikoivaan elvyttämiseen ja yhteiskunnan pyörien saamiseen uudelleen pyörimään. Minä toivoisin, että pääministeri lukisi kokonaisuudessaan tämän pankinjohtaja Sorsan puheenvuoron, ettei meille käy niin, että koko kansa muuten joutuu syömään sitä silakkaa, jota pääministeri meille ilmoituksissaan vaalien alla tarjosi.

Korot muuten ovat tänä syksynä reagoineet pari kertaa tavattoman voimakkaasti. Ne ovat reagoineet silloin, kun hallitus julkisti budjettinsa, ja toisen kerran erittäin voimakkaasti silloin, kun valtiovarainministeri Viinanen ryhtyi hyökkäämään ammattiyhdistysliikettä vastaan.

Ed. Seppänen (vastauspuheenvuoro): Herra puhemies! Minä yhdyn ed. Kääriäisen arvioon siitä, että me olemme saaneet keskuutemme kansallisen pelastuksen neuvoston, joka on nimittänyt itse itsensä ja joka hallitsee meitä Suomen Pankista. Minä toivon, että pääministeri Aho tekisi samanlaiset selkeät temput kuin teki presidentti Gorbatshov naapurimaassa ja ottaisi vallan käsiinsä tässä kysymyksessä, mutta ei tekisi sitä samalla tavalla kuin Gorbatshov eli puhumalla, vaan teoilla, ja näitä tekoja herra pääministerillä ei ole tässä tilanteessa näytettävänä.

Nimittäin tilanne on se, että hallitus näyttää kiinnittävän huomionsa budjetin menopuoleen ja säästöihin. Samanaikaisesti hallitus on tuottanut hyvin huomattavan suuren tulovajeen sekä kansantalouteen että valtion budjettiin. Valtion budjetissa tämän tulovajeen, jonka te nyt katatte ulkomaisella velalla, aiheuttavat mm. seuraavat erilliset tapahtumat:

Te olette siirtämässä, niin kuin ed. Andersson täällä kertoi, työnantajien ja muiden kansaneläkevakuutusmaksuja budjettiin ja sitä kautta te olette vähentäneet budjetista 7 miljardia markkaa. Sen lisäksi te olette vähentäneet yritysten liikevaihtoveroa 7 miljardia markkaa siirtyessänne arvonlisäveroon. Sen lisäksi te olette siirtä-

mässä asuntorahastoon 2 miljardia markkaa, joka ei ole todellinen siirto. Sen lisäksi te pidätte voimassa suurituloisille annetun verohelpotuksen, ainakin 2 miljardia markkaa tulovajetta. Sen lisäksi te olette antaneet yrityksille tuloveroalennuksen, ainakin 1 miljardi tulovajetta.

Tältä pohjalta alkaa pian löytyä jo parikymmentä miljardia rahaa, jota te ette peri, vaan jonka te jätätte ulkomaisella velalla katettavaksi. Siinä on teidän suurin virheenne tässä hallituksessa.

Ed. Jaakonsaari (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! En siteeraa Kalevi Sorsaa vaan Kjell-Olof Feldtiä, joka aikoinaan opetti ruotsalaisia sosialidemokraatteja, että ei ole ainoastaan tärkeää voittaa vaalit vaan myös se, miten vaalit voitetaan, on erittäin tärkeää.

Herra puhemies! Sosialidemokraattinen eduskuntaryhmä on arvostellut hallitusta päättämättömyydestä, näköalattomuudesta, vaihtoehdottomuudesta ja siitä, että laman laskut langetetaan väärille harteille. Tämä linja tulee johtamaan umpikujaan, koska me emme tule hyväksymään sitä, että laman laskut todellakin maksatetaan työttömillä, sairailla ja eläkeläisillä. Me olemme ilmaisseet kaikissa täällä käytetyissä puheenvuoroissa, että sosialidemokraattinen eduskuntaryhmä haluaa tutustua yksittäisiin säästölakiesityksiin ja tuoda säästölakineuvotteluihin myös omia selkeitä säästöesityksiä ja menojen vähennysesityksiä.

Mutta me emme hyväksy sitä, että tämä lama kilpenä tehdään merkittävä yhteiskuntapoliittinen linjanmuutos, joka näkyy vasta pehmeänä tässä budjetissa, mutta jonka laajenemisesta on selvästi jo käytetty puheenvuoroja: lakko-oikeuden rajoittamisesta, palkan alennuksista, työajan pidentämisestä, eläkkeiden leikkauksista. Tällaista jälkithacheriläistä linjanmuutosta lama kilpenä emme hyväksy.

Emmekä hyväksy sitä, että kun nyt on korkea työttömyys, työvoimaministeri Kanerva, niin juuri nyt puretaan kaikki suojaverkot. Mitä tapahtuu Taivalkoskella esimerkiksi, herra työvoimaministeri, kun yksilöllisen varhaiseläkkeen ikärajaa nostetaan, kun velvoitetyöllistämisestä luovutaan, kun jopa muuttoavustuksista, että ihmisten on vaikeampi muuttaa hakemaan työtä muualta, niistäkin nyysitään? Mitä tapahtuu Taivalkoskella korkean työttömyyden aikana, jolloin kaikki työttömyyteen liittyvät turvaverkot puretaan?

Luulen, herra hallitus, että hallituksessa mikro ja makro pahasti törmäävät. Saattaa olla kansantalouden taseiden ja työvoimapolitiikan suurien linjojen mukaista ohjata aktiiviseen työvoimapolitiikkaan tällä tavalla, mutta juuri nyt, kun korkea työttömyys uhkaa, saattaa tulla ennalta arvaamattomia katastrofeja. Tämän tyyppisiä linjan muutoksia tässä ja nyt me emme hyväksy.

Toinen varapuhemies (koputtaa): Kaksi minuuttia!

Ed. P. Leppänen (vastauspuheenvuoro): Herra puhemies! Minusta pääministeri Aho ja monet ministerit ovat peräänkuuluttaneet nopeita ratkaisuja ja esityksiä eduskunnassa tämän syksyn kuluessa. Mutta mielestäni nopein ratkaisu on devalvaatio tässä vaiheessa jälkihoidolla suoritettuna, niin kuin me olemme esittäneet. (Välihuutoja) — Sanoin: jälkihoidolla suoritettuna. — Sen välitön vaikutus on nopea, ja se tulee tänä syksynä pakosta Suomelle eteen, siitähän ei mihinkään päästä. Nämä hallituksen esittämät muodot vievät useita kuukausia ja joka päivä mennään syvemmälle suohon: Työttömyys lisääntyy ja Suomi velkaantuu ja epäluottamus kasvaa Suomessa ja myös ulkomailla. Meillä on devalvoitu parempinakin vuosina, saati nyt, kun ollaan menossa huonompaan suuntaan.

Sitten täällä ovat monet, myös hallituspuolueen edustajat, peräänkuuluttaneet sitä, että juustohöylämalli ei ole hyvä. Voin omalta osaltani myös sanoa, että siitä on ollut hyvin kriittisiä keskusteluja. Ne puheet, että tavallisen, pientä tuloa saavan ihmisen elintasoa ei lasketa hallituksen esityksissä, eivät tule pitämään paikkaansa, mikäli ne menevät lävitse, koska kustannuksia samalla näille ryhmille lisätään. Tämä on epäoikeudenmukaisuutta. Nämä ihmiset eivät varmaan ole ulkomaankauppavajetta olleet luomassa, koska heillä ei ole ollut ostovoimaa tähänkään saakka.

Ed. Stenius-Kaukonen (vastauspuheenvuoro): Herra puhemies! Pääministeri aloitti vaatimalla hinnat kuriin ja kustannustason alas. Tästä lienemme yhtä mieltä. Pääministeri sanoi, että hallituksen valitsemalle linjalle ei ole vaihtoehtoa. Mutta kuitenkin hän haluaa neuvotteluja opposition kanssa ja esityksiä oppositiolta vaihtoehdoksi hallituksen linjalle. Me olemme valmiit esittämään vaihtoehdon, koska meidän mielestämme on olemassa vaihtoehto.

Pääministeri viittasi valikoivaan elvytykseen.

Mutta tämä budjettihan ei ole valikoiva, ei edistä valikoivaa elvytystä. Hallitus hoitaa työttömyyttä pitämällä työttömät työttöminä, maksamalla 6 miljardia budjetista päivärahoja plus 4 miljardia muualta, 7 miljardia työllisyyden hoitoon, huomattava osa siitä velvoitetyöhön.

Me olemme työllisyyslain kannalla, mutta meidän mielestämme sitä pitäisi toteuttaa niin, että pyritään järjestämään muita työtilaisuuksia ensin. Hallitus haluaa hoitaa työttömyyttä pitämällä ihmiset työttöminä. Me haluamme, että ihmisille järjestetään työpaikkoja, ja silloin kotimaisen kysynnän ylläpitäminen on välttämätöntä, kotimaisten hankintojen suorittaminen. Eikö ole parempi, että äitiysavustuspakkaukseen hankitaan lakanat Suomesta eikä Tshekkoslovakiasta? Tekstiili- ja vaatetusteollisuuden työttömyystilanne on yksi vaikeimpia. Eikö olisi parempi, että hankinnoilla huolehditaan siitä, että nämä ihmiset tekevät työtä ja hankkivat tällä tavalla myös verovaroja, joilla he pyörittävät yhteiskuntaa ja saavat myös tulosta aikaan? Tällä tavalla me haluamme hoitaa työttömyyttä. Tämä on vain yksi pieni esimerkki.

Ed. Lahti-Nuuttila (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Arvoisa pääministeri on jo monta kuukautta puhunut vakuuttavasti yhteiskuntasopimuksesta. Ehdotus sen sisällöksi viipyi ja viipyi. Täällä myös hallituspuolueiden edustajien osin tyrmäämä hallituksen budjettiesitys on ensimmäinen neuvottelutarjous — tulkintani lienee oikea.

Historiallista on vakavan budjettiesityksen asema. Sekin on vielä osin levällään neuvottelutarjouksena. On tietysti myöhäistä kysyä, miksi hallitus hukkasi kevään ja kesän. Kun budjettiesitys nyt on neuvottelupohja, hallituksen olisi mielestäni määriteltävä nopeasti ja täsmällisesti neuvotteluvaransa tai ilmoitettava eduskunnalle, että eduskunta voi aukaista budjetin ja laatia kokonaan uuden valtakunnalle vuodeksi 1992.

Tosiasiahan on se, että sosiaalinen oikeudenmukaisuus ei hallituksen esityksessä toteudu. Se on todella kaukana. Työttömät, eläkeläiset, opiskelijat, lapsiperheet tulevat ankarimmin kohdelluiksi. Sanon kaksi mielenkiintoista lukua vielä tähän: Eläkeläisten indeksitarkistukset, joista hallitus aikoo luopua, tekisivät 800 miljoonaa markkaa. Maitojalosteiden vientituki, josta hallitus ei aio luopua, tekee suurin piirtein tuon 800 miljoonaa markkaa, taitaa tehdä jopa miljardin markan verran. Hallituksella itsellään on sitten käsittelyssään yksi 800 miljoonaa markkaa, mikä kertoo osaltaan siitä epävarmuudesta, jolla hallitus on budjettia tehnyt, koska tämä tulokohta on kokonaan auki.

Ed. Laakso (vastauspuheenvuoro): Herra puhemies! Pääministeri Aho toistaa päivästä toiseen väitettä, jonka mukaan kaikki yhteiskuntaryhmät joutuvat tasapuolisesti osallistumaan laman kustannusten maksamiseen. On kysyttävä, millä tavalla esimerkiksi pankit osallistuvat tämän laman kustannusten maksamiseen. Pankkien edusmiesten mukaan pankit eivät aio millään tavalla olla mukana esimerkiksi alentamassa korkomenoja. Pankit ovat ottaneet yksiselitteisen kielteisen kannan sellaiseen yhteiskuntasopimukseen, joka toisi myös heidät mukaan näihin pääministerin kuuluttamiin yhteiskuntatalkoisiin. Mihin toimiin hallitus aikoo ryhtyä saadakseen pankit, suurten omaisuuksien haltijat ja todella suurituloiset mukaan laman kustannusten jakamiseen?

Tuntuu aika omalaatuiselta, että pääministerin väite on varsin vailla lähdekritiikkiä saanut laajaa julkisuutta, vaikka budjettiesitykseen tutustuneet tietävät varsin hyvin, että hallitus aikoo panna laman maksumiehiksi, kuten täällä monta kertaa aikaisemmin on todettu, mm. eläkeläiset, sairaat, työttömät, lapsiperheet, opiskelijat.

En ymmärrä myöskään sitä, että vuodesta toiseen pääministeri, olipa hänen nimensä mikä hyvänsä, tulee eduskunnan budjetin lähetekeskustelun yhteydessä kerran käyttämään etukäteen valmistellun kirjallisen puheenvuoron, jossa hän toteaa, että keskustelussa ei ole esitetty minkäänlaisia vaihtoehtoja hallituksen budjettiesitykselle. Mistä te, herra pääministeri, voitte tietää, että täällä ei ole esitetty minkäänlaisia vaihtoehtoja, koska te ette ole osallistunut tähän keskusteluun? Te ette ole seurannut tätä keskustelua. Kuinka te voitte tietää? Minä kuuntelin 15 vuotta tuolta lehteriltä, joka vuosi herra pääministeri nimestä riippumatta käytti saman puheenvuoron. Eikö tämä ole eduskunnan arvovallan halventamista?

Ed. Rinne (vastauspuheenvuoro): Herra puhemies! Kun kuunteli pääministerin puheenvuoron, vakuuttui siitä, että ensimmäinen vaihe tässä raketissa oli vaihtoehto ja toinen raketin vaihe on yhteiskuntasopimus ja kolmas raketin vaihe on se, kun siirrytään hätätilasta itse tapahtumaan. Jääköön sanomatta, mikä se tapahtuma on.

Ei merkkiäkään siitä, että käsitettäisiin, mihin tämä työttömyys todella johtaa. Mikä on se rahamäärä, joka jää saamatta, ja se rahamäärä, joka menee, plus työn tulos, joka jää saamatta? Kysymys on useista kymmenistä miljardeista. Se on ainakin varmaa, että viiden miljoonan kansakunta ei kestä, että nuoria on 50 000 työttömänä kovin pitkään. Hallituksella on tällainen politiikantekotapa, että aiotaan nostaa eläkeikärajaa. Jos se nostetaan, niin nämä nuoret eivät pääse ikinä töihin. Tämähän on järjetöntä. Siis tämän järjettömämpää politiikkaa ei voida harrastaa, että puolikuolleet väkisin töissä ja sen seurauksena nuoret eivät pääse lainkaan töihin. Tämän kaltainen kehitys johtaa täysin mahdottomaan tilanteeseen.

Sitten vedottiin eläkeläisiin, että eläkeläiset varmasti mukavasti ymmärtävät sen, kun he ennestään jo kohnaa yliaikaista leipää markettien perähuoneissa kahden tonnin eläkkeillä, että kun nyt leikataan, niin he ovat kovin tyytyväisiä siihen, ettei viedä kaikkea seuraavana vuonna. Näinhän ei ole. Tämä on täyttä hurskastelua.

Ed. Törnqvist (vastauspuheenvuoro): Herra puhemies! Pääministeri kuulutti täällä oppositiolta yhteisvastuuta, vastuunottoa säästölaeista, joita on tulossa. Minä olen kuunnellut neljä vuotta nykyisen pääministerin hallituspuoluetta eli keskustan oppeja oppositiossa käyttäytymisestä. Joka syksy ja joka kevät sieltä tuli sellainen oppi, joka on ainakin minulle perille mennyt, ja se on se, että hallituksen on vastuu, opposition tehtävä ei ole esittää vaihtoehtoja. Tämän olen oppinut edellisen neljän vuoden aikana. No, sosialidemokraatit ovat joka tapauksessa paljonkin vastuuntuntoisempia.

Pääministeri sanoi, että vientiä tukeva kustannusremontti on tarpeen. Sen me tiedämme kaikki. Siksi minä kysynkin pääministeriltä: Mitä hallitus aikoo tehdä puunmyyntilakolle, puunmyyntilakolle, jonka käytännön moottorina toimivat metsänhoitoyhdistykset, yhdistykset, jotka toimivat yhteiskuntaa vastaan veronmaksajien rahoilla? Metsänhoitomaksut ovat pakollisia, enkä minä ainakaan halua, että sitä metsänhoitomaksua, jota myös meidän perheemme maksaa, käytetään yhteiskuntaa vastaan.

Ed. Tennilä (vastauspuheenvuoro): Herra puhemies! Pääministerin analyysi siitä, mikä uhkaa sosiaalivaltiota, oli vaillinainen. Minusta keskeinen uhka on harjoitettu veropolitiikka, joka on vienyt tältä sosiaalivaltiolta perustaa sitä kautta, että rahaa ei ole. Tämä väärä veropolitiikka aloitettiin edellisen hallituksen kaudella jakamalla isotuloisille verohelpotuksia. Silloin keskustapuolue arvosteli tämmöistä väärää veropolitiikkaa. Minkä takia te ette nyt esitä, että isotuloisille laitettaisiin lisää veroa ja sitä kautta saataisiin rahaa pienituloisten peruspalvelujen turvaamiseen ja perusturvan ylläpitämiseen ja kehittämiseen? Jos te tälle tielle lähdette, niin vasemmalta varmasti tulee tukea ja esimerkiksi neuvottelut säästölaeista käydään varmasti kokonaan erilaisessa ilmapiirissä. Mehän olemme valmiita leikkaamaan isompituloisten etuja, mutta rajat ovat selvät, pienituloisten etuihin ei saa kajota. Eli hyvin selvä kysymys herra pääministeri: Miksi te kierrätte tätä verokysymystä ja miksi te ette ole esittämässä isotuloisille lisää veroja? Siksikö, että te haluatte nyt olla kohteliaita isotuloisten asialla jo aiemminkin olleelle kokoomuspuolueelle?

Pääministeri Aho: Herra puhemies! Joudun pitämään puheeni uudestaan päätellen näistä vastauspuheenvuoroista. Toivotaan, että lyhyesti. Yritän vastata lyhyesti, mutta älkää sitten arvostelko, jos joku kohta jäi vastaamatta.

Aloitan ed. Iivarista, joka käytti mielestäni — valitettavasti hän on nyt poissa mutta uskaltaa kai kehua vaikka hän on poissakin — erittäin hyvän puheenvuoron. Sellaisia toimenpiteitä me juuri tarvitsemme kuin valtionosuusjärjestelmän uudistamisen. Me tarvitsemme kustannustasoa alentavia ratkaisuja budjetin kautta, kuntien budjettien kautta ja tuloratkaisusta. Sieltä se luottamus syntyy, jos me pystymme tällaisia ratkaisuja saamaan aikaan.

Mitä tulee maatalouteen ja maatalouden osuuteen, tapasin eilen kahdenlaisia maataloudesta puhujia. Oppositioeduskuntaryhmien edustajat olivat sitä mieltä, että maataloudesta on leikattu liian vähän ja maatalouden tuen supistaminen etenee liian hitaasti. Rosenlewin puimuritehtaan työntekijät olivat taas mieltä, että pitäisi tehdä jotain, että ei koko tuotanto Suomesta katoa. Ruotsissa on tehty toisenlaista maatalouspolitiikkaa: Siellä on myyty tämän vuoden aikana kokonaista 60 leikkuupuimuria. Se on melkoinen pulma myös suomalaiselle teollisuudelle.

Me olemme lähteneet siitä, että maatalouden tukea leikataan asteittain, niin että annetaan maataloudelle ja sille suurelle osalle maatalouden varassa elävää metalliteollisuutta mahdollisuus sopeutua ajan kanssa niihin vaikutuksiin,

joita tuotannon supistamisesta ja vientituen leikkaamisesta seuraa. Olen aivan varma siitä, että kaikki ne 300 000—400 000 ihmistä, jotka elävät maatalouden tuotantoketjun varassa — joista jälleen sanon, että hyvin huomattava osa on juuri teidän äänestäjiänne — ovat varmasti kiinnostuneet siitä, että leikkaaminen tapahtuisi sellaisella tavalla, että sen aiheuttamat vahingot olisivat mahdollisimman vähäisiä. Tämä kiinnostaa Valmetia, tämä kiinnostaa elintarviketeollisuutta ja kaikkia muita maatalouden harjoittajien ohella.

Kuntien valtionosuusjärjestelmästä totean, että olemme saaneet aikaan iltakoulupäätöksen siitä, että valmistelu toteutetaan hallitusohjelmassa sovitun aikataulun mukaisesti. Tietyt periaatteet on lyöty lukkoon, mikä tarkoittaa sitä, että eduskunta saa käsiteltäväkseen suuren joukon tähän uudistukseen liittyviä lakeja vielä tämän syksyn aikana. Toivon, että ensi keväänä uudistus saataisiin eduskunnasta läpi, jolloin se astuisi voimaan vuoden 1993 alusta.

Ed. Andersson kehotti lukemaan Feldtin kirjaa. Minä olen sitä juuri tekemässä, mutta valitettavasti tässä on erilaisia muitakin tehtäviä hoidettavana, joten en ole ehtinyt vielä niin pitkälle, että uskaltaisin sitä arvioida. Uskon, että se on mielenkiintoinen kirja.

Mitä tulee keinoihin, niin on tietysti hyvä että tässäkin salissa puhutaan devalvaatiosta ja keskustellaan siitä, mitä sillä voitaisiin saada aikaiseksi. Olen tullut yhä vakuuttuneemmaksi siitä, että niiden, jotka puhuvat vakavasti devalvaatiosta keinona, jolla talouden ongelmat korjataan, suurin syy puhua devalvaatiosta on pelko panna nimiä papereihin. Jokainen, joka ei halua ottaa vastuuta maan asioiden hoidosta, puhuu mielellään devalvaatiosta, kunhan ei tarvitse pannan nimeä paperiin. Nimi paperissa tarkoittaisi sitä, että kustannuksia alennetaan omin päätöksin. Se on ehdottomasti tässä tilanteessa parempi tie. Olen siitä aivan vakuuttunut. Se turvaa ja tarjoaa mahdollisuuden selvitä tästä lamasta alhaisemmilla koroilla ja kestävällä tavalla. Ed. Rinne, joka myös puhui täällä devalvaation puolesta varmaan tietää vanhan tarinan siitä, miten käy sille joka pakkasella laskee alleen. Me olemme devalvaatiokeskustelussa samassa tilanteessa: Monet kuvittelevat, että olo helpottaisi ainakin vähäksi aikaa ja voitaisiin ikävät ratkaisut jättää tekemättä. Sitä vaihtoehtoa Suomella ei enää ole, jos me mielimme olla osa Eurooppaa.

Jos me haluamme olla osallisena läntisen Euroopan taloudellisessa yhteistyössä, meidän on myös hyväksyttävä ne säännöt jotka siellä vallitsevat. Eikä sellaisella tavalla, millä me olemme eläneet viimeiset vuodet, uudessa Euroopassa eletä. Toivon, että varsinkin ne, jotka ovat sitä mieltä, että Suomen pitäisi liittyä EY:n jäseneksi, olisivat sen verran rehellisiä itselleen, että myöntävät, että jäseneksi liittymisestä seuraisi vieläkin lujempi sitoutuminen niihin sääntöihin, joita läntinen integraatio jäsenmailtaan edellyttää.

Työttömyys on seuraava aiheeni. Työttömyyden osalta hallituksen linja on hyvin selkeä. On luotava edellytykset kannattavalle tuotannolle ja työnteolle Suomessa, ne edellytykset, jotka on kadotettu viime vuosien taloudellisilla päätöksillä. Hyvin moni niistä, jotka käyttivät puheenvuoroja, edustaa edellisen vaalikauden hallituspuoluetta. Ei tilanne, jossa me nyt olemme, ole tämän vuoden tulosta, vaan tulosta viime vuosikymmenen lopulla ja osittain, myönnän reilusti, vuosikymmenen alussakin harjoitetusta politiikasta. Me teimme selvästi virheitä. Annoimme teollisuuden kansantuoteosuuden laskea prosentin vuodessa ja annoimme viennin kansantuoteosuuden laskea prosentin vuodessa sekä kuvittelimme, että me olemme Euroopan Japani ja meillä menee erinomaisen hyvin. Me olemme kyllä kaikki vastuullisia.

Nyt on kysymys siitä, että tällä hallituksella on vastuu siitä, että linja saadaan kääntymään. Sellaista hyvinvointia ja työllisyyttä Suomeen ei tule, joka perustuu johonkin muuhun kuin kannattavaan yritystoimintaan tai työntekoon. Se on opittava täällä Suomessa, ja siitä me näemme itäisessä naapurissa parhaillaan perusteellisen opiskelun olevan käynnissä. Toivoisin, että mm. edustajat Laakso ja Tennilä tutustuisivat siihen, miten siellä asiaa harjoitellaan. Luulen, että niistä opeista voisi olla hyötyä myös kotimaisia päätöksiä tehtäessä. Meidän tehtävämme on luoda edellytykset kannattavalle työnteolle ja yritystoiminnalle, erityisesti perustuotannolle, joka on tänä päivänä kaikkein vakavimmassa kriisissä.

Täällä viitattiin myös Neuvostoliiton tapaukseen. Taisi olla ed. Seppänen, joka puhui Neuvostoliiton tapahtumista ja viittasi siihen, mitä Suomessa tapahtuu. Minusta Neuvostoliiton tilanteesta on yksi hyvä oppi otettavaksi, ja se on se, että käyttipä valtaa kuka tahansa, ongelmat eivät vallanvaihdoksella korjaannu. Ne korjaantuvat vain sillä, että politiikan sisältö ja politiikan ratkaisut muuttuvat. Tämä on minusta on tärkeä myös Suomessa muistaa.

Ed. Pulliainen kysyi, mitä konkreettista hyötyä ecupäätöksestä on saatu. Siitä saatiin se konkreettinen hyöty, että korot laskivat välittömästi tuon päätöksen jälkeen ja luottamus Suomen taloudenpitoon vahvistui, kunnes tämän syksyn aikana on alkanut herätä epäilys siitä, että me emme osaa elääkään sen ratkaisun mukaisella tavalla. Se edellyttää, että me saamme julkisen taloutemme kasvun kuriin, niin kuin hallitus on tekemässä, mutta myös sitä, että me saamme työmarkkinoille sellaisen ratkaisun, joka on sopusoinnussa ecupäätöksen kanssa. Sellaista ei ole vielä kuulunut. Mitä pidempään ratkaisu viipyy, sitä enemmän levottomuutta valuutta- ja rahamarkkinoilla syntyy. Tästä syystä on työmarkkinaratkaisulla erityinen kiire.

Ed. Aittoniemi puolestaan sanoi, että hallitus ei ole tehnyt mitään. Mielestäni me olemme tehneet aika paljon. Olemme tehneet kaiken sen, mitä hallituksen vallassa on tässä taloudellisessa tilanteessa. Tässä mielessä ratkaisut nyt ovat kiinni paitsi eduskunnasta myös työmarkkinaosapuolista. Budjetti on kova ratkaisu hallitukselle. Me tiedämme sen, että tämä ratkaisu tietää hallitukselle raskaan vastuun ottamista. Hallituksella olisi tietysti toinen vaihtoehto: tuoda jatko budjetille, joka täällä viime syksynä käsiteltiin. Se merkitsisi saman menon jatkamista, joka sillä budjetilla tapahtui. Se olisi vastuuttomuutta jos mikä. Ed. Hämäläinen, joka oli tekemässä sitä budjettia ministerinä, minun mielestäni kannattaa nyt tutkia, mitkä olivat virheet siinä budjetissa, ja sen jälkeen arvioida ja arvostella nykyistä budjettia.

Sen budjetin osalta voin myös kerrata eduskunnan pöytäkirjaankin kirjattavaksi, minkälainen oli tilanne viime syksynä marraskuussa, kun käytiin neuvotteluja mahdollisista säästötoimista. (Ed. Jaakonsaari: Mieluummin tähän päivään!) — Minä voin kertoa, jotta selviää, mikä on ero viime syksyn tilanteella ja tämän hetken tilanteella. — Silloinen pääministeri pyysi minut, siis suurimman oppositiopuolueen puheenjohtajan, luokseen marraskuun puolivälissä viime syksynä keskustellakseen siitä, miten voitaisiin valtiontaloutta tasapainottaa. Sen sijaan että hän olisi esittänyt ohjelman ja kertonut, mitä hallitus ajattelee, hän kysyi, olisiko oppositiolla kenties jokin ohjelma esitettävänään. Kun tiedustelin häneltä, onko hallituksella jotain ohjelmaa, hän sanoi, että ei ole.

Nyt tilanne on se, että hallitus on ohjelmansa tehnyt. Me olemme siis laatineet budjetin ja tulemme tuomaan budjettilait eduskunnalle. Se on meidän mielestämme oikea tapa hoitaa valtiontaloutta tässä kansantalouden tilassa, ja tähän oppositio ottaa kantaa. Tässä mielessä me tarvitsemme vaihtoehtoa. Tietenkään ei ole niin, että opposition tehtävä on tuoda tänne esitykset siitä, miten säästöjä toteutetaan. Se on hallituksen tehtävä. Opposition tehtävä on ottaa kantaa ja esittää vaihtoehtoisia säästömuotoja, jos se ei jotakin yksityiskohtaa hyväksy. Väittäisin, että tässä suhteessa me olemme uudenlaisessa ja aivan toisenlaisessa tilanteessa kuin viime syksynä marraskuussa. (Ed. Seppänen: Saanko ehdottaa lisätuloja?)

Ed. Jaakonsaari nimitti nykyistä politiikkaa jälkithatcheriläiseksi. Tietysti voi sanoa, että nyt on tehty leikkauksia, jotka koskettavat ikävästi suomalaisia, mutta kannattaa muistaa, että näistä leikkauksista huolimatta me katamme ensi vuoden menoista 30 miljardia markkaa, siis noin 6 000 markkaa jokaista suomalaista kohti, velalla. (Ed. Tennilä: Miksei verotuksella?) — Ed. Tennilä kysyy, miksei verotuksella. Jos me haluaisimme tämän 30 miljardin aukon täyttää verotuksella, se edellyttäisi sitä, että tulo- ja varallisuusveron tuotto kaksinkertaistetaan, siis välitön verotus kaksinkertaistettaisiin. Olen siitä ed. Tennilän kanssa samaa mieltä, että kyllä hyvätuloisten pitää nyt osallistua selvästi enemmän näihin talkoisiin. Me olemme mielestäni antaneet hyvän esimerkin hallituksen puolelta, kuinka asiassa tulee toimia. (Hälinää)

T o i n e n v a r a p u h e m i e s (koputtaa): Ei saa häiritä puhujaa! Puheenvuoro on pääministerillä.

P u h u j a : Olen sitä mieltä, että myös muualla yhteiskunnassa tarvitaan samanlaisia toimenpiteitä. Tarvitsemme siis kustannuksia alentavan tuloratkaisun, jonka pitäisi olla myös sosiaalisesti oikeudenmukainen. Mielestäni hallinnon, yritysjohtajien ja kaikkien muiden pitäisi seurata perässä.

Ed. Jaakonsaari oli huolissaan siitä, että leikkauksia on tehty. Kun katsoo Suomen talouden tulevaisuutta näillä eväillä, jotka nyt ovat käytettävissä, ne ovat, ed. Jaakonsaari, seurausta siitä politiikasta, jota teidän puolueenne oli viime vaalikaudella harjoittamassa hallituksessa; sen politiikan seurauksena me olemme nyt tässä. Meillä on nyt kaksi vaihtoehtoa, on evoluutio tai revoluutio. Evoluutio tarkoittaa sitä, että korjaamme asioita sillä tavalla, että pystymme tur-

vaamaan nykyisen sosiaaliturvatason, hyvinvointipalvelut ihmisille, tai sitten revoluution tie, jossa emme tee sitä, mikä on välttämätöntä, ja ajaudumme umpikujaan.

Kun täällä on puhuttu puukaupasta, niin siinä, jos missä, revoluutio ja evoluutio hyvin näkyy. Kun metsänomistajat eivät olleet valmiita evoluutioon eli järkevään sopimukseen viime keväänä, seurauksena on ollut se, että kukaan ei kohta pyydä metsänomistajia mihinkään sopimukseen.

Sama pätee palkka- ja tulopolitiikan kentässä. Olen vilpitön tulosopimusten ja sopimusjärjestelmän kannattaja. Se on ehdottomasti paras tapa ratkaista meidän ongelmiamme. On aivan selvää, että jos tässä tilanteessa sopimusjärjestelmä osoittautuu kyvyttömäksi toimimaan, ei saada viikkojen eikä kuukausien neuvottelujen jälkeen tuloksia aikaan, käykin niin, että kun ei tule evoluutiota tulee revoluutio ja koko sopimusjärjestelmä joutuu kyseenalaiseksi. Sitä en totisesti toivo, vaan näen, että me tarvitsemme toimivan työmarkkinajärjestelmän Suomessa. Minä en tarkoita mitään muuta kuin sitä, että sopimusjärjestelmä, joka on toimintakyvytön, tulee korvatuksi jollakin toisella. Se tarkoittaa sitä, että markkinavoimat ryhtyvät hoitamaan näitä asioita.

Mitä tulee ed. Rinteen puheenvuoroon, kun hän puhui työttömyydestä, mihin työttömyys johtaa, niin se on todella vakava kysymys. Olen aivan samaa mieltä siitä, että 10 prosentin työttömyys on Suomelle sietämätön asia. Sitä me emme voi voittaa puhumalla. Me emme voi saada minkäänlaisilla tempuilla tilannetta korjatuksi. Tosiasia on mielestäni se, että kaikenlainen joustamattomuus työmarkkinoilla ja poliittisessa päätöksenteossa, haluttomuus evoluutioon, on johtanut ja johtaa koko ajan siihen, että palkkojen alentuminen tapahtuu työttömien kustannuksella. Työvoimakustannuksia alennetaan nyt yrityksissä sillä tavalla, että vähennetään työvoimaa ja kaadetaan koko kuorma sen 10 prosentin päälle, joka on joutunut työttömiksi. Tälle kehitykselle on saatava loppu. Meidän on löydettävä keinot kustannusten alentamiseen oikeudenmukaisemmalla ja tasapuolisemmalla tavalla.

Ed. Törnqvist halusi puhua viime vaalikaudesta. Siihen ei ehkä enää ole syytä palata. Me olemme tässä ja nyt ja jatkamme tästä eteenpäin. (Ed. Hämäläinen: Pääministeri puhui viime hallituskaudestakin!) — Vaikka viime hallituskaudestakin! Minä olen kyllä siihen valmis, mutta en oikein usko, että se paljon asioita auttaa, että me kertaamme niitä.

Sen vain voin sanoa, että kaikki se, mitä täällä salissa itsekin sanoin viime vaalien alla siitä, mikä on Suomen taloudellinen tila, on osoittautunut paljon kestävämmäksi kuin se, mitä silloisen hallituksen puolelta sanottiin. Muistan myös viime vaalikauden yhden keskustelun, jos sen verran palataan ed. Törnqvistin toivomaan aiheeseen. Käytin keskustan eduskuntaryhmän puheenvuoron tasan vuosi sitten lähetekeskustelussa eduskunnassa. Moni teistä ehkä muistaa sen. Se oli 13 liuskaa pitkä, jonka jälkeen silloinen valtiovarainministeri ed. Louekoski käveli puhujakorokkeelle ja totesi, että siinä oli 11 liuskaa sättimistä. Ne olivat juuri niitä lukuja, ennusteita ja arvioita, jotka ovat toteutuneet. Valitettavasti minäkin olin väärässä, ei sillä tavalla kuin silloin oletin, vaan kaikki toteutui vielä valitettavasti paljon huonompana kuin silloin oletin. Tuo kertokoon siitä, että silloinen oppositio ei puhunut sellaista, mikä ei kestäisi päivänvaloa myös tänä päivänä. (Ed. Tennilä: Kokoomushan oli silloin hallituksessa!)

Mitä tulee ed. Tennilän vaatimukseen verotuksen käyttämisestä, niin kysymys säästämisestä ja tulojen lisäämisestä ovat kaksi eri asiaa. Meidän pulmamme on nyt ei vain se, miten me rahoitamme julkisia menoja, vaan myös se, miten pystytään saamaan menojen kasvu kuriin. Tämä ei ole vain valtion ongelma, vaan niin kuin täällä monet kunnallispolitiikassa mukana olevat tietävät, se on myös erittäin suuri kunnallispoliittinen ongelma. On kyllä pään panemista pensaaseen se, että veroja tai maksuja korottamalla ongelmat peitetään. Se on tie, joka on täysin kestämätön. Siitä huolimatta olen ed. Tennilän kanssa samaa mieltä siitä, että suurituloisten ja meidän, joilla on työtä ja hyvä toimeentulo, on osallistuttava talkoisiin isommalla panoksella kuin muiden. Siinä me emme saa itseämme pettää, että me voisimme jatkaa menojen kasvua. Siihen on saatava jarrut. Se on kaikkien edun mukaista. Se on myös järkevän työmarkkinapolitiikan edellytys, koska olen aivan samaa mieltä niiden työmarkkinaneuvottelijoiden tai palkansaajakeskusjärjestöjen edustajien kanssa, jotka sanovat, että ehtona järkevälle, kestävälle tuloratkaisulle on se, että kustannustaso ei nouse. Julkinen talous on myös erittäin tärkeä kustannus tavallisen ihmisen elämisen kustannusten kannalta.

Tässä, herra puhemies, vastaukseni edustajien vastauspuheenvuoroihin. Joudun valitettavasti

tämän jälkeen poistumaan ainakin tilapäisesti salista, mutta tarkoitukseni on keskustelua seurata, niin kuin olen tehnyt tähänkin asti, vaikka ed. Laakso toista väittikin.

Ed. Kautto: Arvoisa puhemies! Keskustan ja kokoomuksen ryhmäpuheenvuoroissa vakuuteltiin, että budjettiesitys on sosiaalisesti oikeudenmukainen eikä pura kansalaisten perusturvaa. Näin kai voidaan todeta niiden ihmisten osalta, joilla kaikki asiat on hyvin, joilla on hyvä koulutus, isopalkkainen ja varma työpaikka, velaton omistusasunto, pieni perhe ja terveyskin tallella.

Mielestäni budjetti onkin nimenomaan hyväosaisten budjetti. Niille, joilla on heikommat eväät, budjetti ei hyvää ennusta. Heitä tuskin lohduttaa se, että myös hyväosaisia yritetään saada talkoisiin mukaan kuten pääministeri Aho vakuutteli. Heikoimmassa asemassa olevien tilanne on se, että heillä ei ole, mistä ottaa tai antaa.

Budjetissa on monia osa-alueita, joita voisi tarkastella nimenomaan perusturvallisuuden kannalta. Keskityn kuitenkin kahteen osa-alueeseen, asuntotuotantoon ja terveydenhuoltoon, joilla mielestäni selkeimmin tulevat esille perusturvallisuuden leikkaukset.

Vaalien aikana kaikki puolueet yksimielisesti vaativat kohtuuhintaisia asuntoja ja vuokra-asuntojen tuotannon lisäämistä. Asuntopolitiikan vihreänsiniseksi langaksi on kuitenkin otettu vuokrasääntelyn purku. Hallitus on kyllä hehkuttanut komeita määrällisiä lukuja, mutta ne ovat pitkälti toiveajattelua vailla todellisuuspohjaa. Asuntotuotannon ja rakentamisen ammattilaiset ovat kyllä varmasti informoineet myös hallitusta, mutta ilmeisesti heitä ei ole haluttu kuulla, koska hallitus kuvittelee löytäneensä vuokrasääntelyn purusta ongelmat ratkaisevan viisastenkiven.

Tällä hetkellä asuntotuotanto on lamassa ja uusia omistusaraviakin seisoo tyhjinä vailla ostajia. Samanaikaisesti rakennusliikkeet tarjoavat edullisesti tonttimaata kaupungeille ja vuokra-asuntojen tuottajille. Myös niiden halukkuus ja valmius tuottaa asuntorahastopohjaisia vuokra- ja asumisoikeusasuntoja on suurempi kuin koskaan aiemmin. Mikä on hallituksen vastaus?

Hallitus on esittänyt pienennettäväksi juuri asuntorahastolainoitteisten vuokra-asuntojen tuotantomääriä 4 200 asunnolla ja esittänyt asumisoikeusasuntojen tuotannon lisäämistä vain 200:lla, kun koko tavoitemäärä 2 200 asuntoa olisi mahdollista toteuttaa välittömästi yksin pääkaupunkiseudulla. Hallitus on esittänyt asunto-osakeyhtiöasuntojen tuotannon korottamista nykyisestä 4 000:sta 6 500 asuntoon, vaikka entisiäkin seisoo myymättöminä ja jo nyt rakentajat toteavat hallituksen tavoitteen utopistiseksi eikä rakentajilla ole halujakaan suuren riskin takia kyseenä olevaan tuotantoon.

Toinen yleistä ihmetystä herättänyt kohta on korkotukilainoitetun vuokra-asuntotuotannon nostaminen tämänvuotisesta 2 500 asunnosta peräti 5 200 asuntoon, kun nykyisiäkin tavoitteita on ollut vaikea saada täyttymään. Lisäksi ensi vuoden osalta halukkuus on entisestäänkin pienempi, koska lainan enimmäismäärä laskee 80 prosentista 70 prosenttiin. Kuntien ja kuntainliittojen mahdollisuudet kyseiseen asuntotuotantoon ovat heikentyneet myös niiden taloudellisen tilanteen vaikeutumisen myötä, eivätkä henkilöstöpoliittisetkaan syyt toimi houkuttimena nykytilanteessa. Hallitus on haaveillut, että kyseinen asuntotuotanto herättäisi kiinnostusta teollisuuden, pankkien ja seurakuntien taholla. Epäilen kovasti, olisiko niilläkään tarvetta kyseiseen asuntotuotantoon nykyisessä tilanteessa.

Hallituksen asuntotuotantoesitys lepääkin epärealistisella pohjalla ja aiheuttaa osaltaan rakennustoiminnan supistumista ja työttömyyttä ja laman syventymistä. Tätä epärealistisuutta kruunaa vielä sekin, että opiskelijoiden ja nuorten asuntotuotantoon varatut määrärahat pienenevät ja siten myös tuotanto.

Mikäli hallitus olisi halunnut todella ratkaista asunto-ongelmia, edistää tuotantoa ja työllisyyttä, se tukisi nyt korkotukilainoin kuntia, joille tarjotaan asuntorakennustuotantoon valmista maata, ja nostaisi vuokra- ja asumisoikeusasuntotuotannon vähintään 30 000:een. Hallitus voisi helpottaa nykyistä tilannetta myös jatkamalla asuntorahaston kehittämistä asuntopankiksi sekä helpottamalla edullisella asuntolainoituksella olemassa olevan asuntokannan kaupaksi käyntiä.

Hallituksen rakastama vuokrasääntelyn purku ei tule tuomaan tilanteeseen todellista ratkaisua. Harkitsemattomasti toteutettuna se tulee johtamaan vuokrien korotuksiin ja asumistuen tarpeen lisääntymiseen. Nyt jo asiantuntijat toteavat, että asumistukimäärärahat eivät tule nykyisellä esityksellä riittämään.

Toinen selkeästi heikommassa asemassa olevien ihmisten tilanteen vaikeuttaminen on terveys- ja sosiaalisektorin uusi uljas porvarillinen maksu- ja taksapolitiikka, joka johtaa siihen,

että jos olet köyhä, sinulla ei ole tulevaisuudessa varaa edes sairastaa. Lisäksi esitettyjen terveyskeskus-, laboratorio- ja röntgenmaksujen toteuttaminen on tuotoltaan kiistanalainen. Esimerkiksi yli 157 000 asukkaan Vantaalla sen tuotoksi ja nimenomaan bruttotuotoksi on arvioitu vajaat 10 miljoonaa markkaa. Sillä rahalla ei saada aikaan muuta kuin lisää byrokratiaa. Sillä rahalla ei meidän terveydenhuoltomme ongelmia ratkaista.

Lisäksi ed. Sasin puheenvuorossaan esittämä painopiste eli erikoissairaanhoito on kyllä juuri päinvastaista ajattelua, kuin se, mitä yksikään terveydenhuollon asiantuntija tai yleensä siitä jotakin ymmärtävä on aiemmin sanonut.

Myönnän, että koko terveydenhuoltosektorilla tarvitaan muutoksia, mutta ne on tehtävä organisaatioon ja rakenteellisina muutoksina. Budjettiesityksen tavoitteet tulevat vain pahentamaan tilannetta, mutta ilmeisesti hallituksen tavoitteena onkin, että tulevaisuudessa hoidetaan ja pidetään hengissä vain niitä, joilla on rahaa. Ilmeisesti sillä tähtäyksellä on suhtauduttu terveydenhuollon koulutukseenkin, sillä nykyisellä koulutusjärjestelmällä työttömyyden aikanakin on vielä pulaa ammattitaitoisesta henkilökunnasta ja niin on oleva myös tulevaisuudessa. Lisäksi opiskelijoiden saattaminen todella eriarvoiseen asemaan ei varmasti houkuttele nuoria satsaamaan tulevaisuuttaan keskiasteen koulutukseen.

Arvoisa puhemies! Jos budjettiesityksestä voi jotain myönteistä sanoa, on se, että se on epäsosiaalisuudessaan ja tasa-arvottomuudessaan alastoman rehellinen. Se todella kuvaa, mitä hallitus halajaa ja tarkoittaa yhteiskuntasopimustavoitteillaan.

Ministeri R u s a n e n: Arvoisa puhemies! Tiukka ja säästäväinen budjettilinja, jota pääministeri Aho hetki sitten korosti, koskee myöskin asuntosektoria. Lähtökohtana tätä numeromateriaalia tuotettaessa on ollut hyödyntää käytettävissä olevat voimavarat aikaisempaa tehokkaammin kohdentamalla niitä uudelleen.

Toisena keskeisenä ja ainakin yhtä painavana tekijänä, tavoitteena, on ollut säilyttää juuri uudistetun aravajärjestelmän periaatteet, jottei jatkuvilla järjestelmämuutoksilla häiritä jo muutenkin sekavia asuntorakentamismarkkinoita ja ettei erityisesti juuri valtion toimenpitein tätä järjestelmää sotkettaisi. Tiedämme, että valtiovarainministeriö esitti aravan yhtenäislainajärjestelmän muuttamista suurempien tuotantomäärien toivossa siten, että näitä prosentteja olisi alennettu. Ympäristöministeriössä emme voineet tähän järjestelmämuutokseen millään muotoa suostua vaan läksimme ajatuksesta, että tehdään vaikka mieluummin vähemmän, mutta yksittäisiä lainanhakijoita ei laitettu näiden primäärilainojen perään ja etsintään sen jälkeen, kun yhtenäislainajärjestelmä oli luotu.

Hallitus on asettanut ohjelmassaan tavoitteekseen vakaan ja kohtuuhintaisen asuntotarjonnan. Tavoitteena on pitää aravatuotantokin pitkällä aikavälillä vakaana. Asuntotuotannon vakaana pitämiseen liittyy muita elementtejä, joista yksi on vuokrasääntelyn hallittu purku sekä asumisoikeusasuntojen määrän lisääntyminen sen jälkeen, kun nähdään, minkälaisia kokemuksia nyt tehdystä uudesta avauksesta, omistus- ja vuokra-asuntojen välimuotoisesta järjestelmästä, saadaan.

Näissä ja monissa muissa kohdissa budjetin asuntopoliittiset ratkaisut vastaavat hallitusohjelmaan kirjattuja tavoitteita. Kaikkea ei tietenkään yhdellä kertaa ole mahdollista saada, ei ainakaan tällaisissa niukkuuden olosuhteissa, joten vähemmästäkin voi tietysti olla tyytyväinen ja pitäisi olla.

Asuntobudjetissa vuodelle 1992 on kiinnitetty myös huomiota asuntomarkkinoiden rakenteelliseen kehittämiseen. Tästä rakenteiden muuttamisestahan on monin eri tavoin oltu huolissaan muillakin yhteiskunnan kehityksen lohkoilla. Tässä mielessä asumisen osalta on kaksi keskeistä seikkaa, joihin on haluttu kiinnittää huomiota.

Ensinnäkin asuntomarkkinoiden stabiilisuuden parantamiseksi on elvytettävä rakenteellisesti terveet vuokra-asuntomarkkinat. Asunnot ovat jo olemassa, ne on saatava käyttöön.

Toiseksi hintahäiriöiden välttämiseksi, joista 80-luvun loppupuolella meillä on riittävästi esimerkkejä, on turvattava riittävä omistusasuntojen tarjonta. On syytä kuitenkin korostaa, että molempia näitä tarvitaan. Kumpikaan yksinään vaikka miten hoidettuna ei riitä.

Vuokrasääntelyn hallittu purkaminen ensi vuoden alusta lukien on merkittävä rakenteellinen asuntopoliittinen linjaus, joka toteutuessaan tarkoittaisi sitä, että kaikkien uusien vuokrasopimusten vapauttaminen sääntelystä olisi mahdollista ja tarjoaisi, loisi edellytyksiä vuokra-asuntokannan lisäämiselle myös vanhasta asuntokannasta. Samalla se lisäisi kiinnostusta vuokra-asuntotuotantoon sijoituskohteena.

Myönnän, että tähän sisältyy erilaisia pelkoti-

loja ja ehkä vaikeuksiakin, sillä tärkeätä olisi hoitaa hallittu malli niin, että kysyntä ja tarjonta eivät repäisevästi toisistaan eroaisi. Myönnän, että oma ajatukseni olisikin sellainen, että kun sääntelyä aletaan varovaisesti purkaa, samalla pitäisi porkkanoita vielä lisätä. Jos itse voisin sen yhdellä päätöksellä tehdä, samanaikaisesti muuttaisin vuokratulojen verokohtelua nykyistäkin lievemmäksi esimerkiksi muuttamalla omaisuustulovähennyksen ylärajaa kaksinkertaiseksi tai poistamalla ylärajan kokonaan, koska olemassa olevassa tilanteessa tällä ei ole valtiontaloudellista merkitystä. Viimeksi mainitsemaani menettelytapaa ei budjettiriihessä eikä budjetin valmistelussa saatu lävitse, mutta tietenkään sen hoitaminen ei ole vieläkään myöhäistä. Vuokrasääntelyn purkamista koskeva lakiesitys on tarkoitus saada lähiaikoina valtioneuvoston käsittelyyn ja edelleen sitä tietä eduskunnalle. Sääntelyn purku ollaan ulottamassa koko maahan, koska mielestäni ei ole oikein, että valtakunnan eri osiin tehdään erilaista lainsäädäntöä, ja kun on ilmeistä, että Etelä-Suomea lukuun ottamatta minkäänlaisia suurempia häiriöitä, yksityistapaukset ovat tietysti asia sinänsä, ei varmasti tule.

Mutta korostan samalla toista seikkaa: Vuokrasääntelyn purkamisen ohella meidän kaikkien tulisi kiinnittää aiempaa enemmän huomiota vuokra-asumisen arvostuksen lisäämiseen. Nykyisissä olosuhteissa tämän päivän Suomessa vuokra-asumista pidetään kakkosluokan asumisena, eli arvostuksen puute heijastuu myös kiinteistöjen hoitoon ja kunnossapitoon, kuten varmaan aika monet salissa olijat itse tietävät, joten vuokra-asumisen arvostuksen lisäämisellä on myös laajempia taloudellisia vaikutuksia, joita ei varmasti vielä edes tiedostetakaan.

Asuntobudjetissa asetetaan tavoitteeksi aloittaa ensi vuonna kaiken kaikkiaan yli 25 000 asunnon rakentaminen; ed. Kauttokin jo numeromateriaalia esille tuotti. Se on numeerisesti enemmän kuin ehkä 80-luvulla koskaan, mutta itse jo totean sen, että ei tällaiseen numeromateriaaliin tietenkään pelkästään voi luottaa, koska haluan todeta sen, että budjetissa, kuten alkuun sanoin, on kohdennettu viimevuotista vähemmän rahaa ja eri tavalla. Paitsi että siinä tuotetaan 25 000 asuntoa, on tarkoitus käyttää tukea arava- ja korkotukilainoihin noin 8 900 asunnon hankinnan ja perusparannuksen osalta.

On siis muutettu toimintalinjaa siten, että aravavuokratuotannosta on siirretty toimintoja korkotuettuun vuokratuotantoon. Miksi? Kysymykseen ei tietysti ole vaikea vastausta hakea. Kysymys on siitä, että korkotuettuun vuokratuotantoon siirtyminen ei velkaannuta valtiota yhtään lisää vaan asuntojen tuottajat hankkivat lainat itse ja veronmaksajien rahaa käytetään vain korkotukeen.

Olosuhteissa, joissa ensi vuoden budjetin loppusumma oli niin sanotusti tarkoin varjeltu valtiosalaisuus eikä sen nostattamista sallittu, oli luonnollista, että käytettiin niitä keinoja, laskukoneita ja laitteita, joilla voitiin kohdentaa niukkuus toisella tavoin. Edelleen sekään, että siirrettiin tuotantoa asunto-osakeyhtiötuotantoon, sen painottaminen — ensi vuoden budjetissahan on lisäystä yli 50 prosenttia, kuten kuultiin — ei ole tarkoituksettomasti tehty, vaan sen tarkoituksena on tasata asuntomarkkinoille todennäköisesti nyt kovan rahan toiminnan ollessa nollilla patoutuvaa kysyntää.

Ed. Kautto sanoi, etteivät uudet asunnot lähde liikkeelle, kun entisiäkin on myymättä. Se on totta. Tällä hetkellä on noin tuhat aravaomistusasuntoa myymättä, ja tarkoitukseni on toteuttaa niiden markkinointi tämän vuoden puolella siten, että kolmannessa kategoriassa aravaomistuksen tulorajaa nostetaan niin, että ne eivät jää seisomaan tyhjilleen. Eihän ole mitään järkeä, että meillä aravaehdoin tuotettuja taloja ja huoneistoja tyhjinä, jos kerran on käyttökelpoiset keinot, joilla ne saadaan liikkeelle, tai ainakin keinoja on kokeiltava.

Edelleen vastaan siihen, miksi korkotuetun vuokratuotannon puolelle ollaan voimakkaammin siirtymässä. Paitsi lainoituskysymyksellä perustelen sitä sillä, että kun tällä hetkellä rakentamiskustannukset ovat alenemassa ja kun korkotasokin ilmeisesti tiukkojen talouspäätösten jälkeen, jotka toivottavasti budjetissa toteutuvat, rauhoittuu ja kun elementtinä on vuokrasääntelyn purku, olisi tietysti kummallista, että ei lähtisi käyntiin tällainen toiminta. Vuokran määrittelyhän on sen jälkeen vapaammin tehtävissä, eikä tietysti ole tarkoituskaan mitään hirveätä bisnestä kenellekään korkotuetusta vuokratuotannostakaan tehdä.

Mutta toisaalta on vielä huomattava se, että suomalaisessa asuntokannassamme on muitakin puutteita. Perusparannustarpeet edellyttäisivät varmasti jo ensi vuoden budjettiinkin huomattavasti korkeampia panostuksia kuin se, mihin valtiontalouden tila tällä hetkellä antaa mahdollisuuksia. Valtiovarainministeriö esitti omassa budjettiluonnoksessaan mm. valtion perusparannuslainoituksen enimmäismäärien pienentämistä 10 prosenttiyksikköä tukijärjestelmän val-

tiotaloudelliseksi tehostamiseksi. Tätä emme tietenkään ole hyväksyneet vaan olemme pitäytyneet aikaisemmissa malleissa, mutta kaavaillun pakkoleikkauksen sijasta pyrimme samaan tavoitteeseen vapaaehtoista tietä ns. porkkanamallilla.

Tarkoitus on nimittäin luoda järjestelmä, jossa rakennuttajille tai rakentajille, jotka vapaaehtoisesti tyytyvät enimmäismäärää pienempään aravalainoitusosuuteen perusparannuskohteissa, myönnetään lainasumman pienentymistä vastaava laina saman rakennuttajan muuhun hyväksyttävään kohteeseen. Näin pyritään lisäämään tuotantovolyymiä siellä, missä se on mahdollista, ja erityisesti siellä, missä se on tarkoituksenmukaista. Tämä tarjoaa kaikille halukkaille mahdollisuuden osallistua yhteisiin talkoisiin perusparannuksen määrän lisäämiseksi.

Ongelmana asuntopoliittisesti ei ole tietenkään vain tuotantomäärät ja niiden rahoittaminen, vaan aika monilla alueilla ongelma on se, mihin rakennetaan. Meren pinnalle ei ole vielä suunniteltu rakentamista, mutta maan puute on ongelma. Näin ollen kysymys on siitä, millä keinoilla tätä hanketta edistetään. Me tiedämme, että useat hallitukset, myös edeltäjämme, ovat pyrkineet kehittämään mallia, joka hyvin vaivalloisesti on edennyt ja on tälläkin hetkellä eduskunnan valiokunnassa pöydällä tai lieneekö pöydän alla odottamassa jatkokäsittelyä ns. lunastuslainsäädännön muodossa.

Kun näyttää siltä, että se on vaikeasti sulatettavissa ja läpi vietävissä, on tietysti mahdollista mietiskellä malleja, joilla kuntien maanhankintaa helpotettaisiin, ja niitä ei kovin hirveästi ole, eikä oikein yksikään niistä itseänikään tyydytä siinä mielessä, että ne eivät ole oikeudenmukaisia.

On esimerkiksi ajateltu ja tarjoiltu mallia, että kuntien maanhankintaa avustettaisiin korkotuella. No, paremman puutteessa sekin kelpaisi. Meidän tätä koskeva esityksemme ei kuitenkaan budjettiriihen mainingeissa läpäissyt, ja itsekin olen vähän sitä mieltä, että miksi pantaisiin hyvin asiansa hoitaneet kunnat hoitamaan huonosti hoitaneiden kuntien asioita.

Toisaalta voitaisiin ajatella mallia, että annetaan verovapaus leima- ja myyntivoittoverosta niille ihmisille, jotka myyvät kunnille asuntotuotantoon maata, malli, jota on jo sinipuna-aikana joskus käytetty. Olen valmis vaikkapa tätäkin esittämään. Se ei sisälly budjettilakeihin. Mutta budjettilakeihin sisältyy maanvaihto myyntivoittoverotta, joka ympäristöministeriön ympäristöosastolla on liittyen maanvaihtoihin luonnonsuojelu- ja suojelutarkoituksiin valtion ja yksityisten välillä. Jotakin analogiaa näiden asioiden välillä kyllä mielestäni on, ja jos se jokin keino tai apu tiukoissa tilanteissa on, olen valmis vielä sellaisia vaihtoehtoja pohdiskelemaan.

Varmaan muitakin ongelmia on ja voidaan keskustelussa niihin palata, mutta yhtenä keskeisenä ongelmana kaiken kaikkiaan meidän hankkeessamme on asuntotuotannon osalta yksityisten ihmisten rahoitus, rahoitusjärjestelyt. Miten voidaan taata, että kohtuuhintaisia asuntoja on, niin kuin hallitusohjelma edellyttää, ja ylipäänsä, miten esimerkiksi nuorten ihmisten mahdollisuudet elämänsä alussa vaikkapa hyvinkin koulutettuina taataan sen suuntaisesti, että he saavat joko vuokra- tai omistusasunnon? Epäilen, että tällä hetkellä omistusasunnon saaminen on mahdollista vain ylivelkaantumalla monissa tapauksissa, ellei ole perinyt tai elleivät vanhemmat ja isovanhemmat muussa muodossa tukea anna.

On pohdittu niitä mahdollisuuksia, joita mm. pankinjohtaja Sundqvistin työryhmä viime keväänä esitti, eli joukkovelkakirjamalleja suomalaiseen yhteiskuntaan. Itse olen hyvin skeptinen koko mallin toteuttamiselle, sillä niin kuin joissakin puheissa on käynyt ilmi, totuus tietysti on se, että markkinakorkoja alempaa korkoa ei saada kuin subventoimalla eli veronmaksajien rahat pitäisi vielä tähänkin hommaan laajemmalti kytkeä.

Ryhmäpuheenvuoroissa, joita eilen pidettiin, odotin ehkä enemmänkin avauksia tai ajatuksia asuntopolitiikkaan. Parissa puheenvuorossa, esimerkiksi ed. Kalliomäen, kiinnitettiin juuri huomiota vuokratuotannon vähäisyyteen. Totesin esimerkiksi keskustapuolueen ja kokoomuksen ryhmäpuheenvuoroon kirjatun tämän ajatuksen, joka hallituksessakin on todettu, että mikäli tilanne tulopoliittisessa menettelyssä myönteisemmäksi muodostuu, valmiutta lisäbudjetissa vielä lisätä tätä tuotantoa on, eli todennäköisesti lukemat eivät pysähdy siihen, mitä tässä vaiheessa on ensi vuoden budjettikirjaan kirjattu.

Toinen kysymys, joka esiintyi ed. Seppäsen vasemmistoliiton ryhmäpuheenvuorossa, liittyi rahastosiirron laskutapaan, jota hän täällä tänäänkin piti eräänä epäkohtana. Myönnän kyllä, että laskutapa voisi olla toinenkin, mutta tämäkin, mitä on parin vuoden aikana käytetty rahaston mallissa, on varmasti laillinen ja oikein.

Vaikka itsekin olen alun alkaen mietiskellyt, että se voitaisiin kirjata vain alikorkoisuutena budjettivuodelta, en pitäisi aivan mahdottomana ajatuksena, että tässä olisi toteutettu ns. hyvän kauppiastavan mukainen varovaisuuden periaate eli otettu kaikki tarpeet mukaan siltä varalta, että sattuisikin seuraavana vuonna hallituksen mieli muuttumaan. Ainakin sen tuotannon rahoitus, joka on päätöksiin kytketty, on silloin hoidettu.

Voi olla, että tässä suhteessa on tarpeen vielä kädenvääntöjä käydä myöhempinä vuosina, mutta korostan vielä, että tärkeintä ei ole mikään laskutapa tai miljardit markat, mihin ne on kohdennettu. Tärkeintä on se lopputulos, mitä niillä rahoilla saadaan aikaan. Jos on näin, että esimerkiksi tässä kokoelmassa, mitä olemme esittämässä ensi vuodelle, on todella karkeita virheitä, emme tietenkään jääräpäisesti niitä aja läpi, vaan esimerkiksi asunto-osakeyhtiömuotoiset kohteet varmasti voidaan harkita uudelleen ja esimerkiksi asumisoikeustuotantotyyppisiksi vaihtaa. Ei tarkoitus ole mikään jääräpäinen ja yltiöpäinen omasta linjasta kiinni pitäminen, vaan joustava asuntopoliittinen linja, joka on valmis mukautumaan niihin tarpeisiin, mitä yhteiskunnasta löytyy.

Toivon todellakin ratkaisua perusprobleemaan, joka minua hirvittää nimenomaan täällä etelän kasvukeskuksissa: Jos meillä on rahaa ja halutaan kohdentaa tuotantoa sinne, missä on kysyntää ja tarvetta, se ei saisi päästä tukehtumaan tila- ja tonttipuutteeseen eli kaavoituksen keskeneräisyyteen.

Ed. Seppänen (vastauspuheenvuoro): Herra puhemies! Tämä oli kohtalainen hallituksen asuntopolitiikan konkurssin julistus. Nimittäin hallitushan on rakentamassa ensi vuonna vähemmän arava-asuntoja kuin ollaan rakentamassa tänä vuonna. Mielestäni se on anteeksiantamatonta tässä tilanteessa, jossa vapaarahoitteinen asuntotuotanto on myös romahtanut.

Meillä rakennetaan ensi vuonna, joka on ministeri Rusasen ensimmäinen täysi toimivuosi, vähemmän asuntoja kuin muistaakseni kertaakaan sitten 70-luvun. Enkä usko, että sitä ennenkään on rakennettu yhtä vähän asuntoja kuin nyt ministeri Rusasen toimikaudella.

Tähän asuntobudjettiin sisältyy yksi karkea väärinarvio, ja se on korkotukilainalla rahoitettavat 4 000 asuntoa. Ei tule, ministeri Rusanen. Te olette huonontanut korkotukilainojen ehtoja siihen malliin, että ei ole mitään mahdollisuuksia saada aikaan 4 000:ta asuntoa sillä tavalla, kuin te ehdotatte. Joudutte antamaan lisää rahaa tai paremmat ehdot näille korkotukilainoille, jos pidätte kiinni 4 000 asunnosta.

Edelleenkin korostan sitä ja toivoisin ministeri Rusasen myöntävän, että asuntobudjetti on ylimitoitettu myös siltä osin kuin kyseessä on laskentaperuste: siirto asuntorahastoon 2 550 miljoonaa markkaa. Väitän, tarkkaa lukua en tiedä, että siinä on 2 miljardia ilmaa. (Min. Rusanen: Ei ole!) — No, minusta on mielenkiintoista kuulla, paljonko siinä on ilmaa. — Siinä on huomattava määrä ilmaa siinä luvussa sen takia, että se on ainoa budjetin siirtoperuste, joka lasketaan sillä tavalla, että siinä otetaan huomioon myös tulevien vuosien korkokulut, jotka eivät aiheuta valtiolle kuluja vuonna 1992. Tältä osin valtiovarainministeriö johtaa jatkuvasti meitä harhaan. Minä kyllä ihmettelen, jos arvoisa asuntoministeri hyväksyy tämän budjettikäytännön loputtomiin, koska se johtaa väärään kuvan syntymiseen asuntomarkkinoista.

Ed. Myller (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ministeri Rusasen kanssa olen täysin samaa mieltä siitä, että asuntotuotantoa on arvosteltava nimenomaan siltä kannalta, mikä tulee toteutumaan. Tällä hetkellä se, mitä hallitus esittää, näyttää aivan selvästi kuten ed. Kautto jo totesi, että nämä luvut eivät tule toteutumaan.

Ensinnäkin on, niin kuin on tullut jo monesti sanottua, pienennetty selvästi aravavuokra-asuntojen rakentamista. Kannattaa muistaa, että hallitus pienensi aravavuokra-asuntomääriä jo viime keväänä edellisen hallituksen sopimasta määrästä. Tällä hetkellä asuntohallituksen pöydällä on joka kuukausi odottamassa jo 1 000 aravavuokra-asuntoa valmiina lähtemään liikkeelle, kun vain lupa ja rahoitus järjestyy. Sen sijaan hallituksen esittämä painopiste aravaomistusasunnot kohtaa hankaluuksia sen vuoksi, että rakennuttajat ja rakentajat eivät ole kiinnostuneita niistä, koska heillä on käsissä edelleen vielä aikaisemmasta tuotannosta myymättömiä asuntoja.

Haluan todella olla todistamassa sitä, että hallituksen piirissä päästään siihen, että kun tilanne ajautuu tähän, välittömästi ollaan tuotantolukuja muuttamasssa niin, että aravavuokra-asuntotuotanto pääsee liikkeelle. Tosin perustellaan aravaomistusasuntojen rakentamista tässä mittakaavassa tässä suhdannetilanteessa sillä,

että estetään noususuhdanteessa asuntojen hinnannousu, mutta se aika ei ole vielä. Nyt on sen aika, että rakennetaan aravavuokra-asuntoja ja annetaan ihmisille mahdollisuus kohtuuhintaiseen asumiseen.

Toivon, että minulla on vielä toisessa puheenvuorossa mahdollisuus keskustella vuokrasääntelyn purkamisesta.

Ed. O. Ojala (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ministerin kanssa olen samaa mieltä siitä, kun hän totesi, että näinä päivinä ainoastaan niillä, jotka ovat perineet omaisuutta, on mahdollisuus omistusasunnon hankintaan. Tästä olemme samaa mieltä, lähes kaikesta muusta olemmekin sitten erimieltä.

Budjetissa yleisperusteluissa todetaan seuraavaa: " Vuokra-asuntojen tarjonnan lisäämiseksi ehdotetaan luovuttavaksi nykyisen kaltaisesta vuokrasääntelystä 1.1.1992 alkaen hallitusti koko maassa." Hallittu rakennemuutos tai hallittu vuokrasääntelyn purkaminen ovat molemmat vaarallisia sanoja, siitä meillä on sinipunahallituksen ajalta jo merkkejä. Mielestäni tässä tilanteessa, ei ole näkyvissä mitään järkevää perustetta vuokrasääntelyn purkamiselle, varsinkin kun tiedämme, että monien vuokralaisten vuokranmaksukyky on olennaisesti nyt jo heikentynyt.

Vuokranantajien vaatiman sääntelyn täydellinen purkaminen johtaa vain mittaviin sosiaalisiin ongelmiin, ja nämä ovat hyvin vahvasti ristiriidassa esitetyn yhteiskuntasopimuksen kanssa. Mielestäni pääomatuloille ei voida myöntää mitään erityisoikeuksia, samalla kun palkansaajia nyt kovasti vaaditaan säästötalkoisiin. Sääntelyn purkaminen ei johda asuntorakennusbuumin syntyyn, tästä olen aivan varma. Päinvastoin todennäköisenä seurauksena on se, että vuokrat nousevat ja ahtaasti asuminen jatkuu.

Minusta niin kuin monista meistä vasemmiston edustajista ainoa oikea ratkaisu olisi se, että rakennettaisiin lisää aravavuokra-asuntoja. Ihmettelenkin sitä, että hallitus ei ole edes esittänyt tuntuvaa asumisoikeusasuntojen lisäämistä ottaen huomioon esimerkiksi sen, että pelkästään pääkaupunkiseudulla yli 8 000 on jonossa asumisoikeusasuntoja varten. Olisi edes tältä osin odottanut hallitukselta huomattavasti mittavampia esityksiä.

Ed. Kautto (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Täytyy kiittää ministeriä rehellisyydestä vastauksessa, mutta muutamista asioista vielä:

Olemme todella halunneet korostaa sitä, että asuntorahaston periaatteet täytyy säilyttää ja ne ovat hyvin oikeapohjaiset; niille on hyvä rakentaa tulevaisuudessa asioita eteenpäin. Mutta nyt ei olekaan kysymys siitä, että sen osalta tehtäisiin muutoksia, vaan kyse on siitä, miten painotamme tulevaa asuntotuotantoa. Tosiasiat sanovat, että omistusasunto-osakkeet ja myös korkotukilainoitetut kohteet eivät ole liikkuneet nyt eivätkä lähde liikkeelle tulevaisuudessakaan. Sen sijaan kaikkinainen valmius ja mahdollisuudet on siihen, että vuokra-asunto- ja asumisoikeuspainotteinen tuotanto lähtisi liikkeelle ja toteutuisi ja auttaisi monessa asiassa. Tuntuu ihmeelliseltä, että siihen ei ole panostettu enempää.

Toinen asia, mihin puutun muutamalla sanalla, on vuokrasääntelyn purku. Siinä on kaksi asiaa: vuokrasta on sovittava ja vuokralaisen irtisanomissuoja poistuu. Jos se on siten kuin nyt on kirjattu "uusien vuokrasopimusten osalta" etc., se tarkoittaa sitä, että jos uusi vuokrasopimus ei synny, vanha voidaan irtisanoa ja sen jälkeen tällä menetelmällä vaihtaa vuokralaista. Sen sijaan siinä pitäisi olla "uusien asuntojen vuokrasopimus" ja siltä pohjalta lähteä tätä kysymystä viemään eteenpäin.

Ed. Lahikainen (vastauspuheenvuoro): Herra puhemies! Haluan puuttua hallituksen budjettilinjaukseen, vaikka tässä on jo moneen kertaan siitä puhuttu. Haluan esittää kysymyksen: Miksi hallitus on painottanut asuntotuotannon tässä budjetissa omistusasumispainotteiseksi? Onko ministerin mielestä oikein se, että tässä tilanteessa ei velkaannuteta valtiota vaan mieluummin kansalaisia, jotka enenevässä määrin kärsivät työttömyydestä ja vähistä resursseista asumisen suhteen?

Tämä omistusasumisen kulttuuri, joka tuossa vilahti, näyttää olevan meillä Suomessa koko elämän ajan kestävä asumisen velkavankeus. Muuhun maailman verrattuna se tuntuu käsittämättömältä. Me voimme sen todeta täällä, mutta mitä tämän tilanteen hyväksi voitaisiin tehdä, jotta tämä kulttuuri voisi muuttua? Mitä mieltä ministeri on: Onko tämä linja, joka tässä budjetissa näkyy, jatkuvasti hallituksen linjana? Onko se ministerin mielestä oikeudenmukainen ja järkevä tapa erityisesti tässä tilanteessa hoitaa asuntopolitiikkaa?

Millä tavoin vuokrasäännöstelyn purku aiotaan toteuttaa käytännössä? Tässä puhuttiin

hallitusta purkamisesta, mutta uhkana on, että asumisen kustannukset kasvavat ja enenevässä määrin joudumme satsaamaan asumistukeen; tähän nykyinen budjetti sen sijaan ei anna vastauksia. Ministeri esitti, että vanha järjestelmä, joka on peräisin entisiltä ajoilta nimenomaan vuokratulojen verottamisessa, ei ottanut tuulta budjettiriihessä. Minä kysyisin, miksi se ei ottanut, sillä sehän on vanha järjestelmä, joka pitäisi asettaa kyseenalaiseksi.

Puhetta on ryhtynyt johtamaan ensimmäinen varapuhemies Paakkinen.

Ministeri R u s a n e n : Arvoisa puhemies! Yritän vastata kysymyksiin joko yhdessä tai erikseen.

Ed. Seppänen ja ed. Kautto kyselivät painotusta, joka myös ed. Lahikaisen puheenvuorossa tuli esille. Painotuksen perimmäisenä syynä, niin kuin jo totesin, oli ehto, että mikäli haluamme pitää kiinni nykyisestä yhtenäislainjärjestelmästä, ne numerot eivät voi toteutua. Näin ollen kun halusimme pitää kiinni järjestelmästä, oli pakko miettiä muita ratkaisuja, pakko tyytyä ihan kokonaan toisen tyyppisiin tasoihin.

Tämän korkotuetun vuokratuotannon epäily, joka täällä on esitetty ja joka myös ulkopuolelta on sieltä täältä tullut, on tietysti aivan oikeutettu, mutta on huomautettava, että korkotuetun vuokratuotannon saajien piirissä ovat tällä hetkellä vain kunnat ja yleishyödylliset yhteisöt. Kuitenkin esimerkiksi eilen eduskunnassa olen keskustellut ihmisten kanssa kauempaa Suomea, jotka ovat sitä mieltä, että yksittäisiä vuokratalohankkeita kyllä lähtisi liikkeelle, jos korko olisi vähän alempi kuin markkinakorko. Löytyykö valtiolta järjestelmiä, joilla voidaan tukea esittää? Minun mielestäni korkotukilainan ehtoja voidaan muuttaa siten, että korkotuen saajien joukkoon lisätään kilpailua ja sinne tulee muitakin kuin näitä jo nyt mukana olevia. Sekin saattaa olla yksi temppu, jolla paljon puhuttua asumisen ja rakentamisen kustannustasoa pystytään alentamaan.

Kysymykseen, mikä tulee olemaan toteutuva määrä, jota edustajatkin korostivat, ei minun mielestäni riitä sellainen vastaus, että näyttää siltä, että ei toteudu. Me emme kukaan tiedä, toteutuuko se. Minulla on vaikka minkälaisia dubioita, positiivisia ja negatiiviisia käsityksiä, mutta tämä on yksi malli. Kun me olemme siirtyneet vuokratuotannossa vähän toiseen reunaan, on kysymys myös siitä, mikä riski rakentajalla on. Tuotettaessa aravavuokratuotantoa ei ole mitään riskejä, ja jos ei ole mitään riskejä, niin ei ole myöskään kilpailuun liittyviä oikeita elementtejä. Mielestäni jotakin uutta tällekin alueelle voidaan tuottaa.

Kysymykseen siitä, mikä on hintaero, jos tehtäisiin niin tai niin, haluan vain lyhyesti todeta, että 10 000 vuokra-aravaa lisää merkitsisi lainanotossa ehkä 1,2—1,5 miljardia markkaa. Sillä määrällä valtion lainanotto lisääntyisi, kun se pitäisi siirtää asuntorahastoon ja myöntämisvaltuutta todennäköisesti noin 3,5 miljardia. Noin 350 000—360 000 markkaa on yhden vuokra-asunnon hinta.

Ed. O. Ojalalle haluaisin todeta, ettei hallittu -sanan silti kirosana tarvitse olla, vaikka sitä rakennemuutoksen ja vuokrasääntelyn yhteydessä käytetään. Mielestäni, kun lähdetään koko asuntopoliittista ohjelmaa selvittämään, on peruskysymyksenä kirkkaasti pidettävä mielessä se, onko asuntoja vai eikö ole. (Ed. Seppänen: Ei!) Jos niitä ei ole, onko edullisempaa, että meillä on vuokra-asuntoja, vaikka vähän kalliimpia, kuin se, että ei ole ollenkaan vuokra-asuntoja. (Ed. Seppänen: On!) Näin ollen me lähestymme kysymystä eli on ryhdyttävä edes hallittuun toimenpiteeseen.

Vastauksena siihen, mitä hallitulla purulla tarkoitan tässä yhteydessä, osittain jo totesin, että kysymys on uusista, 1.1.1992 alkavana aikana tehtävistä vuokrasopimuksista. Uutena ei pidetä sopimusta, joka tehdään vanhaan asuntoon vanhan asukkaan kanssa. (Ed. Myller: Ei näitä voi heittää ulos!) — Häntä ei voi heittää ulos, jos irtisanomissäädökset eivät ole täytetyt. Niihin ei tule mitään muutoksia. Totta kai jo nykyinen huoneenvuokralainsäädäntö sisältää malleja, millä irtisanomisehdot tulevat täytetyiksi, niinhän on nytkin.

Myönnän, että tästä lähtee kierto käyntiin, totta kai. Mutta ei se sillä tavalla äkkirysäyksellä tapahdu, että meillä nopeassa tahdissa olisi 10 000—30 000 vuokra-asuntoa noin vain. Pelkään pahoin, että menee muutama kuukausi ihmetellessä, mitä tapahtuukaan, voiko tähän luottaa ja lähteekö tämä käyntiin. Kun uusista sopimuksista on kysymys esimerkiksi korkotuetun vuokratuotannon osalta, niin eiväthän talotkaan ole valmiina ennen kuin aikaisintaan vuonna 1993. Ei siis ole mitään syytä tunneperäiseen kauhisteluun asiassa, vaan faktat pitää käsitellä faktoina.

Myönnän senkin, että varmasti tulee olemaan väliinputoajia, yksittäistapauksia. Varmasti asumistukimenot kasvavat, mutta ne kasvavat jo tänä vuonna ja vielä ensi vuonna ihan muista syistä kuin asuntotuotannosta johtuen. Työttömyys tekee jo sen, että me joudumme satsaamaan eri tukimuotoihin ihan toisella tavalla. Se, että budjettiesityksessä asumistukeen on esitetty 1,3 miljardia, joka on 15 prosenttia enemmän kuin tälle vuodelle, on oikean suuntainen näkemys. Arviot siitä, miten paljon sääntelyn purku voi vaikuttaa asumistukeen, ovat hyvin vaihtelevia. Ne ovat ihan yhtä epäselvällä pohjalla kuin kaikki muutkin budjetin lukemat, mitä tapahtuu ja toteutuu. Ne ovat arvioita. Ekonomistit rakentavat raamit kokonaisbudjetille. Täällä tänäänkin on kuultu, että kymmeniä miljardeja markkoja voidaan mennä metsään, jos tilanne nopeasti muuttuu. Siihen on oltava valmiutta ja oltava varuillaan tuomaan lisäpanostuksia, jos näyttää siltä, että tämä malli ei toteudu.

Täällä tuli esille, olisiko ollut ed. O. Ojalan puheenvuorossa, miten ministeri perustelee sitä, ettei sallita valtion velkaantumista. En minä sitä pelkää, mutta valtio jo nyt velkaantuu nettona noin 30 miljardia tämän budjetin takia ja bruttona velkaa pitää ottaa ehkä viitisenkymmentä miljardia eli miljardi per viikko. Jos tämä rahantarve tunkeutuu pelkästään Suomen markkinoille, voitte vain kuvitella, mikä vaikutus korkoon silläkin on. Ei mitään tarpeettomia lainanoton lisäyksiä enää kannattaisi tuoda, jotka omalta osaltaan järkyttäisivät korkotilannetta, joka näyttää jo riittävän pahalta tässäkin vaiheessa.

Ed. Ala-Nissilä merkitään läsnä olevaksi.

Ed. M y l l e r (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Jatkan lainanotosta suhteessa aravatuotantoon. Mielestäni tästä voisi löytyä yksi elementti konsensuksen rakentamiseen hallituksen ja opposition osalta. Nimittäin hallituksella on oltava sellaisia elementtejä silloin, kun se pyytää tukea oppositiolta, joilla nimenomaan pyritään todellisia ongelmia Suomessa ratkaisemaan. Tällä hetkellä todellisia ongelmia ovat työttömyys ja kohtuuhintaisten asuntojen puute. Sillä, että satsattaisiin vaikka lisäämällä velanottoa nimenomaan asuntotuotantoon, on vaikutusta näihin molempiin. Sillä pystytään todella ratkaisemaan tällä hetkellä kaksi meidän suurinta ongelmaamme. Onhan niin, että yksi työllistetty rakennusmies työllistää vähintään kaksi muuta ihmistä.

Toisaalta tässä tilanteessa ihmisillä ei ole varaa ostaa omistusasuntoja. On tullut todistettua jo kymmenkunta kertaa, että niitä seisoo tyhjillään. Myös omistusaravia seisoo tyhjillään. Nyt on aravavuokra-asuntojen rakentamisen eikä suinkaan sen volyymin tiputtamisen aika.

Ainoastaan tätä kautta voidaan päästä myös siihen, että vuokra-asumista arvostetaan, mitä ministeri Rusanen myös peräsi. Nimittäin tällä hetkellähän on niin, että kun niukkuutta ihmisten kesken jaetaan, on pidettävä sosiaaliset rajat aravatuotantoon pääsylle. Kun kerralla rakennettaisiin riittävästi erityisesti nyt, kun vielä maata on kohtuuhinnalla saatavissa eli kaikki elementit rakentamiselle on olemassa, päästäisiin siihen tilanteeseen, että tällaisista keinotekoisista rajoista, siitä, miten ihmisiä asutetaan, päästäisiin myös eroon.

Ministeri R u s a n e n: Arvoisa puhemies! Näin todellakin on, että lainanottoa suhteessa tuotantoon kannattaa varmasti uudelleen miettiä, ja ne tilastotkin työllistävästä vaikutuksesta, mitkä ed. Myller esitti, ovat ilman muuta ihan oikeita.

Haluan kuitenkin vielä sen näkökohdan tuoda tähän keskusteluun, että kun valtakunnassa on tällä hetkellä kaksi miljoonaa asuntoa ja viisi miljoonaa suomalaista, niin täytyyhän täällä olla asuntoja kaikille. Ne vain ovat ehkä väärässä paikassa, väärän kokoisia, väärän tasoisia tai kuntoisia, eli kysymys on siitä, miten tätä voidaan oikealla tavalla hyödyntää.

Kun meillä on noin 20 vuoden aikana hävinnyt 150 000 asuntoa vuokramarkkinoilta, niin eikö kaikin keinoin olisi järkevämpää, halvempaa, taloudellisempaa ottaa ne asunnot käyttöön taikka perusparantaa ne kuin ryhtyä tekemään kalliilla rahalla ja korkealla korolla uusia asuntoja? Olen aivan vakuuttunut, että tällaisella uustuotannolla meillä ei ole mahdollisuutta poistaa sitä vuokra-asujien jonoa, joka ehkä pahimmillaan on vähän toistasataa tuhatta valtakunnassa, kaikki eivät tietenkään ole asunnottomia, mutta jonottavat pääsyä toisiin asuntoihin. Jo kansainvälistymisnäkökulmasta on tärkeätä, että meillä olisi toimivat vuokra-asuntomarkkinat eli että ihmiset mennessään työpaikan perästä tai miettiessään, sijoittautuako Suomeen vai muualle maailmaan, voisivat väliaikaisesti asua vuokralla. Jossakin vaiheessa tämä vuokraaminen ja kohtuullisen tuoton saaminen — meillä-

hän jo laki estää kohtuuttomat vuokrat — pitäisi lainsäädäntöteitse hoitaa kohdalleen.

Tällä mallilla liikkeelle lähdettäessä olen vakuuttunut, että se pelaa, mutta olen myös valmis ed. Myllerin toivetta toteuttamaan eli voitaisiin tätä kysymystä vielä niissä yhteisissä palavereissa, mitä varmasti opposition kanssa pidetään, vakavasti miettiä.

Ed. Perho-Santala: Arvoisa puhemies! Valtakunnan kyynikko Paavo Haavikko on todennut, että kun raha loppuu, niin ajattelu alkaa. Tähän meidänkin on syytä perustaa toivomme varsinkin, kun ne rahat eivät ihan kokonaan ole loppuneet.

Menneen kesän ja alkaneen syksyn taloudellisen laman sävyttämä keskustelu uhkaa kääntyä myös henkiseksi lamaksi. Nyt jos koskaan on jatkettava ponnisteluja sen miettimiseksi, millaiseksi halutaan kehittää esimerkiksi tulopoliittista järjestelmää, millä tavoin pitää hallinnon rakenteita muuttaa ja uudistaa, millä tavalla sitä byrokratiaa, jota vielä on jäljellä, purkaa. On eri asia muuttaa ja muuttua kuin vain kiristää vyötä. Sehän ei ole luovaa työtä.

Julkisessa keskustelussa ja myös valtion ensi vuoden tulo- ja menoarvion perusteluissa osoitetaan sormella julkisen sektorin hallinnon ja palvelujen paisumista yli kansantalouden tämänhetkisen kestokyvyn. Kaikki noin 700 000 valtion ja kuntien työntekijää on merkitty leimalla byrokraatti, paperinpyörittäjä, vaikka tätä joukkoa on, luojan kiitos, tästä kuitenkin vähemmistö. Tämä kritiikki on tietysti osittain varsin perusteltua, mutta sitä esitetään liian yleisellä tasolla osin jopa niitä ihmisiä loukkaavasti, jotka järjestävät palveluja vauvasta vaariin, hoitavat lapsia, vanhuksia, opettavat lapsia kouluissa, ylläpitävät järjestystä jne.

Kokoomus on lähtenyt ja lähtee siitä, että ihmiset nykyisessä koulutusyhteiskunnassa sekä haluavat että osaavat ottaa vastuuta ja valtaa, mikäli heille annetaan siihen mahdollisuus. Sama totuus pätee sekä yrityselämässä että julkisen sektorin työpaikoilla. Tämän varaan tulee rakentaa tulevaisuuden toimenpiteitä niin tulopoliittista neuvottelujärjestelmää uudistettaessa, yrityskulttuuria radikaalisti muutettaessa kuin julkista hallintoa kehitettäessä.

Se, mihin on pureuduttava, on kaikkien mahdollisten esteiden purkaminen joustavan ja asiakkaan kannalta ystävällisen palvelujärjestelmän tieltä. Nykyisellään näitä mammutinluita on aivan liian paljon. Valtionosuusuudistus antaa tähän hyvät lähtökohdat, ja kuntien on omassa hallinnossaan pystyttävä näkemään palvelut asiakkaan kannalta, mihin puolestaan vapaakuntakokeilu ja toivottavasti sen myötä tulevat pysyvät uudistukset antavat hyvät puitteet.

Erityisen tärkeää näiden esteiden purku on esimerkiksi mittavan vanhustenhuollon palvelutarpeen tyydyttämisessä. Tämä tarve voidaan tyydyttää vain julkisen sektorin, vapaaehtoisjärjestöjen, yksityissektorin sekä omaisten yhteistyöllä. Kun sosiaali- ja terveysministeriön seuraavien vuosien kehittämissuunnitelmia ja kehyksiä varsin pian käsitellään ja niistä päätetään, niin tässä työssä on keskeisesti oltava esillä näiden yhteistyön esteiden purkaminen ja edellytysten luominen.

On selvää, että esimerkiksi koulutusjärjestelmien tulevaisuudessa pitää vastata sellaisiin haasteisiin, joilla tähän maahan saadaan hyvin kapea-alaisista erityisasiantuntijoista ihmisiä, jotka osaavat muuttua, joustaa, kehittää itseään, uudelleenkouluttautua. Yhtä tärkeää on huomion kiinnittäminen johtamisjärjestelmiin. Meillä liian paljon pilataan tänä päivänä sillä, että meidän johtamiskulttuurimme on pomottava, patriarkaalinen, tähän päivään väärä ja sopimaton.

Tulevaisuudessa tarvitaan toimenpiteitä, joilla painopisteitä, rakenteita muutetaan, painopisteitä siirrellään. Muun muassa mainitsemassani vanhustenhuollossa tarvitaan omaistaan hoitavien tukemiseksi kotihoidontukijärjestelmän kehittämistä ja eläketurvan kehittämistä niille ihmisille, jotka kotonaan hoitavat omaisiaan. Kuntatasolla on järjestettävä kotisairaanhoidon ja kotipalvelun yhteistyö ja perustettava se pienryhmätoimintaan. Tämä esimerkki kuvaa sitä muutostyötä, jolla saadaan kestäviä säästöjä aikaan.

Kestäviä säästöjä saadaan aikaan vain rakenteita uudistamalla, päällekkäisyyksiä purkamalla. Budjettia lukiessa herää mm. kysymys siitä, tarvitaanko tässä pienessä Suomessa samanaikaisesti 331 ihmisen sosiaali- ja terveyshallitus, sosiaali- ja terveysministeriön kehittämisosasto, monen sadan henkilön Kansanterveyslaitos, tarvitaanko lääninhallitusten sosiaali- ja terveysosastot nykyisessä laajuudessaan, työsuojeluhallitus nykyisessä laajuudessaan, kun kaikkien työpanos menee limittäin ja päällekkäin. Vastaus on varmasti, että ei tarvita. Tutkimusta ja kehittämistä tarvitaan, mutta se on tehtävä tai-

ten yhdessä niin, että 3—5 paikassa ei tutkita samoja asioita sen eri puolilta vaan yhdistetään osaaminen ja resurssit. Ne säästöt, jotka saadaan tätä kautta, tulee osoittaa peruspalvelujen parantamiseen.

Tässä budjetissa ei vielä riittävän konkreettisesti näy, miten näitä rakenteita, sisältöjä uudistetaan, mutta tien pää on onneksi nähtävissä. Toivottavasti meillä on vuoden päästä näkyvissä konkreettisempia muutospolkuja, ja toivottavasti valtioneuvoston käsittelyyn tulevassa valtakunnallisessa suunnitelmassa niitä myös löytyy.

Niin sanottu yhden luukun periaate on ollut tässäkin salissa puheena jo useina vuosina, mm. Kela-valtuutettujen kertomusten yhteydessä. Lappeenrannassa toteutettua kokeilua lukuun ottamatta ei paljon konkreettista ole kuitenkaan ehtinyt tapahtua. Sosiaali- ja terveysministeriössä jatkovalmistelut ovat vireillä, ja toivonkin hartaasti, että mahdollisimman pian Kelasta on mahdollisuus nostaa tarveharkintaan perustumatonta toimeentuloturvaa ensisijaisen etuuden viivästyessä, lasten kotihoidon tukea, opintotukea, elatustukea sekä asumistukea. Valtionosuusuudistuksen yhteydessä toki valmistellaan osa tästä kokonaisuudesta, mutta tätä uudistusta odottavat kunnat ja niiden sosiaalihuollon väki. Näin perussosiaalityössä, jota tarvitaan mm. kasvavan työttömyyden aikana paljon enemmän kuin menneinä vuosina on tarvittu, päästään keskittymään niin sanotusti olennaiseen, tekemään mm. tehokasta perhekeskeistä sosiaali- ja päihdetyötä ja nostamaan ihmisiä jaloilleen silloin, kun heillä vielä on omia voimavaroja jäljellä.

Puheenvuorossani olen pyrkinyt suuntaamaan tietoisesti katsetta yli tämän lamabudjetin, koska me tarvitsemme voimakasta kehittämisotetta ja uskoa siihen, että palveluja voidaan parantaa muillakin keinoin kuin uusilla mittavilla resursseilla. Rohkenen ilman lupaa lainata edustajakollegani, kaikkien puhujien äidin Aino Suholan tekstiä, jossa hän on todennut, että "ei tätä maata nosta lamasta minkäänvärinen hallitus yksin, ei mikään yritysjohto, vaan sen tekevät ihmiset, ja jos ihminen ei jaksa, jos hän ei usko, jos hän ei toivo, paraskin talousratkaisu on pala kuollutta paperia."

Budjetin yksityiskohdissa toki on keskusteltavaa mm. opintotukiuudistuksesta, onko järkevää periä kunnallisveroa, onko oikeudenmukaista poistaa huoltajavähennys. On keskusteltava myös siitä, tuleeko sairauskuluvähennys kokonaisuudessaan poistaa ja tuleeko niin mittava osa sen tuotosta käyttää hammashuollon kehittämiseen kuin budjettikirjassa on lähdetty esittämään vai olisiko mielekästä osoittaa osa muiden sairauksien korvaamiseen ja estää mm. työterveyshuollon toimintaedellytyksiä heikentävät leikkaukset.

Ed. L a i n e (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Kun olen seurannut ed. Maija Perho-Santalan elämäntaivalta, niin olen hyvin tietoinen siitä, että hän on sosiaalisektorin alan hallitseva ja tältä alalta siirtyi myös kansan valitsemana tänne eduskuntaan, ja ymmärsin, että hän tuli tänne suurin toivein pyrkiäkseen antamaan oman asiantuntemuksensa sosiaalialan kehittämiseen. Se näkyi myös tässä puheenvuorossa, jossa hän korosti sitä, että vyön kiristäminen ei ole luovaa toimintaa. Kaikki sosiaalisektorilla olevat eivät ole byrokraatteja. Hän puhui kotipalvelusta ja opintotuesta jnp.

Mutta, ed. Maija Perho-Santala, nyt on kyllä niin, että kansallisen kokoomuksen politiikka, jota se hallituksesta käsin noudattaa, ankaralla kädellä lyö päähän juuri niitä kauniita tavoitteita, jotka tuossa puheenvuorossakin tulivat esille. Esimerkiksi kotipalvelu- ja kodinhoitotyössä, johon viittasitte, hallitus lähtee siitä, että näiden palvelujen maksuja on tuntuvasti korotettava, samoin kuin hallitus nyt esittää, että sairauskuluvähennys poistetaan ja monet muut. Ne kerta kaikkiaan lyövät päähän sitä hyvää tavoitetta. Minä toivon, että jaksaisitte kokoomuksen ryhmässä kamppailla tällaista suuntaa vastaan ja todella käyttää asiantuntemuksenne sosiaalisektorin kehittämiseksi tässä maassa.

Ed. A n d e r s s o n: Puhemies, talman! Tässä on aika pitkään jo puhuttu budjetista ja kovin paljon uutta sanottavaa ei varmaan löydy. Asuntoministeri Rusanen on täällä edelleen, ja olin positiivisesti yllättynyt siitä selkeydestä ja rehellisyydestä, millä hän puhui asuntoasioista. En kuitenkaan vielä oikein ymmärtänyt hänen perustelujaan sille, ettei voida rakentaa nyt aravavuokra-asuntoja, koska se sotii jotain periaatetta tai sopimusta vastaan. Haluan toistaa, että budjetin ehkä suurimpia linjausvirheitä on se, että ei saada asuntotuotantoa, ei saada asuntojen peruskorjaustoimintaa käyntiin budjetin varassa. On hämmästyttävää, että nimenomaan aravavuokra-asuntoja ja asumisoikeusasuntoja ei ensi vuonna aiota rakentaa enemmän, vaan päinvastoin vähemmän kuin tänä vuonna, kun

jokainen tietää, ja on monta kertaa toistettu, mikä tämän toiminnan vaikutus työllisyyteen on. Toivoisin vielä vähän selkeämpää perustelua tähän linjaukseen, joka minun mielestäni on tässä tilanteessa vastuuton. Se on deflatorisen budjetin mukainen, mutta se on vastuuton siinä, että se lisää työttömyyttä ja kurjistumisen tietä yrittää nostaa tätä maata talouslamasta.

Nythän budjetissa on tulovaje. Mistä tämä tulovaje koostuu? 7 miljardia koostuu siitä, että sairausvakuutus- ja kansaneläkemaksuja on alennettu, siis työnantajien maksamia sava- ja kelamaksuja 7 miljardia. Se on aika huomattava summa siitä 10 miljardista, joka on se säästöpaketti, mikä otetaan puuttumalla eläkkeisiin, tuomalla terveyskeskus-, laboratorio- ja röntgenmaksut jnp., kaikki syvästi epäsosiaalisia toimenpiteitä.

Nyt olisi jo aika nopeasti uudistaa sotumaksujen maksuperusteet, jotka tähän saakka ovat perustuneet yritysten palkkojen maksamiseen. Pitäisi muuttaa koko tämä järjestelmä. Tätä on mietitty monta vuotta. Niin sanottu professorityöryhmä jätti vuosi sitten mietintönsä, missä ehdotetaan, että maksuperusteiden pitäisi perustua yritysten jalostusasteeseen, johon liittyy siis sekä palkkakustannuksia että yrityksen voitto ja yrityksen kokonaistulos. Me aiomme tehdä pikaisesti lakialoitteen, jotta tämä asia lähivuosina hoituisi kuntoon, koska jokainen meistä tietää, että nykyinen laskentaperusta on hyvin epäedullinen työllistäville yrityksille, kun taas pääomavaltaiset yritykset pääsevät aivan liian pienellä verotuksella. 7 miljardia on tulovajetta tätä kautta.

7 miljardia lisää tulovajetta tulee, kun yritysten laite- ja konehankinnoista poistetaan ensi vuonna liikevaihtovero. Tässä on jo 14 miljardia tulovajetta.

Asuntobudjetissa on — en tiedä miten iso se on, miljardin tai 2 miljardia — asuntorahastosumma, joka ei toteudu ja jossa on ilmaa paljon. Emme saaneet vastausta, miten paljon ilmaa siinä on. Aivan ilmeistä kuitenkin on, että näitä rahoja ei tulla käyttämään ensi vuonna asuntojen rakentamiseen.

Noin 2—3 miljardin vaje on siinä, että ei ole palautettu veroprogressioita suurituloisille ihmisille. Tässä tilanteessa on käsittämätöntä ja sotii kaikkien oikeudenmukaisuustajua vastaan, että tätä veroalea jatketaan samalla, kun sanotaan, että on pakko säästää pienituloisilta ihmisiltä.

Vielä 1 miljardi, joka lisää tulovajetta, löytyy yritysten tuloverotuksen alentamisesta, nyt 24:stä 19 prosenttiin. Sitä on alennettu myös sinipunan aikana 43 prosentista 24 prosenttiin. Siitä syntyy noin miljardin vaje.

Näistä posteista kertyy yhteensä 20 miljardin tulovaje ensi vuoden budjettiin.

Muutama sana siitä, miten hintatasoa Suomessa saataisiin alas. Olin itse mukana talousvaliokunnassa tekemässä nykyisin voimassa olevaa hinta- ja kilpailulainsäädäntöä. Vasemmistoliitto, silloinen SKDL, esitti, että kilpailulaki olisi pitänyt rakentaa aivan toisella tavalla. Sen avulla ja kautta pitäisi voida puuttua sekä horisontaalisiin että vertikaalisiin kartelleihin, määräävän markkina-aseman väärinkäyttöön ja erilaisiin monopoleihin sekä oligopoleihin, mitä kaikkia Suomessa on hyvin paljon. Silloin ei kelvannut ankarampi ja tehokkaampi kilpailulainsäädäntö. Epäilen, että nytkin tulee esiintymään erittäin voimakasta vastustusta paremman kilpailulainsäädännön aikaansaamisessa, koska on niin monta valtapiiriä, jotka hyötyvät siitä, että kilpailua ei ole. Tätä on minun mielestäni turha kieltää.

Eilen ed. Louekoski puhui siitä, että maataloutta on käsitelty ensi vuoden budjetissa silkkihansikkain. Hän mainitsi mm., että budjettiin on varattu 1 850 miljoonan määräraha maatalousyrittäjien eläkkeitä varten. Osassa näistä eläkkeistä, jotka ovat varhaiseläketyyppisiä, ei ole ryhdytty ikärajojen tarkistamistoimiin. Tämä mielestäni on sillä tavalla epäoikeudenmukaista, että jos yksilöllisen varhaiseläkkeen ikärajaa aiotaan nostaa 55 vuodesta 60 vuoteen, pitäisi myös puuttua sukupolvenvaihdos- ja luopumiseläkkeiden ikärajaan tai sitten jättää puuttumatta myös, niin kuin me esitämme, muihin eläkeikärajoihin.

Muutama sana sosiaalipolitiikasta: Hyvin moni on jo toistanut käsityksen budjetin epäsosiaalisuudesta. Vaikka kuinka lukisi tätä budjettikirjaa, ei pääse siitä selkeästä vaikutelmasta, että tässä kohdellaan nimenomaan pienituloisia ihmisiä, eläkeläisiä ja paljon terveydenhoitoa tarvitsevia ihmisiä kaltoin. Säästölakiesityksiä, jotka kohdistuvat nimenomaan pienituloisten ihmisten elämään kielteisesti, vasemmistoliitto tulee hyvin päättäväisesti vastustamaan.

Hallitus aikoo leikata ansiosidonnaista työttömyysturvaa ja sairausajan turvaa yli miljardilla markalla. Me olemme vasemmistoliitossa kyllä valmiita leikkaamaan suurituloisten kohtuuttomia etuuksia, mutta torjumme hyvin päättäväisesti pieni- ja keskituloisia koskevat heikennykset. Katsomme, että tällaisissa laman oloissa

työttömyysturvaa tulisi päinvastoin parantaa. Sairausajan turvaa ei voida heikentää, mutta järjestelmän sisällä voidaan varmaan suorittaa joitakin muutoksia, jotka parantavat pienempituloisten sairausajan korvauksia.

Työttömyys- ja työkyvyttömyyseläkkeellä olevat sekä 63 vuotta täyttäneet hallitus aikoo panna maksamaan kansaneläkemaksua. Mielestäni se ei ole hyväksyttävä toimenpide, sillä ollessasi työssä säästät tulevaa eläkettä varten maksamalla kansaneläkemaksua ja siirtyessäsi ansaitulle eläkkeelle maksun pitää lakata.

Terveyskeskusmaksu on mielestäni konkreettisena toimena kohtalokas ja kohdistuu hyvin pahalla tavalla niihin ihmisiin, jotka tarvitsevat kroonisen sairauden takia säännöllistä hoitoa ja tutkimuksia terveyskeskuksissa. Se kohdistuu myös vanhempiin ihmisiin, jotka tarvitsevat enemmän näitä palveluja. Maksu on myös hyvin huono ennusmerkki ajateltaessa tulevaisuutta. Jos lähdetään tälle linjalle, että maksullistetaan tämän tyyppiset peruspalvelut, ollaan kyllä uhkaavasti romuttamassa sitä tasavertaisuusperiaatetta, jonka perustalle me olemme yrittäneet rakentaa suomalaista hyvinvointiyhteiskuntaa.

Seuraavaksi on varmaan tulossa maksu esimerkiksi kirjastojen kirjalainoista. Liikkeellä oli huhuja, että tämän tyyppinen maksu tuotaisiin, mutta sitä ei löydy täältä onneksi. Suunta mielestäni on väärä.

Täytyy muistaa, että Suomen miljoonasta eläkeläisestä noin 400 000 todella elää 3 000 markan tai pienemmän kuukausitulon varassa. Tähän 3 000 markkaan on laskettu paitsi kansaneläke myös ehkä pieni työeläke, asumistuki ja kaikki tällaiset tulot. Jos näiden ihmisten indeksitarkistus jätetään suorittamatta, se merkitsee tosiasiassa, että jo tapahtuneita hinnankorotuksia ei edes kompensoida. Ei siis auta pääministeri Ahon sanoa, että jos inflaatio on nolla tai negatiivinen, niin miksi silloin pitäisi korottaa. Kyse on kompensaatiosta jo tapahtuneelle inflaatiolle, hintojen korotuksille.

Tässä olisi paljon muutakin kommentoitavaa, mutta lamppu vilkkuu ja aika loppuu.

Jotain pitäisi sanoa vielä opintotukiuudistuksesta. Ainakin minulle on tullut monta kymmentä korttia ja kirjettä pettyneiltä opiskelijoilta, jotka todella olivat odottaneet sen tyyppistä reformia, mitä opetusministeriön suunnitelmien mukaan oli luvassa. Pettymys on tietysti erittäin suuri sekä yliopistoissa opiskeleville että varsinkin keskiasteen opiskelijoille, jotka jäävät kokonaan tämän uudistuksen ulkopuolelle. Hyöty, mikä koituu yliopistoissa opiskeleville, on myöskin hyvin kyseenalainen, varsinkin kun lainaosuus nyt siirtyy pankkikorkojen piiriin. Tämä johtanee siihen, että moni opiskelija ei edes uskalla lainaosuuttaan ottaa ja käyttää.

Kaiken kaikkiaan kritisoimme budjettia siitä, että siinä on väärä linja. Se on deflatorinen, se ei torju työttömyyttä, ja se on epäsosiaalinen hyvin keskeisiltä osiltaan, etenkin sosiaalipoliittisesti.

Ministeri R u s a n e n: Arvoisa puhemies! Kysymykseen, minkä ed. Andersson esitti allekirjoittaneelle asumiseen liittyen, voisin taustaksi selittää, jos se nyt valaisee, mikä on Suomen budjettikäytäntö. Niin kummalliselta kuin se tuntuukin, eri ministeriöillä on äärimmäisen tarkat rajat ja reviirit omissa pääluokissaan ja momenteissaan siitä huolimatta, että samaan tarkoitukseen kohdentuvia määrärahoja saattaa olla useankin ministeriön momenteilla. Joka ministeriöllä on omat järjestelmänsä, miten ne rahat kohdennetaan ja jaetaan. Inventointia ja järkiperäistämistä siinä suhteessa tarvittaisiin.

Mutta tämä omalta osaltaan on johtanut siihen, että jokainen ministeriö harrastaa omaa politiikkaansa. Asuntopolitiikkaa ei ole ilmeisesti harrastettu, kun ei ole ollut asuntoministeriötäkään, vaan se on toiminut ympäristöministeriön suojissa jonkinlaisena välikappaleena. Asuntopolitiikkaa on käytetty milloin aluepolitiikan, milloin työllisyyspolitiikan, milloin suhdannepolitiikan, milloin veropolitiikan jne. välineenä.

Nyt, kun valtakuntaan on perustettu asuntoministerin vakanssi, niin ymmärrän päätehtäväkseni, että ykkönen, ja ensimmäinen ja jalustalla oleva tavoite on tuottaa asuntoja, tuottaa asuntoja — mitä tahansa asuntoja — ja huolehtia siitä, että kaikilla on kohtuullinen asunto ja siellä, missä tarvitaan. Näin ollen tietysti näkökulma, mitä ed. Andersson korosti, että miksi ei työllistetä ja tehdä asuntoja, kun on tilaisuus, ei ole omassa näköpiirissäni ykkönen. Se on sen ministeriön asia, joka hoitaa tämän kokonaisuuden ja hoitaa sukkuloinnit eri ministeriöiden välisillä väylillä, jotka välttämättä eivät ole ollenkaan toiminnassa tai toimivat hyvin huonosti. Kun lähdetään tästä liikkeelle, niin minä olen tehnyt suunnitelman siitä, että rakennetaan uustuotantoa: vuokra-asuntoja, asumisoikeusasuntoja, omistusasuntoja, ja hankitaan lisäksi asuntoja jo olemassa olevasta kannata säätelyä purkamalla ja tekemällä asuntoon sijoittaminen

säätelyn purkamisen kautta houkuttelevammaksi. Haluan, että ymmärrätte minun näkökulmani olleen tämä.

Jos asuntopolitiikkaa haluttaisiin tukea muilla elementeillä, niin tokihan minäkin olisin halunnut, että veropolitiikkaa olisi käytetty, jolloin olisin voinut tukea vuokrasäännöstelyn purkuajatusta paljon voimakkaammalla porkkanalla saamalla läpi ajatuksen, että omaisuustulovähennystä nostetaan. Vastaus jäi ed. Lahikaiselle edellisessä puheenvuorossa antamatta, miksi tämä malli ei mennyt läpi. Se johtui yksinkertaisesti vain siitä, että pidettiin ikään kuin kahdenkertaisena etuutena säätelyn purkua mallilla 1, jos sitä vielä tuettaisiin omaisuustulovähennyksen katon nostolla. Myönnän kyllä, että toinen yhtä vahva peruste ja virkamiesten taholta tuotu argumentti oli se, että kun meillä parasta aikaa työskentelee pääomatulojen verotuksen yhdenmukaistamista käsittelevä työryhmä, ei haluttu minkäänlaisia signaaleja tulevista ratkaisuista vuoden 1992 budjettiin, kun muutokset tulevat vuonna 1993 käyttöön.

Tokihan minä kytkin sinne, kun sen sitten salaa kaiken kaikkiaan sain, tämän suhdannepoliittisen näkökulman aravaomistusasuntomalliin kaksinkertaistamalla tuotannon. Taka-ajatukseni on se, että kun tänä päivänä, ensi vuonna ja ehkä ei vielä 1993:kaan kovan rahan omistusasuntoja tehdä, niin jos ei omistusasuntoja aravatuotannollakaan tehdä, ei tarvitse olla mikään talousguru, kun miettii, mitä tapahtuu 93 lopulla tai 94, jolloin suhdanne kääntyy nousuun: Meillä on satoja, tuhansia, kymmeniätuhansia ihmisiä haluamassa omistusasuntoa ja vastaus kaikkialta on: ei ole eikä keritä tehdä. Eli 80-luvun lopun tilanne, korkea piikki hinnoissa, on meillä edessä silloin.

Jonkunhan tästäkin pitäisi vastuuta kantaa, ja jos sitä vähäiseltä osaltaan eduskunta päättämällä näistä malleista voi tehdä, minun mielestäni se on nyt tehtävä, jotta ei jouduttaisi ojasta allikkoon ja ahdinkoon. Totta kai vuokratuotantoon satsaaminen on tavoitteena, mutta jos se onnistutaan tällä säätelyn purkamisella kuitenkin käynnistämään ja vaikka muutamia tuhansia asuntoja liikekannalle saamaan, sekin edesauttaa.

Lisäksi on huomattava, että budjetin verolakeihin sisältyy myös ajatuksia siitä, että saataisiin rahaa asuntotuotantoon. Muun muassa investointivarausten purkaminen yrityksiltä tähtää siihen, että ne voivat niitä vapaammin sijoittaa esimerkiksi menemällä perustajaosakkaiksi asuntotuotantoon. Niitä ei voi kuitenkaan jo olemassa oleviin asuntoihin sijoittaa, eli sitä ei ole ihan niin helpoksi tehty kuin olisi voitu.

Mielestäni tämäntapaiset pienet elementit täydennettynä tällä mallilla, että me teemme asuntotuotantoa ja asuntomarkkinoita monipuolisemmiksi sekä asumis- että vuokraelementin mukaan ottaen, ovat se linja, jota meidän tulisi myös jatkossa edesauttaa.

Ed. Andersson (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ministeri Rusasen selitys siitä, miksi ei ole ryhdytty vuokra-asuntotuotannon voimakkaaseen toteuttamiseen, minusta ei ole oikein tyydyttävä. Se kielii siitä, että eri ministeriöiden ja ministereiden ja hallituksen kesken ei nähdä näitä prioriteetteja, mitkä ovat koko maan taloudellisen tilanteen korjaamisen tärkeimmät vaatimukset. Totta kai asuntoministerin tulee pitää huolta siitä, että asuntoja tarjotaan ja että asuntotilanne helpottuu ja paranee tässä maassa, jossa ei asuntopolitiikkaa ole ollutkaan.

Mutta tällaisessa tilanteessa, kun melkein jokainen alkaa olla sitä mieltä kuin me olemme olleet pitkään, että nyt pitäisi todella tarttua työttömyyteen rakentamalla uusia asuntoja, satsaamalla paljon peruskorjaustoimintaan, yleensä julkisiin investointeihin muutenkin, muuten ajaudumme vähitellen toivottomaan krooniseen suurtyöttömyyden tilaan, on kuitenkin vähän huono selitys se, että yksi ministeri ei voi nähdä kokonaisuutta ja ajaa yhteistä, koko kansan etua.

Ed. Myller (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ympäristöministeriö ja asuntoministeri voisivat erinomaisella tavalla käyttää hyväkseen, vaikka työllisyys ei heille kuulukaan, sitä perusteluna sille, että asuntotuotantoa saadaan kohennettua. Luulen, että näin on tietysti tapahtunutkin. Mutta niin kuin täällä on puhuttu, se olisi järkevintä tapaa työllistää. Toivon todella, että asuntoministeri saa tämän signaalin viedyksi paitsi työministeriöön niin erityisesti valtiovarainministeriöön sekä pääministerille ja valtiovarainministerille.

Minusta vaikuttaa siltä, että ministeri Rusasen kanssa eduskunnassa päästäisiin aika hyvin yhteisymmärrykseen, kun lähdettäisiin siitä, että ensi vuonna rakennettaisiin yhteensä vähintään 20 000 vuokra-aravaa ja asumisoikeusasuntoa, koska nämä ovat niitä, joista lähdettäisiin liik-

keelle. Sitten katsottaisiin, mitä sen lisäksi. Kahden vuoden kuluttua voi painopistettä siirtää omistusaraviin. Se olisi linja.

En usko, että mihinkään hyvään asuntopolitiikkaan tai hyvään yhteiskuntapolitiikkaan päästään sillä, että vuokrasääntely vapautetaan. Nimittäin siinä tulee käymään niin, että kaksi vuotta kestää se kierto, kun vuokralaiset vaihtuvat noissa asunnoissa. Jos sääntelyn lopettamisella saadaan niin paljon uusia asuntoja liikkeelle kuin on ajateltu ja jos sillä taas on se vaikutus, että vuokrat eivät nouse kovin korkeiksi, niin kuin perusteluksi väitetään, silloin näyttää siltä, että vuokrasääntelyn lakkauttamiseen ei kannata ryhtyä.

Ministeri R u s a n e n: Arvoisa puhemies! Olen samaa mieltä siitä, että yhteistyö ministeriöiden välillä, kuten ed. Andersson totesi, pitäisi saada paremmaksi kaiken kaikkiaan. Haluamatta mitenkään puolustella itseäni totean vain, että viimeiseen saakka olen koko kesän yrittänyt sellaista ratkaisua, että työministeriön määrärahoja voitaisiin ennen kuin ihmiset irtisanotaan ennalta ehkäisevänä toimenpiteenä rakennustyöllisyyden hoitamiseksi käyttää esimerkiksi asuntotuotantoon. Missään vaiheessa tämä malli ei mennyt läpi, ei missään vaiheessa. Joka kerta, kun oli kysymys, mikä on se summa, joka työvoimapuolen määrärahoja voitaisiin käyttää, vastaus oli: ei ole sellaisia määrärahoja. Malli kiertää niin, että ihmiset irtisanotaan, menevät pitkäaikaistyöttömiksi, saavat työttömyyskorvausta, tulevat sen jälkeen sieltä otettua ehkä työmaille jne. Tämä pitää ehdottomasti saada tulevina vuosina toisenlaiseen kuntoon, myönnän sen.

Minun selitykseni, minkä annoin siitä, että vuokratuotantoa ei ole lisätty, varmasti tässä valossa onkin huono selitys, mutta parempi huono selitys kuin ei mitään. Kuitenkin se on se, mihin asiassa on päästy.

Mitä tulee ed. Myllerin näkemykseen 20 000 vuokra-aravasta, niin en mene mitään lupaamaan, mutta kirjassa on 10 000 ja yli 2 200 asumisoikeutta. Väitän, että aravaomistussysteemejä joudutaan ehkä vielä miettimään asumisoikeuden puolelle, kunhan saadaan kokemuksia ja nähdään, minkälaiset hakemukset 15 päivään syyskuuta tältä alueelta on tullut.

Jos yhteiskuntasopimus tai tuporatkaisu muodossa tai toisessa saataisiin syntymään, niin uskon, että lisäbudjetissa on mahdollista saada asuntotuotantoon lisää voimavaroja. Vaikka ei ihan 20 000 päästäisikään, niin melkein veikkaisin, että lähemmäksi kuitenkin. Kysymys ei ole mistään uhoamisesta, vaan asia vaatii tarkkaa silmälläpitoa ja neuvottelua sekä yhteishalua ja tahtoa.

Vuokrasääntelyn purku, johon ed. Myller hyvin epäillen suhtautui, on tietysti makuasia ja käsitykset menevät ristiin. Lähden siitä, että mitään mahdotonta vuokrien nousua ei voi tapahtua, jos tarjonta ja kysyntä ovat kutakuinkin samat. (Ed. Myller: Miksi se sitten toteutetaan, jos siitä ei kukaan hyödy taloudellisesti?) — Se tarjoaa kuitenkin nykyaikaisessa markkinataloudessa mahdollisuuden niiden tyhjien asuntojen liikkeelle saamiseen, joihin ihmiset ovat rahansa sijoittaneet ja toivovat jotakin kohtuullista tuottoa. — Tänä päivänä pelko, että vuokralaista ei saada irtisanottua silloin, kun tilat tarvitaan, tai vuokratuotosta ei korjausten ja pintaremonttien jälkeen vuokralaisen lähdettyä saada nettona mitään, estää asuntojen vuokralle tuloa.

Kuten jo aikaisemmin sanoin, kansainvälinen käytäntö edellyttää, että Suomeenkin saadaan toimivat vuokra-asuntomarkkinat. Jos sitä ei haluta edes kokeillen käynnistää missään vaiheessa, on turha puhuakaan siitä, että haluamme kaikille asunnot.

Edelleenkin olen sitä mieltä, että uustuotantoa ei pystytä millään minään vuonna niin leveäksi vetämään, että kaikille asunnot löytyisivät. Vaikka yhtäkkiä päätettäisiinkin rakentaa 10 000—15 000 asuntoa lisää, niin aikaisemmassa puheenvuorossani esittämäni tonttipula, kaavoitetun maan puute, pelkään, on juuri niillä alueilla, missä asuntoja tarvittaisiin, ongelma. Tänä päivänä kyllä tiedetään, että jo rakennusliikkeidenkin tontteja tarjotaan jopa aravatuotantoa varten kunnille. Eli eivät näkymät ihan niin synkät tässäkään suhteessa ole.

Mutta maahan on, niin kuin sanoin, perustettu asuntoministerin vakanssi, ja tehtävänä on tarkemmin seurata ja paikkakuntakohtaisesti pyrkiä pitämään silmällä tilannetta niin, että pahemmilta kompastuksilta vältyttäisiin. Mutta aikaa tietenkin tämän tyyppinen investointitoiminta tulee vaatimaan.

Ed. R i n n e (vastauspuheenvuoro): Rouva puhemies! Ihan lyhyesti puuttuisin tähän markkinatalouteen. Niin varmasti tulee käymään, kun vuokrasäännöstelystä luovutaan. Vuokrat nousevat reippaasti, ja yhteiskunta maksaa asumistukena sen rahan, että se toimii kyllä. Tässä

markkinataloudessa on nyt yksi sellainen kohta, ettei se ole ihan puhdasta markkinataloutta, vaan yhteiskunta tulee maksajan paikalle. Niiltä osin se ei ole ihan puhdasta markkinataloutta.

Ed. P. Leppänen (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Siltä osin puuttuisin arvoisan ministerin puheenvuoroon, kun hän kiinnitti huomiota tonttipulaan. Minä olen siihen aikaisemminkin puuttunut sen takia, että kunnillahan on oikeus hankkia tonttimaata, mikäli haluavat. Mutta on valitettavan vähän ollut Suomessa sellaisia kuntia, jotka haluavat käyttää oikeutta, joka niille on jo tänä päivänä laissa suotu. On eräitä kuntia, jotka ovat ottaneet kohtuuhintaista tonttimaata kunnan sisältä, mutta valitettavasti pääkaupunkiseudullakaan tätä oikeutta ei ole käytetty.

Ministeri Rusanen: Arvoisa puhemies! Ed. Rinne todennäköisesti onkin tässä oikeassa, että on suuri vaara, että yhteiskunnan tuet eri muodoissaan kapitalisoituvat niinsanotusti vuokraodotuksiin taikka vuokrapyyntöihin. Meidän tulee huolehtia siitä, että näin ei tapahdu, eikä järjestää olosuhteita sellaisiksi, että kuka tahansa voi pyytää mitä tahansa, vaan tarkistella vuokra-asumistuen kohdentamista tarkemmin ja olla valmiita muuttamaan rajoja eikä ikään kuin tarjota palloa, että saattehan te kuitenkin sieltä, laitetaan nyt näin. Tässä on tietysti myös viranomaisella oma velvollisuutensa olla huolellinen eikä mahdollistaa sitä ilmiötä, mitä te pelkäätte.

Ed. P. Leppänen puhui tonttipulasta. En tiedä, oliko edustaja paikalla, kun tätä ensimmäisen kerran käsittelin. Se on ongelma, myönnän ilman muuta, ja keinot ovat hyvin vähäiset. Oikeastaan ainoa oikeudenmukainen ja kelpo keino maapulan hoitamiseksi on, että kunnat ja kunnanvaltuutetut Suomessa ottavat itseään niskasta kiinni ja ryhtyvät pitkäjänteiseen maapolitiikan hoitoon, johon liittyy silloin kaavamonopolin käyttö, joka kunnilla on, sekä jo vuodelta 1977 olevan lunastuslain käyttö tarvittaessa. Sitä on hyvin vähän tarvittu. Mutta pitemmällä aikavälillä tämä asia olisi hoidettavissa.

Kaikki ne mallit, mitkä liittyvät erillisten lunastuslakien säätämiseen taikka verovapaaseen myyntiin, kun asuntotuotantoa varten myydään kunnille, tai mitkä muut, täällä luetellut korkotuet kunnille maanhankintaan, ne ovat keinotekoisia, ne ovat hätäratkaisuja. Mutta jos tilanne on niin tiukka, että asuntojen saaminen on niistä kiinni, niin asuntoministeristä ei ole kiinni, ettei niitäkin esityksiä tänne tuotaisi.

Ed. M. Pietikäinen: Fru talman! Regeringens budgetproposition följer en ytterst stram linje och denna stramhet är nog helt nödvändig. Med tanke på det svåra ekonomiska läget är det möjligt att till och med en ännu stramare budget skulle behövas. Upplåningen — med en ökning på cirka 33 miljarder — är alltför stor. Men det är ytterst svårt att se var eventuella nya nedskärningar kunde göras.

Mielestäni kuitenkaan osa ehdotetuista säästötoimista ei vaikuta harkituilta ja niitä tulisikin joko muuttaa tai ainakin hioa, mutta tämän tulee tapahtua budjetin kehyksissä.

Uudelleen arvioitaviin ehdotuksiin lasken mm. osan sosiaali- ja terveydenhuoltoa koskevista ehdotuksista, matkustusveron ja mahdollisesti myös opintotukiuudistuksen. Sosiaali- ja terveydenhuoltosektorin osalta mielestäni ei ole mahdollista tai perusteltua pistää vaikeassa taloudellisessa tilanteessa 540 miljoonaa markkaa yli 36-vuotiaan aikuisväestön hammashoitoa koskevaan uudistukseen samalla, kun etuja leikataan lapsiperheiltä ja eläkeläisiltä. Myös säännöllisesti lääkkeitä käyttävät henkilöt joutuvat vaikeaan tilanteeseen. Heidän lääkkeidensä korvausprosentti alenee vuodenvaihteessa 90:stä 80 prosenttiin.

Myös matkustusveroa koskeva ehdotus on otettava uudelleen harkittavaksi. Nykyisestä ehdotuksesta kärsisi pahoin ulkomaanliikenne aiheuttaen mm. työttömyyttä ja konkursseja. Lisäksi pidän periaatteessa vääränä, että suomalaisia estettäisiin matkustamasta aikana, jolloin rajat avautuvat muualla maailmassa. Vaihtoehtoisia säästämismahdollisuuksia on olemassa, ja niitä tuleekin käyttää.

Budjettiehdotukseen sisältyy opintotuen osauudistus. Valitettavasti taloudellinen tilanne ei ole mahdollistanut kokonaisuudistusta vaan tarkoituksena on uudistuksen toteuttaminen asteittain. On erittäin valitettavaa, että keskiasteen opiskelijat on toistaiseksi jätetty uudistuksen ulkopuolelle. Pidän kuitenkin uudistuksen käynnistämistä tärkeänä. On mahdollista hioa vielä ehdotettua osauudistusta annetuissa taloudellisissa kehyksissä. On mielestäni myös laadittava yksityiskohtaiset suunnitelmat uudistuksen jatkosta. Opetusministeriön tulisi asettaa opiskelijoista ja muista asiantuntijoista koostuva työryhmä, joka saisi tehtäväkseen esittää opintotu-

kiuudistukseen vaihtoehtoisia ratkaisumalleja ja suunnitelman opintotukiuudistuksen toteuttamisesta kokonaisuudessaan. Asiantuntijoita, mm. opiskelijajärjestöjä, tulee kuulla sivistysvaliokunnassa valiokunnan käsitellessä budjettiesitystä. Vaihtoehtoisia ratkaisumalleja on harkittava, ja tarkistuksia tulee tehdä tarvittaessa.

Samtidigt som justeringar av olika slag bör ske i den fortsatta budgetbehandlingen är det skäl att ännu en gång påminna om situationens allvar. En stram budget är nödvändig i dagens svåra läge. Antalet arbetslösa ökar lavinartat från dag till dag. Också arbetsmarknadsorganisationerna och oppositionen måste komma med i konstruktivt arbete för landets framtid.

Ed. Pulliainen: Arvoisa puhemies! Mikäli pääministeri Esko Ahon puheisiin on uskomista, tasavallan talous on todella rempallaan. Hänhän sitä todisteli juuri pari tuntia sitten viimeksi. Tämä on merkittävä toteamus ja tunnustus sellaisen puolueen puheenjohtajalta, joka kevään vaalien alla lupasi järjestää tämän vaalikauden aikana kaikkien aikojen mahtavimmat jälleenjakelujuhlat eli toimia supermumeina, käyttääksemme Samoasaarilla käytettävää ilmaisua.

Voidaan aiheellisesti kysyä, eikö Suomen keskustalla ollut oppositioasemassa toimiessaan minkäänlaista valtiontalouden seurantajärjestelmää. Ehtihän se edellisen, todella pitkän valtakautensa aikana miehittää suuren joukon merkittäviä paikkoja valtion virkakoneistossa. Toinen merkittävä kysymys nykytilanteessa on, kuinka tähän on tultu. Onko tilanteeseen tuloon tietoisesti vaikutettu, vai onko kaikki tämä ajopuunomaisen kehityksen sattumanvaraista tulosta?

Edellisen eduskunnan aikana silloisen valtioneuvoston megatähti, valtion rahakirstun ensimmäinen vartija, Mikkelin tahaton lahja maailmankaikkeudelle kiteytti keskeisen talous- ja finanssipoliittisen sanoman seuraavin sanoin: "Vaihtotase on sama kuin kotimaisen säästämisen ja investointien erotus." Sanoma toistettiin lukuisia kertoja niin tässä salissa kuin sen ulkopuolellakin niin suullisesti kuin kirjallisesti, joten se on erinomaisen hyvin dokumentoitu. Tämä talouspoliittinen "viisaus" ansaitsee tulla arvioiduksi omassa viitetaustassaan ja nimenomaan omassa viitetaustassaan.

Lähtökohtana edellä luetussa toteamuksessa lienee ajatus, että osa bruttokansantuotteesta kulutetaan, osa säästetään. Säästetty osa käytetään investointeihin. Jos investoinnit ovat suuremmat kuin säästöt, täytyy lainata varallisuutta ulkomailta, kun kotimaassa ei ole, mistä ottaa. Näin synnytetään vaihtotaseen alijäämä. Ylijäämää taas synnytettäisiin, jos investoitaisiin vähemmän kuin säästettäisiin. Silloin voitaisiin jopa vipata ulkomaille.

Erkki Liikasen omaksuman logiikan mukaista on mm. se, että taloudellisten toimintojen lamaannuttaminen on vaihtotaseen parantamisen paras keino. Jos vaihtotase on sama kuin investoinnit miinus säästäntä, vaihtotaseen vajaus pienenee, kun investointeja supistetaan ja säästämistä lisätään. Tulos on erinomainen, jos investoinnit lakkaavat kokonaan. On aiheellista huomata, että jos säästäntä on yhtä kuin nolla, saadaan korkein mahdollinen luku.

Jos ajatellaan meillä viime aikoina valtaa pitäneiden taloudellisen toiminnan tavoitetta, tällainen tulos on heidän kannaltaan mahdoton. Meissä vihreissä se saattaisi sen sijaan herättää ajatuksia kehittää tuosta tilanteesta suomalaista yhteiskuntaa kestävän talouden suuntaan.

Sosialidemokraatit eivät Liikasen ministerikautena asettuneet vastustamaan hänen talouspoliittista linjaansa. Heidän pää-äänenkannattajansa jopa ylisti linjan oivallisuutta. Näin ollen demarit voivat nyt todeta päässeensä käytännössä hyvin lähelle sitä, mihin he Liikasen valtakaudella pyrkivät. Heidän kannaltaan nykytilanteessa ei ole näiltä osin oikeutettua arvostelemisen aihetta.

Kolmas merkittävä kysymys liittyy suhdannevaihteluihin. Suhdannevaihtelut kuuluvat olennaisena ilmiönä markkinatalouteen. Noususuhdannetta seuraa aina laskukausi ja aallonpohja. Näin on aina ollut, ja näin on oleva jatkossakin, mikäli markkinataloudellakaan tulevaisuutta on. Suhdannevaihteluiden ohella voi esiintyä merkittäviä rakennemuutoksia, joita ihminen voi talouspoliittisilla virhearvioinneillaan merkittävästi edistää. Tämän suuntaisesti on toimittu viiden viime vuoden aikana. Mainostihan edellinen hallituskin itseään rakennemuutoshallitukseksi.

Jos viime vuosien taloudellisessa suhdannekuvassa oli jotakin poikkeuksellista, se näkyy noususuhdanteen pitkänä kestona ja poliittisena taitamattomuutena suhdannetilanteen hyväksikäytössä. Korkeasuhdanteen annettiin estottomasti ylikuumentua eikä runsauden sarven vuosina onnistuttu laittamaan juuri mitään lakkariin laskukautta ja matalasuhdannetilannetta varten,

joka oli vääjäämättömästi edessä. Näinhän muuten pääministeri Ahokin totesi pari tuntia sitten.

Suurimmat talouspoliittiset virheliikkeet sisältyivät finanssi- ja budjettipolitiikkaan. Mielenkiintoista nykytilanteessa on, että Suomen keskusta joutuu nyt maksamaan neljän lepovuoden jälkeen laskua siitä prosessista, jota se oli itse käynnistämässä vuonna 1986, eli rahamarkkinoiden taitamattomasta vapauttamisesta. Keskusta vaikutti edustajiensa välityksellä harjoitettuun finanssipolitiikkaan niin Suomen Pankissa kuin silloisessa hallituksessakin mutta näiden lisäksi myös pankeissa.

Kun Suomen Pankki oli valtiovallan siunauksella aukaissut valuuttahanat, pankit toivat 80 prosenttia maahan virranneista pääomista. Esimerkiksi vuonna 1988 pankit markkinoivat Suomeen peräti 20 miljardia markkaa tuontipääomaa. Osa varoista meni yritysten sekä järkeviin että tyhmiin investointeihin, osa asuntotuotantoon, jossa tapahtui selvää markkinoiden ylikuumentumista ja sitä kautta hintojen älytöntä nousua ja inflaatiosysäyksiä. Vihdoin osa lainavaroista meni kansalaisten kulutuksen rahoittamiseen. Kansalaisten säästämisalttius aleni ja velkaantuminen lisääntyi. Pankit antoivat kulutusluottoa jopa ilman vakuuksia ja tarkkaa takaisinmaksuohjelmaa. Löysän rahan markkinat suosivat luonnollisesti myös kasinopeliä.

Konkreettisia tuloksia tästä kaikesta olivat ylivelkaantumiset, yhteiskunnallisille tapahtumille yliherkät markkinakorot, yritystoiminnan kannalta toivottoman korkeat käytännön korot, osakesäästämisen loppuminen, kaikkien aikojen merkittävin konkurssiaalto sekä yritysmaailmassa että kotitalouksissa, pankkien suuret luottotappiot ja vakavaraisuuskriisit sekä kasvava työttömyys. Ongelmallista tilannetta pahentaa se, ettei nyt ole enää vanhan mallista idänkauppaa, jolla voitaisiin joitakin paikkoja tehdä.

Budjettipoliittisesti suurin virhe on ollut siinä, että valtion vero- ja maksutuloarviossa ei ole putsattu pohjista pois ylikuumentuneen korkeasuhdanteen tuottamia tilapäisiä tulonlisiä. Niinpä tämän vuoden budjetti näyttää klikkaavan tulopuolella pahemman kerran. Kun korkeasuhdanteen aikana ei kerätty kirstuun varoja, ei säästörahoitusta ole käytettävissä ensi vuoden budjetin pohjan kattamiseen. Jos vihreiden edellisessä eduskunnassa ehdottamat budjettimuutokset sekä tulo- että menopuolella olisi hyväksytty, oltaisiin nyt paljon paremmassa tilanteessa.

Tänä päivänä kovinta ääntä pitävät ja rankimpia vaatimuksia esittävät STK:hon järjestäytyneet teollisuus- ja muiden yritysten omistajatahot. Heidän mielestään nykyisessä lamaksi luonnehditussa tilanteessa tulee suorittaa merkittävä tulonsiirto työntekijöiltä heille. Heidän ajattelussaan ei esiinny käsitettä omavastuu. Heillä ei esiinny itsekritiikkiä ja omien virheiden ja jopa kykenemättömyyden tunnustamista lainkaan.

Valitettava totuushan on, ettei Suomen tuotantoelämä ole pystynyt kohottamaan tuottamiensa tuotteiden keskimääräistä jalostusastetta viime vuosina juuri lainkaan. Korkea kustannustaso ei ole siis suinkaan ainoa syy menestymättömyyteen. Esimerkiksi ympäristönsuojelutekniikan alalla Suomi on jättänyt lähes kaikki mahdollisuudet käyttämättä. Saksa tekee sillä alalla tällä hetkellä todella miljardibisnestä, jossa kymmenet miljardit ovat pieniä rahoja.

Olen elämässäni joutunut paljon tekemisiin koirien kouluttamisen kanssa. Tuossa puuhassa on tärkeää oikean oppimisen kannalta, että vain oikein suoritettu tehtävä palkitaan. Nyt STK vaatii ihmisten maailmassa, että epäonnistumiset tulisi palkita miljardipalkinnoilla.

Urho Kaleva Kekkonen totesi huolestuneena 1970-luvulla, että suomalaisessa yhteiskunnassa jaetaan varallisuudet uudestaan kerran vuosikymmenessä. Noihin aikoihin uusjaon aiheutti huikea inflaatio. Nyt ollaan jälleen tuossa tilanteessa, joskin eri syystä. Historia toistaa siis itseään.

Ratkaiseva kysymys kuuluu: Kuuluuko kansalaisvelvollisuuksiin auttaa juuri nykyisiä omistajatahoja varallisuuden uusjaossa? Osaisiko ehkä jokin toinen ryhmä hoitaa asiat paremmin, jos varallisuus ohjautuisi heille? Pitäisikö uusjaon voittajaryhmältä edellyttää ekologisesti kestävää käyttäytymistä? Kokemukset Neuvostoliitossa kokeillusta järjestelmästä osoittavat, että markkinoita ja kilpailua sinänsä tarvitaan hintojen määräytymisessä ja kustannustietoisuuden ylläpitämisessä. Kysymys on siitä, kuka on luottamuksen arvoinen.

Arvoisa puhemies! Kautta länsimaisen markkinatalousmaailman lamaksi koetut taloudelliset tilanteet ovat johtaneet toisaalta luonnon riistokäytön lisääntymiseen ja toisaalta pyrkimyksiin heikentää heikompiosaisten kansalaisten sosiaaliturvaa. Istuva porvarihallitus käyttäytyy tässä länsimaisten porvariesikuvien mukaan. Luonnon ja ihmisten rusikointi on alkanut. Vuotoksella molemmat ovat samassa veneessä. Pääministeri Esko Ahon hallituksen budjettiesitys on

laadussaan epäsosiaalisin viime vuosikymmenien aikana. Kilohailithatcherilaisuus tulee esiin lähes kaikissa sosiaalipoliittisissa ratkaisuesityksissä.

Samalla kun STK ajaa kaikkien aikojen tulonsiirtoa työntekijöiltä yritysten omistajille, Esko Ahon hallitus ajaa linjaa, joka voi johtaa vain kansalaisten jakautumiseen a- ja b-väkeen. Poliittisesti tämä kätkee odotuksen, että b-väki passivoituu masennuksessaan siinä määrin, ettei äänestä tulevissa vaaleissa, jolloin epäsosiaalisesta linjasta ei tarvitse maksaa poliittista laskua kannatuksen alenemisena.

Pääministeri Esko Aho on julkituonut tarpeen saada oppositiolta tukea budjettiesitykselleen. Mielestäni avun antamisessa on ratkaisevaa, kuinka hallitus on itse katsonut aiheelliseksi jakaa käytettävissä olevia varoja, omia ja vieraita, eri käyttötarkoituksiin. Jos hallitus katsoo tässä tilanteessa perustelluksi käyttää 10 miljardia markkaa hävittäjähankintoihin ja jatkaa yksityisautoilijoita tukevaa liikennepoliittista linjaa, on syytä suhtautua varsin kriittisesti sen kaikkiin esityksiin, ei kuitenkaan niin, että esimerkiksi hylkäisi automaattisesti kaikki säästöesitykset.

Arvoisa puhemies! Nykyinen taloudellinen tilanne ja talouden tila antavat erinomaisen mahdollisuuden siirtyä kestävän kehityksen yhteiskuntaan. Nyt tulee ilmoittaa lainsäädännöllä, että huomispäivän yhteiskunta on luonnonvaroja säästävä ja kierrättävä. Jätehuoltomaksut on saatettava tasolle, joka mahdollistaa jätteistä yli puolen ohjaamisen uuteen hyötykäyttöön. Ratkaisut ympäristömaksuista on tehtävä tänä syksynä, jotta suunnitellut elvytykseen kuuluvat yritykset tietävät, mihin todellisuuteen joutuvat toimintansa sopeuttamaan.

Kun tänä päivänä puhutaan paljon työllistämisestä, on syytä vaatia välittömästi kotimaisten energialähteiden, erityisesti puun, lisääntynyttä käyttöä. On jännää nähdä, toteuttaako keskusta edes tässä asiassa vaalilupauksiaan vai estääkö taustajoukkojen puunmyyntilakko sen.

Ed. Järvilahti: Arvoisa puhemies! Näinä alkusyksyn aikoina tehdään budjetteja sekä julkisella että yksityisellä sektorilla. Nyt olisi oltava viisautta arvioida ensi vuoden tilanne mahdollisimman tarkasti. Tulevaisuuden arviointia tekevät meillä useat tutkimuslaitokset. Viimeisin ennuste oli Etlan tekemä. Sen mukaan Suomi on koko ensi vuoden syvässä lamassa. Lama ei hellitä vielä jatkossakaan, mutta se ei enää näyttäisi syvenevän. Nyt tarvitaan toimenpiteitä laman voittamiseksi.

Valtion ensi vuoden budjetti on varsin kireä. Ilman säästötoimia budjetin loppusumma kipuaisi noin 190 miljardiin markkaan eli 20 miljardia markkaa nyt esitettyä korkeammaksi. Budjetissa otetaan uutta velkaa 30 miljardia markkaa eli syömävelkaa 6 000 markkaa jokaista suomalaista kohti. Tämän vuoden budjetti on osoittautunut olevan lujasti alijäämäinen. Kun se vielä tekovaiheessa näytti 4 miljardin markan ylijäämää, on nyt tullut esille 28 miljardin markan alijäämä. Tästä johtuen ihmetyttääkin eräitten sosialidemokraattien puhe siitä, että ensi vuoden budjetin olisi oltava löysempi, että sillä pitäisi elvyttää kotimaista kysyntää. Mielestäni tämä johtopäätös tässä tilanteessa on virheellinen. Meidän ongelmammehan on viennin elvyttämisessä, eikä kotimaan lisääntyvä kysyntä edistä vientiä.

Suomen taloudessa on monia arveluttavia piirteitä. Mielestäni julkisen talouden osuudessa koko taloudesta on tultu tien päähän. Julkinen talous on Suomessa jo noin puolet kokonaistaloudesta. Tämä tilanne pienentää liikkumavaraa erikoisesti valtion talouspolitiikassa. Voimakkaita elvytystoimia on vaikea tehdä nykytilanteessa. Yksityisen sektorin osuutta on korostettava talouspolitiikassa. Kun ennusteiden mukaan Suomen kokonaistuotanto olisi ensi vuonna vuoden 1988 tasolla ja kansalaisten tulot olisivat kuitenkin nousseet siitä tasosta 25 prosenttia, ei kai kukaan vakavissaan voi kuvitella tämän olevan mahdollista.

Mielestäni nyt on otettava käyttöön uudenlainen tulopolitiikka. Enää ei ole syytä puhua pelkästään nimellistulojen korottamisesta eikä tässä tilanteessa edes reaaliansiotason säilyttämisestäkään, vaan nyt on puhuttava Suomen kansantalouden tervehdyttämisestä. On arvioitu 5 prosentin tulojen alentamisen vaikutusta yhdessä budjetin kanssa. Tämä alennus tuloissa merkitsisi inflaation asettumista nollatasolle, se merkitsisi kansantuotteen kasvua ensi vuonna noin prosentilla ja seuraavana vuonna puolella prosentilla. Työttömyys laskisi 1—2 prosenttia ja vaihtotasevajaus pienenisi. Olennaisinta olisi kuitenkin Suomen kilpailukyvyn paraneminen noin 10 prosentilla. Mielestäni 10 prosenttia on tavoittelemisen arvoinen kilpailukyvyn paranemisprosentti.

Arvoisa puhemies! Entä mitenkä teoria toteutetaan käytännössä: Siltä osin kuin asia voidaan hoitaa budjetissa, se on yksinkertaista. Ne väes-

töryhmät, jotka sopivat tuloistaan valtion kanssa, eli käytännössä maanviljelijät, eläkeläiset ja virkamiehet, on budjetissa jo pantu tulonalennuksen piiriin. Poikkeuksen tekevät kaikkein pienituloisimmat eläkeläiset, joiden tulotaso säilyy nykyisellään inflaation ollessa nolla. Sen sijaan muitten väestöryhmien tulojen alentaminen on vielä ratkaisematta. Mielestäni paras tapa hoitaa asia olisi työmarkkinoiden kokonaisratkaisu, joka johtaisi tavoiteltuun 5 prosentin tulojen laskuun. Vaihtoehtojahan on selvästi palkkojen laskun ohella esimerkiksi luopuminen lomaltapaluurahasta tai pekkaspäivistä.

Suomalaisen työmarkkinapolitiikan ja siinä johtoasemissa olevien henkilöiden tulisikin nyt tuntea vastuunsa koko kansankunnan hyvinvoinnin puolesta. Lähden siitä yksinkertaisesta ajatuksesta, että taloustalkoot on nyt käynnistettävä. Uskon valtaosan suomalaisista olevan samaa mieltä, mutta yhdellä ehdolla: Taloustalkoisiin on kaikkien kansalaisten osallistuttava tasapuolisesti. Jos näin voidaan menetellä, Suomi nousee lamasta. On kai selvyyden vuoksi todettava sekin, että jos työmarkkinoilla ei synny toivotunlaista sopimusta, on kyllä hallituksella eduskunnan yksinkertaisen enemmistön voimin mahdollisuus kerätä kansalaisilta 5 prosentin tulonalennukseen johtava määrä erilaisina veroina ja maksuina.

Henkilökohtaisesti lähden siitä, että yksipuolisiin, vain budjetin kautta toteutettaviin tulonalennuksiin en ole valmis. Sen sijaan kaikkia kansalaisia tasapuolisesti ja oikeudenmukaisesti kohteleviin taloustalkoisiin olen valmis myötävaikuttamaan eduskunnassa. Itse asiassa näen tässä tilanteessa tällaiset taloustalkoot ainoaksi järkeväksi mahdollisuudeksi maan asioitten kuntoon saattamisessa.

Arvoisa puhemies! Mitä tulee yksittäisiin määrärahoihin Varsinais-Suomen osalta, on tässä avoimesti todettava se, että jo käynnissä olevat hankkeet ovat tässä budjetissa saaneet jatkorahoituksen. Tietysti on niin, että eräitten hankkeitten rahoituksen määrää on vähennetty, mutta olennaisen tärkeää on, että työt kuitenkin jatkuvat. Tässä mielessä varsinaissuomalaisena kansanedustajana olen varsin tyytyväinen hallituksen budjettiesitykseen.

Ehkä keskeisintä tässä budjetissa Varsinais-Suomen kannalta on se, että meidän talouselämämme kilpailukykyä jatkossa parantavat tärkeät rautatie- ja moottoritiehankkeet on saatu pidettyä budjetissa. Kunnollinen liikenneyhteys Turun ja pääkaupunkiseudun välillä on välttämätön jatkossa, jotta Varsinais-Suomea voisi kehittää.

Toinen tärkeä seikka budjetissa Varsinais-Suomen kannalta on se, että on pystytty jatkamaan jo meneillään olevia rakennushankkeita. Tämä on erityisen tärkeää työllisyyden kannalta. Onhan niin, että tässäkin talouspoliittisessa tilanteessa julkisen talouden investoinnit toimivat koko talouselämän veturina ja ovat näin ollen hyvin perusteltuja.

Arvoisa puhemies! Mitä tulee maatalouspoliittiseen linjaan, niin kuten jo alussa totesin, maatalousväestö on tässä budjetissa pantu voimakkaasti säästämisen tielle. Erikoisen voimakkaasti tämä koskee varsinaissuomalaista viljan viljelijää, jonka tuloista on jo yli puolet laskelmien mukaan mennyt. Tämä tilanne ei voi jatkua, vaan meidän on saatava myös varsinaissuomalainen maatalousyrittäjä, viljanviljelijä ja karjankasvattaja, kannattavan maatalouden piiriin. Kun me valmistaudumme Eta-neuvotteluissa Eta-sopimukseen, katsomme EY-tilannetta ja katsomme Gattia, on mielestäni tärkeätä se, että maamme parhailla maatalousalueilla on voimakas, kehityskelpoinen ja kannattava maatalous. Tästä syystä on maatalouspolitiikassa kiinnitettävä huomiota kannattavan maatalouden kehittämiseen ja nimenomaan niillä alueilla maatamme, missä luonnon edellytykset ovat parhaat. Juuri tällainen alue on Varsinais-Suomi.

Arvoisa puhemies! Me kaikki täällä salissa tiedämme, minkälaisessa tilassa maamme talous on. Siksi toivon yhteisvastuun ja yhteishengen lisäämistä ja politikoinnin välttämistä. Käsitykseni mukaan on niin, että Suomen kansa kuitenkin enemmän arvostaa vastuunkantajia kuin vastuunpakoilijoita. Joka täällä tänä päivänä esittää suuria menojen lisäyksiä valtion budjettiin, tekee sen kyllä tietoisesti ja vastoin parempaa tietoa koko maan tilanteesta. Käsitykseni mukaan nyt on se hetki, jolloin me yhdessä kannamme vastuun valtakunnan asioita. Yhdessä viemme Suomen laman yli ja myös yhdessä aikanaan taas kehitämme yhteiskuntaa parempaan suuntaan, kun siihen on taloudellisia edellytyksiä.

Ed. P. Leppänen (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Minusta on erittäin hyvä, että ed. Järvilahti ilmoittautui niiden edustajien joukkoon, jotka eivät hyväksy budjetin kautta tulevia elintason laskuja pienituloisille ihmisille. Tulemme näkemään täällä ainakin meidän toimestamme esityksiä, jotka suuntaavat siihen jatkossa,

kun niistä äänestetään. Toivottavasti ed. Järvilahti pitää silloin sanansa. Tämä joukko näyttää päivä päivältä laajenevan, ja se on erittäin hyvä asia, koska budjetti on epäoikeudenmukainen.

Ed. Järvilahti kaipasi myös nopeita ratkaisuja, vastuullisia ratkaisuja. Jos haetaan nopeita ratkaisuja tähän tilanteeseen, ensi yön aikana suoritettava devalvaatio on se nopea ratkaisua. Hallituksen esittämät temput ovat aikaa viepiä. Näistä puhutaan vielä ensi keväänäkin, jolloin työttömiä on yli 300 000 eikä 250 000 niin kuin tällä hetkellä. Nyt on vain kysymys siitä, halutaanko nopeita ratkaisuja vai eikö haluta. Devalvaatio on se ratkaisu. Jälkihoidolla suoritettuna se on paras keino.

Ed. Järvilahti (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Totesin äsken puheenvuorossani ja totean sen uudelleen ed. P. Leppäselle, että sanoin, että budjetissa on tehty tulon alennuksia viljelijöille, eläkeläisille ja virkamiehille. Mutta se edellyttää, jotta talous tervehtyisi, että myös muut väestöpiirit osallistuvat talkoisiin tasapuolisesti ja tasaveroisesti.

Mitä tulee ensi yön toivomukseen, niin ymmärtääkseni tämä hallitus ei näin menettele.

Ed. Nyby: Arvoisa rouva puhemies, värderade fru talman! Esko Ahon hallitus kehottaa meitä kaikkia säästötalkoisiin. Eläkeläiset, lapsiperheet, sairaat ja työttömät ovat niihin erityisesti tervetulleita. Joskus olen kysynyt itseltäni, onko tämä tyypillistä meille suomalaisille. Meillä on ollut kulutusjuhlat ja korkeasuhdanne. Rangaistukseksi saamme nyt kärsiä. Lama on maassamme kuitenkin kiistämätön tosiasia.

Jotta voimme päästä eroon matalasuhdanteesta, joudumme selvittämään itsellemme, mistä se johtuu. Se johtuu idänkaupan romahtamisesta, matalasuhdanteesta tärkeissä vientimaissamme Ruotsissa ja Englannissa sekä korkeasta kustannustasostamme. Ahon hallitus yrittää saada meidät uskomaan, että korkea kustannustaso johtuu yksinomaan korkeista palkoista ja korkeista sosiaalietuuksista. Asia ei ole näin.

Ensinnäkään kaikki eivät ole viettäneet kulutusjuhlaa. Toiseksi meidän tulee saada vastaus kysymykseen, mihin kaikki kulutusjuhlan aikana syntyneet voittomiljardit ovat kadonneet. Ovatko ne kaikki Neitsytsaarilla vai ovatko ne kadonneet epäonnistuneissa ulkomaan investoinneissa?

Kriisi Suomessa on rakenteellista. Se johtuu liian suuresta julkisesta sektorista, byrokratiasta. Se johtuu liian keskittyneestä vähittäiskaupasta, maataloudesta, joka tuottaa liikaa, kartelleja täynnä olevasta rakennusalasta, pankkialasta, jolla on liikaa toimipaikkoja ja joka on hukkunut valuuttakeinotteluun. Voidaanko nämä ongelmat parantaa niillä keinoin, joita hallitus tarjoaa ensi vuoden budjetissa? Toisin sanoen, parantaako eläkkeiden pienentäminen ja sairauskuluvähennyksen poistaminen nämä ongelmat? Tietenkään ei.

Suomen talouden perusongelma on vaihtotaseen alijäämä. Se ei parane jättämällä tekemättä indeksitarkistukset eläkkeisiin tai sairauskuluvähennyksen poistamisella, saati terveyskeskusmaksulla. Terveyskeskusmaksu, joka otetaan koeluonteisesti käyttöön määrätyissä kunnissa, kohdistuu luonnollisesti eläkeläisiin ja lapsiperheisiin. Ammattityövoimalla on edelleen vapaa lääkärinhoito työterveyshuollon piirissä.

Hallitus perustelee toimenpiteitään sillä, että maa tarvitsee niitä. Toimenpiteet ovat isänmaallisia. Toimenpiteet ovat kylläkin suuressa määrin ideologisesti värittyneitä. Olisihan kummallista, jollei porvarihallitus ajaisi porvarillista politiikkaa. Siihen sillä on oikeus. Se saa lisätä maksuja ja yksityistää. Porvarillisen ideologian mukaan voidaan inflaatiota pitää alhaisena ylläpitämällä korkeaa työttömyyttä. Juuri näin Ahon hallitus toimii.

Ennen vaaleja keskusta kertoi olevansa vaihtoehto. Kiireessä unohdettiin puhua, mitä vaihtoehto itse asiassa pitää sisällään. Nyt kun hallitus on tehnyt ensimmäisen budjettinsa, tiedämme, mitä se sisältää. Jäljet kauhistuttavat, ja hallitus tekee kaikkensa polttaakseen siltoja.

Kesällä ministerit heittivät omia mielikuvituksellisia ehdotuksiaan keskusteluun. Hallitus ei kuitenkaan tehnyt mitään päätöksiä. Lopputuloksena kaikki olivat vain huonolla tuulella. Näin se vain on. Mikäli yrittäjä uskoo huonojen aikojen olevan edessä, niin hän ei investoi. Hän ei myöskään palkkaa uutta henkilökuntaa. Tällä tavoin pessimistiset ennustukset täyttävät itsensä.

Pahin seuraus hallituksen tuomionpäiväennusteista on, että suomalaiset menettävät uskonsa politiikan, demokratian mahdollisuuksiin. On vaarallista, mikäli näin tapahtuu, joskin hallitus on tehnyt kaikkensa, että niin tapahtuu. Historia kauhistuttaa. Kun ihmiset ovat menettäneet uskonsa demokratiaan, ovat he alkaneet kaivata vahvaa miestä.

I Svenska folkpartiets gruppanförande fanns syrliga slängar om att socialdemokraternas inställning till de s.k. sparlagarna förändrats. I anförandet nämndes inte i hastigheten centerns agerande i ärendet. Det är skäl att minnas att sparlagarna är tillfälliga och upphör den 30.6.1995. Regeringen och Svenska folkpartiet begär alltså att socialdemokraterna skall ge just den här regeringen rätt att spara hur den vill och var den vill. Det är för mycket begärt. Så mycket har vi redan sett av regeringens brist på socialt samvete att vi inte ger den några nya redskap i rivningen av välfärdsbygget.

Det är också skäl att komma ihåg att den socialdemokratiska riksdagsgruppen redan i maj ställde vissa krav för att vi skulle kunna förhandla om sparlagarna. Vi ville bl.a. diskutera en definition av grundtryggheten. Enligt lagförslaget hör t.ex. inte arbetspensionerna eller det inkomstbundna arbetslöshetsskyddet till grundtryggheten. Dessvärre har inte regeringen varit villig att förhandla med oss. Det är alltså i högsta grad ohemult att försöka binda socialdemokraterna vid skampålen i den här frågan. De övriga Sfp-talarna har varit lika kritiska mot regeringens budgetförslag som vilka oppositionsriksdagsmän som helst och det är ju ett sundhetstecken.

Reseskatten är ett tragikomiskt exempel på regeringens beslutsångest. En dag meddelar trafikministern triumferande att det inte blir någon reseskatt. Följande dag meddelar ministerutskottet om vilken modell till reseskatt som man enats om. Den tredje dagen säger trafikministern att förhandlingarna fortsätter. Ett land och dess näringsliv kan inte leva på så lösa boliner. Så gick det också som det gick. Regeringens hopande och roende ledde till en strejk. En reseskatt enligt ministerutskottets modell skulle utgöra ett allvarligt hot mot nordiskt samarbete och internationalism. Jag vill påminna om att landets trafikminister också är nordisk samarbetsminister, rentav ordförande för de nordiska samarbetsministrarna.

Ministerutskottets modell till reseskatt skulle få fullständigt förödande följder för till exempel samarbetet i Mittnorden och då måste vi komma ihåg att regionalt samarbete har hög prioritet inom Nordiska rådet. Reseskatten är också i högsta grad en finlandssvensk fråga. De finländska planerna på en reseskatt är så absurda att till och med våra grannländer har reagerat genom officiella brev. Jag hoppas verkligen att minister Norrback lyckas övertyga sina ministerkolleger i den här frågan.

Fru talman! I nästa års budget minskar statsbidraget till Finlands fredsförbund med 70 procent. Å andra sidan innehåller budgeten beställningsfullmakter på 9,5 miljarder för nya jaktplan. I budgetmotiveringarna framhålls vilken vitamininjektion jaktplansköpen kommer att innebära för finländskt näringsliv, eftersom vi kan räkna med hela 100-procentiga motköp. Man måste fråga sig varför vi i så fall inte satsar mera än 150 miljoner mark nästa år på jaktplansköpen. Kan satsningar på vapen någonsin bli lönsamma? Hur vet man att ett motköp faktiskt är ett motköp, en affär som inte skulle ha kommit till stånd utan vapenköpen? Åtminstone vill jag ha svar på om det här verkligen är den rätta tidpunkten för Finland att binda sig vid jaktplansköp. Kan våra nuvarande grundrenoveras? Kan vi köpa begagnade plan? Behöver lilla Finland verkligen så här många? Är tidtabellen den rätta? Är 9,5 miljarder tillräckligt? Knappast vill de finländska förhandlarna invagga flygplanstillverkarna i tron att vi vill betala överpris. Förmodligen blir affären mycket dyrare. Förslaget väcker många berättigade frågor och jag är minst sagt kritisk till hela projektet.

Fru talman! Regeringen har också begåvat landet med historiens första kombinerade bistånds- och alkoholminister. Resultaten har inte låtit vänta på sig. U-hjälpen skärs ned nästa år med 34 procent, eller med över 1,2 miljarder mark.

Fru talman! Mot den här bakgrunden borde regeringspartiernas riksdagsgrupper i år helt avstå från de s.k. små justeringarna, mera populärt kallade julklappspengarna.

Ed. Saastamoinen: Rouva puhemies! Kun eilisestä kokoomuksen eduskuntaryhmän puheenjohtajan Kimmo Sasin puheesta lähtien on tullut käyttöön vanha tapa aloittaa budjettipuheetkin ulkopoliittisella osalla, niin jatkettakoon sitä.

Elokuisten lamauutisten keskellä oli todella hyvä uutinen kuulla, että kommunismi on järjestelmänä hajonnut synnyinsijoillaan Neuvostoliitossa. (Ed. P. Leppänen: Budjetissa ei ole mainintaa siitä!) Monet oikeistolaisesti ajattelevat ovat aina tienneet, että yksilönvapauden, ajattelun ja vapaan mielipiteenilmaisun alistamiseen rakentunut järjestelmä ei voi olla kestävä. Nyt on toivottavaa, että itänaapurissa päästään nopeasti uuden elämän alkuun ja että vapaat

tuulet saavat lakaista menneen ahdistuksen. (Ed. Laaksonen: Eiköhän Paasikivi-opisto anna konsulttiapua!)

Yhdyn ed. Sasin ja eduskuntaryhmän käsitykseen, että yya-sopimus on aikansa elänyt. Ulkoministeri Väyrysen mielestä ei vieläkään ole mitään kiirettä ryhtyä sopimuksen suhteen toimenpiteisiin. Mielestäni kuitenkin on kiire. Ellei ulkoministeri pidä asiaa kiireellisenä, tulisi hallituksen ulkoasiainvaliokunnan kiirehtiä toimenpiteitä. Olen sitä mieltä, että puolueettoman Suomen suhteiden niin itään, länteen kuin etelään ja pohjoiseenkin tulee perustua samoille naapuruusperiaatteille.

Rouva puhemies! Nyt käsillä oleva budjetti on lamabudjetti. Vielä viime talvena henkilökohtaisesti vältin systemaattisesti käyttämästä lamasanaa. Nyt on pakko. Läntisten teollisuusmaiden yhteistyöjärjestön Oecd:n äskettäin ilmestynyt raportti väittää, että Suomen lama on kotitekoinen, vaikka tekee mieli väittää vastaan. Aivan kuten ed. Nyby äsken omassa puheenvuorossaan totesi, lama on myös muissa maissa. On totta, että Oecd:tä on totuttu pitämään melko avarakatseisena ulkopuolisena asiantuntijatahona. Raportissa tosin todetaan, että idänkaupan tyrehtyminen on ollut kohtalokasta, mutta Suomi ja sen viimeiset hallitukset, niin Sorsan kuin Holkerinkin, saavat sapiskaa virheratkaisuista.

Rahamarkkinoiden vapauttaminen 80-luvun puolivälissä sai joka tapauksessa aikaan ylikuumenemisen, joka johti kulutuskysynnän kasvuun, korkeaan työllisyyteen, palkkaliukumiin ja kustannusten nousuun. Kun vielä viime syksynä elettiin varsin monella alalla korkean työllisyyden aikaa, tuli lama yllätyksenä kaikille.

Oecd:n raporttiin viitaten voi todeta, että maan talouden kannalta avainkysymys on, missä määrin markkinavoimien on syytä antaa itse hoitaa talousongelmat ja missä määrin niitä on julkisen vallan taholta ohjailtava. Joka tapauksessa tarvitaan tiukkaa inflaatiopolitiikkaa, julkisen sektorin niin maksut kuin menotkin on saatava kuriin. Työllisyyslaki on pikaisesti muutettava. Maatalouden tukea on karsittava ja yritystoimintaa tuettava.

Maamme yhteiskunnallinen ilmasto ei ole erityisen yritysystävällinen. Julkista sektoria on kasvatettu. Mainitussa Oecd:n raportissa todetaan, että yritykset omasta puolestaan ovat yrittäneet parhaansa. Raportin mukaan suomalaisyritysten tuottavuus 80-luvulla on kohonnut viime vuosina jopa japanilaisia paremmin. Turhia eivät siis olleet puheet Euroopan Japanista.

Valtiovallan tietty yritysepäystävällisyys näkyy valitettavasti budjetissa mm. Kehitysaluerahaston osuudessa. Kehitysaluerahasto toimii alueellisen yritystoiminnan kehittäjänä myöntämällä erityisesti riskirahoitusta lähinnä pienille ja keskisuurille yrityksille, jollaisia valtaosa maamme yrityksistä on. Korkotuki on Keran toimintaan osoitetun valtion tuen pääasiallinen muoto. Keran valtuus ottaa korkotukiluottoja vuonna 1992 kaventuu valtion tulo- ja menoarvioesityksessä 180 miljoonaan markkaan, kun sen pitkäaikaisen kehityslinjan mukaisesti tulisi olla 360 miljoonaa markkaa. Toistan: kaventuu 180 miljoonaan markkaan. Tänä vuonna korkotukivaltuus on 315 miljoonaa.

Kun pankit näyttävät vähentävän riskiluotonantoaan, olisi pikemminkin nyt lisättävä Keran rahoitusmahdollisuuksia. Lisäksi aiotaan poistaa kokonaan Keran mahdollisuus myöntää uusia kehittämisavustuksia valtion rahoituksena. Tämä on nykytilanteessa erittäin valitettavaa. Nykyisessä suhdannetilanteessa Keran kehittämisrahaston tarve on entistä suurempi. Nyt tarvitaan panostusta yritysten tervehdyttämiseen. Parlamentaarinen aluepoliittinen neuvottelukunta otti eilisessä kokouksessaan kantaa Keran kehittämisavustuksiin vaatien kehittämismäärärahan nostamista peräti 100 miljoonaan markkaan. Tänä vuonna määräraha on ollut 34 miljoonaa.

Korkotukilainojen määrän pienentämistä perusteltaneen sillä, että Keran osakepääomaa on tarkoitus korottaa ensi vuonna 150 miljoonalla markalla. Kera maksaa vastaavan määrän valtion lainoja takaisin ennenaikaisesti. Korotusta ei saisi kytkeä korkotukiasiaan. Tämä seitsemään vuoteen ensimmäinen osakepääoman korotus tulisi nähdä erillisenä toimena, mikä on tarpeen Keran riskinottokyvyn ja kannattavuuden vuoksi.

Kera on parantanut riskipääomien tarjontaa pk-yrityksille sijoittamalla kehitysyhtiöihin puolentoista viime vuoden aikana osakepääomina omia varojaan noin 40 miljoonaa markkaa. Tätä taustaa vasten budjettiesityksessä oleva 35 miljoonaa markkaa Keran hoidossa olevaan riskirahastoon on oikeansuuntainen panostus pk-yritysten riskipääoman saatavuuden kannalta.

Pienten ja keskisuurten yritysten tilanne on tukala. Useilla aloilla kysyntä on romahtanut. Tänä vuonna on jo nähty ennenkokematon konkurssiaalto, joka vain jatkuu. Työttömyys on ennätyslukemissa. Juuri nyt on aika panostaa yritysten toimintaedellytyksiin ja pelastaa laman

yli se, mikä pelastettavissa on. Keinona voi olla jo hyviä kokemuksia antanut suhdannelaina huomattavasti laajennettuna. Tämän talouspolitiikan päättäjät ovat velkaa suomalaiselle yrityselämälle, joka hämmentävissäkin talouspolitiikan pyörteissä on sinnitellyt eteenpäin ja sinnittelee edelleenkin. Juuri suhdannelainajärjestelyn kaltaista hätäapua tarvitsee nyt moni perusrakenteeltaan terve yritys.

Valtiovallan taholta tarvitaan myös muita kiireellisiä toimenpiteitä elinkeinoelämän toimintaolosuhteiden parantamiseksi. Nyt olisi kiirehdittävä mm. konkurssilainsäädännön uudistamista. (Ed. Laaksonen: Kymmenen vuotta eduskunta on vaatinut konkurssilainsäädäntöä!) Tällä hetkellä vallitsevaan konkurssiaaltoon toimenpiteet eivät enää ehdi, mutta jotakin olisi tehtävä, etteivät vanhat ja vakaat vientiteollisuuden kannalta tärkeät yritykset osaamisineen katoa yrityskartalta.

Päivän puheenaihe on palkkojen alentaminen. Kauppa- ja teollisuusministeriön eläkkeelle siirtyvä kansliapäällikkö puhui tänä aamuna televisiossa jopa 10 prosentin palkanalennuksista.

Rouva puhemies! Minä en oikein usko palkkojen alentamisen pitkäaikaiseen vaikutukseen. Mielestäni pitäisi paremminkin miettiä, millaista palkkojen alentamista halutaan. Palkkojen alentamisen sijasta tulisi kiinnittää huomiota siihen, että Suomessa tehdään noin 8—9 kuukautta työtä lähes 13 kuukauden palkalla. Mikäli poistetaan pekkaspäivät ja muut työajan ylimääräiset lyhennykset sekä lomaltapaluuraha, saatamme selvitä ilman palkanalennuksia. Palkanalennukset, ainakin sikäli kun ne koskevat muuta kuin eräillä teollisuuden aloilla ilmeneviä takavuosien ylikuumenemisen aiheuttamia liukumia, ovat mielestäni aika lyhytnäköistä politiikkaa, koska niiden vaikutus mielletään helposti väliaikaiseksi. Pelkään, että palkanalennukset kostautuvat verrattain lyhyen ajan kuluttua uusina korotusvaatimuksina. Saattaa olla, että olen asiassa väärässä, mutta halusin tämän kuitenkin todeta.

Eräs metalliteollisuusalan yrittäjä totesikin kesäisen Kansanedustajat yrityksissä -viikon aikana, että hänen alallaan kilpailijamaihin, mm. Japaniin ja Saksaan, verrattuna varsinainen palkka ei ole niin merkittävä tekijä kustannuksissa kuin esimerkiksi työn tuottavuus ja siihen liittyen työaika sekä raaka-ainekustannukset. Työn tuottavuudesta keskustelimme pari iltaa sitten piirissä, jossa oli mukana mm. korkeakoululaitoksen ja kaupungin johtavassa asemassa olevaa henkilöstöä. Joku otti puheeksi kesätyöajan ja totesi, että tuskin on päässyt työnteon vauhtiin, kun on jo työstä lähdön aika. Voi tietysti itse jäädä työpaikalle pitempäänkin, mutta monet asiat lukkiutuvat, kun työtiimin muut jäsenet noudattavat lyhyttä kesätyöaikaa ja lähtevät pois.

Esimerkiksi Kuopion kaupunki toteuttaa lyhyttä virastotyöaikaa, jolloin mm. ruokatunti kuuluu työaikaan. Kuulemani mukaan saavutettaisiin noin 50 miestyövuoden lisäys, mikäli palattaisiin normaaliin työaikaan eli siis siihen, että ruokatuntia ei laskettaisi työaikaan kuuluvaksi. Tämä ei kuitenkaan näillä näkymin ole mahdollista, sillä työntekijät pitävät lyhyttä työaikaa saavutettuna etuna ja työajan tehokkaampi käyttäminen olisi ostettava palkankorotuksena. Löysyyttä on samaan tapaan myös valtion virastoissa. Tehokkuutta olisi lisättävä sekä julkisen hallinnon että yksityisen sektorin piirissä.

Mitä sitten olisi tehtävä? Eräiden kuntasektorin laskelmien mukaan mm. pakkolomien säästöt ovat todellisuudessa huomattavasti laskettua pienemmät kunnan kannalta, kun otetaan huomioon verotulojen menetys. Sama koskee lomarahan poistamista. Näin on tietenkin vain julkisen sektorin kannalta, sillä lomarahan poistaminen yrityksiltä keventää luonnollisesti yritysten palkkakustannuksia. Kuntasektorin kannalta edullisin muoto palkkakustannusten keventämiseen on eläkemaksujen siirtäminen vakuutetun maksettavaksi. Se kuitenkin puolestaan vähentää niin huomattavasti palkkaa, että on kyseenalaista, miten se onnistuu.

Helppoa siis ei ole! Olemme kuitenkin pakon edessä. Tulevaisuudessa on pari vaihtoehtoa. Ensiksikin olemassa oleva resurssimassa koskien niin julkista kuin yksityistäkin sektoria on otettava tehokkaampaan käyttöön. Toisin sanoen olemassa olevat laitteet, tilat ja henkilöstö on arvioitava uudelleen. Tähän joudumme joka tapauksessa lähivuosina. Toiseksi on koneistoa kevennettävä. On mentävä suurempiin kokonaisuuksiin. Julkisella sektorilla tämä tarkoittaa hallinnon uudistamista mm. lautakuntarajoja muuttamalla. Se tietää myös esimerkiksi kuntakokonaisuuksien uudelleen ajattelua. Kysymykseen tulee varmasti myös kunta — valtio-hallintorajojen uudelleenajattelu. Nämä toimenpiteet ovat kuitenkin pitkän aikavälin ratkaisuja. Me emme pääse niihin ensi vuonna. Näin mm. siitä syystä, että meillä on tavattoman jäykkä irtisanomisjärjestelmä.

Rouva puhemies! Talkoohenkeä tarvitaan. On vakavasti kysyttävä oppositiolta ja sekä työntekijä- että työnantajajärjestöiltä, onko sitä.

Ed. Polvi: Arvoisa puhemies! "Hallitus parantaa kansalaisten perusturvallisuutta, johon kuuluvat perustoimeentulo, peruspalvelut ja asuminen. — Taloudellisesti tiukkoina aikoina on tärkeätä turvata ihmisten vähimmäistoimeentulo eri elämänvaiheissa. Perusturvaa parannetaan valtiontalouden sallimissa puitteissa ottaen huomioon talouden tervehdyttämistoimenpiteiden aiheuttamat sosiaaliset kompensaatiotarpeet." Teksti oli suora lainaus vajaa viisi kuukautta sitten julkistetusta hallitusohjelmasta. Tuohon julistukseen sisältyi vielä ajatus jonkinasteisesta oikeudenmukaisuudesta. Siinä puhuttiin vähimmäistoimeentulon turvaamisesta ja perusturvan parantamisesta sosiaalisin kompensaatioin.

Tulo- ja menoarvioesityksessä em. periaatteet on täysin unohdettu. Talouden tervehdyttämisen, mikä sinänsä on välttämätöntä, maksumiehiksi haetaankin nyt ensisijaisesti vähätuloiset eläkeläiset, työttömät ja lapsiperheet luopumalla mm. julkisten etujen indeksitarkistuksesta sekä korottamalla ja säätämällä vielä uusia maksuja juuri niille palveluille, joita mainitut väestöryhmät käyttävät keskimääräistä enemmän.

Meidän on syytä muistaa, että väestöstämme kansaneläkkeen täyttä täyttä lisäosaa sai kuluvan vuoden elokuussa noin 170 000 eläkeläistä. Se tarkoittaa alimmillaan vajaan 2 000 markan ja ylimmillään 2 339 markan tuloa kuukaudessa. Työttömyysturvan peruspäivärahaa, joka tekee kuukaudessa suunnilleen saman verran, sai heinäkuussa runsaat 91 000 työtöntä. Tällä hetkellä määrä lienee jo runsaat 100 000 ihmistä.

Näiden lähes 300 000 kaikkein pienituloisimmankin tulojen indeksitarkistukset hallitus esittää jäädytettäväksi. Se esittää heidän taakkaansa lisättäväksi myös maksujen korotuksilla pyrkimällä säätämään terveyskeskus-, laboratorio- ja röntgenmaksut jne.

Edellä mainittujen kaikkein vähätuloisimpien lisäksi meillä on satojatuhansia eläkeläisiä, jotka elävät toimeentulominimin rajoilla. Myös heidän ansaitsemansa eläkkeen indeksikorotukset hallitus esittää leikattavaksi sekä säädettäväksi heille vielä kansaneläkevakuutusmaksun. Onko tämä hallitusohjelman mukaista perustoimeentulon turvaamista tai sosiaalista kompensaatiota?

Budjettiesityksessään hallitus hakee laman maksajiksi ensisijaisesti niitä, joilla on kaikkein heikoin maksukyky. Sen sijaan porvarihallitus ei puutu hyvätuloisille muutaman viime vuoden aikana annettuihin miljardien markkojen tuloveroalennuksiin, jotka kuitenkin ovat eräs perussyy valtiontalouden heikentymiseen.

Aikaisemmin on yleisesti pidetty oikeana ajatusta, että kansakunnan hyvinvointia voidaan ylläpitää vain tekemällä työtä, ja minä olen edelleen samaa mieltä. Nykyinen hallitus näyttää kuitenkin omaksuneen uuden ajattelutavan. Sen lisäksi, että työttömänä on jo runsaat 250 000 ihmistä, hallitus esittää valtion, kuntien ja valtionapua saavien yhteisöjen henkilökunnan lomauttamista kahdeksi viikoksi. Lomautus koskisi yhteensä runsasta 70 000:ta ihmistä. Jos hallitus saisi esityksensä hyväksytettyä, jäisi se aikakirjoihin hallituksena, jonka aikana työttömien ja lomautettujen määrässä tehtiin Suomen ennätys, jonka rikkomiseen tuskin milloinkaan pystytään. Ilmeisesti se riittäisi maailmanennätykseksikin.

Hallituspuolueiden edustajat näyttävät pitävän julkisen sektorin palveluksessa olevaa henkilöstöä jonkin tyyppisenä rasitteena ja näkevät sen epämääräisenä möykkynä. Siihen viittaavat mm. maininnat siitä, onko pienellä kansakunnalla varaa elättää 700 000:ta virkamiestä jne. Sen vuoksi on paikallaan hieman eritellä tuota möykkyä.

Otetaan esimerkiksi kunnallisessa palvelussuhteessa oleva henkilöstö. Vuoden 1989 päättyessä heitä oli yhteensä 468 000 henkilöä. Tällä hetkellä määrä on muutama tuhat enemmän. Sosiaalitoimen, terveydenhuollon ja opetustoimen tehtävissä tuosta määrästä oli runsaat 84 prosenttia eli noin 396 000. Ja mitä he tekivät? He hoitivat vanhuksia vanhainkodeissa ja avohoidossa, lapsia päiväkodeissa ja perhepäivähoidossa, sairaita ihmisiä terveyskeskuksissa ja sairaaloissa, he opettivat peruskouluissa, lukioissa ja ammatillisissa oppilaitoksissa, huolehtivat kiinteistöjen ja laitteistojen kunnossa- ja puhtaanapidosta jne. Minusta kaikkien edellä mainittujen työ on välttämätöntä, sillä ilman heitä yhteiskunnan toiminnot eivät pelaa. Kuka hoitaa mainitut tehtävät, jos henkilöstö lomautetaan?

Yhtä tarpeellista on muun kunnallisessa palvelussuhteessa olevan henkilöstön työ, sen tiedostamme vain, kun vaivaudumme asiaa hieman tarkemmin pohtimaan. Mahdolliset lomautukset pakottaisivat henkilöstön ylitöihin, jolloin säästöjä ei käytännöllisesti katsoen synny lainkaan.

Täällä käydyn keskustelun yhteydessä hallitus näyttää olevan valmis tuosta esityksestään tinkimään ja käy sen sijaan julkishallinnon palveluksessa olevien tilipussille. Budjettiin kuitenkin lomautusesitys sisältyy. Kaiken kaikkiaan esitys julkisessa palvelussuhteessa työskentelevän henkilöstön lomauttamisesta on huonosti harkittu. Tärkeämpää olisi motivoida ja kannustaa henkilöstöä entistä tuloksellisempaan toimintaan ja sitä kautta lisätä ja kehittää kuntalaisten palveluja kuin pelotella lomautuksilla. Se olisi koko yhteiskunnan edun mukaista.

Julkishallinnon kustannuksia meillä on mahdollista alentaa purkamalla päällekkäistä ja moniportaista hallinto-organisaatiota, siirtämällä päätösvaltaa keskusvirastoilta alue- ja paikallistasolle, luopumalla paikallishallinnon yksityiskohtaisesta ohjauksesta sekä pyrkimällä järkevään kuntien lukumäärään ja kokoon.

Kuntien valtionosuusjärjestelmän mahdollinen uudistaminen, joka on järkevä toimenpide, ei kuitenkaan yksin riitä. Sillähän ei ole tarkoitus puuttua koko moniportaisen hallintojärjestelmämme rakenteisiin, vaan ainoastaan kuntien ja valtion välisten kustannustenjaon järjestämiseen.

Vielä tämän vuoden aikana ylitettäneen 300 000 työttömän raja. Saman aikaisesti meillä on edelleen vuokra-asunnoista pulaa, jota ei poisteta vuokrasäännöstelyn purkamisella. Se voidaan poistaa vain lisäämällä asuntotuotantoa, joka sinänsä on lisäksi hyvä työllistäjä. Näistä kahdesta syystä niin vuokra-asuntojen rakentamista kuin asuntojen peruskorjaamistakin on syytä lisätä.

Kunnilla samoin kuin valtiolla on lukuisa määrä valmiiksi suunniteltuja katu-, tie-, vesi- ja talonrakennushankkeita eri kohteisiin, jotka voitaisiin käynnistää. Tässä työllisyystilanteessa olisi edullisempaa toteuttaa mainittuja hankkeita vaikkapa hävittäjähankintamäärärahoilla ja työttömyyskorvauksiin käytettävillä rahoilla eli työllistää ihmisiä sen sijaan, että pidämme heidät työttömyyskorvausten varassa.

Tällä hetkellä lasketaan kunnallistaloudessa olevan runsaan 5 miljardin markan rahoitusaukko. Se vastaa keskimäärin 2 pennin korotuspainetta veroäyrin hintaan. Ensi vuonna tuo aukko edelleen kasvaa lisääntyvän työttömyyden seurauksena nousevien toimeentulotukikustannusten muodossa. Budjettiesitystä laatiessaan hallitus on todennut 101 kunnan korottaneen veroäyrin hintaa tälle vuodelle. Ensi vuonna korotusvuorossa on ilmeisesti yhä useampi kunta.

Siitä huolimatta hallitus esittää mm. sairauskulujen verovähennysoikeuden poistamisesta syntyvän kuntien verotulojen lisäyksen vedettäväksi takaisin korottamalla kuntien maksuosuutta kansaneläkkeiden lisäosan rahoituksessa. Tuo esitys omalta osaltaan osoittaa hallituksen veropoliittisen linjan. Hallitus esittää kiristettäväksi kansalaisten verotusta poistamalla verovähennyksiä. Se ei kuitenkaan ole valmis antaman kunnille kuuluvaa osuutta tuosta veronlisäyksestä. Näin ollen paineet kunnallisveroäyrin korottamiseen säilyvät ennallaan siitä huolimatta, että kansalaiset jo kertaalleen maksavat sen jakoveron lisäyksenä. Hallitus on siten valmis siirtämään verorasitusta nykyistä enemmän jakoveron suuntaan, mikä erityisesti rasittaa pieni- ja keskituloista väestöä.

Meidän on syytä verotuksen osalta tiedostaa, että esimerkiksi 60 000 markkaa verotettavaa tuloa vuodessa hankkinut maksaa valtionveroa vajaa 2 000 markkaa, mutta kunnallisveroa, kansaneläke- ja sairausvakuutusmaksua eli jakoveroja noin 12 000 markkaa. Jokainen siirto valtiolta kunnallistalouden rahoitettavaksi siirtää kokonaisverorasitusta entistä enemmän nimenomaan jakoveron suuntaan ja pienituloisten kannettavaksi.

Herra puhemies! Verouudistus on epäsosiaalinen, ja se on kasvattanut tuloeroja. Lapsiperheiden, pieni- ja keskituloisten ja yksinhuoltajien asema on heikentynyt verouudistuksen tuloksena, totesi pääministeri Aho vuosi sitten budjettipuheenvuorossaan. Tuo väite pitää edelleen tänä päivänä paikkansa vain sillä lisäyksellä, että luetteloon on syytä lisätä opiskelijat, joiden opintotuki saatetaan verolliseksi ja jonkin verran muutenkin joiltakin osin heikennetään.

Maan talouden tervehdyttämiseksi ja kansalaisten työllistämistä edellyttävien investointien käynnistämisen rahoittamiseksi oikeudenmukaisin ja tasapuolisin keino on progressiivinen verotus. Sillä tavalla rahoitustalkoisiin saadaan osallistumaan kaikki julkisen hallinnon kuin yksityissektorinkin eri tulonsaajaryhmät maksukykynsä mukaisesti. Sen vuoksi verotus on se keino, jota tässä tilanteessa on käytettävä.

Viime vuosina suurituloisille tuloverotuksessa annettuja miljardihelpotuksia on purettava, jotta kykenemme turvaamaan vähätuloisille eläkeläisille heidän ansaitsemansa tulonlisän, parantamaan työttömien sekä yleensä pienituloisten asemaa ja korjaamaan opintotukijärjestelmää, joka hallituksen esittämässä muodossa on epäonnistunut.

Puhetta on ryhtynyt johtamaan toinen varapuhemies Pesälä.

Ed. Biaudet: Ärade talman, arvoisa puhemies! Kehitysmäärärahoja on leikattu kolmanneksella. Suomi on ainoana Pohjoismaana perääntymässä yhteisestä linjasta saavuttaa tai ylläpitää kehitysmäärärahoissa ainakin 0,7 prosentin taso bkt:stä. Tässä budjetissa olemme palanneet vuoden 1987 tasolle eli 0,5 prosenttiin. Leikkaus merkitsee rahassa 1,2 miljardia markkaa. Jollei reilua kuoppakorotusta tehdä lähitulevaisuudessa, emme enää kansainvälisissä yhteyksissä voi laskea yhteisen pohjoismaisen rintaman varaan. Näin suurta poikkeamaa pohjoismaisista periaatteista koskien vastuuta globaalisesta kehityksestä ei varmasti katsota suopein silmin muissa Pohjoismaissa.

Ulkoministerimme, joka aikanaan vaikutti määrärahojen merkittävän kasvun puolesta, ei tässä tilanteessa hänkään voi sanoutua irti vastuusta. Vaikeina aikoina on helpointa luovuttaa suoranainen vastuu kehitysasioista ministerille, jolla ei ennestään ole ministerikokemusta. Ikävät päätökset menevätkin sitten tämän kokemattomuuden piikkiin. Valitettavasti budjettiratkaisu rakennetaan sillä tavalla, että käytännössä on mahdotonta puolustaa toisen ministerin sektorilla olevia määrärahoja, jos hänellä itsellään ei ole tähän voimia. RKP:n ministerit ovat aktiivisesti tarjonneet tukeaan ja asiantuntemustaan asianomaiselle ministerille ja tekevät sen varmasti vielä tulevaisuudessakin.

Keskustelussa on puolusteltu leikkauksia sillä, että kehitysapuun pitää tehdä rakenteellisia uudelleenarviointeja ja laadullisia parannuksia ja että tämä nyt leikkausten myötä olisi mahdollista. Tähän uskominen kehitysapubudjetin kohdalla on itsensä pettämistä. Leikkaukset ovat nimittäin sitä luokkaa, että suunnilleen kaikki, mikä ei ole ollut sidottuna jollain tavoin, on poimittu pois. Mahdollisuudet laadullisin perustein valita leikkausten kohteet ovat olleet vähäiset.

Muutokset merkitsevät esimerkiksi sitä, että yhteistyö Sudanin kanssa lopetetaan vaikeitten toimintaolosuhteitten vuoksi. Mutta koska kukaan ei varmasti voi kiistää Sudanin hätää, pitäisi meidän tällaisessa tilanteessa lisätä valmiuksiamme antaa humanitaarista ja katastrofiapua, sen sijaan että heidät nyt hylkäämme. Valitettavasti näitäkin määrärahoja on voimakkaasti pienennetty. Katastrofiapua on leikattu alle puoleen, 110 miljoonasta 50 miljoonaan markkaan.

I en situation som denna borde det vara möjligt att överföra anslag från samarbetsprojekt som blivit omöjliga till humanitär hjälp. I allmänhet kunde det vara klokt att ge större utrymme för flexibilitet i användningen av anslag så att de ofta mycket snabbt förändrade förhållandena på ett vettigt sätt kan beaktas av de sakkunniga som arbetar inom denna sektor.

Minskningen av anslagen till Etiopien beror säkert också på de svårigheter verksamheten där haft. Förhållandena har dock nyligen efter Mengistus och kommunismens fall ändrats till det bättre. Det kunde kanske vara viktigt att Finland inte skulle överge sina samarbets- och utvecklingsprojekt i ett sådant skede då utsikterna för en mer demokratisk och lugn utveckling just kan börja skönjas. Tvärtom vore det synnerligen viktigt att just då kunna bistå med hjälp.

Vad gäller vårt bistånd till Egypten kan det diskuteras ifall det är ändamålsenligt att styra våra kraftigt minskade resurser till länder som redan erhåller en betydande nivå av bistånd av t.ex. Förenta Staterna.

Ifall det är möjligt att utläsa en strukturell förändring i fördelningen av biståndet måste den nog utläsas i de få anslag som fått påökt, som inte i sig är väldigt markanta, men som väcker uppmärksamhet då det sker samtidigt med en allmän lynchning av vår biståndsverksamhet. Uppmärksamhet väcker det även på grund av vår biståndsministers särskilt positiva inställning till missionärsverksamhet och efter hans cyniska och mycket avslöjande utlåtanden i pressen om att det ju bara är fråga om negrernas pengar. Märk att understödet till medborgar- och missionärsorganisationer stiger med 15 miljoner mark från 125 miljoner till 140 miljoner mark.

Beklagligt är att också anslaget för den internationella volontärsverksamheten har strukits med över hälften från 13 miljoner till endast 5 miljoner mark. Bra är att man i de allmänna motiveringarna lyfter fram frågor som gäller mänskliga rättigheter och flyktingar, men tyvärr rimmar en så här kraftig nedskärning av biståndet illa med dessa ändamål.

Kränkning av de mänskliga rättigheterna och uppkomst av flyktingproblem är uttryckligen förknippade med fattigdom och ojämlika sociala förhållanden. Bistånd för att främja lösandet av dessa problem leder åtminstone så småningom till ett minskat tryck på bl.a. ökande flykting-

strömmar i världen. Detta samband har inte budgetmakarna velat se. Logiskt sett borde nu anslagen för att ta emot ett ökat antal flyktingar samtidigt kraftigt höjas, eftersom den preventiva hjälpen på ort och ställe dras bort. Vem kan säga att vi plötsligt nästa vinter inte har en minst lika stor grupp asylsökande människor till exempel från Sudan som under föregående år. Budgeten innehåller ingen ökning av beredskapen för detta.

Eftersom budgettexten ju ändå, vilket i för sig är bra, fortfarande talar om en principiell nivå på 0,7 procent av bnp vore det viktigt, om inte för annat så för vårt internationella anseende, att denna nivå skulle uppnås så snart som möjligt och senast att det skulle synas i den plan som görs upp för följande fem år.

Toinen alue, jota haluan aivan lyhyesti käsitellä, on opintotukiuudistus. Siitä huolimatta, että olen vaikuttanut sen puolesta, että opintotukiuudistus olisi toteutettu kokonaisuudessaan jo nyt, on käsitykseni se, että oli välttämätöntä, että uudistus edes aloitetaan, vaikkakin se merkitsee uusia kustannuksia valtiolle. Jollei tätä ratkaisua olisi saatu aikaan, opiskelijat olisivat saaneet kärsiä kohtuuttoman paljon taloudellisesta tilanteestamme. Se olisi myös merkinnyt huomattavia lisäkustannuksia kunnille kasvavan toimeentulotuen tarpeen myötä.

Ratkaisu ei kuitenkaan minua aivan tyydytä. Huoltajalisän ja ateriatuen poistaminen sekä opintorahan verolle paneminen ilman, että vastapainoksi annetaan mahdollisuus esimerkiksi tehdä opiskelijavähennystä verotuksessa, on kova isku yhteiskuntamme nuorille ihmisille ja heidän lapsilleen. Opiskelijoilla ei tule olemaan helppoa ensi talvena, kun töitäkään ei liiemmin ole tarjolla. Kun samaan aikaan löytyy rahaa ilmaisen hammashoidon ulottamiseksi koko väestölle ilman erityistä tarveharkintaa, ei ratkaisu minusta tunnu sosiaalisesti perustellulta.

On selvää, että meillä on melkoisia, ehkä ennen kokemattomia talousongelmia, jotka on ratkottava. On selvää, että talouskriisistä kärsii pahiten joka päivä kasvava joukko työttömiä. Mutta on myös selvää, että meillä, joilla on työtä, on suhteellisesti ottaen asiat melko hyvin ja että meidän pitäisi pystyä osoittamaan inhimillisyyttä heitä kohtaan, joilla asiat ovat huonommin. Tämä koskee sekä Suomen työttömiä että maailman köyhimpiä ihmisiä, jotka tarvitsevat apuamme. On myös selvää, että tulevaisuudessa meidän on pystyttävä luopumaan hyvinkin paljon suuremmasta osasta hyvinvoinnistamme, jotta pystyisimme pelastamaan ympäristömme ja ehkäisemään yhä kasvavien ympäristökriisien synnyn lähialueellamme.

Haluan vielä yhtyä ed. Satu Hassin hallitukselle esittämään vetoomukseen koskien hävittäjähankintojen harkitsemista uudelleen.

Och till sist vill jag ännu påpeka att denna regering liksom den föregående inte rättat till obalansen mellan dirigeringen av resurser till forskning i alternativa energiformer och till kärnkraften. Man skulle nästan kunna tro att regeringen inte vill ge de alternativa energiformerna en chans.

Ed. O. Ojala (vastauspuheenvuoro): Arvoisa herra puhemies! Hyvin pitkälle voi yhtyä ed. Biaudet'n näkemyksiin, jotka mielestäni ovat hyvin edistyksellisiä, kuten olemme tottuneet häneltä kuulemaankin. Kovin valitettavaa vain on, että hänen puolueensa RKP hallitusvastuussa ei ole ottanut ed. Biaudet'n näkemyksiä huomioon. Olen hyvin pitkälle samaa mieltä hänen kanssaan kehitysyhteistyömäärärahojen supistamisesta, niistä seurauksista, mitä siitä on, myös siitä, että on valitettavaa, että pakolaisten vastaanottoa ei ole Suomeen lisätty. Samaa mieltä olen myös siitä, mikä koski opintotukiuudistusta, sen puolittaisuutta, sekä myös, niin kuin ed. Biaudet totesi, hammashuollon ulottamisesta aikuisväestöön.

Budjetissahan todetaan, että järjestelmällinen hammashuolto ulotetaan 1.7.1992 lukien koko aikuisväestöön. Tämä hallituksen väitehän ei itse asiassa pidä paikkaansa. Kyseessä tulee nimenomaan olemaan 540 miljoonan markan suora tulotuki yksityisille hammaslääkäreille. Tätä pidän erittäin valitettavana, kun järkevä linja tietysti olisi se, että kehitetään terveyskeskuksien hammashuoltopalveluja. Erityisen valitettavaa on, että uudistus aloitetaan heinäkuussa, mutta samanaikaisesti poistetaan verotuksen sairauskuluvähennys 1.1.1992 lukien, mikä merkitsee 1,5 miljardin markan vähennyksiä verotuksessa, mikä merkitsee sitä, että myös pienituloiset kärsivät tästä, ainakin ne pienituloiset, jotka maksavat veroa, ja ne pienituloiset, jotka sairastavat paljon.

Ed. Nordman merkitään läsnä olevaksi.

Ed. M y l l e r (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! En voi ed. Biaudet'n tavalla olla tyytyväinen siihenkään osaan opintotukea, joka on näennäisesti uuden järjestelmän mukaan tehty. Nimittäin pahimmassa tapauksessa, jos siihen ei nopeasti tule muutosta, tämä tarkoittaa sitä, että vain hyvätuloisten perheiden lapset voivat opiskella. Opintotuen osuus, jota ei makseta takaisin, mutta josta maksetaan kylläkin verot, on 1 570 markkaa. Jos siihen ottaa täysimääräisen markkinakorkoisen lainan kuuden vuoden ajalta, joksi sitä voi saada, joutuu opintojen jälkeen maksamaan 63 000 markan lainasta korkoja ja lyhennyksiä yhteensä 209 000 markkaa. Opiskelijat ovat aiheellisesti todenneet, että täytyy olla melko lailla ajattelematon henkilö, joka tällaiseen sitoutuu. On tietysti eri asia, jos lainaa ei tarvitse ottaa ja erotuksen voi kotoa vanhemmilta saada.

Kehitysyhteistyön ja sen määrärahojen osalta olen ed. Biaudet'n kanssa hyvin samaa mieltä. Täytyy muistaa, että edellinen hallitus vasta sai kehitysyhteistyömäärärahojen osuuden 0,7 prosenttiin kansantuotteesta. Silloin tuo raha oli todella suuri sen vuoksi, että bruttokansantuote todella kasvoi.

Ed. B i a u d e t (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Haluan vastata ed. O. Ojalalle ja ed. Myllerille kehitysavusta, että RKP:n kaksi ministeriä ovat parhaansa tehneet hallituksessa, sekä tässä että edellisessä, kehitysapumäärärahojen puolustamisen puolesta, mutta he eivät valitettavasti ole menestyneet niin hyvin, ei tässä eikä edellisessäkään hallituksessa, kun sielläkin niitä leikattiin.

Ed. Myllerille haluan sanoa, että jollei opintotukiuudistusta edes osittain olisi tehty, niin luultavasti lainoja ei olisi tullut lainkaan.

Ed. N ä s i : Herra puhemies! Esko Ahon hallituksen budjettiesitys vuodelle 1992 on talouspolitiikan osalta karmeaa totuutta. Suomen kansantalouden pitkään vahvana jatkunut nousukausi taittui viime vuonna ja kääntyi jyrkäksi laskuksi. Bruttokansantuotteen arvioidaan tänä vuonna alenevan reaalisesti 5 prosenttia. Talouskasvu jäänee myös lähivuosina vähäiseksi. Kustannustasomme on korkea ja hintakilpailukyky on heikentynyt. Työttömyys uhkaa kohota yli 300 000 työttömän. Kansantalouden ongelmat ovat erittäin vakavat. Ne eivät ole vain suhdanneluonteisia, vaan myös rakenteellisia. Julkisten menojen ja reaaliansioiden kasvun jatkuminen takavuosien tapaan ei ole mahdollista. Se johtaisi mm. investointien tyrehtymiseen ja tuntuvaan verotuksen kiristymiseen sekä valtionvelan ja kansantalouden ulkoisen velkaantumisen rajuun kasvuun.

Talouspolitiikkamme keskeisenä tavoitteena tulee olla kansantalouden tasapainon palauttaminen ja kestävän taloudellisen kasvun turvaaminen. Tasapainottomuuksien korjaaminen edellyttää, että kansainvälisessä kilpailussa toimiva avoin sektori asetetaan talous- ja tulopolitiikassa etusijalle. Vain vientiä lisäämällä talous voi elpyä ja ulkomaankauppa vahvistua. Samalla on tähdättävä niin yksityisen kuin julkisenkin säästämisen kohentamiseen.

Suomalaisten on jälleen opittava tekemään myös työtä enemmän ja tuottavammin. (Ed. Kekkonen: Kun vain olisi sitä työtä!) Suomalainen tuote ei ole enää kilpailukykyinen viennissä eikä kotimarkkinoillakaan. Hävitty markkinaasema ei palaudu devalvaatiolla, jonka hyöty valuu nopeasti kustannuksiin ja hintoihin. Toimenpiteet on keskitettävä kustannusten alentamiseen ja tehokkuuden parantamiseen. Ongelman ratkaisuja ovat tiukka talouspolitiikka, matala inflaatio sekä tuotteiden ja tuotantoteknologian kehittäminen yrityksissä.

Entä mikä on valtion tulo- ja menoarvioesityksen vaikutus edustamani maakunnan Lapin kannalta? (Ed. Kekkonen: Erittäin huono!)

Hallituksen budjettiesitys on maamme kehitysalueiden kannalta tärkeä asiakirja, koska juuri sillä säännellään maan alueellista kehittämistä ja tasoituspolitiikkaa. Aluepoliittisten toimenpiteitten riittävyys ja terävyys, työllisyyden hoito sekä kuntien toimintaedellytysten turvaaminen ovat Lapin kaltaisen maakunnan toiminnassa hyvin keskeisiä asioita.

Vuoden 1992 tulo- ja menoarvioesityksen työllisyyttä edistävät vaikutukset voidaan arvioida tarkasti vasta sen jälkeen, kun ministeriön käyttösuunnitelma on vahvistettu. Näyttää kuitenkin siltä, että talousarvioesityksen vaikutukset tulevat olemaan riittämättömät Lapin työttömyyden kasvun estämiselle. (Ed. Kekkonen: Oikea huomio!) — Lapin työttömyys tullee nousemaan noin 3 000 henkilöllä kuluvasta vuodesta. Työttömyysaste kohonnee 15—16 prosenttiin ja pahimmillaan saattaa kohota talvikautena jopa 17—18 prosenttiin. Käytännössä se merkitsee sitä, että 17 000—18 000 ihmistä elää Lapissa työllisyyslain toimenpiteiden varassa.

Työvoimahallinnon työllisyysmäärärahat tullevat alenemaan investointiluonteisissa töissä ar-

violta 20—30 miljoonalla markalla Lapin osalta. Samoin rakennerahoitusta ei voida enää myöntää kuntien laaja-alaisiin kehittämishankkeisiin.

Palkkaperusteiset työllisyysmäärärahat tulevat alenemaan alueellisessa työllisyyden hoidossa pahimmillaan jopa 100 miljoonalla markalla, sillä koko maan työttömyys saattaa kasvaa jopa nopeammin kuin Lapissa. Alueellinen kerroin 1,8 tällöin vähentää työnoikeusmäärärahoja kuluvaan vuoteen verrattuna.

Myönteisenä tekijänä tulo- ja menoarvioesityksessä työllisyyden kannalta on koulutuksen lisääminen sekä eräät joustotekijät työn oikeudessa, mm. omatoiminen työllistyminen.

Pkt-yritystoiminta ja erityisesti matkailu ovat Lapissa tällä hetkellä suurissa vaikeuksissa. Myös rakenteeltaan terveillä yrityksillä on tilapäisiä rahoitusongelmia. Alun perin terveelle pohjalle laaditut yritysten liiketaloudelliset kannattavuuslaskelmat ovat pettäneet korkojen kohtuuttoman nousun ja laman vuoksi supistuneen liikevaihdon takia.

Kehitysaluerahasto Oy:n välityksellä myönnetyt suhdannelainat, tänä vuonna 500 miljoonaa markkaa, kulutettiin loppuun muutamassa kuukaudessa. Koska edellä mainittu rahoitusjärjestelmä on osoittautunut käyttökelpoiseksi ja välttämättömäksi, nykyisessä lamatilanteessa tulisi valtion tulo- ja menoarvioon vuodelle 1992 osoittaa vähintään 200 miljoonaa markkaa suhdannelainoiksi Kehitysaluerahasto Oy:n käyttöön tai ainakin laatia suunnitelmat tämän rahoituksen muunlaiseksi ratkaisuksi. Lapin kansanedustajat ovat päättäneet tehdä yhteisen raha-asia-aloitteen sanotusta asiasta. Toivomme eduskunnalta myönteistä suhtautumista tähän asiaan.

Herra puhemies! Esko Ahon budjettiesitystä ei Lapissa tervehditä torvensoitolla. Me olemme kuitenkin pääsääntöisesti lojaaleja sekä valmiita hyväksymään hallituksen esitykset isänmaallisen yhteisedun nimissä. Toivomme kuitenkin, että Lapin kansanedustajien yhteisesti sopimat raha-asia-aloitteet käsiteltäisiin sekä valiokunnissa että eduskunnassa kaikella vakavuudella. Emme ole tehneet huonoja esityksiä, ja perustelut ovat varsin vahvat.

Lopuksi kannattaa muistaa suomalainen sanonta: Auta miestä mäessä, tai myös, että lehmä on parempi lypsää kuin tappaa. Mutta kun lehmät ja maito eivät enää nykyisin ole kovin suosiossa, niin sitä voitaisiin myöskin soveltaa näin, että yritys on parempi pitää pystyssä kuin kaataa.

Ed. Vuoristo: Arvoisa puhemies! Olisi ehkä joskus paikallansa pohdiskella tai analysoida sitä käsitettä, jota niin useasti on nyt käytetty, nimittäin lamaa, joka siis ruotsiksi on depression. Maanisen rahapelin jälkeen olemme ajautuneet tilaan, jota voidaan kutsua depressioksi. Olisi hyvä kysyä myös, ketkä tässä tilassa ovat varsinaisia toimijoita, agentteja. Minä väitän, että ne ovat nuoret, ja sitten hiukan historiaa taustaksi.

Eihän siitä ole kuin kaksi ja puoli vuotta, kun toukokuussa 1989 nuoret jyrättiin Kiinassa. Se oli oikeastaan ehkä ensimmäinen nousu siellä suunnalla nuorien taholta. Näihin aikoihin kaksi vuotta sitten keskisessä Euroopassa, Euroopan sydämessä, siis siinä paikassa, joka tullee muodostumaan Euroopan sydämeksi, nuoret äänestivät määrätyllä tavalla jaloillansa, nousivat muurille ja hajottivat Berliinin ikuisiksi ajoiksi pystytetyn muurin, nuoret.

Elokuussa epäonnistuneessa kaappauksessa Moskovassa agentteina olivat nuoret. Ennen kuin Jeltsin saattoi nousta panssarin päälle pitämään kuuluisaa puhetta, joka jää historian lehdille, nuoret olivat toimineet. Yöllä, kun liikkumiskielto oli vallalla, nuoret heittivät palopommeja, peittivät lakanoilla tähystysikkunat panssareista, tekivät panssarit toimintakyvyttömiksi, nuoret, kun muut lymysivät ja katsoivat ikkunoiden verhojen takaa. Nuoret ovat vaarallisia. Valtaa pitävien kannattaa pitää hyvät suhteet nuoriin kaikkialla. Nuorissa on potentiaalinen voima.

Mielelläni kuuntelin nyt meidän joukkomme nuoria kansanedustajia, Eva Biaudet'ta esimerkiksi. On aivan selvä, että nuori ihminen puhuu, niin kuin hän puhuu, kehitysyhteistyömäärärahojen puolesta. Se on aivan selvä. Mielelläni kuuntelen saman tyyppistä puhetta myös tämän puheenvuoron jälkeen puheen pitäjältä, ed. Kaarilahdelta. Nuoren ihmisen pitää puhua juuri niin kuin olemme kuulleet eikä tyytyä siihen, mitä me vanhemmat esitämme tai mitä esittävät ministerit tai jotkut muut. Hajottakaa, nuoret, nämä esitykset, jotka nyt ovat teidän mielestänne hajotettaviksi kuuluvia, vai miten sen sanoisi.

Tila, jossa me siis nyt elämme, on depressio määrätyllä tavalla. Minä uskon, että ed. Andersson olisi parempi selvittämään depressio-käsitettä. Se on äärimmäisen mielenkiintoinen. Se liittyy ihmisen mieleen. Oikeastaan siihen tarvittaisiin kaksi asiaa.

Opiskeluaikana meillä psykiatrian kurssin piti Martti Paloheimo -niminen psykiatri 60-luvulla,

nuorten vuosikymmenellä. (Ed. Laine: Ylioppilastalon valtaaminen oli silloin!) — Kyllä. — Niihin aikoihin Martti Paloheimo piti tätä luentoa. Muistan siitä oikeastaan yhden asian. Kun hän puhui juuri tällaisistä asioista, maanis-depressiivisistä ilmiöistä, skitsofreenisistä ilmiöistä ja tämän tyyppisistä asioista, hän sanoi, että kukaan ei ole sillä tavoin toivoton, ettei voitaisi häntä parantaa, kunhan vain parannetaan ja kehitetään ja mahdollisesti myös kehutaan hänessä olevia hyviä puolia. Silloin ne puolet, jotka voidaan luokitella sairaudeksi, ehkä saattavat hävitä. (Eduskunnasta: Tarkoittaako puhuja hallitusta?) — Tulen ehkä siihen eräällä tavalla.

Tarkoitan, että jos me näkisimme nyt esimerkiksi yritysmaailmassa ja muualla, missä ovat terveet osat, niin minä sanon, että ne ovat ihmisissä. Ihmiset ovat nyt yritysmaailmassa ja elinkeinoelämässä ja siellä, missä me nyt ajattelemme laman olevan, tervein osa. Ihmisiin on satsattava.

Toinen edellytys, joka tarvitaan, että voidaan tällä tavoin toimia ja ihmisiin satsata ja heidän luottamustaan omiin kykyihinsä ja mahdollisuuksiinsa lisätä: Siihen tarvitaan lääkäri, jolla on auktoriteetti, psykiatri, joka tuntee tilanteen, tuntee ihmisen ja osaa käyttää lääkkeitä, jotka eivät ole välttämättä nyt lääkkeitä medisiinisessä mielessä vaan muunlaisia, ja sitten tarvitaan luottamusta. Väitän, että tämä hallitus ei ole lääkärin veroinen. Se ei herätä luottamusta, vaan sen toimenpiteet, ne menetelmät, joita hallitus nyt suorittaa menetelminänsä, ovat pikemminkin ahdistamassa ihmisiä kuin heidän elämänvoimaansa kirvoittamassa, jos näin voisi sanoa.

Väitän, että tämänhetkisestä hallituksesta ei oikeastaan ole sillä tavoin auktoriteetiksi, että luottamuksellinen ilmapiiri paranisi, elpyisi. Jos se elpyy, elpymisen myötä ihmiset alkavat tehdä työtä, ihmiset alkavat toimia, ihmiset alkavat elää jne. Ihmiset ovat siinä mielessä kummallisia.

Minä katsoin omaa kalenteriani ja laskin siitä kesän ajalta, kuinka monissa vihkiäisissä ja häissä olin ollut, 23 vihkiäisissä kesän aikana. Jos ajatellaan nuoria, joita siis nyt tunnen esimerkiksi tässä suhteessa, miten he toimivat, he toimivat täsmällisesti päinvastoin kuin esimerkiksi hallitus toimii. Eihän nyt oikeastaan pitäisi häitä pitää, laman aikana. Eihän nyt pitäisi oikeastaan mihinkään sitoutua, ay-liikkeeseen, kirkkoon tai mihinkään muuhun. Nyt pitäisi elää yksilöllisesti vapaana. Se on oikeastaan tämän ajan henki. Nuoret toimivat toisella tavalla. He sitoutuvat, kun katsovat, että on tärkeätä sitoutua.

Toinen, mikä heillä on ilmeistä, on se, että heidän häänsä ovat ylitsepursuavat. Niissä ei pihdata. Eihän nyt pitäisi niin toimia. Nythän pitäisi säästää ja toimia aivan toisella tavalla. Nuoret eivät niin toimi. Ylitsepursuava on heidän juhlansa. He toimivat täsmällisesti päinvastoin kuin korkealta taholta annetaan ohjeita. Minusta tuntuu, että nämä nuoret toimivat oikein. Ei nyt ole se aika, että pitäisi pihdata tai lomauttaa tai säästää, vaan nyt olisi aika, jolloin pitäisi toisella tavalla toimia, jotta elämänvoimat kirvoittuisivat. Mutta kun luottamus puuttuu, hallitukseen ei luoteta, ei voida myöskään edellyttää, että siitä kirvoittuisi jotakin.

Minä pelkään, arvoisa puhemies, että ajaudutaan eräänlaisiin tilanteisiin. En nyt sanoisi, että toivon, vaan pelkään, koska tilanne on tämän kaltainen, että hallitukseen ei luoteta. Saattaa olla, että ajaudutaan sen tyyppisiin tilanteisiin, joita on myös viljalti kuvattu, joudutaan devalvaation eteen, siis joudutaan tahtomatta. Mitä silloin tehdään? Hallitus on sitoutunut olemaan devalvoimatta. Eroaako hallitus sen jälkeen, jos joudutaan siihen tilanteeseen? Jos devalvoidaan ja hallitus eroaa, tietysti jälkihoito, jota esimerkiksi ed. P. Leppänen on kovasti korostanut, on tärkeätä. Jotta se pystyttäisiin hoitamaan hyvin, silloin on vahvan hallituksen paikka, hallituksen, jossa on vahvat ministerit, jotka herättävät sen luottamuksen, jonka seurauksena elämä elpyy. En minä, herra puhemies, näe oikeastaan mitään muuta mahdollisuutta kuin sen, että se olisi vanha kansanrintamatyyppinen koalitio.

Ed. K a a r i l a h t i : Arvoisa puhemies! Toivoisin pystyväni nykyisessä taloudellisessa tilanteessa vastaamaan niitä odotuksia, joita ed. Vuoristo minuun henkilökohtaisesti kohdisti. Toki haluaisin mielelläni olla lisäämässä tähänkin budjettiin kehitysmäärärahoja. Kuitenkin edustan suomalaisia ihmisiä, nuoria, vanhuksia, heikompiosaisia. Koen, että velvollisuuteni on pitää huolta suomalaisten perusturvallisuudesta ja ajaa suomalaisten ihmisten asioita.

Toki näihinkin asioihin liittyvät kansainväliset suhteet ja myös kehitysyhteistyö. Lähden itse kuitenkin tässä tilanteessa siitä, että ei ole pohjatonta kassaa, josta rahaa ottaa. Meillä on tietoa ja taitoa suomalaisessa yhteiskunnassa, jota me voimme toki viedä kehitysmaihin, lähteä paikallisista olosuhteista, ihmisten tarpeista ja ennen kaikkea sillä tavalla osoittaa solidaarisuutta kyseisiä kansoja kohtaan.

Ed. P. Leppänen: Arvoisa herra puhemies! Tämä hallitus on nyt rakentelemassa ensimmäistä budjettiaan. Täällä on monissa puheenvuoroissa korostettu, kuinka epävarma tämän hallituksen tie jo tähän saakka on ollut. Eväät ovat yhtä levällään kuin hallituksen aloittaessa viime keväänä työnsä. Hallitus ei ole saanut muita mittavia päätöksiä aikaan kuin pääomavaltaisen teollisuuden tukipaketin viime keväänä, noin 7 miljardia markkaa, josta keskustellaan myös tämän budjetin yhteydessä.

Toinen merkittävä päätös oli ecuratkaisu, jonka seurauksena näitä ongelmia tullaan nähtävästi seuraavat viikot, ehkä kuukaudet kärsimään. Tämä ratkaisu oli tuhoisa suomalaisille, ja näyttää siltä, että ainakin valtiovarainministeri Viinanen, joka on paikalla, vakuuttaa, että markan arvoa ei muuteta, meni mihin tahansa. Näillä ratkaisuilla, joita nyt hallitus esittää budjetin kautta, tuska lisääntyy joka päivä, työttömyys kasvaa, epäluottamus kasvaa.

Eräänlaista haparointia myös hallituksen puolelta mielestäni kuvaa se, että ei ole haluttu kaikkia tahoja neuvottelupöydän ympärille, jos olen oikein ymmärtänyt. On puhuttu julkisesti viikkoja ay-liikkeen suuntaan, että teidän tulee alistua palkkojen alentamiseen, oikeuksienne menetyksiin, mutta ei ole suunnattu katsetta eikä sitä suunnatonta puhemyllyä pääomapiirien suuntaan. En tiedä, mistä syystä.

Se ryöpytys, mitä esimerkiksi ministeri Viinanen heitti toissa maanantaina ay-liikkeen suuntaan, minusta oli kyllä tässä tilanteessa erittäin harkitsematon teko. Jos ajatellaan, että pitää samanaikaisesti neuvotella työmarkkinajärjestöjen kesken, niin joku sivullinen ministeritason henkilö yrittää saada ay-liikettä levälleen. Käsitykseni mukaan ammattiyhdistysliike on se voima ollut, joka on tässä maassa sen työn hedelmän pääsääntöisesti vientiteollisuuden kautta tuonut. On ihmeellistä kuulla, että näin tapahtuu vielä 1990-luvun Suomessa.

Tässä on herännyt kysymys muutamien viikkojen aikana, kun tätä ammattiyhdistysliikkeen ryöpytystä on kuulostellut, miksi ay-liikkeen pitää yksipuolisesti maksaa lamalaskua. Tuntuu siltä, että postinumero on hallitukselta nyt unohtunut tai se on väärä. Se saattaa olla hallituksen suunnalta vihreyttä tai sitten myös uppiniskaisuutta. (Ed. Laaksonen: Voi olla molempia!)

Mitä säästölakeihin tulee, tietysti myös me vasemmistoliiton eduskuntaryhmänä tulemme tarkastelemaan niitä hyvin tarkoin. Mutta emme voi hyväksyä niitä leikkauksia, joita esitetään pienituloisille kansalaisille, koska he eivät ainakaan ole syyllisiä tämän maan ongelmiin.

Mielestäni pitäisi lähteä etsimään keinoja, ja jos nopeita ratkaisuja etsitään, ei ole muita vaihtoehtoja kuin devalvaatio.

Täällä on hyvin monissa puheenvuoroissa viitattu opintotukiuudistukseen ja väitetty, että se on erittäin hyvä osauudistus. Mutta opiskelijat ja opiskelijajärjestöt näyttävät olevan kyllä eri mieltä. On jopa esitetty, että palataan vanhaan, kunhan pankkivaltaa sitten rajoitetaan.

Tässä on eräs esimerkki, jonka on toimittanut opiskeleva yksinhuoltajaäiti: Hän vanhan opintotuen kautta, siis tällä hetkellä, saa opintotukea 4 578 markkaa kuukaudessa. Uusi esitetty järjestelmä toisi 2 397 markkaa kuukaudessa eli alennusta 53 prosenttia. Jotenkin tuntuu siltä, että opiskelijoiden mielenilmaukset, jotka nähtävästi tulevat lähipäivinä vahvistumaan ja tämä hernekeittojakelu tiivistymään, ovat oikeutettuja.

Mielestäni myöskin tähän liittyy arveluttava kysymys: Minusta Suomen perustuslaki lähtee siitä, että ihmisten pitää olla tasavertaisia. Kun hallitus esittää, että alle 20-vuotiaat ja yli 20-vuotiaat ovat eriarvoisessa asemassa, mielestäni tässä rikotaan perustuslakia. Mutta näinhän yleensä tässä talossa on totuttu perustuslakia tulkitsemaan perustuslakivaliokunnassa, että istuvan hallituksen enemmistöpäätöksellä perustuslakivaliokunta on tehnyt ratkaisunsa. (Ed. Kekkonen: Ei pidä paikkaansa!) — Tästä on valitettavasti kokemuksia.

Mitä tulee eläkeläisiin, täällä on ollut mielipiteitä puolesta ja vastaan siitä, mitä budjetti tuo ja mitä vie. Mutta on luonnollista, että vaikka eläkeläisten tulotaso jäädytetäänkin, ne lisäkustannukset, joita hallitus esittää tässä keltaisessa budjettikirjassaan, ovat leikkauksia myöskin pienituloisille eläkeläisille. Näin tulee tapahtumaan työttömille ja myöskin invalideille.

Herää vain kysymys, onko hallituksella tarkoituksena se tai onko sitä keritty edes miettiä, että tulevina kuukausina on monta sataatuhatta uutta asiakasta sosiaalihuollossa, koska monet ihmisryhmät joutuvat sinne pakosta menemään.

Täällä on peräänkuulutettu myöskin valtioneuvoston jäsenten toimesta säästökohteita. Aion nyt esittää kaksi. Nämä eivät lisää eikä vähennä budjetin markkamäärää, ne olisivat vain budjetin sisäisiä siirtoja.

Sellainen blankovaltakirja on suunnitteilla kuin hävittäjähankinnat. On aika ihmeellistä, jos tämä eduskunta päättää siitä, että vuonna 2000 vielä maksetaan näitä hankintoja tämän istuvan

eduskunnan päätöksellä. Ja kun meillä puhutaan, että on lama, niin meillä on varaa tehdä tällaisia miljardiluokan hankintoja, mutta ei ole varaa pitää omista kansalaisistamme huolta. Kumpi on tärkeämpi? Minun mielestäni ihmiset ovat tärkeämpiä. Siis esitän, että siirretään hävittäjien hankintoja ainakin vuoteen 1994, jolloin säästyy noin 3 miljardia markkaa. (Ed. Kekkonen: Sittenkö hankitaan?) — Keskustellaan sitten, kun valitaan maalle uutta päämiestä, tarvitaanko hävittäjiä 20, 60 tai jotakin muuta. (Ed. Kekkonen: Riippuuko se päämiehestä?) — Ei, mutta se on hyvä vaaliasetelma. — Siis säästyy noin 3 miljardia.

Toisena esitän, että leikataan maataloustukea niiltä, jotka saavat pääasialliset tulonsa tilan ulkopuolelta. Ei ole sellaista ammattikuntaa tässä maassa, joka saa valtiolta ylimääräistä tukea, kun käy normaalisti työssään. (Ed. Kallis: Paljonko siitä tulisi?) — Esitän tätä leikkausta niin, että se olisi ensi vuonna 2 miljardia markkaa eli 10 prosenttia koko potista. Henkilöt, jotka tilan ulkopuolella pääsääntöisesti käyvät työssä, eivät mielestäni ole oikeutettuja yhteiskunnan tukeen, kun ei sitä saa mikään mukaan kansalaisryhmä.

Esitän arvoisalle valtiovarainministerille, että tämän budjetin käsittelyaikana siirrettäisiin nämä säästyneet 5 miljardia markkaa lapsiperheitten tukemiseen, jotka ovat erittäin suurissa ongelmissa tänä päivänä, vallankin jos on asuntovelat päällä.

Erilaisia muita säästökohteita aina peräänkuulutetaan ja niitä voisi luetella aika paljon. Mutta se on vain siinä, haluavatko suomalaiset yleensä säästää vai halutaanko tuhlata.

Säästäminen voisi lähteä valtionhallinnosta. Voisimme purkaa byrokratiaa aika voimakkaasti. Voisi ottaa tavoitteeksi, että kaikki keskusvirastot ovat vuoteen 2000 mennessä lakkautettuina. Se on huomattava summa rahaa, mitä siitä tulee.

Eräs esimerkki: Dieselvero peritään tänä päivänä erillisellä maksukuitilla. Miksi? Miksi veroa ei laiteta polttoaineen hintaan? Joka ajaa dieselillä, maksaa polttoaineen hinnassa. Ei tule yhteiskunnalle yhtään kustannuksia. Nyt se peritään erillisenä, mistä aiheutuu yhteiskunnalle kustannuksia. Minkä takia? (Ed. Kekkonen: Eikö siinä ole eroteltu kulkuneuvoja?) — Kyllä, mutta sen voi keskimäärin laittaa sinne. (Ed. Kekkonen: Joku kärsii keskimääristä!) — Kyllä, yleensä.

Moottoritieinvestoinnit: On aika ihmeellistä, kun tielaitos puhuu, että meillä näin ja näin paljon lisääntyy autokanta. Varmasti se lisääntyy. Meillä on kohta joka perheessä pari autoa. Mutta on järjetöntä tehdä nelikaistaisia teitä läpi maan, koska eiväthän ne autot siellä kaikki liiku. Ne seisovat joko talleissa tai huoltamoilla tai parkkipaikoilla, koska meillä ei riitä auton kuljettajia. Siis tielaitoksen investointiajatukset ovat minusta vanhentuneita. Ne ovat yliampuvia. Pitää niitä pystyä muuttamaan ja lähteä siitä ajatuksesta, että vaikka autojen lukumäärä kasvaa, ne eivät ole aina kaikki tiellä.

Sitten heitän harkittavaksi pienet, mutta kymmeniä miljoonia, ehkä jonain vuonna satoja miljoonia kustannuksia aiheuttavat lainmuutokset, joita tämä talo tehtailee. Jos esimerkiksi sosiaaliturvamaksua muutetaan kaksi kertaa vuodessa, eräät arviot ovat, että se on satoja miljoonia markkoja per vuosi kustannuksina, kun eri tason ja eri organisaatioiden ihmiset syöttävät tietokonepäätteelle uusia lukuja. Miksi näin? Senkö takia, että saadaan jotain kustannuspainetta yksityiseltä pääomalta vakuutetulle tai päinvastoin? Mutta valtio maksaa aina välissä valtavat kustannukset.

Uusia veroja voisi luetella pitkän rivin muitakin kuin niitä, mitä hallitus esittää. Olen aina puhunut erään veron puolesta, joka on ns. ylellisyysvero. Sellainen, jolla on varaa ostaa, maksakoon myös veroa, oli se sitten lentokone, auto, laiva, moottorivene tai jokin muu. Jos hänellä on varaa kalliisiin leluihin, siitä vain, mutta niihin pitää panna veroa päälle.

Arvoisa puhemies! Vielä puuttuisin tähän pakkolomaesitykseen. Minusta se on aika ihmeellisesti mietitty tai onko mietitty, että julkishallinnon työntekijät, viranhaltijat, laitettaisiin pakkolomalle. Nähtävästi ei kukaan tiedä, kuinka paljon siitä tulee lisäkustannuksia. Säästöä siitä käsittääkseni ei synny, koska verotulot jäävät niin valtiolle kuin kunnille tulematta, työttömyysturva maksetaan toisen viikon osalta ja työt teetetään osin ylitöinä, mikä on aika kallista. Ja mitä maksaa työmoraalin lasku, jos se pystyttäisiin markoiksi muuttamaan? Se on tällä hetkellä jo, kun tämä esitys on tullut, näkynyt niin kunnissa kuin valtionhallinnossa ja nähtävästi näkyy jatkossakin. On ihmeellistä, että jos yksityinen lomauttaa ja hänellä on perusteet siihen, koska ei ole työtä, niin valtionhallinnon ja eduskunnan pitäisi päättää siitä, että kun ihmisellä on työtä, pitää siitä huolimatta pakkolomauttaa, vaikkei syntyisikään säästöä. Väitän, että tätä säästöä ei synny.

Valtiovarainministeri Viinanen: Herra puhemies! Kiitän ed. P. Leppästä säästökohteista ja jään odottamaan noin 9,5:tä miljardia, jotka jäivät mainitsematta.

Näillä esityksillä ei pitkälle pötkitä. Ei sillä, että me hävittäjähankinnoista luovumme ensi vuonna ja säästämme 150 miljoonaa markkaa, tarkoitan ensi vuotta, ja sillä, että me lähdemme dieselautojen verokuitteja muuttamaan, luopumaan järjestelmästä, jolla keräämme verot polttoaineveron muodossa, ei sillä herran huonetta rakenneta. Ensinnäkin mitä dieselveroon tulee, tarkoituksella sitä ei ole korotettu sen takia, että siltäkään osin ei enää rasiteta teollisuuden kilpailukykyä, jossa kuljetuskustannukset ovat hyvinkin keskeisellä sijalla.

Toinen säästökohde oli 2 miljardia markkaa sivutoimisten maanviljelijöiden valtionavusta taikka -tuesta. Ei heille makseta 2:ta miljardia markkaa. Eduskuntaan tulee esitys, jolla tietyn tulotason jälkeen myös sivutoimisten viljelijöiden kesannointivelvoitetta kiristetään eli ohjataan siihen suuntaan viljelytoimintaa, että se on päätoimisten viljelijöiden asia. Mutta niin kuin täällä aikaisemminkin olen sanonut, kyllä maatalouspolitiikassa keskeinen tavoite on se, että kun kerran tuotantoa ajetaan alaspäin, on aivan oleellista, että viljelijäväestö saa sivutoimista lisätuloa toimeentulonsa turvaamiseksi. (Ed. Laaksonen: Lisätäänkö vai vähennetäänkö kesannointipalkkioita?) — Kesannointivelvoitetta tullaan lisäämään portaittain tulotason mukaan ja palkkioita pienentämään.

En voi ymmärtää sitäkään logiikkaa, että me jättäisimme nyt työn alla olevat moottoritiet rakentamatta, sellaisikseen. Olisi kansantaloudelle viimeinen tyhmyys jättää viittä vaille valmistumassa olevat työt kesken. (Ed. P. Leppänen: Tarkoitin uusia moottoriteitä!) — Ei siellä uusia hankkeita, ed. P. Leppänen, ole. — Ei ole koskaan nähty, ainakaan minun aika nani eduskunnassa, tämä on yhdeksäs vuosi, niin vähän uusia aloitettavia tiekohteita kuin ensi vuoden budjetissa. (Ed. P. Leppänen: Tielaitoksella on suunnitelmia!) Se on todella suuri pudotus. Tulevina vuosina kannan suurta huolta siitä, millä me pystymme siedettävän tienpidon määrärahat ylläpitämään. Se näkymä ja visio on todella murheellinen. Me teemme karhunpalveluksen tuleville ajoille, jos me lähdemme oleellisesti tiemäärärahoja ja yleensä liikenteen määrärahoja supistamaan nykytasostaan. Mutta näyttää olevan pakko sillekin tielle lähteä.

Mitä tulee pakkolomaan, kuten jo eilen totesin, hallituksen tavoite on ollut se, että jos sellainen tulopoliittinen ratkaisu löytyy, jossa lomaltapaluurahasta luovutaan, pakkolomista myös luovutaan ja ne vaihdetaan markkamäärältään suunnilleen saman suuruiseen lomaltapaluurahasta luopumiseen. Jos näin ei tapahdu, siinä tapauksessa pakkolomat toteutetaan, mikäli lainsäädäntö saadaan vietyä läpi, jos ei ensi vuonna, niin vuonna 1993 joka tapauksessa.

Tilanne nimittäin on se, että meillä ei kerta kaikkiaan ole varaa kohta pitää yllä julkishallinnon palkkamenoja, jotka ovat noin 28 miljardia markkaa kaiken kaikkiaan laskien. Minä kannan erityisen suurta huolta siitä, pystymmekö me maksamaan tälle henkilökunnalle, joka on pääosin virkasuhteisia ihmisiä, läheskään tällaista palkkatasoa. Jos me tällä kerralla otamme jo 33 miljardia, pelkäänpä, että 40 miljardia ensi vuonna, uutta lainaa, niin pää tulee vetävän käteen julkishallinnon kustannusten maksamisessa.

Täällä on suorastaan ilakoitu ainakin välihuudoissa siitä, että olisi hyvä asia, jos säästöt kaatuvat. Mikä hyvä asia se on, hyvät ystävät? Se on mielestäni äärimmäisen murheellinen asia, jollei kaadettavia säästöjä pystytä uusilla säästöillä korvaamaan. Sillä se tilanne jos mikä kalahtaa kaikkein ikävimmällä tavalla joka ikisen suomalaisen, pienituloisen ja suurituloisen, nilkkaan. Me emme pysty mistään löytämään sellaista rahamäärää tilalle. Epäilen, että me emme sellaista rahamäärää kohtuukorolla tule ulkomailta edes saamaan. Jos me joudumme sille tielle, että lainaa ei saada, joudumme veroja korottamaan, sen maksaa jokikinen suomalainen, niin eläkkeensaaja kuin palkansaajakin. Muita maksumiehiä ei juurikaan ole. Sinne kuuluvat toki yrittäjät ja monet muutkin kansalaispiirit. Jokainen joutuu näihin talkoisiin paljon ikävämmällä tavalla osallistumaan, kuin jos me nyt aloitamme tervehdyttämisen sittenkin suhteellisen kohtuullisilla säästötoimenpiteillä. (Ed. P. Leppänen: Korotetaan suurituloisten verotusta!)

Täällä on sanottu myös, että pitäisi tehdä nopeita toimenpiteitä. Ei sellaisia ole olemassa. Jos kuvitellaan, että devalvaatio on jokin ihmelääke, joka meidän rakenteelliset ongelmamme poistaa kertaheitolla, niin se on väärä käsitys. Voi tietysti olla, että hetkeksi aikaa metsäteollisuutemme saa viennin aikaiseksi tai kehitystä myönteiseen suuntaan siinä, mutta mitä tapahtuu vuoden, puolentoista päästä? Ei puun hinta

ainakaan alene siinä tilanteessa. Hinnat lähtevät nousuun, inflaatio lähtee kasvamaan, jolloin taas menetämme kilpailukykyämme. Kun vertaan aikaisempiin kertoihin, jolloin devalvaatio on toteutettu, ei kansantaloudella ollut siihen aikaan ulkomaista velkaa kuin murto-osa siitä, mitä tänä päivänä. Niiden velkojen määrä tulee kasvamaan suunnilleen samalla prosenttiosuudella kuin devalvoitaisiin, ja sekin lasku tulee maksettavaksi.

Tuskin kukaan siinä tilanteessa olisi kiinnostunut julkishallinnon supistamisesta tai säästöistä julkisissa menoissa. Kuviteltaisiin, että nyt se devalvaatiopelastaja tuli, eletään samaa elämää kuin ennenkin. Me maksaisimme korkeampia korkoja kiistatta ja olisimme menettäneet myös kasvomme kansainvälisillä rahamarkkinoilla. Meidän lainansaantimahdollisuutemme olisivat entistä hankalammat, jos me tässä tilanteessa ryhtyisimme devalvoimaan.

Täällä on myös arvosteltu, huoneessani kuuntelin, ed. Polvi muistaakseni arvosteli, kuntataloudelle asetettuja lisärasitteita. Siitä voin todeta vain sen, että kuntajärjestöjen kesken pitkästä aikaa joka ikisestä budjetin yksityiskohdasta ja tehdyistä muutoksista on hyvässä yhteisymmärryksessä neuvoteltu eikä tällä budjettiesityksellä tulla kuristamaan kuntia tippaakaan lisää. Päinvastoin kunnista ja keskusjärjestöistä on kuulunut toisenlaisia kannanottoja. Näissä asioissa, niin kuin sanoin, on edetty täydellisessä yhteisymmärryksessä, jopa kiitelty hallitusta tämänvuotisesta toiminnasta.

Opintotukijärjestelmää on arvosteltu varsin yleisesti. On meillä toinenkin tie: palataan vanhaan hyvään järjestelmään. Emme me ole antaneet mitään lakiesityksiä. Jos niin halutaan, niin kyllä minä olen altis, en kiusaa halua kenellekään tehdä. Kuvittelin, että tämä järjestelmä, vaikka se nyt puutteellisena ja suppeana lähtee liikkeelle, on kuitenkin edistysaskel näissä taloudellisissa olosuhteissa. Mutta jos niin halutaan, niin otetaan se vanha järjestelmä, jos se niin ihana olotila oli. Me säästämme rahaa siinä tapauksessa valtiolle. Voimme sen ohjata sitten uudella tavalla, ehkä sosiaalisemmin, jos niin halutaan.

Mitä tulee kehitysyhteistyövaroihin, täällä arvosteltiin kehitysyhteistyöministeri Kankaanniemeä. En enää muista millä sanoilla. Torjun sen arvostelun. Ministeri Kankaanniemi on pitänyt kehitysyhteistyövarojen puolta. Hän on puolustanut niitä kuin mies. Syyllinen siihen, että niitä rahoja on leikattu, olen minä. Kannan täyden vastuun siitä asiasta. Kankaanniemeä tästä asiasta on turha moittia. Kankaanniemi on tehnyt kaiken mahdollisen näissä olosuhteissa näitten rahojen säilyttämiseksi asiallisella tasolla, mutta valitettavasti nämä rahat ovat lähes ainoita harkinnanvaraisia määrärahoja, joissa pitää myös joustaa silloin, kun bruttokansantuote pienenee.

Ei tästä maasta ole 0,7:ää prosenttia bruttokansantuotteesta per vuosi koskaan maksettu kehitysyhteistyörahoja. Jos keltaisessa kirjassa niin on lukenut, niin se ei ole tosiasia. (Ed. Laaksonen: Jätetty maksamatta!) — Niitä on jätetty maksamatta vuodesta toiseen. — Toki tasoakin on pudotettu sovitulla 700 miljoonalla markalla, ja sen jälkeen muu jousto on tullut sitä myötä, kun bruttokansantuote on pudonnut. Käytännössä olisi pitänyt jouston suhteen leikata vielä enemmän, jos olisimme olleet linjakkaita, mutta luonto loppui minultakin.

Täällä ei ole esitetty säästöjen vaihtoehtoja. Kysynpä, miksi, retorisesti. (Ed. P. Leppänen: Kyllä on esitetty!) — Kyllä on esitetty vaihtomahdollisuuksia, mutta jäin kaipaamaan sitä 9,5:tä miljardia, ed. P. Leppänen. — Vaihtoehtojen esittäminen nimittäin ei ole kovin helppoa. Sen tietää joka ikinen. Kyllä me voimme tierahoista karsia pois. Voimme lopettaa puolustusvoimat, mikä ehkä ed. P. Leppäselle sopii. Sitä minä en ainakaan halua. On monia muita sellaisia asioita, joista tässä salissa ei taatusti löydy sen kummempaa yhteisymmärrystä. Kaikista ikävistä vaihtoehdoista on sittenkin valittu siedettävimmät vaihtoehdot.

Se on sitten toinen juttu, jos ei säästää haluta ja näitä ongelmia halutaan kärjistää. Se on sitten toinen asia. Mutta korostan kuitenkin sitä, että näitä säästöjä kaatamalla ongelmat eivät suinkaan vähene.

Ed. Vuoristo piti erinomaisen hyvän puheen. Kuuntelin sitä hartaudella. (Ed. Vähänäkki: Kannatti kansanrintamaa!) — Se oli ainoa horjuva kohta siinä puheenvuorossa ja se, että vaikka hän esitti myös vaihtoehtoisia toimia, ei hänelläkään konkreettisia toimia ollut esittää. — Mutta sen voin vakuuttaa, että kyllä minäkin mielessäni ahdistusta olen monta kertaa tuntenut näitä ikäviä asioita joutuessani käsittelemään. Voin sanoa, että monta unetonta yötä olen viettänyt miettien, näinkö tämä asia pitää hoitaa, mutta en ole keksinyt vaihtoehtoa. Olen todella huolissani ed. Vuoriston tavoin siitä, mitä tämän maan nuorisolle tapahtuu. Jos nykypolvi menettää elämänuskonsa tilanteessa —

kuulimme hyviä esimerkkejä häistä — jossa perheen perustaa, on hankkinut itselleen koulutuksen ja työttömäksi joutuu, menettää elämänsä perustan, se on kyllä korvaamaton vahinko Suomen nuorisolle.

Osaltaan näitä säästöjä yritetään tehdä sen takia, että tilanne ei ajautuisi umpikujaan yhdenkään suomalaisen osalta. Valitettavasti näin tulee varmasti käymään. Vaurioiden välttämiseksi säästöihin on ryhdytty ajoissa. Toivon, että yhteisymmärrys tästä linjasta edes kohtuullisella tavalla löytyy.

Puolustusministeri R e h n : Herra puhemies! Ed. P. Leppänen antoi jonkin verran virheellisiä numerotietoja hävittäjähankinnoista vuoteen 1994. Ne sisältävät määrärahaa 150 miljoonaa seuraavalle vuodelle ja 260 miljoonaa vuodelle 1993. Kokonaissumma olisi vuonna 1994 vajaat 1,8 miljardia. Valtava määrä rahaa tietenkin. Minä lähden maanpuolustukselliselta kannalta. Ne ovat tärkeitä. Ed. P. Leppänen myös on myöntänyt, että ette halua missään tapauksessa, että puolustusvoimista kokonaan luovutaan. Ne ovat tärkeät. Mutta uskon myös, että ed. P. Leppänen on aidosti huolissaan maamme työttömyydestä, työllisyystilanteesta.

Tässä on myös se puoli, joka on aika merkittävä, että vaikka ne todelliset, vaikeat maksut tulevat vasta myöhemmin, niin vastaostoihin, kompensaatiokauppoihin, meillä on jo nyt ryhdytty. Ne tuovat meille toivon mukaan pysyviä uusia työpaikkoja. Tässä on tarkoitus panostaa aivan uusiin vientimahdollisuuksiin, korkeaan teknologiaan, joka antaa todellakin meille aivan uusia mahdollisuuksia. Sen vuoksi on tärkeää tehdä päätös nyt, jotta kompensaatiokaupat todellakin pääsevät täydellä vauhdilla pyörimään.

Ehkä leikillisesti voin sen todeta, että toivon todellakin, ettei ed. P. Leppänen ajattele vakavissaan, että maanpuolustus, turvallisuus ja hävittäjät olisivat sopivia pelinappuloita tulevissa presidenttipeleissä. Siihen nämä molemmat ovat kyllä liian arvokkaita.

Ed. P. L e p p ä n e n (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Tietysti voisi tarkastella puolustusministeri Rehnin puheen perusteella sitä, että armeijan määrärahoissa saattaisi olla vieläkin tarkentamisen varaa hävittäjähankintojen lisäksi, koska armeija on yksi tuottamaton osa-alue maassamme. En ole koskaan esittänyt, että armeija pitäisi lakkauttaa, mutta valtiontalous on tiukalla. Vuonna 1965 pääsin siviiliin seitsemän kuukautta palvelleena sen takia, että valtiolla ei ollut rahaa pitää kahdeksaa kuukautta. Nyt ei tämmöistä esitystä ole tullut. Luulen, että meillä on enemmän rahaa tänä päivänä kuin silloin.

Kun valtiovarainministeri Viinanen sanoi, että minun esitykseni tarkoitti armeijan lakkauttamista, niin sitä esitystä en ole tehnyt, mutta olen esittänyt harkittavaksi näiden hävittäjien tarkempaa tarkastelua, kuinka monta niitä tarvitaan ja milloin ne hankitaan. Olen sitä mieltä, että vaikka se on arvokas asia kaikkien muiden asioiden lisäksi, ihminen on minulle arvokkaampi kuin hävittäjälentokone. Sen vuoksi kannattaisi synnyttää poliittista keskustelua siitä, mihin tärkeysjärjestykseen arvot asetetaan.

Korjaan myöskin sen, että en tarkoittanut niiden moottoriteiden, jotka on aloitettu, rakentamisen keskeyttämistä. Mutta kun tiedän, että tielaitos suunnittelee satoja kilometrejä uusia nelikaistaisia teitä, niin kyllä tässä asiassa pitäisi panna jäitä hattuun.

Valtiovarainministeri V i i n a n e n : Herra puhemies! Minä voin ministeri Rehnin puolesta vakuuttaa, että ei hänelle ole jäänyt enää karsittavaa puolustusministeriön pääluokkaan. Olen pitänyt siitäkin huolen. Sekin on minun syyni. Olisin mieluusti antanut lisää rahaa tärkeisiin hankintoihin, mutta olen niistäkin tinkinyt. Sekin on todella minun vastuullani.

Se että tämä hankinta tehdään, on kyllä mielestäni pitkällä ja lyhyellä tähtäyksellä jokaiselle suomalaiselle keskeisen tärkeä kysymys. Se on meidän suomalaisten turvallisuuskysymys. Ei ole mitään merkkejä meidän ympärillämme enempää Euroopassa kuin laajemminkaan siitä, että sellainen rauhantila vallitsisi tässä maailmassa, että me voisimme laiminlyödä oman puolustuskykymme. Olen syvästi hämmästynyt, jos sellainen käsitys eduskunnassa valtaa alaa.

Mitä tulee satoihin kilometreihin moottoritietä, ed. P. Leppänen, ei niitä edes välttämättä suunnitella. Niitä ehkä kaavaillaan, tehdään alustavia suunnitelmia, mutta ne eivät näy kuin viimeisissä numeroissa ne suunnittelurahat. Niillä ei kyllä uutta säästöohjelmaa aikaiseksi saada.

Puolustusministeri R e h n : Herra puhemies! Kiitos valtiovarainministerille tästä lausunnosta ja todistuksesta. On todellakin niin, että meillä kyllä käännettiin takintaskut ylösalaisin, jotta löytäisimme kaikki mahdolliset säästökohteet.

Vielä budjettiriihen aikanakin olimme niitä todella harvoja ministeriöitä, jotka vapaaehtoisesti vielä luovuimme 130 miljoonasta markasta, karsimme vielä lisää kaikkia mahdollisia kohteita, jotta voisimme osallistua säästötalkoisiin.

Se, mistä missään tapauksessa en halunnut luopua, oli juuri ihminen. Saimme tällä kertaa vihdoinkin sen korotuksen, jota on paljon peräänkuulutettu tässäkin talossa, nimittäin 2 markkaa lisää varusmiesten päivärahaan, mikä on heille tavattoman tärkeää. Se on asia, jota en missään tapauksessa ryhdy omaehtoisesti karsimaan, koska se on meille kaikille erittäin tärkeätä.

Torjuntahävittäjät ovat todellakin suuri hankinta. Sen me kaikki tiedämme, mutta niin kuin ministeri Viinanenkin totesi, turvallisuustilanne ei valitettavasti ole parantunut Euroopassa. Päinvastoin se on ehkä pahentunut. Me odotamme paljon aseistariisunnalta, mutta emme ole vielä päässeet niin pitkälle, että todellisia merkkejä siitä olisi. On vielä muistettava, että Suomen puolustusbudjetti on maailman kaikkein alhaisimpia, joten puhumme kuitenkin marginaalisesta rahasta. Olkoon se meille tällä hetkellä suuri, niin kuitenkin se on maailman laajuisesti katsottuna pieni.

Ed. Hurskainen (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Valtiovarainministeri Viinanen on tuonut useaan otteeseen esille sen, kuinka suuri merkitys on työntekijöiden palkkojen alentamisella ja samoin lomarahojen poistamisella yhteiskunnan taloudelle ja ennen kaikkea viennillemme. Olisi mielenkiintoista kuulla, onko hallitus selvittänyt, mitä tulee vaikuttamaan eri tasoilla yhteiskunnassamme, jos tämä ratkaisu toteutuu.

Otan esimerkiksi vaikkapa sen, miten nämä toimet vaikuttaisivat Kansaneläkelaitoksen tuloihin. Esimerkiksi vakuutusmaksutulot sekä kuntien osuudet lisäosamenoista vähentyisivät vuositasolla ainakin 0,9 miljardia markkaa. Jos vielä palkkojen alentamisen lisäksi poistettaisiin lomaltapaluuraha, Kelan tulot vähentyisivät yhteensä 1,6—1,7 miljardia markkaa vuodessa eli todella mittavia summia. Onko hallitus ymmärtänyt sen, että nämä menot on katettava budjetin kautta verotuloilla: Kun toista kautta otetaan ensin pienituloisilta rahaa, niin vielä sen jälkeen otetaan veroilla lisää samalta ryhmältä.

Sen lisäksi olisin vielä toivonut ministerin vastausta siihen, että kun Suomi on vastikään ratifioinut Euroopan neuvoston sosiaalisen peruskirjan ja sen 12 artiklan 3 kohdan mukaan valtiota velvoitetaan kehittämään asteittain sosiaaliturvajärjestelmäänsä, niin eivätkö nämä hallituksen toimenpiteet ole ristiriidassa tämän vastikään ratifioidun peruskirjan kanssa?

Ed. Kekkonen (vastauspuheenvuoro): Herra puhemies! Kun valtiovarainministeri Viinanen poistui paikalta, niin jätän minä puolestani hänet kehumatta. Ministerithän täällä toisiansa ovat kehuskelleetkin.

Olisin sanonut hänen kuultensa sen, että hänen perustelunsa sille, miksi hallitus ei tahdo devalvoida, olivat erittäin hyvät. Se oli hyvin arvokas ja ansiokas puheenvuoro niiden perustelujen osalta, miksi hallitus ei halua devalvaatiota. Sen sijaan se kyllä sisälsi erittäin suuren myönnytyksen siihen, että hallitus on voimaton. Kaikki se tapahtuu, mitä Viinanen ennakoi, jos devalvoidaan, ellei devalvaatiota jälkihoideta. Siinä suhteessa hallitus on totaalisesti tietysti epäonnistunut jo ajatuksenakin, koska se on ensin tehnyt mahdottomaksi itsensä neuvottelukumppanina niille tahoille, jotka ovat välttämättömiä devalvaation jälkihoidossa. Mutta kun ministeri lähti, niin enpä jatka asiasta enempää.

Sen sijaan käännän katseeni Suomen kristillisen liiton suuntaan. Valtiovarainministeri sanoo, että ministeri Kankaanniemi on taistellut kuin mies, jotta saisi hoidettua kysymyksen kehitysapurahoista. Kun hän ei kuitenkaan saa asiassa mitään aikaan, eikö olisi erittäin korkea aika Suomen kristillisen liiton tehdä johtopäätökset: Kun heidän ministerinsä taistelee kuin mies ja hänen ylitsensä kävellään, niin mitä Suomen kristillinen liitto ylipäänsä tekee hallituksessa?

Tämä sama pätee hiukan ruotsalaiseen kansanpuolueeseen. Ministeri Viinanen viittasi Elisabeth Rehniin, joka on erinomaisella pr-tajulla hoitanut Suomen armeijan asioita. Kun ministeri Viinanen sanoi, että eräällä tavalla käveli teidänkin ylitsenne, niin eikö teilläkin olisi poliittisten johtopäätösten aika?

Mitä tulee Suomen puolustuskykyyn, niin siitä on tutkimus, että se on hyvä.

Toinen varapuhemies (koputtaa): Kaksi minuuttia!

Ed. Huuhtanen: Arvoisa puhemies! Pidettyäni vuosi sitten budjetin lähetekeskustelussa oman puheenvuoroni totesin sen lopuksi seuraavaa: "Kaiken kaikkiaan voi sanoa, että eduskunta on valitsemassa helpon tien tulevan vuo-

den talousarvion käsittelyssä." Siis vuodelle 91. "Ei tarvinne olla ennustaja, jos sanoo tulevan eduskunnan vuoden päästä olevan erilaisessa tilanteessa. Silloin budjetti mitä todennäköisimmin lupaa verta, hikeä ja kyyneleitä. Tämähän oli keino, jolla aikoinaan Winston Churchill kuvasi tarvittavaa menetelmää selviytyä vaikeuksista."

Ennustukseni on toteutunut. On kuitenkin todettava, että arvioni kohteena oli myös silloinen eduskunta, ei yksinomaan hallitus. Tämä tarkoittaa, että kritiikkini kohdistui myöskin oppositioon, jossa olimme mukana. En nimittäin muista, että oppositiolla olisi ollut talouden tervehdyttämisen kannalta niin merkittäviä korjausehdotuksia, että nykyiset vaikeudet olisi voitu kokonaan välttää. Ja syykin oli selvä: Hallitus, siis silloinen sinipunahallitus, kykeni esittelemään Suomen taloudellisen tilanteen parempana kuin se oli. Myös keskustan eduskuntaryhmä uskoi laineille valettua tietoa. Jälkiviisaana voisi sanoa, ettei olisi pitänyt.

Jo vuoden 1990 lopulla hallitus joutui ehdottamaan yli miljardin markan säästöt, joihin säästöpäätöksiin keskustan eduskuntaryhmä pääosin yhtyi. Erimielisiksi jäimme vain noin 200 miljoonan markan osuudesta, joka koski lähinnä perusturvaa.

Suomen valtiontalouden kannalta tärkeää oli tämän vuoden alkupuolella käyty säästölakien käsittelyprosessi. Siinähän linja kulki suurimpien puolueiden osalta hallituksen ja opposition välillä. Muun muassa keskustan eduskuntaryhmä oli säästölakien säätämistä vastaan. Sosialidemokraatit ajoivat voimakkaasti säästölakien säätämistä.

On todettava, että ainakin Suomessa politiikkaa tehdään varsin paljon lyhyen aikavälin periaatteella. Kun uskotaan saavutetun pysyvä poliittinen tilanne, hallituspuolueet ja oppositiopuolueet asennoituvat tietyn vastakkain asettautumisen kaavan mukaisesti ja toimivat älyttömästi pitemmän aikavälin tarpeita ajatellen.

Säästäminen on hyve, se on joka tapauksessa jotakin parempaa kuin tuhlaus. Siksi ei ole mitään järkeä nykyisen kaltaisesti vaikeuttaa säästöpäätöksien tekemistä budjettiin. Paljolti uskottaneen, että omat tavoitteet vastapuolen säästöpäätöksillä vaarantuvat. Tässäkin suhteessa on uskottava kansaan. Jos säästöt tapahtuvat ns. helponnetussa järjestyksessä ja kohdistuvat väärään kohteeseen, äänestäjät korjaavat päätöksiä jo seuraavissa vaaleissa. Systeemi muuttuu eloisammaksi ja kiinnostavammaksi kansalle, ja yhteinen pyrkimyksemme lienee myös pyrkiä juuri politiikan kiinnostavuuden lisäämiseen.

Olen sitä mieltä, että keskustan ja sosialidemokraattien tulisi unohtaa vanha käytäntö ja tehdä nyt järkevät päätökset. Kun sosialidemokraatit ovat tässä asiassa ns. temppelin harjalla, heidän tulisi hyväksyä budjettiin liittyvät säästölait. Samalla tulisi sopia käytännöstä säästöjen tekemiseksi yksinkertaisella enemmistöllä pysyvästi. Siinä olisi isoille puolueille kuuluvaa poliittisen toiminnan arvokkuutta, jota puolueilta ylipäätään odotetaan.

Oppositio on kritisoinut hallituksen budjettiesitystä, kuten asiaan kuuluu. Tosin talouden tervehdyttämiseen ei todellisia vaihtoehtoisia esityksiä ole tullut. Lisävelkaantuminen ja yli varojen eläminen ei kerta kaikkiaan enää käy, vaikka poliittinen vasemmisto sitä esittääkin. Ei käy, ei käy, niinkuin ed. Seppänen eilen sanoi. Olisi kuitenkin kiinnostavaa, mikä lopultakin on sosialidemokraattinen vaihtoehtopolitiikka erityisesti talouden tervehdyttämiseksi. Sitä luvataan ja luvataan, mutta aika kuluu riittämättömäksi. Nyt pitäisi olla jo panokset pöydällä, että niitä pystyttäisiin arvioimaan käytännössä. Uskon erityisesti ed. Louekosken siiven nykyisessä eduskuntaryhmässä haluavan pohtia ulospääsytietä tästä hankalasta pattitilanteesta.

Nykyisen hallituksen pitää kulkea letkan edessä tuntien vastuunsa Suomen kansasta. Kun olen pohdiskellut nykyistä tilannetta, olen tullut johtopäätökseen, että vaihtoehtoa poliittisesti ei ole. Sanon tämän siitäkin huolimatta, että olin ennen eduskuntavaaleja ja niiden jälkeenkin ns. kolmen suuren puolueen hallituksen kannalla. Hallituksen tulee kestää nyt henkiset paineet ja olla kovakorvainen poliittiselle härnäämiselle. Talousasiat on pantava kuntoon määrätietoisesti tarjoten yhteistyön kättä ay-liikkeelle, työnantajille ja myös poliittisille vastustajille. Suomen kansa odottaa sitä, mutta ennen kaikkea se odottaa, että vedet alkaisivat liikkua. Seisovan vaiheen on nyt loputtava.

Arvoisa puhemies! Kansantaloudesta huolestuneet ja vastuulliset kansanedustajat ovat varmaan seuranneet, mitä vaikutuksia hallituksen esityksellä ministereiden ja kansanedustajien palkkojen alentamiseksi on. Kunnioituksella näissä piireissä on myös suhtauduttu tasavallan presidentin ilmoitukseen palauttaa osa palkastaan valtiokonttoriin. Valtiontalouden kannalta em. säästöt ovat merkityksettömiä. Niiden merkitys onkin esimerkinomainen oikeudenmukaiselle palkkojen alentamiselle. Erityisesti niiden

pitää nyt tinkiä, joilla siihen on varaa. Toivottavasti esimerkki omalta osaltaan auttaa tulosopimuksen syntyä ja yleistä yhteiskuntarauhaa.

Haluan lähetekeskustelussa puuttua yksityiskohtaisesti vain yhteen seikkaan tulevassa budjetissa. Kansaneläkelaitoksen rahoituksessa on rakenteeltaan tapahtunut viime vuosina merkittäviä muutoksia. Valtion rahoituksen osuus on kasvanut, ja rahoitus tapahtuu entistä enemmän takuusuorituksina. Kelan valtuutetut ovatkin kiinnittäneet huomiota julkilausumissaan tähän seikkaan. Toivon, että hallitus turvaa jatkossa Kelan rahoituksen terveellä tavalla. Ei ole tarkoituksenmukaista jättää Kelan kassavarantoja jatkuvan ruinaamisen varaan. Se ei ole kansanvakuutuksen arvon mukaista. On kuitenkin todettava, että tähän saakka maksatus Kansaneläkelaitoksessa on voitu toteuttaa ilman häiriöitä.

Arvoisa puhemies! Budjettikirjaa voi tosiseikkoihin perustuen varsin hyvin puolustaa. Budjetin sisältö on monelle suomalaiselle pettymys erityisesti siksi, että talouden kohentamiseen tarvittava kokonaisuus ei vielä ole selvinnyt. Avoimista osista kuitenkin jatkuvasti neuvotellaan, ja uskon, että aikanaan syntyvä kokonaisuus, olkoon sen nimi yhteiskuntasopimus tai muu, antaa Suomelle mahdollisuuden kohdata tulevaisuus.

Ed. Metsämäki (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ed. Huuhtaselle toteaisin, että säästöpäätöksillä ja säästöpäätöksillä on eroa. Hallitus tarjoaa pakkosäästöä, joka kohdistuu kaikkein heikoimmassa asemassa oleviin kansalaisiin.

Ed. Huuhtasen esille ottamien säästölakien kohdalla tilanne on se, että sosialidemokraatit eivät ole antamassa avointa valtakirjaa tällaiselle hallitukselle, kun valtakirjan käytöstä ei ole varmuutta. Olemme kuitenkin ilmoittaneet olevamme valmiita neuvottelemaan jokaisesta säästölaista erikseen. Katsotaan yksi kerrallaan, mikä niiden kohtalo tulee olemaan. Tähän mennessä ei hallitus kuitenkaan ole osoittanut järin suurta neuvotteluhalukkuutta. Hallituksen esittämillä uhkauksilla ja ukaaseilla ei neuvottelutilannetta myöskään järin paljon ole parannettu.

Ed. Myller (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Viime eduskuntakaudella, kun sosialidemokraatit olivat säästölakien säätämisjärjestyksen helpottamisen kannalla, lähdettiin siitä, että kaikessa lainsäädännössä on päästävä määrävähemmistöistä pois. Tämä ei kuitenkaan missään neuvotteluissa ole kelvannut nykyiselle hallitukselle, ja sosialidemokraatit eivät tässä tilanteessa missään tapauksessa voi lähteä siitä, että nyt annettaisiin neljän vuoden ajaksi tälle hallitukselle avoin valtakirja ja seuraavilla hallituksilla samaa valtuutusta ei ole. Huomasin kyllä ed. Huuhtasen käsityksen tässä asiassa olevan se, että ylipäätänsä määrävähemmistöistä tulisi luopua, mutta hallituksella ei tällaista halua ole ollut.

Toinen tärkeä reunaehto sosialidemokraateilla säästölakikysymyksessä oli se, että perusturva suljetaan kokonaisuudessaan sen ulkopuolelle, mitä voidaan säästölaeilla heikentää. Myöskään tähän edellytykseen ei hallitus ole suostunut. Sosialidemokraateilla ei ole mitään mahdollisuutta tässä tilanteessa könttänä säästölakien hyväksymiseen.

Ed. Huuhtanen (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Edellisiin puheenvuoroihin liittyen totean ensinnäkin, että pakkosäästökysymyksessä on rehellisyyden nimissä todettava, että jollain tavalla ne koskettavat hyvin laajaa kansalaisten joukkoa, myös heikompiosaisia. Mutta hallitus lähtee siitä, että vaikutus heikompiosaisiin on huomattavan pieni ja että säästöillä nimenomaan pyritään vaikuttamaan parempiosaisiin, siis parempaa palkkaa, eläketuloa ja muuta tuloa saaviin.

Ed. Metsämäki sanoi, että sosialidemokraattinen eduskuntaryhmä ei anna avointa valtakirjaa ja syytti, että hallitus on ollut hyvin haluton neuvottelemaan. Se ei pidä paikkaansa. Juuri muutama tunti sitten pääministeri ilmoitti käyneensä neuvotteluja hyvässä hengessä sosialidemokraattisen eduskuntaryhmän kanssa, ja tämä on hyvä merkki. Tätä minä juuri puheessani peräänkuulutinkin. Ei tämä vielä ole myöhäinen vaihe. Pääministeri myöskin mainitsi, että hallitus on sisällään joutunut miettimään linjauksia. Nyt kun linjaukset ovat hallitukselle selviä, ne voidaan esittää myös sosialidemokraattiselle eduskuntaryhmälle. Tästä vain nyt yhdessä eteenpäin tekemään hyviä päätöksiä.

Ed. Törnqvist: Herra puhemies! Ennen kuin aloitan varsinaisen puheenvuoroni vastaan ed. Huuhtaselle, kun sattui näin hyvä tilaisuus. Keskustelimme muutama päivä sitten pelkän kansaneläkkeen varassa elävän ihmisen säästömahdollisuuksista. Esitin hänelle, kuinka sellais-

ta ihmistä rangaistaan, kun jätetään indeksiehto hoitamatta ja lisätään hänen maksettavakseen esimerkiksi sairaalamaksu, jos hän sairastuu. Maksu nostetaan 87 markasta 115 markkaan. Jos tämmöinen ihminen on sairaalassa 10 päivää, se vie 1 150 markkaa 2 200 markan kansaneläkkeestä. Ei näillä ihmisillä ole enää varaa säästää. Tai sitten hän joutuu toimeentulotukiluukulle, mistä ed. Huuhtasen mukaan saa rahaa. Mutta miettikääpä, hyvät ystävät, sitä nöyryytystä, mitä tuntee kansaneläkkeen saaja, kun joutuu menemään mielestään köyhäinapua pyytämään.

Herra puhemies! Näyttää siltä, että perjantai 13 päivä syyskuuta kello 13 oli historiallinen päivä ja historiallinen hetki. Silloin nimittäin annettiin tälle eduskunnalle tämän porvarihallituksen ensimmäinen budjetti. Vaikka en ole taikauskoinen, niin hyvin monelle ihmisryhmälle, hyvin monelle ihmiselle tuo hetki on onnettomuuden hetki. Se oli onneton päivä. Tuota päivää varmasti jälkikäteen tullaan luonnehtimaan käännekohdaksi Suomen kansan historiassa ja ennen kaikkea suomalaisessa yhteiskunnassa. Nyt ollaan tienhaarassa, jossa valitaan, säilytetäänkö rakennettu yhteiskunta, sosiaalinen hyvinvointi vai käännetäänkö pursi kohti raakaa markkinataloutta, jossa markkinoiden lait sanelevat ja jossa ei armoa tunneta.

Minusta on alkanut tuntua siltä, että purtta on jo käännetty tässä budjetissa kohti raakaa markkinataloutta. Suomihan on voinut ylpeillä hyvästä sosiaaliturvasta. Sitä on rakennettu pieninä palasina sodan jälkeen aina voimavarojen mukaan. Tavoitteena on ollut se, että aina, kun ihmisellä on hätä, yhteiskunnan taholta ojennetaan auttava käsi ja ohjataan se ihminen pahemman yli.

Sosialidemokraatit ovat olleet johtamassa tällaista sosiaalista kehitystä hyvin suurelta osaltaan, ja me olemme ylpeitä siitä. Minä en voi ymmärtää sitä, että nyt laman varjolla ollaan karsimassa ja pienentämässä sosiaaliturvaa, jota juuri nyt tarvittaisiin, esimerkiksi työttömyysturvaa. Minä en sitä ymmärrä enkä sitä hyväksy.

Antti Karisto -niminen tutkija julkaisi muutamia vuosia sitten tutkimuksen, jossa hän ennusti, että tulevaisuudessa Suomi jakaantuu kahden luokan kansalaisiin: a- ja b-kansalaisiin, hyvinvoiviin ja syrjäytyneisiin. Hyvinvoivia ovat ne ihmiset, joilla on työtä, toimeentuloa, varakkuutta, millä kuluttaa, ja syrjäytyneitä ovat ne ihmiset, joilla ei ole työtä tai jotka muuten ovat väliinputoajia, sorrettuja. Silloin olin sen verran sinisilmäinen, etten oikein jaksanut uskoa, että tämä toteutuisi. Uskoin vielä silloin, että ei ihminen sillä tavalla ajattele vaan ajattelee, että syrjäytyneitä täytyy auttaa. Nyt en ole aivan varma siitä.

Herra puhemies! Tarkastelen tätä budjettia parista kohdasta ihan yksityisen ihmisen kannalta. Täällä on suuria linjoja vedetty ja katsottu valtiontalouden kannalta. Minä haluan tarkastella tätä budjettia muutamasta pienestä kohdasta yksityisen ihmisen kannalta. Se on aika lohduton näkymä.

Tällä hetkellähän on tilanne, että jos yli 55-vuotias henkilö jää työttömäksi, hän saa ansioon suhteutettua päivärahaa siihen saakka, kun täyttää 60 ja pääsee työttömyyseläkkeelle. Yritykset ovat käyttäneet sitä saneerauskeinona. Ne eivät ole kouluttaneet työntekijöitä enää, ja tämä on ollut ainut portti päästä kunniallisesti työelämästä ulos.

Nyt tämä portti suljetaan. Budjettiesitykseen sisältyy, että yli 55-vuotiaatkin saavat ensi vuoden alusta lähtien vain 500 päivää ansioon suhteutettua päivärahaa, jonka jälkeen putoaa peruspäivärahan varaan eli 115 markkaan päivässä. Minusta se on kohtuutonta. Yli 55-vuotiaista tulee väliinputoajia. Kuinka käy heidän eläketurvansa, kun eläketurva nimenomaan kertyy neljän viimeisen vuoden aikana? Se romahtaa. Ainakaan kehitysalueella ei ole toivoakaan siitä, että yli 55-vuotias mies tai nainen saisi töitä. Ei häntä kouluteta. Ei siellä ole työmahdollisuuksia. Tässä on sellainen monttu, että tulee iso määrä katkeria ihmisiä, jotka putoavat väliin ja ovat väliinputoajia vielä siinä vaiheessa, kun pääsevät eläkkeelle.

Toinen yksityiskohta on yksilöllisen varhaiseläkkeen ikärajan nostaminen. Nythän on tilanne se, että tällä hetkellä vielä, tänä vuonna, 55-vuotiaalla henkilöllä on mahdollisuus jäädä yksilölliselle varhaiseläkkeelle. Sitä voi hakea, jos on sairaus, vika tai vamma, mutta siihen yhdistetään myös yleinen rasittuneisuus ja kuluneisuus, se, miten pitkä työhistoria ihmisellä on. Yksilölliselle varhaiseläkkeelle on aika monia suomalaisia lähtenyt 55 vuoden vanhana. Tavallaan he ovat tehneet tietä nuoremmille. Nyt hallitus esittää ikärajan nostamista 60 vuoteen.

Valitettavasti ministeri Kuuskoski ei ole täällä ollut koko päivänä käsittääkseni vastaamassa sosiaali- ja terveysministeriön pääluokasta, sillä hänen vastuulleen nämä asiat kuuluvat. Ja kun puhuttiin tämän hallituksen uskottavuudesta, tässä on todella yksi koetinkivi, koska vasta

viime hallituksen aikana saatiin sellainen ratkaisu, että julkinen sektori saatiin mukaan yksilölliseen eläkeikäjärjestelmään sillä tavalla, että siellä luovuttiin ammatillisesta yksilöllisestä eläkeiästä. Heitä on muilutettu pahemman kerran, ja sieltä tulee yksi todella katkera ihmisjoukko.

Tässä suhdannetilanteessa, kun työttömiä on paljon, minusta ei ole oikein se, että yksilöllistä ikärajaa nostetaan nyt 60 vuoteen. Jos sitä halutaan nostaa, se täytyy tehdä noususuhdanteessa, silloin kun ihmisillä on töitä.

Ed. Vuoristo puhui nuorisosta. Jos nämä toimenpiteet toteutuvat ja yli 55-vuotiaita ei lasketa työelämästä yksilölliselle varhaiseläkkeelle, he eivät voi antaa tilaa nuorille. Mielestäni nyt olisi tärkeää se, että nimenomaan nuoret ihmiset saataisiin työelämään mukaan, muuten meille tulee kadotettu sukupolvi näistä nuorista.

Täällä on jo monta aikaa keskusteltu julkisen sektorin pakkolomauhkauksesta. Ministeri Viinanenhan ilmoitti, ettei se oikeastaan pidä paikkaansakaan, sillä jos ay-liike suostuu siihen, että lomarahat poistetaan, niin pakkolomia ei tarvita. Minusta koko kahden viikon pakkoloma on kupla ja peukaloruuvi ammattiyhdistysliikkeelle, jota sillä kiristetään. (Ed. Huuhtanen: Entäs lomaltapaluuraha?) — Tämä on lomaltapaluurahan vaihtoehto, sanoi ministeri Viinanen aivan äskettäin.

Pakkoloma on muuten lainvastainen. Olisi mielenkiintoista nähdä, kuinka hallitus tekee päätöksiä työsopimuslain vastaisesti. Lomautuksen perustana nimittäin täytyy olla työn väheneminen, niin kuin täällä on jo todettu. Aika vaikeaa on todistaa, kuinka kotiavustajilta, kodinhoitajilta ja sairaanhoitajilta olisi työ vähenemässä.

Aika hassulta tämä ajatus tuntuu siinäkin mielessä, että eräät kansanedustajat eivät ole tienneet, että jos lomautetaan, ihminen on työtön. Hänellä on oikeus mennä työvoimatoimistoon ja ilmoittautua työttömäksi työnhakijaksi. Kahden viikon pakkolomautus ruuhkauttaisi työvoimatoimistot aivan varmasti, kun koko julkinen sektori kävisi työvoimatoimistossa. Ja työvoimatoimistossakin oltaisiin pakkolomalla. Kun laskee kaikki yhteen: verotulojen vähentymisen ja työttömyyspäivärahan, niin ei voi todeta muuta kuin että kahden viikon pakkoloma on todella kupla. Se on nimenomaan sitä, miksi ministeri Viinanen sen sanoikin: se on tarkoitettu piiskaksi ay-liikkeelle. Sain muuten terveisiä pakkolomista eräältä vanginvartijalta. Hän esitti, että jos vanginvartijat laitetaan kahden viikon pakkolomalle, niin vangit myös. Onpahan sitten kahden viikon jälkeen poliisillekin töitä.

Muutaman sanan haluaisin puhua maatalouspolitiikasta, vaikka täällä ei taida maanviljelijöiden edustajia ollakaan. Oikeastaan ei ole lupa puhua maatalouspolitiikasta maanviljelijän näkökulmasta ainakaan sosialidemokraatin. Se on vähän pyhäinhäväistystä. Siitä näkökulmasta eivät oikeastaan saisi muut puhua kuin keskustan ja korkeintaan kokoomuksen edustajat, mutta rikon tämän lain nyt. (Ed. Mattila: Kukas sen on kieltänyt?) — Se on ollut kirjoittamaton laki, niin kuin ed. Mattila hyvin tietää.

Maatalouden ylituotanto on tosiasia, sitä ei kukaan kiellä. Totuus on se, että ylituotantoa eivät kestä veronmaksajat eikä sitä kestä itse maatalouskaan. Sitä vain puretaan mielestäni tuskallisen hitaasti. Toivo Yläjärvi oli 1983 maatalousministerinä. Hän aloitti tuotannonrajoitukset ja ylituotannon purkamisen. Todennäköisesti hän oli liian hyvä mies tehtäväänsä, kun hän oli siinä vain neljä vuotta. Silloin se aloitettiin. Hitaasti tämä on edennyt.

Ylituotanto ei ole viljelijöiden eikä maatalouden itsensäkään etu. Maatalouden etu ei ole tällaisen aparaatin pyörittäminen, johon menee noin puolet maataloustulosta. Tarkoitan aparaatilla ministeriötä, maatilahallitusta, piirejä, kuntia ja kaikkia 1 800:aa ihmistä, jotka neuvovat maanviljelijöitä ja monta kertaa neuvovat vielä vikaan.

Maatalouden ja maanviljelijän etu on se, että tämä aparaatti puretaan sillä tavalla, että maatalouden tukijärjestelmää yksinkertaistetaan ja huomattavasti, sillä nykyisessä tukijärjestelmässä ei ole mitään mieltä. Maatalousyrittäjät joutuvat täyttämään kymmeniä anomuksia saadakseen kaikki ne tuet, mihin he ovat lakien mukaan oikeutettuja. En tiedä edes, tietävätkö kaikki maanviljelijät, mitä kaikkia tukia he saavat. Onhan siellä tietysti neuvontaa. Yhden aparaatin kautta annetaan tukia monessa monessa eri muodossa. Sitten kun tukien avulla tuotetaan ylituotantoa, niin toisella aparaatilla otetaan takaisin: ylituotannon markkinointimaksuja peritään lannoiteverona, rehuseosverona, viljan markkinointimaksuna, maidon markkinointimaksuna jne. (Puhemies: 15 minuuttia) — Jatkan, herra puhemies!

Eihän tässä ole mitään järkeä, ei mitään. Aparaatti pyörisi kyllä tässä tukiviidakossa aivan itsestään melkein ilman maanviljelijöitäkin. Sen takia maatalouden itsensä kannalta olisi hyvin tärkeää, että aparaatti purettaisiin ja yk-

sinkertaisemmilla keinoilla tuettaisiin maanviljelijöitä, sen minkä tukea tarvitsevat, kun ylituotannosta on joka tapauksessa luovuttava jos, mielitään Eurooppaan suuntautua. Se on valitettava tosiasia.

Olen kotoisin Itä-Suomesta, ja kyllä siellä maanviljelijät ovat huolissaan, sen verran huolissaan, että he ovat jopa minut kutsuneet kokouksiinsa, ja se on kyllä aikamoinen ihme. He lähettivät terveisiä, että pitäisi vihdoinkin tunnustaa se, että Suomi on hyvin erilainen maan eri kolkissa. Pitäisi pyrkiä siihen suuntaan, että viljaa viljeltäisiin Etelä-Suomessa, missä siihen on hyvät mahdollisuudet, ja Pohjois- ja Itä-Suomessa annettaisiin kasvattaa karjaa, lehmiä ja lihakarjaa, kun siellä ei ole mihinkään muuhun mahdollisuuksia. Ei siellä ole mahdollisuuksia viljan viljelemiseen. Sillä tavalla saisi talonpoika hengittää vähän vapaammin siellä Itä- ja Pohjois-Suomessa.

Herra puhemies! Olen ylittänyt jo aikarajan. Totean vain lopuksi, että ensi vuoden budjettiesitys, budjettiesitys vuodelle 1992, on levällään kuin jokisen eväät. Se perustuu niin moneen epävarmuustekijään, että ihmettelen, onko jouluna budjetti kasassa tai uutenavuotena. Epäilen vahvasti.

Puhetta on ryhtynyt johtamaan puhemies Suominen.

Ed. Huuhtanen (vastauspuheenvuoro): Herra puhemies! Ed. Törnqvist hyvin hellyttävällä tavalla aloitti puheensa kuvaamalla, mitä pieneläkeläinen joutuisi kokemaan, jos joutuisi sairaalahoitoon kymmenen päivän ajaksi. Hän kysyi, miten hän selviytyisi 1 150 markan sairaalalaskusta pienellä eläkkeellään. Hän viittasi siihen, että henkilö kenties joutuisi toimeentuloluukulle ja kokisi nöyryytyksen omalta osaltaan.

On todettava, että toimeentulotukijärjestelmä kuuluu yhtenä osana toimeentuloturvajärjestelmään aivan samalla tavalla kuin kansaneläkkeet, sairausvakuutus, lapsilisät jne. eikä tätä pitäisi nöyryytyksenä markkinoida, niin kuin ed. Törnqvist sanoo.

On huomattava, ed. Törnqvist, että vaikka indeksikorotus olisikin tehty pieniin eläkkeisiin, siitä huolimatta köyhä eläkeläinen joutuisi toimeentuloluukulle. Ei tämän vaikutus ole niin suuri, että hän pystyisi yks kaks selviytymään 1 150 markan ylimääräisestä laskusta niin kuin kuvasitte.

Vielä yksi huomio. Kun sanoitte, että yksityinen ihminen on teidän lähestymistapanne ja ette niinkään tässä tapauksessa suuria puitteita halua kertoa, on todettava, että yksityinen ihminen on kohtalonyhteydessä valtiontalouteen ja suurempiin puitteisiin. Jos ei ole jaettavaa, ei ole jaettavaa, ja tässä tapauksessa tarvitaan valtiontalouden hyvää tilaa, että nykyinen hyvä suomalainen perusturva voidaan toteuttaa.

Ed. Törnqvist (vastauspuheenvuoro): Herra puhemies! Ymmärrän toki, että yksityinen ihminen on sidoksissa valtiontalouteen. Sitä juuri yritin kuvata.

Ed. Huuhtanen sanoi, että toimeentulotuki on ihan yhtä luonnollinen yhteiskunnan tuki kuin mikä tahansa muukin. Tämän ovat nuoret oivaltaneet. Mutta minä toivon, että ed. Huuhtanen keskustelisi yli 65-vuotiaitten eläkeläisten kanssa. He kokevat sen nöyryytyksenä, jos heidän täytyy mennä toimeentulotukea hakemaan, odottaa sosiaalitoimistossa, tilata aika ja mennä sinne hakemaan toimeentulotukea, köyhäinavustusta.

Vaikka minä en sitä markkinoi mitenkään, minä sanon heille, että he ovat oikeutettuja siihen, se kuuluu heille, he ovat omalta osaltaan olleet sitä aikoinaan maksamassa, niin se ei poista sitä, että vanha ihminen sanoo, että minä ennen kuolen nälkään kuin menen sinne. Se vain on niin. Heillä on omat asenteensa. Se on heistä köyhäinhoitoa, ja he ovat ylpeitä siitä, että he eivät tarvitse yhteiskunnan tukea. Se on niin korkea kynnys näille ihmisille, että heitä ei saa nöyryyttää tällä.

Ed. Vehkaoja (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ed. Huuhtasen esiin ottamasta johtuen olisin halunnut todeta, että terveydenhuoltomenot ovat ns. harkinnanvaraisia menoja toimeentulotukea myönnettäessä, joten ei ole mitenkään itsestään selvää, että henkilö, joka on toimeentulovaikeuksissa, voisi saada kuitatuksi menonsa toimeentulotuen kautta. Tällainen kaunis ohje on annettu, mutta kuntien kiristyneen taloudellisen tilanteen johdosta tällaisena aikana tulkinnat kiristyvät ja esimerkkejä riittää, joissa terveydenhuoltomenoja ei ole maksettu siltäkään luukulta.

Tämän johdosta katsonkin, että olisi pyrittävä siihen, että maksuja voitaisiin esimerkiksi sairaalahoidon puolella porrastaa ja että silläkin

puolella olisi maksuttomia luokkia, että ei tarvitsisi näistä syistä mennä hakemaan toimeentulotukea, jonka kautta maksun saanti ei siis ole nykyisin laisinkaan varmaa.

Ed. Laaksonen: Herra puhemies! Pääministeri Lama-Ahon ensimmäinen talousarvio on kansan keskuudessa saanut ankaran tuomion siitäkin huolimatta tai siitä syystä, että pääministeri, valtioneuvoston jäsenet ja eräät muut tahot, etunenässä Teollisuuden Keskusliitto, ovat vaatineet kansalaisilta osallistumista valtiontalouden säästötalkoisiin. Se, mitä säästöiksi tarjotaan, on luonteeltaan epäsosiaalista ja epäoikeudenmukaista. Tästähän on kysymys. Hallitus käy työttömien, eläkeläisten, sairaiden ja opiskelijoiden kukkarolle. Laman laskut hallitus aikoo maksattaa niillä, jotka ovat kaikkein vähiten syyllisiä lamaan. Laman aiheuttajia hallitus kohtelee silkkihansikkain ja palkitsee julkisen hallinnon korkeimman virkakunnan palkankorotuksilla, jotka vastaavat suurin piirtein SAK:n jäsenkunnan keskipalkkoja.

Samaan aikaan hallitus patistaa pienipalkkaisia palkanalennuksiin sekä lomaltapaluurahasta luopumiseen ja tukee STK:ta sen vaatiessa tuloneuvotteluissa lakko-oikeuden rajoittamista. Tänäänhän saimme uutisista kuulla, että kaikki työantajajärjestöt ovat jättäneet hallitukselle esityksen siitä, että lakko-oikeuksia tosiaan tultaisiin lainsäädännöllä rajaamaan tiettyjen ns. avainryhmien osalta. Nähtäväksi jää, mitä hallitus tässä suhteessa aikoo tehdä. Työehtosopimusten yleissitovuuden poistamisessa ja muutenkin hallitus tukee työantajien linjaa ay-liikkeen ja sen jäsenistön aseman oleelliseksi heikentämiseksi.

Hallitus on mielestäni myös antanut julkisen väärän todistuksen siitä, että se ei muka ole puuttumassa kansalaisten perusturvaan. Eläkeläisille aiotaan laittaa kansaneläkevakuutusmaksu eläketulosta ja toisaalta eläkeläisille ei makseta indeksikorotusta ensi vuonna lainkaan. Hallituksenkin pitäisi ymmärtää, että eläkeläisille kuuluvat indeksikorjaukset eivät ole eläkkeiden korotuksia vaan eläkkeiden reaaliarvon säilyttämistä ja taannehtivuutta, eli hallituksen puhe eläkkeiden jäädyttämisestä nykyiselle tasolle on harhaanjohtavaa. Todellisuudessa tämä temppu on eläkkeiden reaaliarvon mitä selvintä alentamista.

Muutenkin ns. säästökohteet on hallituksen taholta valittu tavalla, joka heikentää kansalaisten toimeentuloturvaa. Työttömyysturvalakia heikennetään, yksilöllisen varhaiseläkkeen ikäraja nostetaan 55 vuodesta 60 vuoteen ja sairauskuluvähennys poistetaan verotuksesta jne. Hetki sitten käytiin keskustelua yksilöllisen varhaiseläkeikärajan nostamisesta. Palautan tässä yhteydessä mieliin sen, että ei ole pitkää aikaa, kun työttömyyseläkkeen ikäraja nostettiin 55 vuodesta 60 vuoteen. Silloin toteutettiin yksilöllinen varhaiseläkeikä 55 vuodesta alkaen ikään kuin kompensoimaan sitä, kun työttömyyseläkejärjestelmä muutettiin. Nyt tämäkin ollaan poistamassa.

Tavoiteltujen ns. säästöjen lisäksi Lama-Ahon porvarihallitus on avaamassa päätä hyvinvointiyhteiskunnan rakenteiden purkamiselle. Tätä me emme vasemmistoliitossa tule hyväksymään. Hallituksen säästölait ovat heijastusta luonnollisesti porvariston vallan kasvusta, mutta samalla ne kertovat sen, että laki on yhä köyhälle kurikka, porvarille porsaanreikä.

Hallituksen arvovalintoja kuvastaa myös se, että ns. säästölaeilla, jotka kohdistuvat kaikkein kipeimmin työttömiin, sairaisiin, eläkeläisiin, lapsiperheisiin ja opiskelijoihin, tavoitellaan noin 10 miljardin markan säästöjä ja vastaavasti hallitus varautuu lähes saman summan maksaviin hävittäjähankintoihin. Jotenkin aika eriskummallista oli se, että ministeri Viinanen eilen puolusteli tätä arvovalintaa myös siitä lähtökohdasta, että nämä lentokoneet tulee hankkia jopa lainarahojen turvin ja että nyt on jo muka vastaostoja ruvettu suorittamaan. Olisi aika mielenkiintoinen tietää tarkemmin, kun on useita tarjoajia — ymmärtääkseni Neuvostoliitosta, Ranskasta, Yhdysvalloista ja Ruotsista — ovatko nämä nyt kaikki tarjoamassa vastaostoja tulevasta kuvitellusta kaupasta vai mistä on kysymys.

Suomen keskusta menestyi eduskuntavaaleissa kertomalla, miten se on vaihtoehto sinipunahallitukselle. Todellisuudessa vaihtoehto on ollut uskomaton takinkääntö ja kansan pettäminen. Siinä, missä Holkeri tarjosi kansalle silakkaa, Ahon hallitus tarjoaa pelkän silakan ruodon. Tuhat työtöntä päivässä on Ahon hallitukselta politiikan tulos, ja tilanne vain pahenee päivä päivältä. Saavutus hakee vertaistaan.

Talousarvio on rakenteeltaan kaikkea muuta kuin hyvä. Sen julkistamisen jälkeen ovat markkinakorot lähteneet selvään nousuun, eikä hallitus ole tehnyt mitään, mikä edesauttaisi tuloratkaisun syntymiseen. Se on toiminut itse asiassa täsmälleen päinvastoin.

Järjettömyyksien sarjaa täydentää myös halli-

tuksen esitys 700 000:n valtion, kuntien ja valtionapulaitosten työntekijän lomauttamisesta kahdeksi viikoksi ensi vuonna. Tämänkin asian osalta olemme kuulleet ministeri Viinasen suusta, että hallitus on ikään kuin osto- ja myyntiliike julkisten alojen työntekijöitä kohtaan, mutta sanoisin, että hyvän kauppiastavan vastaisesti. Molemmat tarjoukset ovat sekundaa eivätkä varmaankaan tule tyydyttämään näitä henkilöitä.

Herra puhemies! Tällä toimenpiteellä ja ns. säästölaeilla ei helpoteta lamaa, vaan se tulee pahenemaan. Näin on myös uskominen valtiovarainministerin esittelypuheenvuorosta ja lukuisista muista puheenvuoroista, joissa hän todella keppikuria ja keppilinjaa kansalle aikoo toteuttaa.

Nyt, herra puhemies, kohdistan erityisesti muutaman lainauksen keskustapuolueen edustajille, mutta valitettavasti heitä salissa ei yhtään näy, ehkä kenties joku työhuoneessa saattaa kuulla. Tämä liittyy oleellisesti takinkääntöön ja siihen propagandaan, jota keskustapuolue teki, tietysti ihan sallitulla tavalla, mutta kuvaa todella sitä takinkääntöä, mitä on tapahtunut, kun näitä veret seisauttavia vaalivoittoja haettiin. Nimittäin vajaa vuosi sitten, kun tämän vuoden budjettia rakennettiin, keskustapuolueen taholta valtiovarainvaliokunnan mietintöön keskustapuolue eritteli maamme taloudellista tilannetta tähän tapaan:

"Suomen talous on suorastaan pelottavassa syöksykierteessä. Maamme kansantalous velkaantuu edelleen kiihtyvällä vauhdilla. Suomesta on tullut sietämättömän korkeiden hintojen ja huippukorkojen maa." Mitä on tehnyt Ahon hallitus tilanteen korjaamiseksi? (Eduskunnasta: Ei mitään!)

"Hallituksen talouspolitiikan täydellinen epäonnistuminen maksatetaan kansalaisilla ja yrityksillä korkeina korkoina." Juuri näin tekee Esko Ahon hallitus.

Perusturvasta: "Holkerin hallituksen aikana ei ole käynnistetty yhtään merkittävää kansalaisten perusturvaa parantavaa uudistusta. Vähimmäistoimeentulon varassa elävät eläkeläiset, sairaat, työttömät, opiskelijat ja lasta kotonaan hoitavat vanhemmat ovat jääneet kokonaan osattomiksi yhteiskunnan yleisen hyvinvoinnin kasvusta." Mitä on tehnyt Esko Ahon hallitus näiden hyvinvoinnin kasvusta osattomiksi jääneiden aseman parantamiseksi? Olisi tietysti väärin sanoa, että ei mitään. Esko Ahon hallitus heikentää perusturvaa. Sen se on tehnyt.

Asuntopolitiikasta: "Vaikka Suomi on maailman rikkaimpia maita, se on asuntopolitiikan kehitysmaa. Korkojen nousu pilviin hallituksen epäonnistuneen talouspolitiikan seurauksena ja asuntomarkkinoiden epänormaalin voimakkaat vaihtelut ovat suistamassa tuhansia tai jopa kymmeniätuhansia tavallisia suomalaisia perheitä asunnonvaihtoloukkuun, jossa he samanaikaisesti joutuvat maksamaan kahden asunnon velkataakkaa. Kun asuntolainojen hoitokulut ovat tällöin kuukaudessa jopa pitkälti yli 20 000 markkaa, on tilanne täysin epätoivoinen." Mitä on Esko Ahon hallitus tehnyt, että Suomi ei olisi asuntopolitiikan kehitysmaa? Mitä muuta kuin vuokrasäännöstelyn purkamisen, joka johtaa asumiskustannusten nousuun?

Herra puhemies! Vielä lopuksi yksi lainaus: "Eduskunta edellyttää, että kansalaisten perusturvan parantamiseksi toteutetaan kansaneläkeuudistuksen neljäs vaihe, nostetaan opintorahaa ja sidotaan se kansaneläkkeen täyteen määrään sekä korotetaan lasten kotihoidon tukea, sairauden ja työttömyyden aikaista vähimmäisturvaa sekä ylimääräistä rintamalisää." Mitä on tehnyt Esko Ahon hallitus? Kysyn vain.

Ed. Myller: Arvoisa puhemies! Ehkäpä seuraavilla sanoilla vastaan noihin retorisiin kysymyksiin: "Huolissaan ovat näinä aikoina monet muutkin kuin vähävaraiset ihmiset. Hallituksen linjaus ei lupaa hyvää eläkeläisille, työttömille eikä sairaille. Se uhkaa sosiaaliturvaa, julkisia palveluja, ay-liikettä ja yliopistoja. Näyttää siltä, että suomalainen hyvinvointivaltio on todella jäämässä, niin kuin yhteiskuntatieteilijät jo jonkin aikaa ovat pelänneet, lyhytaikaiseksi ilmiöksi maamme historiassa. Se saatiin vaivalla aikaan ja myöhemmin kuin muissa Pohjoismaissa. Se ei koskaan saavuttanut aivan niiden tasoa, ja nyt sitä jo ollaan purkamassa." Muun muassa näin kirjoitti Joensuun yliopiston yhteiskuntapolitiikan professori Mikko A. Salo joitakin päiviä sitten.

Mielestäni on erittäin tärkeätä, että hyvinvointivaltio ei jää suomalaisessa yhteiskunnassa miksikään väliaikaiseksi ilmiöksi. Sen vuoksi tähän taloudelliseen tilanteeseen on suhtauduttava kaikella vakavuudella enkä ole ymmärtänyt sitä, että monet ministerit ovat täällä todistaneet, että oppositiolla ei ole käsitystä siitä, minkälaisessa taloudellisessa tilanteessa tällä hetkellä ollaan tai ei ole ainakaan minkäänlaista vastuuta siitä, miten taloutta hoidetaan. On päivänselvää, että hyvä talous on työllisyyden ja hyvinvoinnin

ehto ja nämä jos mitkä asiat ovat sosialidemokraateille tärkeitä. Mutta kysymys onkin siitä, että keinot, joilla näihin tavoitteisiin halutaan, eivät ole samat kuin hallituksella, tuskinpa edes päämäärät kaikkien osalta.

Sosialidemokraatit ovat peräänkuuluttaneet tässä tilanteessa valikoivaa elvyttämistä. Meille on vastattu, että hallitus jo elvyttää niin ja niin monella miljardilla. Ne rahat eivät kuitenkaan me sinne, missä elvytys näkyisi esimerkiksi työllisyyden parantumisena.

Valtionvelka on nyt 10 miljardia markkaa pienempi kuin esimerkiksi vuonna 88. En pidä mitenkään järjettömänä ja yli varojen elämisenä, jos tässä tilanteessa otettaisiin velkaa sellaisiin järkeviin investointeihin, jotka eivät tuo mukanaan suuria käyttökustannusten lisäyksiä. Tätä on erityisesti asuntorakentaminen mutta myös erilaiset liikenneinvestoinnit.

Asunnoista täällä on jo koko lailla puhuttu, ja annan arvoa esimerkiksi sille, kun ministeri Rusanen on aktiivisesti siihen keskusteluun osallistunut, mutta myös sille, että ministerillä on ollut näkemystä siitä, miten asuntopolitiikka on yhdistettävissä suhdannepolitiikkaan. Asuntopolitiikka ei tietenkään saa olla suhdannepolitiikan väline, mutta silloin kun järkevällä tavalla se on hyödynnettävissä, sitä on myös käytettävä.

Meillä on oltava näkemys siitä, mitä tapahtuu vuosien kuluttua. Tämä lama ei ole ikuinen. Noususuhdanne alkaa jälleen, ja siinä vaiheessa on varauduttava siihen, että asuntojen hinnat lähtevät nousuun, jos meillä ei ole riittävää asuntokantaa. Nyt kun hinnat ovat alhaalla, tontteja on saatavana, on asuntoja rakennettava niin, että vältymme tulevaisuudessa siltä, mitä noin neljä vuotta sitten tapahtui.

Uustuotannon määrä, niin kuin on sanottu, on näennäisesti korkea, mutta käytännössä se ei 25 000:na tule toteutumaan. On todellakin kannustettava ministeriä siinä, että sisäisiä siirtoja nimenomaan aravavuokratuotannon ja asumisoikeustuotannon puolelle lisätään.

Valikoivan elvyttämisen ohella myös hinta- ja kustannustaso on saatava kuriin. Siitä me todennäköisesti useimmat olemme yhtä mieltä. Myös julkisia menoja on vähennettävä mutta jälleen kysymys on keinoista.

Hallitus on esittänyt, kuitenkin nyt epäröiden, virkamiesten pakkolomia. Se tuskin auttaa. Tuskin löytyy sellaista järjestelmää, jolla virkamiesten pakkolomat voitaisiin toteuttaa niin, että siitä tulisi todellista säästöä valtiolle. Eikä myöskään ole mitään järkeä lomauttaa ihmisiä, joilla on kädet täynnä työtä. Täällä on useissa puheenvuoroissa myös korostettu sitä, että työllä on Suomi ennenkin rakennettu ja tulee rakentaa tänäkin aikana.

Sen sijaan kyllä hallinnosta on saatava kaikki ylimääräinen ilma ja pöhötauti ulos. Myös kilpailulainsäädäntöä on uudistettava ja hintakilpailu saatava toimimaan niin rakentamisen kuin kaupankin alalla.

Tässä tilanteessa tärkein asia on, että puu saadaan liikkeelle. (Ed. Aittoniemi: Minä tein kaupat jo!) Kuka laskee, kuinka monta työtöntä on tällä hetkellä meillä sen vuoksi, että puun myyjät pitävät boikottia. Melko lailla. Näitä ainakin on erittäin paljon Pohjois-Karjalassa, joka elää puusta.

On aivan selvää, että esitetyt keinot ovat pitkävaikutteisia eivätkä välttämättä juuri akuuttiin valtion rahapulaan auta. Tästä syystä mielestäni ei ole myöskään kaihdettava esimerkiksi tilapäistä verojen kiristämistä silloin, kun on kysymys siitä, että nimenomaan vanhusten, lasten, opiskelijoiden ja työttömien asemaan saadaan kohennusta tai edes vältytään heidän asemansa heikentämiseltä. Tämä on huomattavasti järkevämpää yhteiskuntapolitiikkaa kuin se, että satunnaisesti napsitaan palkkoja pois tai satunnaisesti jaellaan pakkolomia. Ylipäätänsäkin hallituksen olisi saatava kestävä ohjelma aikaiseksi siitä, kuinka kustannustasoa alennetaan Suomessa, kuitenkin niin, että palvelutaso ylläpidetään.

Arvoisa puhemies! Laman rasitusten jakamisen kantokyvyn mukaan on oltava tavoitteena. Tätä tavoitetta ei millään lailla edistä esimerkiksi vaatimus palkan alentamisesta 10 prosentilla kaikilta. Se on erittäin epäsolidaarista, mutta tärkeintä tässä on, mikä sen vaikutus tulee olemaan kansantaloudellisesti. Sillähän leikattaisiin suoraan kotimaista kysyntää, työttömyys lisääntyisi, lama syvenisi. Jos sillä on vaikutusta vientiteollisuuden kilpailukykyyn, vaikutus näkyy paljon myöhemmin kuin kotimaisessa kulutuksessa.

Aika olisikin teollisuutemme aivan samalla tavalla kuin hallituksen omalta osaltaan tehdä ohjelma siitä, miten rakenteellisia uudistuksia tekemällä kustannustasoa saadaan alaspäin. Myös teollisuuden olisi sama työ tehtävä tykönään. Tiedämme, että hyvinä aikoina tuotekehittely on jäänyt lapsipuolen asemaan. Samoin markkinoinnissa on paljon ongelmia. Emme voi sanoa, että yrityksemme osaisivat välttämättä myydä tuotteitaan tai meillä olisi sellaisia tuot-

teita, jotka menisivät kaupaksi. Niitäkin meillä on, mutta valitettavasti tällä hetkellä aivan liian vähän. Ei paljon auta se, vaikka palkkoja alennetaan, jos tuotteet eivät itse itseään myy.

Ministeri R u s a n e n: Arvoisa puhemies! Ed. Myller puuttui kysymykseen, joka liittyi kilpailuun ja kilpailun lisäämiseen yhteiskunnan eri lohkoilla, myöskin rakentamisessa ja asumisessa.

Haluan tässä yhteydessä todeta, että kilpailun mm. rakentamisessa ja rakennusaineteollisuudessa ovat onnistuneesti estäneet monopoliasemaan hankkiutuneet yritykset. Tosin kilpailun puuttuminen ei rajoitu yrityssektorille, vaan mm. palkkakustannukset ovat olleet hyvin joustamattomia. Nämä nyt eivät tietenkään ole poikkeuksellisia ilmiöitä suomalaisessa markkinataloudessa, mutta ehkä kannattaa tämän keskustelun yhteydessä nostaa tämäkin puoli asiasta esille.

Kilpailu asuntorakentamisessa tämän laman aikana on selkeästi lisääntymässä ja näkyy mm. aravaurakkatarjousten hinnoissa. Koko maassa urakkatarjousten hinnat ovat jo pudonneet viime vuodesta merkittävästi, ja sama linja näyttää jatkuvan. Kilpailu tuntuu siis toimivan ainakin laskusuhdanteessa. Mutta kysymys kuuluukin, miten kilpailu varmistetaan kaikissa suhdannetilanteissa.

Rakennusala yleensä tulee varmasti olemaan kilpailun lisääntymiseen tähtäävien toimenpiteiden kohteena. Se näyttää täysin selkeältä. Tästä pitää viimeistään huolen Euroopan yhdentyminen, mutta samalla asialla ovat kyllä kansallisetkin päättäjät, ja syytkin ovat selvät. Rakennusala on pitkälti suljettua kotimarkkina-aluetta, jolla kansainvälinen kilpailu pääsee vain rajoitetuille sektoreille. Myös alan taloudellinen merkitys on suuri, ja viimeaikainen hintakehitys on ollut huomattava lukuunottamatta nykyistä laskusuhdannetta. Ala on myös pitkälle säädeltyä sekä kunnan että valtion toimesta. Monissa tuoteryhmissä yhdellä yrityksellä on määräävä markkina-asema ja alan yritykset ovat keskenään hyvin integroituja. Erilaiset vertikaaliset kilpailunrajoitukset ja yritysten vertikaalinen rönsyily ovat Suomessa myöskin tavallisia. Esimerkiksi kauttalaskutuksella vaikeutetaan uusien yrittäjien ja maahantuojien alalle pääsyä.

Valtion on osaltaan purettava byrokratiaansa, on karsittava tarpeettomiksi käyneet ohjeet, määräykset ja normit jne., mitä meillä onkin, sellaiset jotka haittaavat markkinoiden toimintaa. Samalla on syytä kiinnittää huomio valtion asunto- ja rakentamisasioiden hallinnon uudistamiseen ja tehostamiseen vastaamaan toimintaympäristön muutoksia. Se on ajatus, mikä hallitusohjelmaan asuntopuolellekin on kirjattuna: asumis- ja rakentamisasioiden hallintoa selvitetään ja myöskin selkiytetään.

Kilpailua estävien rajoituksien, sopimusten ja menettelyjen purku on tehtävä yksityiselläkin sektorilla. Uskon, että tulevaisuuden menestys rakennusalallakin voi perustua vain ilman valtion tuki- ja suojarakenteita markkinoilla tapahtuvaan yritystoimintaan.

Lisäksi on mielestäni tarpeen, jos kilpailua halutaan ja halutaan päästä mahdollisimman alas hinnoissa, selvittää työmarkkinalainsäädännöstä ja työmarkkinakäytännöstä johtuvat esteet, esimerkiksi semmoiset, jotka estävät ulkomaisen työvoiman käyttöönoton rakennusurakoinnissa. En tarkoita, että ryhtyisimme tuottamaan väen väkisin tänne hintoja polkemaan ulkomaisia rakennuustyöläisiä. Mutta siinä vaiheessa, kun meidän on pakko suostua vapaaseen liikkumiseen, niin jos heidän koulutuksensa on erilainen kuin meidän, totta kai he voivat tulla tänne työskentelemäänkin halvemmilla tuotantokustannuksilla ja ansaitsemaan sosiaaliturvaansa samalla tavoin kuin suomalaisetkin omalta osaltaan.

Myös työmarkkinakäytäntöä pitää mielestäni pystyä uudistamaan siten, ettei rakennustoiminnassa esiinny tiettyjen ammattikuntien erioikeuksia tai mikä pahinta jopa joiltakin ulkopuolisilta suljettuja työlohkoja. Työtä kyllä riittää kilpailunkin mukaan ottamiseksi ja edistämiseksi asuntorakentamisessa.

Mielestäni erityisen tärkeätä on, jos se on mahdollista, avata ovia sellaiselle tuonnille, joka kilpailisi kotimaisen tuotannon kanssa, ja myös tarpeettomia rakennusalan säädöksiä, normeja ja hallinnollisia määräyksiä, jotka kilpailua estävät, on voitava purkaa.

Näillä ajatuksilla pyrin siihen ja haluan herättää ajatuksen, että nykyistä alhaisemmat asumisen kustannukset ovat saavutettavissa, jos meillä riittää tahtoa ja rohkeutta puuttua mainitsemiini tekijöihin. Ellei, niin unohdetaan koko asia. Kysymys on siitä, haluavatko monet tahot siivota paitsi omat tonttinsa, myös naapurien tontit. Ainoastaan puuttumalla pikaisesti nykyjärjestelmän rakenteisiin voidaan varmistaa se, että kilpailu toimii, kustannustaso pysyy hallinnassa myös silloin, kun laman jälkeen suhdannenousu alkaa.

Ed. Myller totesi, että meidän pitää huolehtia siitä, että laman jälkeen ei olla tilanteessa, jossa myytäisiin "ei oota" niinsanotusti. Se, että ensi vuoden budjettiin on jo liikahdus siihen suuntaan hallituksen toimesta tehty kohdentamalla aravaomistusasuntoihin normaalia enemmän, on merkki tästä. Tarvitaanko aravavuokratuotantoa lisää vai ei, on kokonaan toinen kysymys. Jos omistusasuntojen tuotanto jätetään kokonaan nyt hoitamatta, kova raha ei sitä tee syistä, jotka täällä on sanottu. Jos ei sitä aravankaan toimesta tuoteta, ollaan siinä tilanteessa, että hinnat ryöstäytyvät käsistä. Siihen ei kukaan meistä tietenkään mielellään halua mennä.

Ed. A i t t o n i e m i (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! On selvää, että asuntolainoitetun tuotannon lisääminen silloin, kun kovan rahan markkinat eivät vedä, on perusteltua. Siitähän on kokemuksia jo 70-luvulla, jolloin rakennusliikkeet rakensivat jopa miinuskatteella aravatuotantoa voidakseen pitää ammattitaitoisen työvoiman työssä. Tätä vain ei ole Suomessa ymmärretty, ja ehkä yksi syy siihen on se, että silloin, kun on huono aika, ei valtiolla tahdo olla varoja siirtää asuntolainoitettuun tuotantoon. Mutta sikäli kuin olen oikein ymmärtänyt, asuntorahasto toimii monivuotisella budjetoinnilla. Silloinhan on tietysti helpompi asettaa tuotantoa lomittain. Kovan rahan tuotanto on valtio ei pysty puuttumaan, mutta voi jaotella asuntolainoitettua tuotantoa sillä tavalla, että se tukee heikkoja aikoja.

Ed. Myllerille totean, että ei se, että asuntolainoitettu tuotanto pyörii tällä hetkellä, pidemmän päälle asioita ratkaise millään tavalla. Kovan rahan tuotanto pitää myös saada liikkeelle, asuntokauppa pitää myös saada liikkeelle sellaisessa tuotannossa, joka ei ole valtion lainoittamaa. On vain parin kolmen vuoden asia, jolloin herkuttelemme aravatuotannolla. On tietty määrä, mikä sitä voidaan ja kannattaa tuottaa. Kovan rahan tuotannon täytyy lähteä myös liikkeelle, mutta se ei lähde niin kauan kuin meillä on korkea reaalikorko, korkeat korot, matala inflaatio, jolla on tietysti muita, hyviä puolia. Ihmiset eivät sijoita, jos on 14—15 prosentin reaalikorko saatavissa muuten. He laittavat rahat heliborsukanvarteen kasvamaan muuta kautta, ja se on tällä hetkellä ongelma. Se on sen aiheuttama ongelma, että ei ole devalvoitu, ja markkinakorot pysyvät niin kauan korkealla, kunnes tilanne paranee merkittävästi tai devalvaatio tapahtuu.

Ed. K a u t t o (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Jos kilpailun kiristymisessä lamaaikoina voi nähdä joitakin hyviä puolia, niitä on se, että on jouduttu tutkimaan tilanteita paljon tarkemmin. Rakentajien kilpailu ei enää ulotu pelkästään asuntorakentamiseen, vaan vastaavaa ilmiötä on voitu havaita eräissä muissakin suurissakin rakennustarjouksissa, mitä on tullut. Niissä on todella aitoa kilpailua, ja se näkyy neliöhintojen laskuna jopa useita kymmeniä prosentteja. Kun tämän tilanteen tietää, ei todellakaan voi välttyä siltä epäilykseltä, että kun aikaisemmin puhuttiin salaisista sopimuksista ja kartelleista, niissä myös oli perää.

Mutta se, mikä liittyen tähän päivään pitäisi hyödyntää tulevaisuuteen nähden, on se, miten voimme estää, että vastaavaa tilannetta ei enää syntyisi. Väitän, että ei ole ollut pelkästään byrokratian syy, että on ollut tiettyjä vaikeuksia, vaan uskon, että on ollut tiettyjä sopimuksia, jotka ovat palvelleet yhtä ja toista osapuolta. Siinä mielessä tosiaan ei auta se, että tehdään siivous vain yhdessä huusholliss, vaan siivouksen puutetta on monella osa-alueella. Nyt nimenomaan täytyisi varmistaa — jos tarvitaan lainsäädäntöä tai mitä tahansa — että tulevaisuudessa ei tilanteen muuttuessa mennä takaisin entiseen päivään.

Ed. U k k o l a (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ed. Kautto oikeastaan sanoi, mitä minä olin suunnitellut sanovani. Mielestäni yksi syy meidän korkeisiin hintoihimme ja asuntopolitiikan huonoon jamaan menneinä vuosina on ollut kiistatta gryndaus, joka on hyvin suomalainen systeemi. Rakentajien ja kunnallisten poliittisten päättäjien suhteet ainakin tiettyjen kunnallisten esimerkkien valossa ovat olleet arveluttavat, ja rakennuspaikkoja on tiettyjen sopimusten mukaan jyvitetty tietyille rakennusliikkeille ja tietyille keskusliikkeille. Sitä kautta on vaikutettu ei pelkästään rakentamisen hintoihin vaan ylipäätään kauppahintoihin.

Ne asuntoministeri Rusasen uudet suunnitelmat, uudet tuulet, ovat mielestäni ihan hyviä, mitä hän on täällä esittänyt ja mitä hän tässä viimeisessä puheenvuorossa esitti. Kyllä asuntohallituksen rakentamisen ohjeet vielä tälläkin hetkellä ovat sellaiset, että niistä pitäisi päästä eroon, ja ilmeisesti olisi päästävä eroon koko asuntohallituksesta. Ei asuntohallituksen virkamiesten tarvitse vessan paikkoja ja ikkunoiden suuntia määrätä aravarakennuksessakaan, vaikka se valtion tukemaa asuntotuotantoa onkin.

Ed. Myller (vastauspuheenvuoro): Herra puhemies! Varmasti ne ovat eri ihmisiä kuin asuntohallituksen, jotka vessan paikkoja määräävät aravatuotannossa.

Mutta ed. Aittoniemelle sanoisin sen — hän ei nyt taida olla paikalla, mutta olemme ennenkin keskustelleet samasta asiasta — että minun mielestäni aravatuotantoa ei saa nähdä pelkästään suhdanteitten tasaajana, eli kun muuta tuotantoa ei ole käynnissä, tulee arava tilalle, vaan aravatuotannon pitää olla tasaista, mutta sitä pitää lisätä ilman muuta silloin, kun suhdannetilanteet sitä edellyttävät. Tasaisuuden vaatimus perustuu siihen, että se on ainoa tapa pitää hintatasoa kohtuullisena ja tasaisena. Mielestäni olisi parasta, jos se osuus asuntotuotannosta, mihin yhteiskunta osallistuu, olisi noin 2/3. Näinä laman aikoinahan se hyvin toteutuu, mutta noususuhdanteen aikana, jolloin nimenomaan vaadittaisiin tasoittavaa vaikutusta, se ei ole lähelläkään tuota osuutta.

Suhdannevaikutuksesta toistaisin jälleen sen, että mielestäni vielä ei ole omistusaravatuotannon lisäämisen aika. Se tulee kyllä parin vuoden sisällä. Nyt tarvitaan nimenomaan vuokra-aravia ja asumisoikeusasuntoja.

Ministeri Rusanen: Arvoisa puhemies! Lyhyesti esitettyihin näkökohtiin suhdanteiden tasaamisesta arava- tai yleensä asuntotuotannossa asuntorahaston toimesta: Olen samaa mieltä siitä, että meidän pitäisi johonkin järkevämpään malliin päästä. Ei ole mitään järkeä tietenkään siinä, että silloin, kun kovan rahan tuotantokin on hyvässä mallissa, valtiokin osallistuisi samalla osuudella. Edessäni on tilasto, jossa on nähtävillä aravatuotanto ja vapaarahoitteinen tuotanto. Sanoisinko, että suurin piirtein puolet ja puolet on viime vuosikymmeninä tuotanto ollut. Esimerkiksi tälle vuodelle on arvioitu 21 500 aravatuotantoa ja 18 500 vapaarahoitteista. Ensi vuodelle suhde on suurin piirtein sama: 21 000 ja 19 000. Ed. Myllerin 2/3:aan on vielä matkaa, jos sellaista tavoitetta suomalaisessa asuntopolitiikassa ylipäänsä pidetään keskeisenä.

Minä olen sitä mieltä ehkä poiketen ed. Myllerin näkemyksestä, että silloin kun on lama, pitäisi asuntorahaston olla valmis lamaa puskuroimaan ja tulemaan esiin, ja kovan rahan tuotantoa tehtäisiin silloin, kun ei välttämättä veronmaksajien rahoilla operointia tarvita. (Ed. Myller: Ei se eroa minun käsityksestäni, mutta ei pitäisi olla niin jyrkkiä eroja!)

Toinen kysymys, mikä täällä tuli esille, on normiston purku. Olen samaa mieltä, että korjaamista on varmasti aika paljon. Turhaa papereiden pomputusta rakentajien ja virkailijoiden välillä tänä päivänä vielä tapahtuu. Sitä selvitystyötä monilla tahoilla tänä päivänä tehdäänkin.

Gryndauksesta on muodostunut meidän kielenkäytössämme tietyllä tavalla kirosana. Haluan kuitenkin sen verran todeta, että totta kai nämä rakentajat ja rakennuttajat toimivat liiketaloudellisten periaatteiden mukaan johtuen siitä, että kunnat eivät ole hoitaneet sitä tehtävää, mikä niillä on ja niillä pitää olla. Jos itsekin olisin yrittäjä, niin ilman muuta huolehtiakseni yritystoimintani pitkäjänteisyydestä hankkisin tuotannontekijöitä varastoon eli tontteja, niin kuin on tapahtunut.

Siinä, että nämä tontit eivät ole vapaasti kuntien käytettävissä siihen asuntotuotantoon, mitä me täällä yritämme edesauttaa, kunnanvaltuutettujen on mentävä peilin eteen ja todettava, että he ovat tehneet virheen asuntopolitiikassa jättämällä käyttämättä niitä välineitä, joita heille valtion toimesta ja lainsäädännöllä on sallittu. Tätä virhettä pitäisi pystyä vastaisuudessa oikomaan, edesauttamaan niin, ettei sitä kainalosauvoilla tarvitse auttaa, vaan kuntien maan hankinta olisi järjestyksessä. Silläkin alueella meillä on vielä pitkä matka kuljettavana.

Ed. Tennilä: Herra puhemies! Runoilija Pentti Saarikoski esitti runokirjansa nimessä kysymyksen: Mitä tapahtuu todella? Minusta meidänkin velvollisuutemme eduskunnassa on esittää sama kysymys ja yrittää myös vastata siihen. Kyse on nyt tietysti lamasta, rakennekriisistä ja työttömyydestä, mutta kyse on minusta myös muusta. Minusta Suomessa tavoitellaan nyt suorastaan laadullista muutosta yhteiskunnallisessa tilassa. Nähdäkseni tarkoituksena on nyt purkaa säännelty markkinatalous, joka on hyvin pitkälle vasemmiston, ammattiyhdistysliikkeen ja osittain vasemmiston ja keskustan pitkällisen toiminnan tulosta. Säännelty markkinatalous on luonut tietyn turvan pääosalle suomalaisia.

Nyt tavoitellaan siirtymistä laadullisesti uuteen vaiheeseen eli tavallaan taaksepäin sääntelemättömään markkinatalouteen. Se tarkoittaa talouden tiettyjen suunnitelmallisuuden elementtien purkamista. Siitä seuraa sosiaalietujen heikentyminen, siitä seuraa työttömyyden hyväksyminen ja valtionyhtiöiden yksityistämispyrkimys.

Vasemmisto sanoo tietysti ei tällaiselle pyrkimykselle. Näin siksi, että meidän ihanteemme tasa-arvo, solidaarisuus ja ekologinen vastuu eivät voi toteutua ns. vapaan eli sääntelemättömän markkinatalouden oloissa. Sääntelyn purku ja suunnitelmallisuuden vähentäminen tietävät väistämättä eriarvoisuuden kasvua ja myös luonnonvarojen väärinkäyttöä samoin kuin esimerkiksi energian tuhlaamista. Tuotetaan sellaistakin, mitä ei tarvitse tuottaa, tuotetaan turhaa, kertakäyttökulttuuri kukoistaa jne.

Tämän vapaan eli sääntelemättömän markkinatalouden ideaan kuuluu se, että valtion roolia pienennetään. Kun valtio vetäytyy, esimerkiksi työttömyys jää pysyvästi väistämättä korkealle tasolle kuten kaikissa läntisissä Euroopan maissa on tapahtunut, missä tätä tietä on kuljettu. Siirtymä sääntelemättömään markkinatalouteen aloitettiin rahamarkkinoiden täydellisellä vapauttamisella, josta ei seurannut kovinkaan paljon hyvää, mutta hyvin paljon pahaa. Seuraavaksi purettiin hintasääntely ja nyt on vuorossa vuokrasäännöstelyn lopettaminen ainakin sillä varmalla seurauksella, että vuokrat nousevat ja paljon.

Nyt aiotaan niin ikään thatcherismin idean mukaisesti panna valtionyhtiöt myyntiin kuten tuossa paksussa budjettikirjassa kirjoitettu on. Niinhän siellä ilmoitetaan. Kehityskuvaan kuuluu se, että epäsosiaalisuus on yksi osa kovenevaa politiikkaa. Siitä eräänä esimerkkinä on se, että säästötoimien nimissä alennettaisiin tasapuolisesti sekä pieniä että suuria eläkkeitä eikä vain suuria, kuten meidän mielestämme pitäisi.

Mitä sitten esitämme me? On tietysti puolustettava saavutettua, mutta on asetettava ilman muuta myös uusia tavoitteita ottaen huomioon vallitseva tila luonnollisesti. Perusturvaa emme yksinkertaisesti suostu huonontamaan, koska se on jo riittämätön monilta osin muutoinkin. Meillä on hyvinkin pienituloisia ihmisiä tässä maassa, mikä tuntuu olevan salaisuus eräille korkeassa asemassa oleville ihmisille. Me siis tulemme kaatamaan esityksen pienten ja keskisuurten eläkkeiden indeksitarkistuksen perumisesta eli jo tapahtuneiden hinnankorotusten korvaamisesta pienituloisille ja keskituloisille eläkeläisille. Pienituloisten eläkeläisten rinnalla toinen suurissa toimeentulovaikeuksissa oleva ryhmä opiskelijat saa niin ikään tukemme, kun tuo iso ryhmä vaatii opintotukiuudistuksen toteuttamista kaikkien opiskelijoiden osalta ja ilman niitä huononnuksia, joita hallituksen käsittelyssä on alustavaan Kurrin malliin yllättävän paljon ilmaantunut myös korkeakouluopiskelijoiden kohdalla.

Me emme myöskään salli huonontaa työllisyyslakia, joka on ensimmäinen reaalinen askel perusoikeuksien toteuttamisen suuntaan. Työllisyyslakihan toteuttaa, vaikkakin puutteellisesti, perustuslain määräystä siitä, että valtiovallan tehtävänä on tarvittaessa järjestää jokaiselle suomalaiselle oikeus tehdä työtä. Meidän mielestämme kaikki perusoikeudet pitäisi kirjata perustuslakiin ja myös viedä käytäntöön lainsäädäntöä kehittämällä. Työllisyyslaki oli ensimmäinen reaaliaskel perusoikeuksien viemiseksi käytäntöön, ja nyt ollaan vesittämässä tätä tärkeää saavutusta.

Työllisyyslakihan toimii hyvin esimerkiksi Lapissa, vaikka sitä paljon arvostellaan. Jopa etelän kunnatkin ovat nurisseet, ettei sitä voida toteuttaa. Kyllä se voidaan panna käytäntöön isommankin työttömyyden oloissa, Lappi on sen pystynyt osoittamaan, jos haluja on ja rahaa osoitetaan. Työllisyystilannetta pitää tietysti pyrkiä parantamaan muutoinkin. Tässä puhuttiin esimerkiksi rakennustuotannon lisäämisestä. Kyllä sen toimenpiteen aika on nyt. Se antaa työtä heti ja on kotimaista puuhaa.

Me vasemmistolaiset puolustamme valtionyhtiöitä. Budjetissa valtionyhtiöiden osakepääomien korotuksiin on osoitettu määrärahaa kerta kaikkiaan riittämättömästi, vain 360 miljoonaa markkaa, kun määräraha vuonna 1990 oli 900 miljoonaa markkaa. Ministeri Kauko Juhantalo on budjetin valmisteluvaiheessa jättänyt valtionyhtiöt heitteille, väitän. Luultavasti aivan tietoisena lähtökohtana onkin se, että valtionyhtiöiden annetaan ajelehtia jopa suoranaiseen ahdinkoon, jonka jälkeen niiden yksityistäminen tapahtuu hyvinkin huokealla hinnalla, jopa pilkkahinnalla.

Hallitus puhuu paljon teollisuuden veturin roolista. Tässä on taustalla sellainen mielenkiintoinen, ehkäpä tahaton analyysi, että vain teollisuus luo arvoa. Se on vanha marxilainen käsitys. Hieman se on vanhentunut ja vääräkin. Kyllä arvoa syntyy laajemminkin, mutta voin yhtyä pääsääntöisesti tähän ajatukseen, että teollisuus luo arvosta pääosan.

Valtionyhtiötkin ovat näitä vetureita. Ne muuten ovat erittäin suuria vientiyhtiöitä. Minkä takia niiden kehittämiseen ei nyt suuntauduta? Minkä takia niille ei anneta riittävästi osakepääoman korotuksiin rahaa ja miksei niitä

muutoinkin auteta voimallisesti? Niiden pääomahuolto on todella heikoilla budjettiesityksessä.

Valtionyhtiöillähän on ollut erittäin suuri ja tärkeä rooli nimenomaisesti aluepolitiikassa. Esimerkiksi Veitsiluoto Oy:n jättäminen nyt vaikeuksiensa keskelle tietää samaa kuin äärettömän kovan potkun antaminen koko pohjoiselle Suomelle. Veitsiluoto Oy on Lapin ja Oulun läänin, pohjoisen Suomen, keskeinen lippulaiva, ja jos yhtiötä ei auteta, se on ankara isku koko pohjoiselle Suomelle, niin kuin sanottu. Se on sitä välittömiltä vaikutuksiltaan, mutta se on myös sellainen psykologinen kysymys, että jos meiltä nyt Veitsiluoto matalaksi pannaan, niin kyllä se pohjoisen Suomen ihmisten mielissä vaikuttaa kertautuvasti monessa muussakin yhteydessä. Se on meille hyvin tärkeä yhtiö, ja sen varaan on paljolti myös identiteettiäkin rakenneltu. Minä todella odotan, että kauppa- ja teollisuusministeriö ja koko hallitus käsittelee myös Veitsiluodon tilannetta ja ryhtyy sen osalta toimenpiteisiin. Yhtiön kaikkia työntekijöitähän on uhkaamassa jopa kolmen kuukauden pakkoloma. Veitsiluoto tarvitsee apua niin kuin pitää antaa tukea myös monille muille valtionyhtiöille.

Täällä äsken puhuttiin kilpailusta. Se on tärkeätä, kun esimerkiksi puhutaan rakennustoiminnasta. Minkä takia siinä ei haluta perustaa valtion rakennusyhtiötä sitä kilpailua järjestämään ja tuomaan alalle? Se olisi yksi ratkaisu sekin, jota me olemme jo monta kertaa aiemminkin ehdottaneet. Kyllä valtio voi tulla myös kilpailijaksi sen lisäksi, että valtionyritysten kanssa pitää tietysti kilpailla.

Täällä on monessa puheenvuorossa puhuttu pienyrityksistä. Ne ovat hyvin tärkeitä työllistäjiä. Korkopolitiikka ym. on ajanut niitä suuriin vaikeuksiin. Minäkin kuulun niihin, jotka lähtevät siitä, että suhdannelainoja pitäisi pienyrityksille lisätä. Tässäkin yhteydessä pitää puhua myös siitä isosta asiasta eli sosiaaliturvamaksujärjestelmästä, joka yritysten kohdalla on. Minusta se on jo kauan ollut perusremontin tarpeessa. Nykyinen sosiaaliturvamaksujen perintäjärjestelmä suosii selvästi isoja pääomavaltaisia yrityksiä pienten yritysten maksuosuuden ollessa kohtuuttoman suuri. Täytyy kehittää järjestelmä, joka ottaa huomioon liikevaihdon, katteen ja eräitä muitakin tekijöitä ja joka selvästi keventäisi pienten yritysten osuutta ja lisäisi maksukykyisten yhtiöiden osuutta.

Miten nykyoloissa kyetään ylläpitämään perusturvaa, parantamaan tiettyjä sosiaalietuja, joissa on siis puutteita edelleenkin, sijoittamaan rahaa työllistämiseen ja tukemaan valtionyhtiöitä näinä niukkuuden aikoina? Minusta tuntuu, että vain siten, että tuloja jaetaan uudelleen, että rohjetaan ottaa niiltä, joilla on liikaa, ja antaa niille, joilla on liian vähän. Jos tämä koko näkökulma jätetään keskustelun sivuun, käy niin, että pienituloiset ovat niitä, jotka ainoana ryhmänä ajautuvat todellisiin vaikeuksiin. Kyllähän isotuloiset tästäkin tilanteesta ilman muuta selviävät. Ei se lama heidän osaltaan paljon missään tunnu, näin väittäisin. Tässä maassahan on erittäin isotuloisia ihmisiä paljon, mutta tässä maassa on myös erittäin pienituloisia ihmisiä, ja on aivan väärin asettaa kaikki ikään kuin samaan kategoriaan ja todeta, että kaikilta nyt pitää ottaa. Minä ihmettelen, ettei uskalleta tai haluta puhua enempää tästä kysymyksestä eli sisäisestä tulonsiirrosta. Minusta pitää leikata isoja tuloja valtion kassaan eli peruuttaa Holkerin hallituksen verohelpotukset suurituloisille. Lähdetään siitä liikkeelle.

Tässä yhteydessä pitää muistaa se, että tämmöistä sosiaalivaltiota voidaan pitää yllä vain sillä ehdolla, että kerätään veroja. Se pitää minusta kaikille tahoille sanoa selvästi. Jos lähdetään siitä, että veroja kaikkien osalta alennetaan, niin se on samaa kuin sanoa hyvästi lopullisesti sosiaalivaltiolle. Tässä minun ei tarvitse lainailla tai lukea muiden referaatteja. Neljä vuotta sitten kävimme Erkki Liikasen kanssa tässä samassa salissa keskustelua asiasta. Silloin Holkerin hallitus aloitti verotuksen keventämisoperaationsa, ja silloin asiasta kiisteltiin. Silloin tuntui vielä siltä, että on varaa kaikkien osalta verohelpotuksiin. Väitin jo silloin, että pää tulee vetävän käteen ja tätä tietä päädytään siihen, että sosiaalivaltio joutuu vaaravyöhykkeeseen. Ministeri Liikanen kielsi silloin tämän, mutta tässä sitä ollaan. Budjettivaje on erittäin suuri.

Pitää siis lisätä suurituloisille veroja ja periä vielä enemmän veroa esimerkiksi myyntivoitoista. Myös liikevaihtoveroa pitäisi ehdottomasti eriyttää. Ruoalta, asumiselta, lasten vaatteilta ja kirjoilta se pitää ottaa kokonaan pois. Toisaalta luksukseen ja kertakäyttöiseen ja turhaan törsäämiseen sitä pitäisi panna enemmän. Tällä tavoin kun lähdettäisiin liikkeelle, tulisi oikeudenmukaisuutta tulonjakopolitiikkaan tässä hyvin vaikeassa tilanteessa.

Pitää myös säästää. Täällä on puhuttu moottoriteistä. Minusta on ihan turhaa autojen palvontaa, että pitää päästä esimerkiksi Kemin ja Tornion väli kaksi minuuttia nopeammin raken-

tamalla siihen moottoritie, joka maksaa 500 miljoonaa markkaa. En minä oikein tiedä, kenenkä palvontaa se mahtaa olla. Sulaa hulluutta se minun mielestäni on. Mutta semmoinen suunnitelma vain on, ja nykyinen hallitus ilmoittaa, että suunnitelma toteutetaan tai ettei hankkeen kehittelyä ainakaan keskeytetä. Samanlaisia hankkeita on kautta maan. Pois siis törsäys ja kerska, jotta voidaan pitää huolta työllisyydestä, perusturvasta ja peruspalveluista!

Herra puhemies! Kunhan tuloeroja tasataan, tässä maassa voivat kaikki kansalaiset elää kohtuullisesti toimeen tullen myös niukkenevien resurssien aikana. Mutta jos tätä lähtökohtaa ei oteta, tuloerojen tasaamista, joudutaan siihen, että pienituloiset ovat se ryhmä, joka todellakin joutuu vaikeaan asemaan.

Nyt on vasemmistolla tietysti näytön paikka. Meidän pitää kehitellä semmoiset ehdotukset säästölakien osalta, että niissä tuodaan esille solidaarinen linja, otetaan vain isotuloisilta, mutta suojataan pienituloisten edut. Jos keskustapuolue tälle linjalle lähtee, keskustelujahan voidaan myönteisessä hengessä käydä, kunhan myös veropuoli muistetaan.

Myös ay-liikkeellä on nyt näytön paikka. Tässä on kyse hyvin vakavasta ay-liikkeen vastaisesta hyökkäyksestä kassajärjestelmän muutoksen muodossa. Siinähän ihan selvästi ajetaan takaa sitä, että ay-liike menettäisi jäseniään ainakin pitemmän päälle. Kyllä siellä sisällä tällainen selvä ajatus on. Ay-liike on menettänyt paljon uskottavuuttaan sen vuoksi, että se on usein ennenkin aloittanut aika kovaa puhuen, mutta antanut sitten periksi. Olkoon perääntymisten aika myös ay-liikkeen osalta nyt ohi.

Ed. H e i k k i n e n : Herra puhemies! Koska vireillä oleva valtionosuuslainsäädännön uudistaminen, joka tulee olemaan todella suuren luokan tehtävä sekä lainsäädännön uudistuksena että kunnallishallintoon ja talouteen vaikuttavana uudistuksena, on jäänyt verraten vähälle tähän mennessä, koskettelen kysymystä puheenvuoroni aluksi.

Laman seurauksena kuntien verotulojen kasvu on hidastunut merkittävästi ja saattaa kääntyä ensi vuonna jopa laskuun. Seurauksena tulee olemaan tavanomaista suurempi paine veroäyrin hinnan korottamiseen. Toinen mahdollisuus kuntatalouden tasapainottamiseen on menotalouden saattaminen tuloja edellyttävälle tasolle. Tämäkin on vaikeaa, koska pääosa menoista on lakisääteisiä eikä eduskunnasta näytä nyt löytyvän riittävää vastuuntuntoa julkistalouden kustannusten karsimiseen ja säästämiseen.

Kuntien ja valtion välistä kustannusten jakoa säätelevän valtionosuusjärjestelmän on sanottu olevan ja olleen paha este kunnallisen itsehallinnon kehittämiselle sekä kunnallisten toimintojen järkevälle ja taloudelliselle järjestämiselle. Valtionosuusjärjestelmään kuuluu jopa sadasosa millimetrin tarkkuuteen pyrkivä valtiovallan valvonta- ja ohjaamisjärjestelmä.

Edellä mainitulle arvostelulle ovat perusteet olemassa. Varsinkin virkavaltainen, Helsingistä käsin tapahtuva koko maahan ulottuva valvonta-, ohjaus- ja tarkastusjärjestelmä on todella pahasti homehtunut ja museoitunut sekä tarvitsee pikaisia korjaustoimia.

Elokuun lopussa eli muutama viikko sitten valtiosihteeri Pekka Tuomiston puheenjohdolla valmistunut yksimielinen ehdotus valtionosuusjärjestelmän uudistamiseksi mielestäni antaa riittävän hyvän pohjan uudistuksen toteuttamiselle. Mietinnöstä löytyy useita ehdotuksia ja periaatteita, jotka antavat edellytykset uudistuksen eteenpäinviemiselle.

Ensiksikin ehdotuksen mukaan valtion ja kuntien välinen kustannusten jako pidetään vakaana. Uudistuksen alkuvaiheessa myöskään eri kuntien välillä ei tapahtuisi suuria menetyksiä tai voittoja tämänhetkiseen tilanteeseen verrattuna.

Toiseksi uudistuksen täysimittaiselle toteuttamiselle ehdotetaan, aivan oikein, riittävän pitkä siirtymäkausi eli kahdeksan vuotta. Siirtymäkautena kunnat pystyvät sopeuttamaan toimintansa uuden valtionosuusjärjestelmän mukaiselle tasolle.

Kolmanneksi ehdotuksen mukaan eri kuntien kesken ei tapahdu alkuvaiheessa niin merkittäviä muutoksia, ettei niitä voitaisi hyväksyä.

Neljänneksi opetus- ja kulttuuritoimen valtionosuuksien kohdentamisessa otetaan huomioon mm. kunnan asutuksen ja kouluverkon rakenne. Pinta-alaltaan laajoissa ja harvaanasutuissakin kunnissa kouluverkon säilyttämisen edellytykset turvataan.

Viidenneksi kuntien toimintavapautta koskevaa säännöstöä puretaan ja väljennetään sekä hallintoa yksinkertaistetaan. Kuntien itsehallinto vahvistuisi uudistuksen myötä merkittävästi.

Mielestäni edellytykset valtionosuusjärjestelmän uudistamiselle ovat nyt olemassa. Johtoryhmän yksimielinen uudistusesitys sisältää kokonaisuuden, jonka pohjalta uudistus on vietävissä päätökseen. Edellytykset vuosikymmeniä tavoi-

tellulle uudistukselle ovat mielestäni olemassa eikä tilaisuutta saisi nyt jättää käyttämättä.

Kun uudistus saatetaan voimaan ja valtion holhous lopetetaan, myös valtion valvontabyrokratiaa voidaan merkittävästi purkaa niin lääninhallituksissa kuin keskusvirastoissakin. Säästöjä rupeaa syntymään.

Hallituksen tulo- ja menoarvioesitys ei sisällä mitään merkittäviä rakenteellisia uudistuksia verotukseen. Aikaa suurten uudistuksien valmistelulle ei ole yksinkertaisesti ollut. Hallitus on kuitenkin käynnistänyt mm. pääomatulojen verotuksen uudistamisen valmistelun, ja tavoitteena onkin merkittävien uudistusten ajoittaminen vuoteen 1993.

Muutama puheenvuoro aiemmin olivat esillä asuntoasiat. Pari näkökohtaa tältäkin osin. Henkilökohtaisesti olisin odottanut, että hallitus olisi verotuksellisin keinoin pyrkinyt vaikuttamaan romahtaneen asuntotuotannon elvyttämiseen. Keinoina olisi voitu käyttää esimerkiksi vuokratulojen omaisuustulovähennyksen verovapausrajan merkittävää korottamista. Se ei olisi aiheuttanut suurtakaan muutosta verojen tuottoon, mutta olisi piristänyt ns. kovanrahan asuntotuotannon vuokramarkkinoita sekä näiden asuntojen rakentamista ja kauppaa. Tässä talouspoliittisessa tilanteessa, jossa uusien asuntojen kauppa on lähes pysähtynyt, ei myöskään korkovähennyksen omavastuuosuuden kiristäminen ollut mielestäni oikea ratkaisu.

Toivonkin, että eduskuntakäsittelyn aikana näitä kysymyksiä tarkasteltaisiin vielä uudestaan. Supistamalla kulutusluottojen verovähennysoikeutta hallituksen esittämää enemmän voitaisiin asuntolainakorkojen vähennysoikeuden laajentaminen rahoittaa.

Asuntorahoittamisen elvyttämiseksi kaikkia mahdollisia keinoja olisi pyrittävä käyttämään hyväksi, myös verotuksellisia. Asuntoministeri Rusanen puhuikin näistä kysymyksistä saman suuntaisesti pitkin kesää. Toivon todella, että esittämiäni näkökohtia voitaisiin vielä syksyn mittaan harkita uudelleen.

Pääministeri Esko Ahon hallituksen ohjelman mukaan valtion keskushallintoa supistetaan mm. muuttamalla toiminnallisia keskusvirastoja liikelaitoksiksi ja lakkauttamalla hallinnollisia keskusvirastoja. Edelleen keskushallinnosta aiotaan ohjelman mukaan siirtää toimivaltaa kuntiin ja suoraan kansalaisia palveleviin organisaatioihin.

Valtion virkamiesten ja varsinkin keskusvirastojen päälliköiden ja vastaavassa asemassa olevien tulisi ja tulee toimia hallituksen tavoitteiden toteuttamiseksi tekemällä hallitusohjelman tavoitteiden mukaisia ehdotuksia. Verohallitus toimii kuitenkin päinvastaisesti. Se on käynnistänyt keskuudessaan toimet paikallishallinnon supistamiseksi ja päätösvallan siirtämiseksi paikalliselta tasolta keskusvirastoon, verohallitukseen ja käytännössä suoraan sen pääjohtajalle.

Otan verohallituksen nykyisistä toimista käytännön esimerkin. Verotuslain 6 §:n mukaan veropiirien rajoista päättää tällä hetkellä valtioneuvosto lääninhallitusta ja kunnanhallituksia kuultuaan. Nyt pääjohtaja Tammi on muutattamassa verotuslakia niin, että päätösvalta siirrettäisiin verohallitukselle eli käytännössä pääjohtajalle. Vaikka lakia ei ole vielä muutettu, on verohallitus edennyt asiassa jo käytännön tasolle. Kevään jälkeen avoimeksi tulleita verojohtajan virkoja ei ole täytetty. Esimerkkejä löytyy ympäri Suomea.

Käytännössä tämä tarkoittaa sitä, että verohallituksen pääjohtajan saatuaan vallan myös veropiirien rajojen määräämiseen ryhtyy Pekka Vennamon tavoin rajuun keskittämiseen lakkauttamalla huomattavan osan veropiireistä. Kun verojohtajan virkoja ei ole täytetty, se onkin käytännössä helppo tehtävä. Mielestäni tämä on hallitusohjelman vastaista toimintaa eikä hyväksyttävää. Paikallishallinnon supistamiseen ei ole tässä vaiheessa tarvetta. Verotuksen tietokonesotkujen vuoksi paikallistason verohallinto toimii jo sietämättömän kovien paineiden alaisena. Paikallishallinnolle olisi nyt turvattava muutaman vuoden työrauha.

Mielestäni verohallituksen tulisi keskittää kaikki tarmonsa ja kykynsä synnyttämiensä tietokonesotkujen selvittämiseen ja jättää muu puuhailu vähemmälle. Verohallitus ei ole vieläkään pystynyt selvittämään tietokonesotkujaan, ja näillä näkymin vuoden 1990 verotuksen valmistuminen viivästyy vähintään kolmella kuukaudella, mahdollisesti jopa enemmän. Verohallituksen sotkut merkitsevät myös sitä, että tänäkään syksynä kunnilla ei ole todellisia tietoja verotuloistaan talousarvioiden laatimisen pohjaksi.

Arvoisa puhemies! Hallituksen tulisi mielestäni vakavasti harkita ohjelmansa mukaisesti koko tällaisen keskusviraston lakkauttamista.

Sisäasiainministeri P e k k a r i n e n: Herra puhemies! Ed. Heikkisen puheenvuoron yhteen yksityiskohtaan haluan lyhyesti kajota. Hänen arvionsa siitä, että verohallituksen johto suunnittelisi verotuslakiin äsken kuvattua ja kerrot-

tua muutosta, saattaa pitää paikkansa. Myös minulla on viestejä siitä, että tämäntapainen hanke on vireillä, ja edelleen viestejä siitä, että verojohtajien vakanssit on pantu jäihin niissä veropiireissä, missä syystä tai toisesta paikat ovat avoimeksi tulleet.

Sanon tässä omanani ja myös hallinnon kehittämisen ministerivaliokunnan puheenjohtajan käsityksenä, että tällainen asia ei noin vain verohallituksen pääjohtajan yksinoikeuteen voi kuulua. Toki verohallituksen pääjohtajalla on oikeus valmistella ja kehitellä omalla tavallaan hyväksi katsomiaan asioita, mutta mielestäni veropiirien rajoista ratkaisuvallan siirtäminen hallinnollisen keskusviraston pääjohtajalle ei kyllä ainakaan nykynäkymien mukaan voi tulla kysymykseen.

Mitä tulee verosotkujen jatkumiseen edelleenkin, niin myös näiltä osin ed. Heikkisen puheenvuoro kyllä piti paikkansa. Tarkoitan sitä vaikeutta, mitä kunnilla on nyt verotietojen saannin suhteen. Verohallinto myös minun tietojeni mukaan ei pysty näitä tietoja antamaan. Verohallinto kysyy tällä hetkellä kunnilta arvion, mikä kuntien oma käsitys on, jotta he voivat sitten verohallintona ilmoittaa, miltä tilanne näyttää.

Se, että näin on, on todella ikävää. Se vaikeuttaa kuntien muutoinkin tavattoman suurissa vaikeuksissa olevan talouden ohjelmoitua ja hyvin suunniteltua hoitoa vuonna 1992. Tästä ongelmasta ulospääsyyn ei kuitenkaan näytä olevan mitään pikaista ratkaisua, valitettavasti. Uskon, että hallitus ja erityisesti valtiovarainministeri parhaansa tässä asiassa tekee.

Ed. Heikkinen (vastauspuheenvuoro): Herra puhemies! Minusta oli erinomaisen hyvä, että ministeri Pekkarinen otti näin selkeästi kantaa verotuslain uudistamisasiaan. Halusin viestittää tämän tiedon, mitä tuolla kentällä puuhaillaan, jotta hallituksella on todenmukainen käsitys siitä, mihin verohallitus pyrkii.

Ed. Ala-Nissilä (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Oli hyvä kuulla ministerin vastaus ja toisaalta ed. Heikkisen puheenvuoro. Verotuksen tilanne on todellakin sellainen, että se edelleen myöhästyy kolme kuukautta ja tuottaa vaikeuksia paitsi veronsaajille myös veronmaksajille ja myös käytännön verotyötä tekeville. Tilanne verohallinnossa on vähän niin kuin Neuvostoliitossa: Vanhat järjestelmät on purettu, uusia ei ole saatu toimimaan, ja suorittava porras on kaaoksessa. Minä yhdyn tähän, mitä ed. Heikkinen totesi edellä, että jos ei vuoden kuluessa saada verohallintoa toimimaan — tänä päivänä entistä enemmän puhutaan julkishallinnon tulosvastuusta ja toisaalta keskusvirastojen roolista — kyllä verohallituksessa pitäisi tehdä omat johtopäätöksensä.

Ed. Metsämäki: Arvoisa puhemies, värderade talman! Meillä on käsissämme keskustan ja kokoomuksen hallitusyhteistyön ensimmäinen konkreettinen tulos, kuvaannollisesti sanoen työn hedelmä. Tästä budjetista voidaan kyllä oikeammin sanoa: mätä peruna. Siltä se enemmänkin vaikuttaa.

Harvoin jos koskaan on mikään puolue niin perusteellisesti pettänyt kaikki vaalilupauksensa kuin kepu on nyt tehnyt. Mahtavatkohan Esko Aho ja kumppanit pystyä häpeämättä tai nauramatta katsomaan peiliin, saati tupailloissa valitsijoitaan suoraan silmiin tämän mahtavan vaalihuijauksen jälkeen. (Ed. Kekkonen: Voihan sitä itkeä!) — Voihan sitä itkeäkin. — Seuraavat vaalit ovat hyvässä lykyssä vasta neljän vuoden kuluttua, ja siihen asti on hallituspuolueilla ilmeisesti tarkoitus elää kuin eräs tunnettu kärsäkäs kotieläin pellossa.

Edellinen hallitus sai aika paljon kritiikkiä ilmoitettuaan, että verotus kevenee, niin kuin se todellisuudessa sitten tekikin. Nykyinen hallitus on valinnut toisen tien, joka johtaa tavallisen palkansaajan ja eläkeläisen kohdalla huomattavaan verorasituksen, taksojen ja maksujen nousuun. Vaikka kuinka yrittäisi ymmärtää hallitusta sen pyrkiessä tasapainottamaan maamme horjuvaa taloutta, ei ymmärtämykseni ole riittänyt hyväksymään hallituksen supistustoimenpiteitä, joissa pääsääntöisinä maksumiehinä ovat palkansaajat, eläkeläiset, lapsiperheet ja työttömät. Mikäli tämä on se kepun vaaleissa markkinoima vaihtoehto, tulee se aikamoisena yllätyksenä monelle kepua protestimielessä äänestäneelle.

Elvytyslinjaksi Esko Ahon hallitus on valinnut yritysten kustannustason alentamisen esimerkiksi tuloveroprosenttia alentamalla ja liikevaihtoverotuksen vähennysjärjestelmää laajentamalla ja siirtämällä eräitä tähän asti työnantajille kuuluneita maksuja työntekijöiden maksettavaksi.

Hallituksen valitsema linja ei kuitenkaan mielestäni ole paras mahdollinen. Meillä on viime vuosilta huonoja kokemuksia elinkeinoelämälle myönnetyistä helpotuksista. Ne ovat

useissa tapauksissa valuneet ulkomaille erilaisiin paremmin tai huonommin kannattaneisiin yritysostoihin taikka hävinneet savuna ilmaan erilaisten kasinotalouteen liittyneiden spekulaatioiden muodossa. Kilpailukykyä tai työllisyyttä ne eivät ainakaan näytä edistävän. Nyt hallitus on kuitenkin päästämässä suomalaiset kapitalistit kuin koiran veräjästä valjastamalla tavallisen kansan vetämään kapitalismin vankkurit ylös siitä suosta, minne epäpätevät yritys- ja pankinjohtajat sen ovat ajaneet.

Mikäli elinkeinoelämälle annettava vastikkeeton tuki on se, mikä pitää pyörät pyörimässä Suomessa, niin meillä pitäisi silloin kaiken olla hyvin. Suomen elinkeinoelämälle annettu tuki oli vuonna 1990 2,7 prosenttia bruttokansantuotteesta, kun se esimerkiksi Ruotsissa oli vain 0,8 prosenttia. Absoluuttisina lukuina se oli 40 miljardia markkaa, josta valtion verotuen osuus elinkeinoelämälle oli 25,5 miljardia markkaa.

Teollisuutta on maassamme viime vuosina tuettu määrätietoisesti verotukia kasvattamalla. Vuonna 1985 olivat teollisuuden saamat verotuet yhteensä 9 miljardia markkaa ja vuonna 1990 jo 16 miljardia markkaa. Samanaikaisesti on myös teollisuuden saama suora rahoitustuki kasvanut voimakkaasti vuoden 1985 2,3 miljardista vuoden 1990 3,5 miljardiin markkaan. Verotukien lisäämisen asemesta olisi varmasti ollut järkevämpää käyttää enemmän joustavia ja valikoivia tukimuotoja, jotka olisivat olleet erityisesti kilpailukykyistä vientiteollisuutta tukevia. Näin olisi varmasti pystytty pelastamaan useampiakin yrityksiä ja työpaikkoja.

Työllisyyden hoidossa on hallitus valinnut myös vastikkeettoman linjan. Työtilaisuuksien järjestämisen asemesta hallitus lisää työttömyyskorvauksia budjetissa ja tunnustaa näin kykenemättömyytensä hoitaa itse ongelmaa, mikä on pysyvien työpaikkojen puute. Vastikkeettoman linjan asemesta hallituksen olisi tullut muistaa John Keynesin talousteorioita ja lisätä julkisia investointeja ja näin lisätä kysyntää. Se olisi mielestäni ollut paras tapa työllisyyden hoidossa.

Hallituspuolueiden taholta kysytään nyt tietenkin, millä tämä kaikki rahoitettaisiin? Tähän ei ole muuta vastausta kuin se, että aivan samalla tavalla kuin työttömyyskorvauksetkin: lainaa lisäämällä. Se ero näillä kahdella linjalla kuitenkin on, että investointeja lisäämällä saadaan jotain näkyvääkin aikaiseksi. Hallituksen valitsemaan linjaan pätee vanha suomalainen sanonta: miehet makaa ja suma seisoo.

Maatalouspolitiikan kohdalla olisi hallitukselta todella odottanut voimakkaampia toimenpiteitä. Ongelmat ovat tiedossa ja johtuvat lähes yksinomaan ylituotannosta. Hallitus on kuitenkin päättänyt mennä yli siitä, missä aita on matalin. Kaikki toimenpiteet koskevat vain ensi vuotta. Vientituen lopettamisesta tai maatalousstulolain pysyvästä muuttamisesta ei budjettikirjassa ole mitään mainintaa.

Kokoomuksen puheenjohtaja Pertti Salolainen on useaan otteeseen tuonut esille puoluettaan palkansaaja- ja kuluttajamyönteisenä. Maatalousbudjetin yhteydessä kokoomuksella olisikin ollut mitä parhain mahdollisuus myös käytännössä seisoa sanojensa takana. Näin ei kuitenkaan käynyt, vaan kuluttajat jäävät jälleen kerran nuolemaan näppejään. Näinköhän sittenkin on, että kepu on liian kova hallituskumppani hallituspoliittisesti vähän kokemattomalle kokoomukselle?

Värderade talman! Regeringens hopande och roende i samband med den s.k. reseskatten börjar allt mera likna bembölingarnas förehavanden. För skattens vara eller inte vara har det inom regeringen pågått en intressant kamp mellan minister Norrback och övriga regeringskumpaner. I den kampen har minister Norrback med jämna mellanrum kölhalats både av finans- och statsministern. Om skatten förverkligas i den föreslagna formen är det mycket intressant att se hur länge minister Norrback överhuvudtaget kan sitta kvar i regeringen, eftersom partiordförande Norrback i Sfp:s centralstyrelse varit med om att enhälligt fördöma reseskatten. I den här frågan bedöms minister Norrbacks och också Sfp:s specifika vikt i regeringen. Såsom det nu ser ut är den inte alltför stor.

Alla sakkunniga i resebranschen har med en mun fördömt regeringens reseskatteplaner. Alla beräkningar har också visat att skattens negativa verkningar skulle vara betydligt större än den beräknade inkomsten på 800 miljoner mark. Regeringens avsikt med skatten verkar vara att förhindra medborgarnas resefrihet. Ur regeringens synpunkt kan det också vara att föredra. På så sätt försvarar man effektivt möjligheterna att göra för regeringen pinsamma jämförelser mellan utländska och våra inhemska förhållanden. Situationen är ungefär likadan som i de forna kommunistiska paradisen. Även där försökte man förhindra medborgarna att göra utlandsresor.

Personligen hör jag till reseskattens motståndare och dessutom tänker jag också hålla ut i de förestående omröstningarna. Det blir intressant att se om jag får sällskap av de två Sfp-ministrarna i det här ärendet.

Arvoisa puhemies! Uusmaalaisena kansanedustajana olen pyrkinyt tutkimaan budjettikirjaa myös oman läänimme kannalta. Tutkistelu ei ollut järin mieltä ylentävää. Uuttamaata sorsiva linja näyttää jatkuvan hallitusten kokoonpanosta riippumatta.

Erityisesti tämä koskee tiemäärärahoja. Uudenmaan tiepiirin kannalta on budjettiesitys todella ankea. Määrärahat vähenevät jopa markkamääräisesti kuluvaan vuoteen verrattuna. Uudenmaan tiepiirille esitetään tienpitoon 419 miljoonaa markkaa, mikä on markkamääräisesti 11 miljoonaa markkaa ja reaalisesti yli 5 prosenttia vähemmän kuin tänä vuonna. Tarpeeseen nähden vajaus on tiepiirin mukaan peräti 35 miljoonaa.

Omaa kotiseutuani Länsi-Uuttamaata on budjettikirjassa tiemäärärahojen osalta käsitelty yhtä kaltoin kuin koko lääniäkin. Kantatie 53, joka on läntisen Uudenmaan valtaväylä ja sen merkitys keskeinen, jää tälläkin kerralla ilman määrärahaa. Erityisen suuri merkitys kantatie 53:lla on Hangon kaupungille, onhan se ainoa kaupunkiin johtava tieyhteys.

Mutta ei niin paljon pahaa ettei aina jotain hyvääkin. Rantaradan peruskorjaus ja sähköistys edistyvät sentään hyvää vauhtia. Budjetissa on ensi vuodeksi varattu 175 miljoonaa. Tietenkin enemmänkin rahaa kuluisi, mutta hyvä näinkin. Tämän lisäksi budjetista löytyy 52 miljoonaa rantaradan sähköistystöitä varten. Läntisen Uudenmaan liikenneolojen kannalta radan peruskorjauksella ja sähköistyksellä on mitä suurin merkitys.

Kun tulevaisuudessa jatketaan sähköistystöitä, on läntisen Uudenmaan kannalta tärkeätä, että myös Hanko — Hyvinkää-rata voidaan liittää sähköisen liikenteen piiriin. Rataa Hyvinkäälle peruskorjataan parhaillaan, ja olisi aivan luontevaa, että sähköistystyöt tehtäisiin samassa yhteydessä rantaradan kanssa. Onhan Karjaa näiden molempien ratojen risteyspaikka. Hanko — Hyvinkää-radan sähköistys helpottaisi myös vetokaluston käyttöä, kun myös Hankoon ja Hyvinkäälle menevä liikenne voisi käyttää sähkövetureita.

Arvoisa puhemies! Aivan lopuksi haluaisin puuttua sisäasiainministeriön pääluokan kohdalla Valtion pelastusopiston sijoituspaikasta syntyneeseen kiistaan. Eduskunta päätti vuonna 1988, että pelastusalan johtajiston koulutus keskitetään Lohjalle sijoitettavaan Valtion pelastusopistoon, jossa oppilaspaikkoja olisi 180. Palomiesten koulutus oli aikaisemmilla päätöksillä siirretty Espoosta Kuopioon. Valmistelut ministeriössä ja Lohjan kaupungissa on hoidettu eduskunnan päätösten mukaisesti, ja tällä hetkellä tilanne on se, että Kuopion pelastuskoulu on harjannostajaisvaiheessa ja Lohjan yksikön suunnitelmat rakennushallituksessa hyväksyttävinä. Kaavoitukseen ja rakennussuunnitteluun on Lohjalla käytetty jo lähes 4 miljoonaa markkaa.

Suunnittelun loppuvaiheessa esitti Kuopion kaupunki sisäasiainministeriölle oman suunnitelmansa myös Pelastusopiston siirtämisestä Kuopioon. Ilmeistä onkin, että ministeri Pekkarinen vastoin pelastushallinnon asiantuntijoiden kantaa on ujuttanut budjettikirjaan Lohjalle tarkoitettujen määrärahojen asemesta lausunnon, jossa vaaditaan lisäselvityksiä jo moneen kertaan selvitetyn ja päätetyn asian kohdalla. Kuopion kaupunki on tiettävästi lobbaillut ahkerasti kepulaisministerin suuntaan. Ministerin menettely vaikuttaa oudolta ja antaa erittäin huonon kuvan valtion päätöksenteon luotettavuudesta ja uskottavuudesta. Asian uudelleenselvittämisen puolesta ei ole esitetty mitään sellaista, että se oikeuttaisi jo tehtyjen suunnitelmien muuttamiseen tai rakennustöiden aloittamisen jarruttamiseen. Ministeri Pekkarisen menettely vaikuttaakin enemmän kepulaiselta aluepolitiikalta, jossa Uuttamaata on perinteisesti pidetty vain maksajana, jonka kehittämisestä ei keskusta juuri ole huolta kantanut.

Sisäasiainministeri P e k k a r i n e n: Arvoisa puhemies! Ed. Metsämäen puheenvuorossa olisi ollut paljon muutakin sellaista, mihin voisi tässä yhteydessä kajota, mutta ehkä jätän nyt ne muut kommentoitavat aihepiirit sikseen. Palo- ja pelastushallinnon koulutuksesta joku sana kuitenkin.

Voi tietysti olla imarreltu, että ed. Metsämäki näkee niin paljon vaivaa arvioidakseen sisäministerin roolia Lohjan hankkeen tapauksessa. Voin kuitenkin kertoa, että ed. Metsämäen arviot näiltä osin eivät valitettavasti pidä paikkaansa. Kysymys on siitä, että todellakin jo vuosia sitten tehtiin päätös silloisen hallituksen toimesta, jonka päätöksen tietyllä tavalla myös eduskunta kirjasi, että miehistökoulutus siirtyy

Kuopioon ja päällystökoulutus jää Lohjalle. Tuo päätös — näin minulle on kerrottu ja jälkikäteen, kun asiakirjoja olen tutkaillut, hyvin ymmärrän, että kerrottu pitää varmasti paikkansa — oli tietynlaisen kompromissin ja poliittisen sopimuksen tulos.

Ennen kuin päätös jakaa miehistö- ja päällystökoulutus kahteen paikkaan tehtiin, esimerkiksi pelastusosastolla oli sellainen käsitys, että näitä ei suinkaan voi jakaa kahteen eri paikkaan, vaan niiden tulee kulkea käsi kädessä, olla samassa paikassa. Tuolloin kuitenkin, näin ymmärtääkseni poliittisista syistä, päätös tehtiin äsken kerrotulla tavalla: miehistö Kuopioon, päällystö Lohjalle. Tältä pohjalta valmistelu sisäministeriössä oli myös tapahtunut ja tapahtui myös minun tullessani sisäministeriöön.

Edelleen siinä vaiheessa, kun sisäasiainministeriö teki oman budjettiesityksensä, ed. Metsämäki, myös Lohjan hanke oli budjettiesityksessä mukana. Se oli siinä vaiheessa, kun ministeriö neuvotteli valtiovarainministeriön kanssa normaalit neuvottelut, ja se oli myös budjettiriiheen menneessä kirjassa mukana. Kun ed. Metsämäki tuntuu tarkasti tietävän nämä asiat, olisin kuvitellut, että hän tämänkin taustatekijän olisi tuntenut ja tiennyt. Ehkä hän sen tiesikin, mutta jätti kertomatta sen, mitä tiesi.

Budjettiriihessä kuitenkin kävi niin, että maininta Lohjasta poistettiin. Myönnän, että ymmärrän niitä perusteita, joilla poisto siinä yhteydessä tehtiin. Lisäselvitykset pantiin vielä kertaalleen liikkeelle. Ymmärrän ne perusteet enkä ryhtynyt äänestämään tai millään muullakaan voimakkaalla tavalla vastustamaan tuota vaadetta budjettiriihessä. En käy nyt sanomaan, miltä suunnalta ja miltä taholta vaade poistamisesta esitettiin, mutta joka tapauksessa perustellusti esiteltiin. Minusta nyt sen jälkeen, kun budjettiriihessä tähän päädyttiin, on paikallaan selvittää vielä taloudelliset seikat, mitkä liittyvät molempiin vaihtoehtoihin, sekä Lohjan vaihtoehtoon että Kuopion vaihtoehtoon, sekä myös toiminnallisesti näiden kahden vaihtoehdon hyvät ja huonot puolet. Voi olla, että tämä järjestely toimii erilläänkin, siis Kuopiossa ja Lohjalla. Mutta voi olla, että myös toisenlaiselle näkökannalle, aivan kuten aikanaan pelastusosasto esitti, että koulutukset annetaan samalla paikkakunnalla, voi löytyä hyviä perusteluja. Kuten sanoin, tämä asia selvitetään ja arvioidaan myöhemmässä vaiheessa, mikä lopullinen ratkaisu tulee olemaan.

Puhetta on ryhtynyt johtamaan ensimmäinen varapuhemies Paakkinen.

Ed. K o h i j o k i (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Edellisessä varsinaisessa puheenvuorossa edustaja moitti suomalaisia yrittäjiä epäpäteviksi ja sanoi, että nämä muka osaltaan ovat olleet ajamassa maatamme taloudellisiin vaikeuksiin. Näin rajua yrittäjiin yleistävästi suunnattua arvostelua ja mielestäni halventamista en osannut odottaa enkä sellaista tietenkään voi hyväksyä. Olkaamme iloisia siitä, että meillä on yrittäjiä, jotka panevat itsensä likoon, ja toivokaamme, että yrittäjien tarmokkuus ja yrittämisen mieli jatkuu heihin kohdistetusta parjauksestakin huolimatta.

Ed. M e t s ä m ä k i (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ensin totean ed. Kohijoelle, että tarkoitin niitä yrittäjiä, jotka kasinopelin ja muiden ehkä yrittämisen lieveilmiöiden kautta ovat aiheuttaneet niin yrityksilleen kuin niiden työntekijöillekin huomattavaa vahinkoa. Suomessa on myös erittäin paljon yrittäjiä, jotka tekevät työtänsä juuri sillä tavalla kuin yrittäjän pitääkin.

Sitten Lohjan asiaan. Päätös aikoinaan, kun se tehtiin 1988, oli varmastikin kompromissin tulos. Mutta päätös on tehty ja sen perusteella on jo 4 miljoonaa markkaa rahaa uhrattu suunnitteluun ja rakentamisen aloittamiseen. Olen erittäin hyvin tietoinen siitä, että tämä lausunto tuli budjettiriihessä budjettiesitykseen. Niin hyviä tietoja minulla ei tietenkään ole, että tietäisin tuliko se asianomaisen ministerin itsensä toimesta vai jonkun muun, mutta budjettiriihessä budjettia muutettiin näiltä osin, erityisesti ilmeisesti sen kirjelmän perusteella, joka Kuopion kaupungista on sisäasiainministeriöön lähetetty, joka vilisee virheitä ja yleistyksiä.

Ed. T a k a l a : Arvoisa puhemies! Budjettiesitys herättää monenlaisia ajatuksia. Päälinjat ovat melko selkeitä, mutta mitä tarkemmin esitykseen perehtyy, sitä enemmän tulee esiin kysymyksiä, joihin ei vastausta helpolla löydy. Säästötavoitteista huolimatta rahaa käytettäneen nytkin kohteisiin ja toimintoihin, joiden tarpeellisuus tai hyöty on kyseenalainen.

Budjettiesityksestä syntynyt ensivaikutelma on kylmä suihku kaikille niille, jotka vielä kuvittelevat, että valtion menojen kasvattaminen on mahdollista, valtiovarainministeri Viinasen kaa-

pissa kun ei ole sellaista lampun tai pullon henkeä, jonka avulla taiottaisiin rahaa kaikkeen, mitä ihmiset haluaisivat.

Joitakin seikkoja maamme taloudenhoidossa on pakko hämmästellä. Etenkin minua ihmetyttää se, miten huonosti talouden asiantuntijat ovat pystyneet näkemään tai halunneet nähdä tulevan kehityksen. Vielä hämmästyttävämpää on ollut seurata hitautta toimissa talouden syöksykierteen katkaisemiseksi. Hidas reagointi koskee varsinkin työmarkkinaosapuolia, joilta on yhteiskuntasopimukseen liittyvää palkkaratkaisua odotettu keväästä lähtien. Samoin se koskee eduskuntaa, joka mm. keväällä hyväksyi lisäbudjetissa yli 600 miljoonan markan menoerän maataloudelle, ja myös hallitusta, joka esityksen antoi.

Kuljetusalan lakko, ns. Kuisman lakko, joka aiheutti yhteiskunnalle ilmeisesti miljardien markkojen tappiot talouden ollessa jo syöksykierteen alussa, panee pohtimaan lakiemme järkevyyttä tietyiltä osin. Lainsäädäntömme järjettömyyttä osoittaa myös se, että valtion menot lisääntyvät sitä enemmän, mitä parempi viljasato on tai mitä paremmin maatalous muuten tuottaa.

Taloudellisen kasvun vuosina 80-luvulla on hyvinvointia lisätty voimakkaasti. Silloin on rakennettu valtiontalouden menoautomatiikka, joka näyttelee keskeistä osaa tässäkin budjetissa. Puujalkojen varaan on rakennettu hyvinvointipalvelujen verkko liian laajana ja liian vähällä omavastuulla. Nyt alkavat perustukset pettää. On syöty enemmän kuin on tienattu. On oltu ahneita. Kaikki mahdollinen on ulosmitattu ja kulutettu. Mitään ei ole jätetty pahojen päivien varalle.

Kohtalokasta on se, että on luotu ilmaispalvelujen harha, ikään kuin hyvinvointivaltiossa asuminen merkitsisi sitä, että valtiolla on todella kaapissaan taikalamppu, joka tuottaa tyhjästä korkeatasoisia palveluja. Tämä näkyy erityisen selvästi sosiaali- ja terveysministeriön hallinnonalalla, jonka osuus koko budjetista on noussut lähes kolmannekseen: 31,3 prosenttiin.

Sosiaali- ja terveyssektorin menoista sosiaaliturva on yli 2,5 kertaa niin suuri menoerä kuin terveydenhuolto. Sosiaalisektorille onkin rakennettu 70-luvulta lähtien päällekkäisten tukimuotojen viidakko, joka kaipaa perkaamista ja yksinkertaistamista. Perkaaminen on aloitettava asenteista. On tuettava ihmisen omaa selviytymistä eikä otettava häntä yhteiskunnan holhoukseen.

Terveyspolitiikassa oleva ilmaispalveluiden harha on hidastanut sairaanhoidon tehokasta kehittämistä. Terveyskeskusmaksu on saanut laajan kannatuksen, ja se tulisi nyt aloittaa koko maassa ilman, että tässä tilanteessa aloitetaan epätarkoituksenmukaisia ja epätasa-arvoisia kokeiluja. Alle kouluikäiset ja eläkeläiset voidaan vapauttaa sosiaalisista syistä maksuista.

Terveyskeskusmaksu ei ole lainkaan oleellisin ongelma tässä kentässä, ja sen saama julkisuus vääristää kuvaa ongelmista. Budjettiin sisältyvät maksut kattavat sosiaali- ja terveyspalvelujen kustannuksista vain 9 prosenttia. Todellinen ongelma on se, miten jatkossa turvataan korkeatasoinen lääketieteellinen osaaminen potilaiden hyväksi kohtuuhintaisina julkisina ja yksityisen sektorin palveluina.

Ristiriidassa säästölinjan kanssa on ehdotus, että hammashuollon kustannukset tulevat koko aikuisväestölle korvattavuuden piiriin. Se on uusi etu, joka on sinänsä hyvä ja kannatettava, mutta kun toisessa vaakakupissa on sairauskulujen verovähennysoikeuden poistamisen kompensointi, se ei ole oikeaan osuva. Tilanteessa, jossa sairaiden menot muutenkin kasvavat, ei vähennyksen poistoa pitäisi tehdä.

Hyvää budjetissa on mm. se, että avohoitoa kehitetään, omalääkärijärjestelmää ja väestövastuuta lisätään. Terveyspalvelujen tarkoituksenmukaisuutta ja taloudellisuutta lisää myös hoidon porrastuksen tehostaminen. Hyvää on myös mm. rintamaveteraanien kuntoutukseen käytetyt 15 miljoonaa markkaa enemmän kuin tänä vuonna sekä se, että ympäristöterveydenhuoltoa kehitetään, sillä ympäristön terveysriskit eivät ole vähenemään päin, päinvastoin. Ympäristön parempi hoito saa niin ikään lisää varoja koko sektori prosentin verran ja ympäristönsuojelu 15 prosenttia.

Kaikkinensa voi todeta, että epäilyt hyvinvointipalvelujen purkamisesta ovat aiheettomia. Esimerkiksi sosiaali- ja terveyssektorin menot kasvavat 17 prosenttia, kansanterveystyön menot 6 prosenttia ja erikoissairaanhoidon menot 7 prosenttia. Perusturvan vähimmäisetuudet eivät heikkene eivätkä sosiaaliturvajärjestelmän perusteet muutu.

Niin sanottujen hyvinvointipalvelujen huima kehitys, johon maallamme ei ainakaan muutamiin vuosiin ole varaa, pohjautuu siihen vääristyneeseen ajattelutapaan, että yhteiskunnalla olisi jokin parempi kyky tai tietotaito huolehtia ihmisestä kuin ihmisellä tai perheellä itsellään. Osittain se on ollut ylireagointia yhteiskunnas-

samme aikaisemmin vallinneisiin ongelmiin ja epäkohtiin. Viime vuosikymmenen aikana se on omalta osaltaan lisännyt ihmisten passiivisuutta. Erityispiirre on ollut, että ennen vaaleja äänestäjiä on tehty tyytyväisiksi lisäämällä erilaisia etuuksia, joiden saamiseksi ei tarvitse tippaakaan ponnistella.

Tarvetta sosiaali- ja terveyspalvelujen kehittämiseen toki on. Väestörakenteen tuleva muutos ei yhtään helpota tilannetta. Mutta taloutemme terveys ei kestä sosiaali- ja terveyspalvelujen suhteellisen osuuden lisäämistä. Siksi nyt toteutettu omavastuuosuuden lisääminen onkin askel oikeaan suuntaan terveyssektorilla. Samaa on todettava yksilöllisen varhaiseläkkeen ikärajan nostamisesta järkevälle tasolle. Vastaavia ihmistä aktivoivia muutoksia on saatava aikaan myös koko sosiaaliturvan alueella sekä työministeriön hallinnonalalla.

Ennalta ehkäisevästä toiminnasta niin sairauksien, työttömyyden kuin rikollisuuden kyseessä ollen on lyhytnäköistä säästää. Samoin on lyhytnäköistä säästää lasten hyvästä hoidosta ja huolenpidosta sekä lapsiperheiden tuesta, päivähoidon kehittämisestä. Lapsissa on Suomenkin tulevaisuus Euroopan yhteisön aktiivisena jäsenenä. Hyvä puoli budjetissa on se, ettei se leikkaa lapsilisiä eikä kotihoidon tukea. Tosin olisin toivonut näille indeksikorotukset samoin kuin myös eläkkeille. Eläkeläisten tilanne onkin budjetin valossa melko huono, ja se on huolestuttavaa. Toisaalta, jos palkkojen alentamisesta päästään yksimielisyyteen, eläkeläisiin kohdistunut rasitus ei ole suurempi kuin muihinkaan ryhmiin kohdistunut.

Maatalouden tukeminen saavuttaa tässäkin budjetissa hämmästyttävät mittasuhteet. Sen vähentäminen on ymmärrettävästi yhtä vaikeaa kuin palkkakustannusten alentaminen teollisuudessa. Pieni muutos parempaan suuntaan on onneksi budjettiin kirjattu, mutta jatkossa vähennysten on oltava selvempiä. Tämä ei tarkoita maaseudun autioittamista vaan maaseudun elinkeinorakenteen tervehdyttämistä ja muuttamista eurooppalaiseen suuntaan. Jossakin määrin tuleva muutos tulee lisäämään kaupunkeihin ja taajamiin tapahtuvaa muuttoliikettä, joka on otettava huomioon, samoin maataloudessa toimivan väestön uudelleenkoulutus.

Asuntosektorilla tapahtuu kehitystä parempaan, varsinkin vuokra-asuntorintamalla. Vuokrasäännöstelyn purkamista odotettiin kattavana jo edellisenä kaudella. On hyvä, että siinä on ryhdytty odotettuihin toimiin nyt.

Pakkolomille sanon myös minä ei, sillä niiden avulla ei lamaa voiteta. Päinvastoin, jokaisen tulee tehdä enemmän työtä. Toisaalta pitää säästää, toisaalta tulee pitää huolta ostovoimasta ja sen avulla tuotannosta. Sen sijaan lomaltapaluurahojen poistamista kannatan ja toivon, että työmarkkinaosapuolet voivat niistä ainakin kahdeksi vuodeksi luopua.

Opintotukiuudistus on aloitettu, ja se on hyvä alku, vaikka opiskelijajärjestöt eivät ole ymmärrettävästi tyytyväisiä siihen. Valtion menot opintotukeen lisääntyvät 25 prosenttia ja painottuvat opintorahaan, mitä uudistusta opiskelijoiden olen ymmärtänyt kannattavan. Uudistusta pitää jatkaa opetusministeriön alkuperäisen esityksen mukaisesti.

Hyvinvoinnin jatkuminen voidaan Suomessa turvata huolehtimalla paitsi koulutusjärjestelmämme korkeasta tasosta palauttamalla työn arvostus ja aktivoimalla ihmisiä ponnistelemaan. Heikoimmassa asemassa olevia ihmisiä on edelleen autettava, mutta myös opetettava auttamaan itse itseään. Tämän taloudellisen laman hyvä puoli onkin se, että se pakottaa meidät uudenlaiseen ajatteluun, koska vanha toimintamalli on ajanut meidät umpikujaan.

Lamalääkkeet ovat olemassa. Niin kuin lääkkeet yleensä nekin ovat ainakin aluksi karvaita, ja jo niiden pelkkä esille ottaminen aiheuttaa irvistyksiä. (Ed. Aittoniemi: Solumyrkkyjä!) Sairaus kuitenkin pahenee, jos hoitoa ei aloiteta heti. Ennalt aehkäisyyn, joka olisi kaikkein taloudellisinta sairauden torjuntaa, meillä ei ole enää mahdollisuuksia. Sen keinon me olemme menettäneet aikaisempien päättäjien toimesta. Tehokkaan ensihoidonkin mahdollisuus on jätetty käyttämättä. Tässä budjetissa joudumme lievittämään kroonisiksi muuttuneen taudin oireita, mutta tämän budjetin lääkkeet eivät paranna tautia.

Jatkossa budjetin lääkkeet on kohdistettava taudin syihin, jotta ne vaikuttavat tervehdyttävästi. Syyt ovat jo suurelta osin selvillä, ja ne tulevat varmasti tämän syksyn aikana moneen otteeseen kerrattua. Vaikea tauti vaatii pidempiaikaisen hoidon, ja aina ei saada edes heti tuloksia.

Tehokkaalla hoidolla on usein myös jonkin verran sivuvaikutuksia, joskus enempikin. Esimerkiksi syövän hoidossa käytetään vahvoja lääkkeitä, jotka saattavat aiheuttaa hiustenlähdön, mutta hiukset kasvavat hoidon jälkeen uudelleen.

Arvoisa puhemies! Vaikeiden sairauksien

hoidossa tarvitaan yleensä hoitotiimi. Tässäkin lamassa on kysymys useammasta vaikeasta ongelmasta, joista valtiontalous on vain yksi eikä oleellisin. Hallitus, saati eduskunta, ei voi lamaa yksin korjata. Hallitus on kuitenkin valinnut hoitolinjan, jossa tavoitteet ja niihin tarvittavat toimenpiteet ovat johdonmukaisia. On tahoja, joille valitut lääkkeet ovat erityisen vastenmielisiä, mutta tilanne on sellainen, että kaikkien vastuullisten tahojen on tehtävä oma osuutensa ja osallistuttava aktiivisesti hoitotoimenpiteisiin.

Ed. Aittoniemi (vastauspuheenvuoro): Rouva puhemies! Ed. Takala, joka on ammatiltaan lääkäri, piti erinomaisen hyvän puheen. Sitä mielellään tarkkaan kuunteli. Hän myös, jos asian ymmärsin, en halua ymmärtää välttämättä väärin, lausui, että ensihoito epäonnistui. Varmasti näin on. D-vitamiinia olisi pitänyt syöttää keväällä potilaalle. Nyt joudutaan antamaan solumyrkkyjä, joten hiuksetkin jo lähtevät päästä tältä yhteiskunnalta. Ilmeisesti näin asia on. Mutta en mene vanhaan aiheeseen, koska ministeri Pekkarinenkin hyväntahtoisesti hymyilee tuolla jo.

Mitä tulee tähän, kun oli puhe, että on osapuolia, jotka ovat ennakoineet huonosti syntyneen laman. Kyllä se ennakoitiin. Aikaisemmin ryhmäpuheenvuorossani totesin, että hallitus oli täysin tietoinen jyrkkenevästä alamäestä jo vuodenvaihteen jälkeen. Mutta vaalit sattuivat laman kannalta huonoon aikaan eli poliittinen salailu todellisen tilanteen suhteen Holkerin hallituksen taholta vaikutti sen, että tilanne ryöstäytyi huomattavasti pahemmaksi. (Välihuuto) — SMP oli lähtenyt pois, ja se olikin virhe. Jos me olisimme olleet mukana vielä, olisimme puhuneet järkeä hallituksessa, ja se olisi toiminut toisin.

Se jatkui sitten. Tuli Ahon täysin kokematon hallitus. Kun katselin aikanaan rivistöä, siellä oli yhdeksän ministeriä, seitsemän ensikertalaista rivikansanedustajaa edellisen eduskunnan ajalta täältä meidän joukostamme. En ole koskaan nähnyt näin kokematonta hallitusta pääministeriä myöten. Hyviä ihmisiä kaikki tietysti. En sitä tarkoita. Mutta valitettavasti vaalit sattuivat huonoon aikaan ja kokematon hallitus jatkoi hoitoa ja nyt tarvitaan solumyrkkyjä.

Ed. Iivari: Arvoisa puhemies! Hallitus on joutunut laatimaan esityksensä ensi vuoden valtion tulo- ja menoarvioksi poikkeuksellisen vaikeissa olosuhteissa. Kansantalouden ja myös valtiontalouden ongelmat ovat kiistattomia, mikä näkyy mm. maan ulkoisena velkaantumisena, korkeana korkotasona ja työttömyyden rajuna kasvuna.

Tässä hankalassa tilanteessa on valitettavaa, että hallitukselta puuttuu täysin keskipitkän aikavälin näkemys talouden ongelmien voittamiseksi. Budjettiesitys koostuu sen sijaan sarjasta erimitallisia toimenpide-ehdotuksia, joita yhdistää yhteiskunnallinen epäoikeudenmukaisuus. On selvää, että Suomessa tarvitaan nyt yhteisvastuun henkeä, mutta samalla pitää tunnustaa, että taakan sälyttäminen vaikeimmassa asemassa oleville aiheuttaa sellaisia inhimillisiä ja yhteiskunnallisia ongelmia, että niiden korjaaminen saattaa osoittautua varsin hankalaksi, osin mahdottomaksi.

Hallituksen epäsosiaalinen linja näkyy mm. esityksissä työttömyysturvan leikkaamiseksi, eläkkeiden indeksitarkistuksen jäädyttämiseksi sekä sosiaali- ja terveydenhuollon maksujen korotuksina, jopa kokonaan uusien maksujen esittämisenä. Samalla jotkut hallituksen ehdotuksista vaikuttavat suoraan työttömyyttä nostavasti. Tällaisia ovat esitys julkisen sektorin työntekijöiden pakkolomasta sekä kaavailut matkustusverosta, jonka vaikutukset alan työllisyyteen ovat tuhoisat.

Myönteistä sen sijaan on, että hallitus lupaa antaa eduskunnalle edellisen hallituksen valmisteleman esityksen kuntien valtionosuusjärjestelmän uudistamiseksi, mikä lisää kunnallistalouden tehokkuutta, mutta myös konkretisoi demokraattista päätöksentekoa, kun kunnille tulee lisää valtaa päättää toimintojensa painopisteistä.

Asuntobudjetti näyttää sen sijaan paremmalta kuin itse asiassa on. Painopisteen siirtäminen vuokra-asuntojen rakentamisesta omistusaraviin merkitsee sitä, että julkisin varoin tuettua asuntorakentamista ei saada toivotussa määrin käyntiin, koska rakennuttajilla ja rakentajilla on jo nyt käsissään melkoinen määrä myymättömiä omistusaravia. Budjettia onkin eduskunnassa pyrittävä muuttamaan niin, että rakennettavien vuokra-asuntojen määrää lisätään ja niiden lainoitusehtoja parannetaan. Hallituksen olisi myös kehitettävä menetelmä, jonka avulla nyt myymättä olevia asuntoja voidaan ostaa vuokra-asunnoiksi. Se olisi välttämätöntä mm. sen vuoksi, että kahden asunnon loukkuun jääneiden tilannetta voitaisiin helpottaa.

Erityinen pettymys on maatalouden pääluokka. Hallitus epäonnistui tarvittavan suunnanmuutoksen aikaansaamisessa maatalouspolitiik-

kaan, mikä näkyy mm. siinä, ettei vientituen tehokkaasta asteittaisesta vähentämisestä päästy budjettineuvotteluissa sopimukseen.

Kun tarkastelemme nyt eduskunnan käsiteltäväksi annettua budjettiesitystä maan talouden ongelmia vasten, on myönnettävä, että finanssipolitiikan mahdollisuudet ohjata taloutta vapaiden rahamarkkinoiden ja lisääntyvän kansainvälistymisen oloissa ovat rajalliset. Kun vastuunkantajia haetaan, hallituksen lisäksi siihen piiriin on lisättävä työmarkkinajärjestöt, elinkeinoelämä ja Suomen Pankki.

Samalla on kuitenkin muistettava, että hallituksella on tärkeä tehtävä sellaisen ilmapiirin ja sellaisten näköalojen luomisessa, joiden avulla vaikeudet voidaan voittaa. Tässä lieneekin hallituksen suurin epäonnistuminen. Kun neuvottomuus yhdistyy ylimieliseen komenteluun ja yhteiskunnallisen vastakkainasettelun lietsomiseen, ovat jäljet pelottavia. Hallitus ei ole kyennyt luomaan sellaista yhteiskunnallista ilmapiiriä, joka edesauttaisi neuvotteluja toisaalta työmarkkinajärjestöjen välillä ja hallituksen ja työmarkkinajärjestöjen kesken, toisaalta hallituksen ja opposition kesken, vaikka merkittävä osa budjetista rakentuu opposition varaan.

Hallituksen budjettiesityksessä on, niin kuin olemme tämänkin illan aikana kuulleet, lukuisia sellaisia kohtia, joita on kovin vaikea hyväksyä. Se ei kuitenkaan merkitse sitä, ettei myös opposition puolella tunnettaisi huolta ja vastuuta. Kiireellinen tehtävä nyt olisikin sellaisen ilmapiirin aikaansaaminen, joka vähentää talouden linjasta tunnettavaa epävarmuutta ja rauhoittaa markkinakorkojen nousujohteista heilahtelua. Budjettiesityksen lisäksi tarvitaan todellakin keskipitkän aikavälin talousohjelma, jonka päälinjoihin eri osapuolet voivat sitoutua.

Hallituksen olisi mahdollisimman pian ilmoitettava, että Suomi hakee Euroopan yhteisöjen täysjäsenyyttä ensi kesään mennessä.

Samalla yrityksiä pitää rohkaista toimintaan Suomen perinteisillä markkina-alueilla eli Pietarin ja Itämeren alueilla.

Lisäksi on päätettävä siitä, että hinta- ja kustannustasoa alennetaan pidättyvän palkkaratkaisun lisäksi uudistamalla perinpohjaisesti maataloustulolaki, purkamalla elintarvikkeiden rajasuojaa sekä uudistamalla kilpailulainsäädäntöä niin, että monopolit ja kartellit purkautuvat. Puun hinta on pysyvästi saatava alle kilpailijamaiden tason. Hinnanalennuksesta koituvat haitat ovat kompensoitavissa hakkuita lisäämällä.

On myös pystyttävä päätöksiin, joilla Suomen energiahuolto turvataan kestävällä tavalla. Päätöstä kiirehtii epävarmuus Neuvostoliiton energiatoimituksista.

Rahoitusongelmien kanssa kamppailevien pienten ja keskisuurten yritysten ahdinkoa on helpotettava lisäämällä Valtiontakuukeskuksen ja Kehitysaluerahaston valtuuksia.

Julkisen sektorin uudistusta on jatkettava. Lähtökohtana siinä on pidettävä tuottavuuden ja tehokkuuden lisäämistä niin, että palveluiden tarvitsijoiden näkökulma on ensisijainen ja työntekijöiden asiantuntemusta käytetään nykyistä enemmän hyväksi. Samalla julkinen valta, valtio ja kunta, sitoutuvat siihen, että ne vastaavat sosiaalisten, sivistyksellisten ja terveydenhuollon peruspalvelujen tasapuolisesta saatavuudesta. Kuntajaotuksen uudistaminen ja kuntien säästöihin pyrkivä yhteistyö on saatava käyntiin.

Työmarkkinoiden pelisääntöjen uudistamiseen liittyvät erimielisyydet on nyt poistettava syksyn neuvottelupöydältä, mutta samalla on sovittava siitä, että aloitetaan yhteinen pohdinta siitä, kuinka nykyistä työehtosopimusjärjestelmää voidaan muuttaa paremmin sekä palkansaajien toiveita että kansantalouden vaatimuksia vastaavaksi.

Itse olen sitä mieltä, että sopimusjärjestelmää on tulevaisuudessa hajautettava niin, että työpaikkakohtainen harkinta sekä työajan että työsuhteen muiden ehtojen osalta lisääntyy. Esimerkiksi työaikojen suhteen on ollut jo pitkään nähtävissä, että työntekijöiden toiveet ja nykyiset jäykät säädökset eivät aina kohtaa toisiaan. Nykyistä suurempi vallan hajautus vastaisi kansalaisyhteiskunnan rakentamisen vaatimuksia. Se kannustaisi myös uudistamaan jäykkää ja osin vanhakantaista suomalaista johtajuutta, kun työnantaja ja työntekijä pääsisivät nykyistä aidompaan keskusteluun yrityksen tai muun työpaikan tulevaisuuden kysymyksistä.

Työehdoista sopimisen pelisääntöjen joustavuus ei tee ammatillista järjestäytymistä tarpeettomaksi. Päinvastoin se muuttaisi liittojen roolia tukevaan ja neuvovaan suuntaan, samalla kun konserniyhteistyön ja ammattiliittojen kansainvälisen yhteistyön vaatimukset kasvavat. Tarvittavaan keskipitkän aikavälin talous- ja yhteiskuntaohjelmaan olisi liitettävä myös sen pohtiminen, millä tavoin jäykkää ammattisuojaa on madallettava ja kuinka työvoiman liikkuvuutta voidaan lisätä. Kummankin tavoitteen toteuttaminen inhimillisellä tavalla edellyttää kuitenkin

suuria ponnistuksia niin koulutuksen kuin asuntopolitiikankin puolella.

Tärkeätä on myös, ettei verouudistuksen jatkon tarpeellisuus huku ajankohtaisiin talousvaikeuksiin. Suomalaista verotusta on uudistettava niin, että se kannustaa työn tekemiseen ja yritystoiminnan tehokkuuteen. Tässä yhteydessä on mietittävä, kuinka verotuksen keinoin voitaisiin edesauttaa suomalaisten yritysten ulkomaisten voittojen kotiuttamista ja ulkomaisten investointien saamista Suomeen.

Sisäasiainministeri Pekkarinen: Arvoisa puhemies! Ed. Iivarin puheenvuoron johdosta haluan muutaman sanan lausua ensinnäkin siitä syystä, että minusta ed. Iivarin puheenvuoro oli tavattoman rakentava ja linjaltaan sen suuntainen, että siihen voi erinomaisen monessa kohden vilpittömästi yhtyä. Toki se piti sisällään muutamia arvioita ja analyysejä hallituksen budjetin linjasta ja sisällöstä, jotka kohdat vaativat jonkun kommentin. Näistä kaksi alkajaisiksi.

Ed. Iivari toteaa, että hallitus on antamassa edellisen hallituksen valmisteleman esityksen kuntien valtionosuusjärjestelmän uudistamisesta. Edellisen hallituksen aikana tätä uudistusta valmisteltiin monessa valmisteluvaiheessa. Pohjatyö tehtiin yhtäältä Hiltusen yhden miehen toimikunnassa ja sittemmin parissa muussa edellisen hallituksen aikana tapahtuneessa valmisteluorgaanissa.

Mutta kun Ahon hallitus lähti liikkeelle, se hallitusohjelmassaan jo edellytti, että valtionosuusjärjestelmän uudistus kyllä annetaan, mutta aiemmin pohjana olleita malleja korjataan. Näin on menetelty. Valtiosihteeri Tuomiston johdolla tapahtuneen uusvalmistelutyön tulokset pohjaavat kylläkin aiempaan valmistelutyöhön, mutta eräissä keskeisissä osin poikkeavat siitä, mikä oli aikaisempien mallien sisältö.

Olennaiset poikkeamat aikaisempaa nähden ovat mielestäni siinä, että ensinnäkin tämä malli ottaa paremmin huomioon kuin aikaisemmat mallit erityyppiset kuntarakenteet ja kuntien tunnusmerkit: haja-asutustyyppisyyden tai kuntien palveluvarustuksen hajallisuuden tai eräät muut vastaavan tyyppiset, kuntien faktista tilannetta kuvaavat muuttujat.

Toinen merkittävä muutos aiempiin malleihin nähden on siinä, että tässä mallissa lähdetään siitä, että uudistuksen käynnistysvaiheessa vuonna 1993 mikään kunta ei menettäisi valtionosuuksiaan lähtökohtatilanteeseen verrattuna. Seuraisi 7 vuoden aikainen ylimenokausi, jonka kuluessa asteittain valtionosuudet laskisivat lähemmäksi laskennallista valtionosuutta kuitenkin niin, että mikään kunta ei 7 vuoden jälkeenkään menettäisi kovin paljon, ei niin paljon kuin aikaisemmissa laskelmissa, eikä liioin mikään kunta voittaisi aivan niin paljon kuin aiemmissa laskelmissa. Maksimivoitto ja maksimitappio näissä kaikissa malleissa on 420 markkaa asukasta kohti.

Edelleen Tuomiston esittämä malli lähtee siitä, että normistoa, jolla valtion keskushallinto lähinnä on ohjaillut kunnissa tapahtuvaa palvelutuotantoa, hyvin voimakkaalla kädellä höllennetään ja kevennetään, uskotaan siihen, että kunnissa on omaa viisautta miettiä ja harkita, miten palvelutuotanto käytännössä järjestettäisiin kuntatasolla. Näissä asioissa jonkun verran muutosta aiempiin valmistelumalleihin on tapahtunut. Muutaman viikon päästä, uskon näin, lokakuun aikana vielä, valtionosuusjärjestelmän uudistus toivon mukaan voidaan esitellä eduskunnassa.

Arvoisa puhemies! Ed. Iivari alleviivasi sitä, että laman taakan sälyttäminen heikoimmassa asemassa olevien kansalaisten harteille ei voi olla oikein. Olen hänen kanssaan perusteiltaan täsmälleen samaa mieltä. Näin ei voi eikä saa päästää tapahtumaan. Minusta SDP voisi nyt auttaa paljossa siinä, että niin ei käy, mitä tuo pelko ja uhkakuva, minkä ed. Iivari maalasi, pahimmillaan saattaisi merkitä. SDP voi auttaa siinä, että se voi olla myötävaikuttamassa mm. siihen, että muut ratkaisut, yhteiskuntasopimuksen osaset, ennen kaikkea työmarkkinoilla tapahtuvat ratkaisut, mitoitetaan nyt sen mukaisesti, että siellä otetaan se osavastuu taloustalkoista, mikä siellä olevan kantokyvyn mukaan on mahdollista ottaa. Kantokyky siellä on paljon parempi kuin esimerkiksi eläkeläisten keskuudessa.

Juuri siksi hallitus lähtee siitä, että heikoimmassa asemassa olevien eläkeläisten tuloja ei lasketa, jäädytetään kylläkin, mutta muitten kohdalla on päästävä siihen, että reaalinen ansiotaso toistaiseksi laskee. Mitään muuta sanoisinko järjellistä mallia ei ole Suomen talouden tässä tilanteessa, missä me elämme, kuin pääsy siihen, että kaikkia tuloja lasketaan jonkin verran tällä hetkellä vallitsevasta tasosta. Jos näin käy, silloin todella näitten eläkeläisten tulojen jäädyttäminen tulee oikeaan kontekstiinsa.

Mitä tulee ed. Iivarin arvioon siitä, että vastuunkantajat ovat tällä hetkellä hallituksen lisäksi työmarkkinajärjestöt, Suomen Pankki ja

eräät muut hänen mainitsemansa vastuunkantajaosapuolet, täsmälleen näin on asianlaita. Näillä kaikilla täytyy olla suurin piirtein yhteinen näkemys sekä vuoden 1992 ja 1993 tilanteesta että myös keskipitkän ja pitemmän välin taloustavoitteiden ja näkemysten suunnasta.

Olen samaa mieltä myös siitä, että ilmapiiri tässä vaiheessa ja tilanteessa on tärkeä, ilmapiiri yhteiskuntasopimuksen aikaansaamisen kannalta. Voin yhtyä niihin ainakin rivien välistä luettavissa olleisiin huomautuksiin, että välttämättä ei hallitus ehkä tässä asiassa ole onnistunut sillä tavalla kuin hyvä olisi tässä tilanteessa ollut. Ehkä olemme kaikki siihen hallituksessa syyllisiä ja näiltä osin aivan ilmeisesti paremman juoksun tarvetta ja myös mahdollisuutta seuraaville viikoille ja kuukausille on kyllä olemassa, tämä täytyy rehellisyyden nimissä tunnustaa.

Edelleen keskipitkän aikavälin talouden tavoiteohjelma taikka linjauksien tekeminen edellyttää sitä, että mm. hinta- ja kustannustasoa on kyettävä alentamaan meillä, ei vain kantohintojen osalta. Ed. Iivari oli sitä mieltä, että ne pitää pystyä painamaan pysyvästi, kuten hän asian ilmaisi, alle kilpailijamaiden hinta- ja kustannustason. Meillä on kaikki tällä hetkellä kallista. Suomi on tunnetusti maailman selvästi kallein, ei vain vähän vaan maailman selvästi kallein maa kuluttajahinnoin mitaten. Kaikkia hintoja ja kustannuksia täytyy pystyä alentamaan, ja siinä kaikkien tulojen alentaminen järjellisessä mitassa on ensimmäinen askel oikeaan suuntaan.

Arvoisa puhemies! Viimeisenä huomiona kiintyi korva kuuntelemaan tarkasti ed. Iivarin arvioita siitä, miten mm. työmarkkinoiden sopimusjärjestelmää tulisi kehittää seuraavien vuosien ja lähimmän tulevaisuuden aikana. Minusta niiden ajatusten, mitkä ed. Iivari näiltä osin esitti, täytyy kelvata myös hallitukselle hyvin paljossa ja hyvin pitkälle. On aika harvoin ollut tilaisuus tässä salissa kuulla nimenomaan vasemmistopuolueitten keskuudesta tuontapaisia äänenpainoja. Minusta noiden esittäminen on alku oikealle tielle, sille, mitä myös työmarkkinoiden kehittämiseksi entistä joustavammiksi ja kansantalouden realiteetit paremmin huomioon ottaviksi tarvitaan.

Ed. I v a r i (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! En tiedä, olisinko iloinen ministerin kehuista vai häpeisinkö itseäni luokkasopuilusta, mutta eikö nyt kuitenkin, kun Suomi elää metsäteollisuudesta, tämä kantohinta-asia olisi kaikkein kiireellisin ja ensisijaisin? Sahatavaralla on kysyntää maailmalla, mutta Suomen sahatavara on niin kallista, että meillä menee sahoja konkurssiin.

Ed. K e k k o n e n (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ed. Iivari tässä todellakin vähän vei sanoja suustani. Minäkin hämmästyin ministerin ylenpalttista ystävällisyyttä. Mutta kun tälle ystävällisyyden puolelle nyt mentiin, niin kyllä on arvokasta se, että ministeri myönsi hallituksen virheet nimenomaan ilmapiirikysymyksessä.

Mutta sen jälkeen tulemmekin varsinaiseen asiaan. Kun hallitus itsekin myöntää pilanneensa ilmapiirin ja kaipaa psykologia, ehkä psykiatriakin hoitamaan suhteita ulospäin, on se nyt aivan kohtuutonta, että psykiatri löytyisi sosialidemokraattisen puolueen piiristä. Nimittäin ei kysymys siitä ole, ettemme mekin haluaisi hyvää ilmapiiriä Suomeen, ettemme mekin haluaisi sen laatuista poliittista debattia, joka johtaa jonkinlaiseen lopputulokseen, mutta sitä ennen täytyy löytyä jonkinlainen yhteinen tahto siitä, mitä ovat lähtökohdat, mistä lähdemme.

Nyt me olemme budjettikeskustelussa. Meillä on edessämme tämä keltainen kirja, joka kokonaisuudessaan on sellainen, joka ei luo minkäänlaista pohjaa minkäänlaiselle psykologiselle tai psykiatriselle toiminnalle sillä tavalla, että hallitus pääsisi jollakin tavoin tasapainoon niin työmarkkinajärjestöjen kuin laajemminkin kansalaispiirien kanssa.

Sisäasiainministeri P e k k a r i n e n: Arvoisa puhemies! En nyt välttämättä ota takaisin. Sanon kuitenkin ed. Kekkosen puheenvuoron johdosta, että ei sitä ilmapiiriä varmasti pilattu ole, mutta myönnän sen, että ilmapiirin vaalimisessa todella kaikilta osin hallitus ei ole onnistunut sillä tavalla kuin tilanteen vakavuus olisi ehkä edellyttänyt. Eikä tässä mitään psykiatria tarvita, ei ed. Kekkosta eikä ed. Iivariakaan. En siitä lähtökohdasta arvioinut ed. Iivarin puhetta. Se nyt yksinkertaisesti oli vain sisällöltään ja sanomaltaan sellainen, että se vastaa nimenomaan niiltä kohdin, joita alleviivasin, myös niitä näkemyksiä, miten hallituksen sisällä ajatellaan.

Mitä keltaisen kirjan lähtökohtiin tulee, ed. Kekkonen, jos vertaa niitä lähtökohtia, joille jotkin muut budjetit on aikaisemmin rakennettu, ja sitä keltaista kirjaa, mikä meidän edessämme tällä hetkellä on, niin luulen, että kaiken järkevän politiikan a ja o on tässä asiakirjassa aivan eri tolkussa ja aivan eri tilassa kuin keltaisessa

asiakirjassa vuosi sitten. Analyysi siitä, missä kansantalous tällä hetkellä on ja mihin se on menossa, jollei jotain tehdä, on ymmärtääkseni oikeaoppinen tuossa kirjassa, toisin kuin siinä edellisessä, joka vei todella pahasti pieleen ja jonka analyysi lähimmästä tulevaisuudesta osui niin pahasti pieleen, että tuskin koskaan Suomen historiassa minkään hallituksen yhden vuoden budjetti on osunut niin paljon pieleen kuin edellisen hallituksen viimeinen budjetti osui. Tässä mielessä tämä asiakirja muodostaa aivan erilaisen lähtökohdan katsoa kohti tulevaisuutta.

Ed. M a t t i l a (vastauspuheenvuoro): Rouva puhemies! Ed. Iivari puuttui äskeisessä vastauspuheenvuorossaan toistamiseen kantohintoihin. Kun tähän on puututtu aikaisemminkin, ajattelin tältä osin tuoda hiukan todellista tietoa, faktatietoa, esiin.

Esimerkiksi viime keväänä tukkipuun hinta kannolle maksettuna oli 240 markan luokkaa. Tänä päivänä hinta on alle 200 markkaa. Kuitupuusta maksettiin keväällä yli 100 markkaa kiintokuution osalta. Tällä hetkellä hinta on 80 markan luokkaa. Kyllä on tapahtunut varsin nopeaa hintojen laskua. Siitä huolimatta haluaisin korostaa, että metsäkauppa ainakin hienokseltaan käy. Tämän todistan kotiseudultani. Ne maatila-metsänomistajat, joilla on velka päälle painamassa, ovat kyllä metsää ja puuta myymässä, mutta vaikeuksia on saada kaupunkilaismetsänomistajia tähän myyntivyyhtiin.

Vielä haluan korostaa sitä seikkaa, että kuljetuskustannukset merkitsevät enemmän kuin kantohinta, joten kyllä koko ketjussa löytyy varmasti merkittävämpiä kohteita kuin vain kantohinnan osalta. Mitä kansanedustaja Iivarin puheenvuoroon varsinaisesti tulee, olen kyllä samaa mieltä kuin ministeri Pekkarinen. Puhe oli erittäin hyvä, linjakas ja sanoisin monelta osin rohkaiseva.

Ed. M a r k k u l a : Arvoisa puhemies! Olisi totuuden vastaista tulla tänne eteen ja väittää, että nyt käsittelyssä oleva valtion ensi vuoden tulo- ja menoarvioesitys olisi kaikin puolin tyydyttävä ja helposti nieltävissä. Sitähän se ei varmasti kenenkään mielestä ole. Paksu kirja pitää sisällään monia kipeitä karsintoja ja kymmenittäin kohteita, joihin mieluusti esittäisi lisää rahaa. Ongelma on vain se, että tuota rahaa ei ole. Jos aivan totta puhutaan, meillä ei oikeastaan olisi varaa edes kaikkiin niihin hankkeisiin, jotka budjettiesityksessä ovat mukana.

Valtion velkaantuminen käyttömenojen kattamiseksi on vaarallinen tie. Lyhyellä tähtäyksellä se voi hetkellisesti tuntua auttavan, mutta se voi helposti johtaa tilanteeseen, jossa pelkkien korkomenojen määrä pakottaa karsimaan valtion varsinaisista tehtävistä ja palveluista. Pitkällä tähtäyksellä ainoa kestävä tie talouden kuntoonsaattamiseksi on menojen karsinta, niin kipeältä kuin se jossakin tilanteessa saattaa tuntuakin.

Tähän maahan on vuosikymmenien kuluessa rakennettu sellainen palvelujen ja etuuksien verkosto, jonka hyvinä aikoina kykenemme juuri ja juuri ylläpitämään, mutta jonka taantuman ja laman aikana joudumme toteamaan aivan liian kalliiksi. Saavutettujen etujen poistaminen on aina vaikeaa ja valitettavaa, mutta olemme tulleet siihen tilanteeseen, jossa on uskallettava luopua joistakin etujen korotuksista ja tasoittaa joidenkin ansiosidonnaisten etuuksien tasoa, jotta meillä olisi myös tulevaisuudessa mahdollisuus turvata hyvinvointi ja perusturva kaikille suomalaisille. Toinen vaihtoehto näet saattaa olla se, että kymmenen vuoden kuluttua joudumme poistamaan kyseiset etuudet kokonaan.

Mutta, niin kuin jo aikaisemmin on mainittu, ei niin paljon pahaa ettei jotain hyvääkin. Niukasta linjasta huolimatta hallituksen tulo- ja menoarvioesitys sisältää myös joitakin valopilkkuja.

Yksi valopilkku on opintotukiuudistuksen aloittaminen. On päivänselvää, että uudistus on tässä vaiheessa riittämätön ja vaatii vielä monia tarkennuksia ja korjauksia sekä ennen kaikkea laajentamista koskemaan kaikkia opiskelijoita. Uudistus on kuitenkin ilolla vastaanotettava oven raotus. Opintotukiuudistus perustuu pääosin ns. Kurrin esitysten pohjalle eli opintorahan osuuden nostamiseen kolmasosasta kahteen kolmasosaan koko opintotuen määrästä. Tämä peruslinja on yleisesti opiskelijajärjestöjen tukema.

Hallituksen esitys pitää sisällään yli 20-vuotiaiden muualla kuin vanhempiensa luona asuvien yliopisto- ja korkeakouluopiskelijoiden opintorahan korottamisen nykyisestä 640 markasta 1 570 markkaan kuukaudessa. Opintolainaa olisi vastedes mahdollista saada valtion takauksella enintään 1 170 markkaa kuukaudessa. Keskiasteen opiskelijoiden ja lukiolaisten opintotuki on esitetty pidettäväksi tässä vaiheessa entisellään, kuitenkin siten, että opintorahaan tehdään indeksikorotukset.

Opintotukiuudistus on ehditty tyrmätä monella taholla. On oltu pettyneitä siihen, että uudistus ei ala suunnitellussa laajuudessa, että opintoraha muutetaan verolliseksi, huoltajakorotus poistuu, samoin ateriatuki ja valtion korkotuen poistuessa opintolainat lisäksi sidotaan markkinakorkoon. On selvää, että näistä muutoksista johtuen uudistus ei ole käytännössä yhtä hieno ja suuri kuin ensisilmäyksellä vaikuttaa. En silti aivan kykene ymmärtämään sitä myrskyä, jonka uudistus on opiskelijoiden keskuudessa nostattanut. Totta puhuen tässä tilanteessa tekisi mieli tehdä esitys uudistuksen peruuttamisesta, kun nykyinen tila tuntuu olevan niin hyvä. En tätä esitystä kuitenkaan tee, sillä kaiken kaikkiaan uudistus mielestäni, pienenäkin, on kuitenkin askel oikeaan suuntaan. Sanon näin siitä huolimatta, että itsekin toivoisin siihen joitakin korjauksia.

Mielestäni huoltajakorotuksen poistaminen ja siten huoltaja-opiskelijoiden aseman kiistaton heikentäminen on monessa mielessä ajattelematonta. Sillä vaikeutetaan erityisesti naisten opiskelua aikana, jolloin opintoaikojen pidentymisen myötä perheen perustaminen on muutenkin siirtynyt jo kohtuuttoman pitkälle. Tulee muistaa, että huoltajakorotuksella on myös väestöpoliittinen merkityksensä.

On myös toivottavaa, että opintorahan verotusta mietittäisiin siten, että säädettäisiin opintorahan olevan verollista vain valtionverotuksessa, jolloin verotettavan tulon alaraja on korkeahko. Opintorahan verollisuuden myötä opiskelijavähennys otettaisiin uudelleen käyttöön ja opiskelijoiden sallittaisiin tehdä verotuksessa samat tulonhankkimisvähennykset ja matkavähennykset kuin muutkin verovelvolliset.

On kuitenkin hyvä, että hallitus on päättänyt vastedes rinnastaa opintolainat asuntolainoihin kulutuslainojen sijasta. Tällöin opintolainojen korkojen vähentäminen verotuksessa tulee mahdolliseksi niille, joiden korkokulut ovat suuret.

Arvoisa puhemies! Kuten sanottu, opintotukiuudistus vaatii vielä paljon viilausta ja hiomista, puhumattakaan siitä, että se tulee mahdollisimman pian saattaa koskemaan kaikkia opiskelijoita. Olen kuitenkin iloinen siitä, että kokoomuksen kauan ajama ja hallitusohjelmaankin kirjattu uudistus on saatu aluilleen. Uudistuksen alkua voidaan moittia vaatimattomaksi ja riittämättömäksi, mitä se varmasti onkin. Näiden taloudellisten realiteettien ja karsimisten keskellä se on kuitenkin yksi valopilkku tulo- ja menoarvioesityksessä. Askeleet, miten pieniä ne ovatkin, ovat kuitenkin askelia eteenpäin ja oikeaan suuntaan.

Ed. Hurskainen (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ed. Markkula toi puheessaan esille, että hänen mielestään sosiaaliturvan etuuksien leikkaukset ovat tällä hetkellä välttämättömiä, jopa joidenkin etuuksien lopettaminen on hänen mielestään tulevaisuudessa välttämätöntä.

Tänään jo jossakin vaiheessa kiinnitän hallituksen edustajien huomiota siihen, että Suomi on vastikään ratifioinut Euroopan neuvoston sosiaalisen peruskirjan, jonka 12 artiklan kohta 3 velvoittaa valtion kehittämään asteittain sosiaaliturvajärjestelmää. Nyt meidän hallituksemme toimii juuri päinvastoin. Olisi ihan mielenkiintoista kuulla hallituksen jäseniltä tähän selvitystä.

Ed. Muttilainen (vastauspuheenvuoro): Rouva puhemies! Ed. Markkula sanoi, että opiskelijajärjestöt ovat tyytyväisiä tähän opintotukiuudistukseen. Kysynkin nyt häneltä: Mikä hänen näkemyksensä on? Eivätkö opiskelijajärjestöt edustakaan opiskelijoiden mielipidettä? Opiskelijat ovat erittäin voimakkaasti ilmaisseet, että he eivät ole ensinkään tyytyväisiä opintotukiuudistukseen.

Ed. Markkula (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Tässä tulee väkisin mieleen, että on se hyvä, että yksi ymmärsi, vaikka sekin väärin.

Ensinnäkin sanoin, että tässä tilanteessa joudutaan karsimaan tai vähentämään joitain sosiaalietuuksia, jotta emme joudu jatkossa niitä kokonaan poistamaan. En suinkaan tarkoittanut sitä, että meidän täytyy ne tässä tilanteessa poistaa, vaan me joudumme karsimaan niitä, jotta meillä on mahdollisuus jatkossa ne ylläpitää.

Toiseksi opintotukiuudistuksesta, mainitsin, että opiskelijajärjestöt ovat hyväksyneet Kurrin linjan, johon tämä esitys pääsääntöisesti perustuu. En väittänyt, että he ovat tyytyväisiä näihin joissain mielessä heikentämisiin, mutta peruslinja on opiskelijajärjestöjen hyväksymä.

Ed. M. Laukkanen: Arvoisa puhemies! Hyvät edustajat! Minusta tällä hetkellä kenellekään ei pitäisi olla epäselvää, missä tilassa tämä maa, Suomi isänmaamme, makaa. Kaikki kan-

santalouden tunnusluvut näet pakottavat meidät suomalaiset arvioimaan kykymme ja ennen muuta voimavaramme uudelleen. Minusta erityisen vaikeaksi tulevien vuosien taloudenhoidon tekee se, että samanaikaisesti me tarvitsemme toimia ja politiikkaa vientiteollisuuden kilpailukyvyn palauttamiseksi sekä toisaalta toimia kansantalouden julkisen sektorin rakenteellisten ongelmien korjaamiseksi.

Minusta on korkea aika jo tunnustaa, että emme me olleetkaan, hyvät ystävät, Euroopan japanilaisia. On itsepetosta, jos joku edelleenkin kuvittelee, että tämä olisi totta. Kun meidän suomalaisten vientituotteiden arvo on 4 markkaa kilo, Japanissa se on 85 markkaa kilo. Tässä on se ero. Emme ole Euroopan japanilaisia.

Tärkein tunnusluku ja tietoisuus, millä tämän päivän tilannetta tarkastellaan, on sellun hinta, yksinkertaisesti sellun ja paperin maailmanmarkkinahinta. Niiden tuottaminen Suomessa maksaa tällä hetkellä enemmän kuin näistä elintärkeistä tuotteistamme täpötäysillä maailmanmarkkinoilla saadaan. Tulevaisuudessa yhteiskunnan on kyettävä tuottamaan kansalaisten peruspalvelut olennaisesti halvemmalla kuin tänä päivänä. Tätä tosiasioiden kehystä vasten tuntuukin käsittämättömältä, että kriisitietoisuus kansantalouden tilasta ei näytä yltävän varsinkaan ammattiyhdistysliikkeeseen asti.

Vapaan työmarkkinaoikeuden maassa tuloratkaisulla määrätään 2/3 kansantalouden rahavirtojen suunnasta. Hallitukselle ja eduskunnallekin jää tähän nähden varsin vähäisiä instrumentteja käytettäväksi. Siksi mielestäni yhteiskuntasopimusta tulee ensi sijassa rakentaakin tuloratkaisun ja ajankohtaisesti puunmyyntilakon purkamisen pohjalta.

Ammattiyhdistysliike näyttää haastaneen parlamentaarisen vallan. Ammattiyhdistysliikehän on Suomessa ulkoparlamentaarinen voima, painostuselin, jonka tulisi muistaa se, että kokonaisvastuun kansantalouden tilasta kantavat kuitenkin demokraattisilla vaaleilla valittu eduskunta ja maan hallitus. Viimeaikaisesta keskustelusta saa helposti sen kuvan, että asia olisi ikään kuin toisin päin.

Ne viisaat neuvot, joita olemme saaneet edellisen hallituksen pääministeriltä, sitäkin edellisen hallituksen pääministeriltä, eläkkeellä olevalta ylipormestarilta tai monilta poliittisen opposition edustajilta sisältävät kaikki yhteisen nimittäjän, sen viestin, että hallituksen olisi tehtävä kompromissi ay-liikkeen kanssa, mutta ay-liikkeen ehdoilla.

En halua rikkoa auvoisaa tunnelmaa, joka täällä jo äsken hieman ed. Iivarin ja ministeri Pekkarisen välisessä myötämielisessä keskustelussa vallitsi, mutta haluan kuitenkin selvästi sanoa sen, että myös ay-kentän tulisi uhossaan muistaa, että vaakakupissa on toisaalta niukkuuden jako ja siitä seuraava työpaikkojen säilyttäminen tai vaihtoehtona ay-kentän kovat vaatimukset ja työpaikkojen peruuttamaton menetys. Siksi tuleva tuporatkaisu viitoittaa hyvin pitkälle sitä linjaa, minne keskeinen vientiteollisuutemme tulee 90-luvulla investoimaan. Pelkään pahoin, että tätä menoa keskiseen Eurooppaan ja tietyin osin myös Baltiaan ja entisiin Itä-Euroopan maihin. Kaikissa keskisen Euroopan maissa vuosittainen työtuntien määrä on noin 300 tuntia suurempi kuin meillä ja työn tuottavuus olennaisesti parempi.

Sekä ammattiyhdistyskentän että poliittisen opposition vaatima hintojen alennus toteutuu vain yksinkertaisesti puuttumalla hintojen takana oleviin kustannuksiin. Alenevien kustannusten kautta laskevat hinnat, ja sitä kautta syntyy tilaa reaaliansioiden nousulle ja ennen muuta varmuus siitä, että me kykenemme todella säilyttämään Suomen sosiaaliturvan. Sellainen politiikka, jota parhaiten voi kuvata vanhalla sanonnalla "hullu mies Huittisista syö enemmän kuin tienaa" johtaa vääjäämättä suomalaisen sosiaaliturvan menettämiseen.

On tavattoman valitettavaa, että sodanjälkeisen Suomen syvimpään talouskriisiin sattuu samanaikaisesti ammattiyhdistysliikkeen oma kriisi olemassaolostaan ja poliittisen opposition pääpuolueen, sosialidemokraattien, oma sisäinen hajaannus. Tietysti tämä on jossain määrin myöskin eurooppalainen ilmiö. Minusta ammattiyhdistyskentän taistelu onkin saanut jo suuressa määrin poliittisen luonteen. Sitä osoittaa ylireaktio valtiovarainministeri Viinasen puheisiin. Se kertoo enemmän ay-kentän heikkoudesta kuin ministeri Viinasen arvostelukyvyttömyydestä.

Tai ottakaamme esimerkiksi eilinen Ilmailuunionin lakko. Kysynkin, miten tällainen lakko tai puheet yleislakostakin edistävät Suomen kilpailukykyä, parantavat Suomen kilpailukykyä tai korjaavat julkisen talouden rakenneongelmia. Minusta ne sopivat tavattoman huonosti talouskuvaan tämän päivän Suomessa. Näyttääkin siltä, että siinä missä ammattiyhdistyskenttä näyttää kantavan huolta järjestäytymisasteestaan, hallitus kantaa vastuuta työttömyysasteesta ja ennen muuta, mikä tärkeintä, kokonaisvas-

tuuta maan ja kansantalouden tilasta. Siksi on asiat sanottava niin kuin ne ovat.

Kysynkin, mikä suojeltava pyhä lehmä on, ed. Kekkonen, lakkoavustusten verottomuus tai ay-jäsenmaksujen täydellinen vähennysoikeus verotuksessa, kun samanaikaisesti veronmaksajat kuitenkin kantavat tavattoman suuren omavastuun esimerkiksi asuntoveloista, niiden koroista, sairausmaksuista ja elatusmaksuista. Minusta myös ammattiyhdistysliikkeen on syytä katsoa vihdoinkin peiliin. Kuva ei välttämättä ole kovin kaunis. Ay-johtajien vaatima kartellien purku voitaisiin aloittaa heidän omista järjestöistään, jotka eivät tunnu kykenevän siirtymään siihen vapaaseen eurooppalaiseen talouteen, johon Suomi on peruuttamattomasti nyt menossa ja johon järjestelmään korporatiivisen Suomen puolustaminen soveltuu äärimmäisen huonosti.

Me olemme uudistaneet suomalaista työelämää siten, että se vaarantaa työpaikat. Mitä sanotte seuraavista esimerkeistä? Esimerkiksi puunjalostusteollisuudessa on toteutettu erittäin pitkälle ns. vakanssijärjestelmä, joka edellyttää työntekijän paikallaoloa silloinkin, kun hänellä ei ole mitään tehtävää. Kerron esimerkin erään kymenlaaksolaisen paperitehtaan kuorimosta, jossa nosturinkäyttäjä sairastui. Työt eivät alkaneet ennen kuin nosturiin nousi eräs mies istumaan, vaikka siinä työvuorossa nosturilla ei ollut mitään käyttöä. Puita kuorimolla olisi työvuoron läpiviemiseen ollut riittävästi.

Työntekijät vaativat samaisella tehtaalla turvakenkien hankkimista. Työnantaja osti turvakengät. Seuraava vaade oli se, että oli saatava lisäkorvaus käyttöönotosta, koska olosuhteet olivat muuttuneet. Samaisella tehtaalla oli lämpömittari erittäin hankalassa paikassa paperikoneen yläosassa. Haluttiin, että lämpömittari siirretään paremmalle paikalle. Lämpömittari siirrettiin, mutta työntekijät vaativat lisäkorvausta siitä, että olosuhteet olivat muuttuneet. Lopputulos oli se, että työntekijän kannalta miellyttävämmässä paikassa ollut uusi mittari suljettiin ja jatkettiin entisestä katsomista. Eurooppalainen asiakas halusi paperirullaan uuden hylsyn. Työntekijät vaativat lisäkorvausta siitä, että paperirulliin otettaisiin uusi hylsy käyttöön. Se oli olosuhteiden muutos. Asiasta seurasi yhden viikon istumalakko.

Sama ahdas tulkinta koskee myös ulkopuolisen työvoiman käyttöä. On vaikea uskoa, että suomalaisen osaamisen huippualalla, paperiteollisuudessa, yleisin virkanimike on siivooja. Suomalaisella paperitehtaalla saattaa olla 60 siivoojaa siinä, missä saksalaisella paperitehtaalla on kuusi. Ammattiyhdistysliike ei hyväksy missään oloissa ulkopuolisten palvelujen ostoa, vaikka se olisi olennaisesti kannattavaisuutta edistävää ja työpaikkoja puolustavaa toimintaa.

Otan vielä esimerkin eräästä suomalaisesta metalliteollisuuden valimosta, jossa on 450 työntekijää. Työnantaja halusi säilyttää valimon Suomessa ja tarjosi koneita ja laitteita työntekijöilleen siten, että he olisivat perustaneet alihankintayrityksiä. Varsinkin nuoret työntekijät olivat ratkaisusta innoissaan. He halusivat tehdä työtä, yrittää ja hankkia. 60-luvulla tehtäväänsä valittu tehtaan pääluottamusmies torpedoi hankkeen. Nyt valimo lopetetaan ja työpaikat ovat siirtymässä lahden taakse Viroon.

Näiden esimerkkien jälkeen vakavasti kysynkin, ymmärtääkö ammattiyhdistysliike todella oman jäsenkuntansa etua. Nykypolitiikalla ei puolusteta työpaikkoja vaan pikemminkin tuhotaan niitä. Siksi tässäkin totean, että ed. Iivarin ehdotus siitä, että valtaa olisi todella saatava työpaikoille, on mitä kannatettavin ja oikean suuntainen uudistus ammattiyhdistysliikkeen sisällä.

Tänään ay-liikkeen johtomiehet ovat taas näkyvästi vaatineet devalvaatiota. Ymmärrän hyvin, että heidän taholta sitä vaaditaan, koska siihen paperiin ei ihalaisten ja lundhien nimiä tarvita. Vastuu päätöksistä on toisaalla. Mutta kuka devalvaatiosta todella saisi viime kädessä hyödyn? Suomi elää puusta ja paperista. Siksi on merkittävää, että se hyöty siirtyisi tänä päivänä viime kädessä ulkomaisille paperinostajille, jotka toimivat täydellisillä ostajan markkinoilla tässä ylimarkkinatilanteessa. Sen takia devalvaatioratkaisu ei tähän lamaan kerta kaikkiaan käy lääkkeeksi.

Suomen osallistuminen eurooppalaiseen talouteen punnitaan jatkossa kyvyllämme kilpailla eurooppalaiseen yhteisöön tulevien muiden uusien maiden kuten Itä-Euroopan entisten sosialistimaiden tai Baltian maiden kanssa. Näiden maiden perinteinen yhteys keskeisiin Euroopan johtaviin talousmaihin on jo tavattoman läheinen, ja läntisten maiden intresseihin kuuluu huomattavan avun osoittaminen asianomaisille maille. Ne tulevatkin suuntaamaan tulevaa eurooppalaista taloudellista aktiviteettia ja asettavat meidät yhä kovemman kilpailukyvyn haasteen eteen.

Samaan kehykseen sopii tavattoman hyvin se, että kauppa- ja teollisuusministeriö velvoitetaan

ryhtymään pikaisiin toimiin valtionyhtiöiden aktiiviseksi yksityistämiseksi. Sanon myös, että on toivottavaa, jos saataisiin omistukseen mukaan myös ulkomaalaista pääomaa. Veikkaan, että sitä on jatkossa tänne houkuteltava eikä suinkaan keksittävä keinoja, joilla me sen torjuisimme.

Arvoisa puhemies! Minusta Urho Kekkosen 50-luvulla esittämä kysymys, onko maallamme malttia vaurastua, sopii oivallisella tavalla myös tämän päivän keskusteluun. Minusta kysymys on sen talouspolitiikan ydin, jota nyt hallitusryhmät ovat toteuttamassa.

Ed. Kekkonen (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Olen hyvin hämmentynyt, että tämän laatuista keskustelua, tällaista työpaikoilta löydettävää luokkataistelukeskustelua, tuodaan tähän saliin sellaisella intohimolla, mitä ed. M. Laukkanen harrasti. Hän puhui nostureista, turvakengistä ja lämpömittareista — mitä kaikkia niitä olikaan — yhden työpaikan näkökulmasta. Jos me veisimme tälle tasolle keskustelun tältä puolelta salia, niin kyllä me voisimme kertoa mitä mielenkiintoisimpia esimerkkejä työnantajan öykkäröinnistä ja sen kaltaisesta itsevaltaisuudesta, josta jälkiä voi hakea korkeintaan 30-luvulta. Ihan näiltäkin päiviltä sellaisia esimerkkejä on, mutta on kovin pientä viedä keskustelua lainsäädäntötasolla sille alueelle. Sitä paitsi esimerkit eivät kuvasta mitään muuta kuin niitä yksityistapauksia, joita ne vain ovat.

Mitä tulee siihen, että ed. M. Laukkanen sanoo ay-liikkeen politisoituneen ja sanoo sen tapahtuneen jotenkin huonolla tavalla, niin kyllä hän esittää aika raskaan syytöksen niin Akavan, STTK:n, TVK:n kuin SAK:nkin päälle. Onko koko suomalainen palkansaajakenttä sillä tavalla vastuuttomasti politisoitunut, niin kuin ed. M. Laukkanen väittää? Ei varmastikaan! Kun ed. M. Laukkanen puhuu kartellien purkamisesta, joka olisi ay-liikkeen tehtävä omassa elämässään, olen täysin ällistynyt. Mikä on ay-liikkeen kartelli, vai ymmärrämmekö kartellin totaalisesti eri tavalla ed. M. Laukkasen kanssa?

Mitä tulee devalvaatiokysymykseen, niin ottamatta kantaa siihen, pitääkö devalvaatio tehdä vai ei, niin keskustelu on syntynyt vain ja ainoastaan sen takia, että hallitus on osoittautunut täysin kyvyttömäksi tekemään minkään näköistä taloudellista ratkaisua, josta olisi apua ja hyötyä.

Ed. Lahti-Nuuttila (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ed. M. Laukkanen voisi yksityiskohtiin pureutuessaan ja esimerkkejä kehitellessään tehdä sen kokonaisvaltaisesti. Kun hän puhui esimerkiksi ay-jäsenmaksujen verovähennyskelpoisuudesta, hän ei lainkaan ihmetellyt sitä, miksi maatalousnäyttelyn pääsylipun hinta on myös verovähennyskelpoinen. Hämmästyttävän aktiivinen ed. M. Laukkanen oli myymään polkuhinnalla kansallisvarallisuuttamme eli valtionyhtiöitä. Arvelen, että hänellä on sama pyrkimys myös valtion metsien suhteen.

Ed. Ukkola (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ed. M. Laukkanen kyllä esitti aika rajun analyysin, mutta valitettavasti analyysi on kohtuullisen oikea. Tähän taloudelliseen kriisiin yhdistyy todellakin ammattiyhdistysliikkeen kriisi omasta olemassaolostaan ja SDP:n sisäinen hajaannus.

Minä ymmärrän arvostelun siitä, että vanhat herrat ryömivät pankkien koloista ja vaativat SDP:tä hallitukseen. Minä en kyllä ymmärrä käydyn keskustelun perusteella, mikä muu voisi olla lopputulos kuin kaaos. Pelkään jopa yhteiskunnallista yhteenottoa, yleislakkoa, ellei jotain järkeä löydy. En ehkä ole ihan tosissani, kun esitän, että perustettaisiin Suomeen kaikkien puolueiden hallitus ja liberaalit jäisivät oppositioon. Ehkä sillä tavoin Suomen poliittiseen elämään saataisiin yhteisvastuuta, jota tällä hetkellä tarvitaan.

Ed. Laitinen (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Minä olin hyvin tyrmistynyt ed. M. Laukkasen puheenvuorosta ja itse asiassa vähintäänkin toisen kerran lyhyen kansanedustajan uran aikana, joka on kestänyt suurin piirtein yhtä kauan kuin ed. M. Laukkasellakin. Hän ottanut näköjään päätehtäväkseen parlamentissa puuttua ammattiyhdistysliikkeen sisäisiin asioihin jopa budjetin käsittelyn yhteydessä. Puheenvuorosta kuulsi selvästi läpi se, että ed. M. Laukkanen ei tunne, miten suomalainen ammattiyhdistysliike toimii. Se kuvasti myös selvästi sitä, että ed. M. Laukkanen ei tunne suomalaista työelämää eikä meidän tuotantoprosessiamme eli sitä, miten asiat etenevät. Väittäisinpä, että hän ei ole tämän kaltaista työtä tehnyt päivääkään, siltä pohjalta hän täällä puhuu. Hän hyökkää hyvin voimakkaasti ammattiyhdistysliikettä vastaan tilanteessa, jossa meidän pitäisi käsitellä talouspolitiikkaa ja vuoden 1992 valtion tulo- ja menoarviota.

Puheenvuorossaan hän ei sanallakaan arvostellut työnantajia. Ovatko, ed. M. Laukkanen, kun puhutaan ammattiyhdistysliikkeen toimintamahdollisuuksista, johtamisjärjestelmät Suomessa sen kaltaiset, että vain työntekijät työpaikalla määräävät, miten asioita hoidetaan? Eikö työnantajilla ole minkäänlaista roolia näissä kysymyksissä?

Hän ei myöskään puuttunut maatalouteen ja siihen valtavaan subventioon, mikä yhteiskunnalta sinne ohjataan. Kun hän nyt on konsultoimassa ammattiyhdistysliikettä kuntoon, niin olisi toivonut, että se konsultointi olisi aloitettu Yleisradiosta.

Ed. Häkämies (vastauspuheenvuoro): Rouva puhemies! En tiedä, onko tarpeen täällä käydä esimerkeittäin läpi jonkin työpaikan asioita, mutta voin vahvistaa kyllä, että ed. M. Laukkasen esimerkit ovat tapahtunutta totta eräässä kymenlaaksolaisessa tehdasyhteisössä. Tosin minulla itselläni on kokemuksia myös tehtaista, nimenomaan paperitehtaista, joissa asiat ovat myös sujuneet aivan toisella tavalla, eli työpaikkakohtaisesti asiat tietysti vaihtelevat.

Mutta ehkä esimerkeissä kuitenkin oli yksi hyvä puoli: Ne kertoivat meidän sopimusjärjestelmämme olevan hyvin byrokratisoitunut. Siinä olisi varmasti paljon uudistamista. Toisaalta on kuitenkin muistettava, että kyllähän työnantajapuoli on sopimukset omalta puoleltaan hyväksynyt, olkoonkin sitten, että tänä päivänä niiden tarkistaminen olisi tärkeätä. Se, että asioista voitaisiin sopia mahdollisimman paljon työpaikkakohtaisesti, olisi hyvin arvokas asia.

Kun puhutaan yleensä ammattiyhdistysliikkeen asemasta, niin jotenkin on syntynyt sellainen kuva, että ammattiyhdistysliike ja sen voimakkaat puolustajat tässä salissa ovat jotenkin prinsessanherkkiä. Onko ammattiyhdistysliikkeestä tullut samanlainen kuin Suomi — Neuvostoliitto-Seura tai Rauhanpuolustajat olivat aikanaan? Kun sitä arvostelet, niin olet välittömästi poliittinen ruumis. Kyllä myös ammattiyhdistysliikkeen täytyy sietää kritiikkiä ja ymmärtää, että tässä maassa vallitsee sananvapaus, vaikka nyt en välttämättä suinkaan ole kaikista asioista samaa mieltä kuin esimerkiksi ed. M. Laukkanen.

Ed. M. Laukkanen (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Minusta itse asiassa edellä kuullut vastauspuheenvuorot osoittavat, miten prinsessanherkkä asia puhuminen ammattiyhdistysliikkeestä Suomessa on. Rautaruukin rautakourat kyllä todella minusta yliarvioivat täydellisesti ministeri Viinasen puheet, joka asiallisesti ottaen kertoi siitä, mitä laki ammattiyhdistysliikkeeseen ja työeläkekassoihin kuulumisesta sanoo. Oliko se väärin?

Kun äsken kerroin yksittäisiä esimerkkejä, haluan kysyä edelleenkin, olivatko ne vääriä. Ne olivat tosiesimerkkejä elävästä elämästä, siitä, millä tavoin meillä käytännössä työmarkkinapolitiikka on jähmettynyt. Tämän tyyppinen politiikka ei todellakaan ole edistämässä meidän kilpailukykyämme eikä, niin kuin sanoin, poistamassa niitä rakenteellisia ongelmia, mitä meidän julkisen taloutemme hoidossa tänä päivänä on.

Tietysti ymmärrän, että demokratia-käsite ammattiyhdistysliikkeessä on hyvin erilainen kuin se, mihin me parlamentissa olemme tottuneet. Minusta olisi tavattoman mukava tietää, milloin esimerkiksi Aarno Aitamurto olisi valmis mittauttamaan kannatuksensa suhteellisissa vaaleissa, joihin me olemme tässä talossa tottuneet. Siitä syntyy tietysti kysymys, kenen valtaa ja kenen ääntä ammattiyhdistysjohtajat tässä maassa käyttävät.

Minusta nämä eivät irrallisia ja yksittäisiä esimerkkejä, vaan tavattoman olennainen ja keskeinen kysymys silloin, kun puhutaan suomalaisen teollisuuden kilpailukyvystä, suomalaisen teollisuuden selviytymismahdollisuuksista ja sitä kautta myös suomalaisen hyvinvointiyhteiskunnan selviytymismahdollisuuksista tulevassa Euroopassa.

Ed. Kekkonen (vastauspuheenvuoro): Arvoisa rouva puhemies! Kun me puolustamme ammattiyhdistysliikettä, niin emme me puolusta sitä instituutiota instituutiona, vaan me puolustamme niitä ihmisiä, jotka ovat ammattiyhdistysliikkeen jäseniä, jotka ovat taistelleet itselleen oikeuden saada järjestäytyä ja järjestäytyneet, järjestäytyneet jopa niin, että järjestäytymisaste on erittäin korkea, korkeimpia maailmassa. Se on arvo sinänsä, sitä me puolustamme ja me puolustamme niitä ihmisiä, jotka ovat saaneet tämän aikaan.

Mitä he ovat järjestäytymisellään saaneet aikaan? Perusturvaa, myös työoloissansa, työpaikkojen ilmapiirissä. Ylipäätänsä rationaalisessa työnteossa he ovat olleet hyvin keskeinen tekijä. Ei kaikki se viisaus, jolla suomalainen tuotanto pärjää maailmalla, ole lähtenyt tehtaiden, tuotantolaitosten yläpäästä, vaan kyllä se myös on syntynyt siitä tarpeesta, joka on niillä

ihmisillä, jotka ovat prosessissa mukana, tarpeesta tehdä hyvää työtä, mutta myös tarpeesta saada tehdä hyvää työtä turvassa siltä mielivallalta, mistä alkuaikojen kapitalisti on antanut esimerkkejä. Eli se kehitys, joka työmarkkinoilla hyvin monella tasolla on tapahtunut, plus se sosiaaliturva, jonka ammattiyhdistysliike on taistellut itselleen, on ollut takeena siitä, että Suomi on pärjännyt edes näin hyvin. Nyt kun te hyökkäätte tavattomasti ay-liikettä vastaan, niin kyllä te samalla myöskin hyökkäätte sitä hyvinvointivaltioideaa vastaan, jota me kyllä täällä loppuun asti puolustamme ja vielä lopun jälkeenkin.

Ed. K o s k i n e n (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Tässä keskustelussa on esiintynyt sekä asenneväristymiä että asiavirheitä. Keskityn jälkimmäisiin.

Ed. M. Laukkanen totesi, että valtiovarainministeri Viinanen ei olisi muuta todennut kuin sen, mitä laki sanoo järjestäytymisvapaudesta ja työttömyyskassoihin kuulumisesta. Jos tämän lausunnon lukee tai kuuli sen, niin selvästihän siinä oli kysymys tällaisesta union bastingista, jota Englannissa, Yhdysvalloissa ja Länsi-Euroopassa on saarnattu vuosikymmenet. Haetaan sellaisia keinoja, joilla voidaan murskata, vähentää ammattiyhdistysliikkeen vaikutusmahdollisuuksia. Suomessa se on varmasti tehokkainta tehdä juuri niin kuin keskustan ja kokoomuksen hallitus esittää. Se kohdistaa toimet juuri SAK:laiseen kenttään, jossa työttömyys on suuri uhka. Akavalaisessa kentässä se ei ole uhka. Tämä hallitus haluaa rokottaa niitä ammattiliittoja työttömyyskassan jäsenmaksun moninkertaistamisella, joilla aloilla on työttömyys pahimmin kohtaamassa ja kohdannut jo työntekijöitä.

Sekä ed. Häkämies että ed. M. Laukkanen viittasivat paikallissopimuksiin. Niitähän on hoettu nyt pitkään, että paikallisella tasolla tehdyt sopimukset olisivat avain parempiin työmarkkinoihin, parempaan ja joustavampaan järjestelmään Suomen tulopolitiikassa. Täytyy todeta, että Paperiliitossa juuri on eniten näitä paikallissopimuksia. Nuo ed. M. Laukkasen esimerkit johtuvat juuri siitä, että siellä on delegoitu paikallistasolle päätösvaltaa eräissä kysymyksissä, erityisesti uuden tekniikan käyttöönotossa ja vastaavissa, ulkopuolisen työvoiman käyttöönotossa jne. Siitä johtuu sitten, että todennäköisesti, jos paikallissopimuksiin laajemmalti mennään, tämän tyyppiset ongelmat lisääntyvät Suomen työmarkkinoilla.

Edelleen täytyy oikaista se väite, että Rakennusliitossa ei olisi suhteelliset vaalit ...

E n s i m m ä i n e n v a r a p u h e m i e s (koputtaa): Vastauspuheenvuoroon varattu aika on päättynyt.

Ed. H ä k ä m i e s (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Todettakoon nyt ainakin ed. Kekkoselle, että itse olen sitä mieltä, että myöskin työnantajan etu on ehdottomasti se, että työntekijäkunta on järjestäytynyt, ettei tässä asiassa ainakaan tulisi väärinkäsityksiä. Kyllä mielestäni ed. Kekkonen nyt tavattomasti yksinkertaistaa asioita, kun hän sanoo, että jos suunnilleen yhdenkin kriittisen sanan ammattiyhdistysliikkeestä lausuu, niin se on sama asia kuin olisi hävittämässä ja musertamassa koko hyvinvointivaltioideaa. Sanoisin, että tavatonta asioitten yksinkertaistamista. (Ed. Kekkonen: En minä niin sanonut!) — No niin ainakin minä sen ymmärsin, niin oli tarkoitettu ainakin sanoa. (Naurua)

Mitä tulee ed. Koskisen puheenvuoroon, muistaakseni ed. M. Laukkanen käytti esimerkkejä, jotka viittaavat Paperin pykälään, jossa muistaakseni todetaan suunnilleen niin, että aina kun työolosuhteet jollain lailla muuttuvat, niin palkoista neuvotellaan — ei se tietysti näin ole kirjoitettu, mutta suunnilleen sisältö on tämä. Olen kyllä vahvasti sitä mieltä, että mitä enemmän mennään paikallistasolle, sen paremmin asioissa edetään. Voi olla, että Paperin sopimuksessa on vähän liian monta kohtaa ja sitä kautta kenties näitä ongelmia ainakin joissakin paikoin syntyy tavattoman usein.

Ed. M. L a u k k a n e n (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Haluan vielä omalta osaltani todeta sen, että totta kai on, ed. Kekkonen, selvää, ettei kukaan tässä arvostele järjestäytymisvapautta, ei kukaan arvostele sitä, että ammattiyhdistysliikkeellä on korkea järjestäytymisaste, ei kukaan arvostele sitä, että meillä on Suomessa vapaa neuvotteluoikeus. Minä voin tässä vielä julistautua tämmöisessä kansantalouden tilanteessa myöskin keskitettyjen ratkaisujen kannattajaksi.

Mutta minusta on hyvin olennaista, että ayliikkeen täytyy antaa myöskin selvä signaali siitä, että siellä ollaan valmiit pohtimaan ilmiselviä toiminnallisia tukoksia, jotka ovat uhkana edelleenkin sille kilpailukyvylle, jonka eteen

meidän joka tapauksessa täytyy tehdä kaikkemme, jotta tämä hyvinvointi-Suomi säilyy. Sen takia minusta tässä on olennaista se, että se linja ja politiikka, jota me edustamme, on johdonmukaista työpaikkojen puolustamispolitiikkaa, ei ammattiyhdistysliikkeen vallan romuttamispolitiikkaa. Onko se, ed. Kekkonen, sitten parempi, että me siirrymme jostain kapitalistien mielivallasta ammattiyhdistysliikkeen mielivaltaan? Sitähän tämä implisiittisesti, välillisesti, myöskin tarkoittaa.

Arvoisa puhemies! Kaiken kaikkiaan se askel, jonka tämä eduskunta, Suomi, otti sitoessaan markan ecuun alkukesästä, on vääjäämätön askel eurooppalaisen talouden tielle, ja sillä talouden tiellä ei kerta kaikkiaan ole tilaa sellaiselle korporatiivien Suomelle, jota pahimmillaan tänä päivänä ammattiyhdistysliike edustaa. Totean vielä myöskin sen, että silloin, kun puhun ammattiyhdistysliikkeestä tarkoitan myöskin Maataloustuottajain Keskusliittoa.

Ed. Hurskainen: Arvoisa puhemies! Valtion tulo- ja menoarvioesitys on hallituksen luonnehdintojen mukaan tiukka. Tiukkuudesta ja tämän ajan niukkuudesta huolimatta on hallitus kasvattanut budjetin loppusummaa noin 11 miljardilla markalla ja lainanottoa on lisätty huimasti. Hallitus on valinnut budjetissa linjan, jolla maamme pienituloiset saatetaan entistä suurempaan ahdinkoon. Sosiaaliturvaa leikataan, palveluiden hintoja nostetaan, yhteiskuntasopimusta markkinoidaan siten, että työntekijöiden palkkojen alennus on ratkaisu ulkomaanvientimme elpymiselle. Suurituloisten palkoista hallitus ei sen sijaan mainitse mitään. 5 prosentin palkanalennus ei esimerkiksi noin 150 000 markan kuukausiansioissa aiheuta suurtakaan elintason laskua, kun taas aiheuttaa sen 3 000 markkaa ansaitsevalla.

Hallitus sen enempää kuin työnantajatkaan eivät ole antaneet minkäänlaisia takuita, ei edes lupausta, hintojen alennuksista, ed. M. Laukkanen, vaikka palkkojen alennus toteutettaisiinkin. Mielenkiintoista on huomata, että samanaikaisesti kuitenkin tuetaan maataloutta, puun hintaan ei puututa, investointitoiminta, mitä budjetin kautta säädellään, on suhteellisen vähäistä.

Kun laman seurauksena joudumme niukkuutta jakamaan, olisi toivonut, että niukkuuden jakoon olisi löytynyt jokin punainen lanka. Mutta tuntuu, että hallitus on vetänyt budjetissa olevia säästöesityksiään hihasta ajattelematta todellisuudessa niiden taloudellisia vaikutuksia eri tasoilla. Ei nimittäin parhaalla tahdollakaan voi ymmärtää erinäisiä sosiaaliturvaan liittyviä leikkauksia. Esimerkiksi vakuutetun omavastuuosuuksia nostetaan tutkimus- ja hoitokustannuksista sekä lääke- ja matkakustannuksista ja säästö olisi vain 130 miljoonaa markkaa. Eläkeikärajoja nostetaan, työttömyys- ja työkyvyttömyyseläkkeellä oleville ja 63 vuotta täyttäneille tulee kansaneläkemaksu, joka on 1,3 penniä äyriltä, indeksitarkistuksista luovutaan jne. Samanaikaisesti on budjettiin kuitenkin varattu määrärahoja miljardien edestä hävittäjien ostoon ja jopa ulkomailta — tästä on useaan otteeseen kyllä tänään jo keskusteltu.

Hallitus ei ole nähdäkseni pohtinut loppuun asti yhteiskuntasopimustaan, jonka yhtenä osana olisi palkkojen alennus 5 prosentilla. Tämän seurauksena esimerkiksi Kansaneläkelaitoksen vakuutusmaksutulot ja kuntien osuudet lisäosamenoista vähentyisivät vuositasolla ainakin 0,9 miljardia markkaa. Jos palkkojen alentamisen lisäksi poistettaisiin lomaltapaluuraha, Kelan tulot vähentyisivät yhteensä 1,6—1,7 miljardia markkaa vuodessa. Muun muassa palkkojen alennuksista aiheutuneen vajeen joutuu hallitus kuitenkin budjetin kautta myöhemmin maksamaan Kelalle. Esitys on siksi kohtuuton.

Tuskin hallitus on selvittänyt esityksensä vaikutuksia laajemmin myöskään muilla yhteiskunnan sektoreilla. Virkamiesten pakkolomat kuuluvat samaan sarjaan, jossa ratkaisun todellisia vaikutuksia ei minun käsitykseni mukaan ole selvitetty.

Lamasta ei selvitä lopettamalla työnteko vaan tekemällä ahkerasti työtä. Hallitus ei ole pohtinut myöskään loppuun asti, että kylmällä ja pienituloisia kohtaan kovalla budjetilla ei yhteiskunnan pyöriä pyöritetä, vaan pikemminkin liike ajan myötä hidastuu ja lopulta pysähtyy kokonaan. Toivonkin, että hallitus pystyisi olemaan avarakatseinen ja etsimään laman voittamiseksi ja ulkomaankaupan elvyttämiseksi ratkaisun, jossa todella kaikki yhteiskuntaryhmät osallistuisivat omalta osaltaan talkoisiin. Eikö toden teolla nyt pitäisi pohtia jo mainitsemaani puun hinnan roimaa alentamista? (Ed. M. Laukkanen: Se on jo alentunut, uskokaa nyt!) — Kyllä, mutta siitä huolimatta nämä hinnat ovat vielä maailman korkeimmat. — Kuitenkin viennistämme noin 70 prosenttia perustuu tavalla tai toisella puuhun.

Palkanalennusten sijaan tuloerojen kaventaminen olisi yksi ratkaisuvaihtoehto. Uusia ja halpoja energiaratkaisuja tulisi pohtia ja etsiä

edelleen uusia, eikä kuljetuskustannusten alentamisvaihtojen selvittämistä pidä nyt myöskään unohtaa. Uskonpa, että myös maamme vientitoiminnassa on tehostamisen varaa. Markkinointikoulutusta pitäisi lisätä ja markkinointi- ja myyntitoimintaa todella tehostaa entisestään.

Näiden lisäksi näkisin erittäin merkittäväksi, että budjetissa olisi painopiste eri alueilla asetettu investointitoiminnan tehostamiseen. Asuntorakennustoimintaa ennen kaikkea vuokra-asuntojen rakentamiseksi olisi merkittävästi kasvatettava vielä siitä, mitä budjetissa on nyt esitetty. Teiden rakentamis- ja kunnossapitomäärärahojen lisäys olisi myös erittäin hyvä, elvyttävä toimenpide tällä hetkellä, ja sen seurauksena vielä tiestömme paranisi ja yritysten kuljetusongelmatkin helpottuisivat.

Arvoisa puhemies! Esittämäni lisäksi lähes jokaisessa pääluokassa olisi huomauttamisen varaa, mutta en puutu niihin lähetekeskustelussa vaan palaan niihin tarpeen mukaan pääluokkien käsittelyn yhteydessä.

Ed. M. L a u k k a n e n (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Minusta tuntuu, että ed. Hurskainen on tänään ollut jossakin muualla kuin salissa. Nimittäin kaikkiin hänen esiin ottamiinsa kysymyksiin on asiallisesti ottaen jo moneen otteeseen vastattu. Mutta minusta tuntuu, ed. Hurskainen, että mielikuvitus on nyt vähissä, jos koko ajan löytyvät vain maatalous ja puun hinta avainkysymyksiksi, joilla Suomen talous pannaan kuntoon.

Ne ratkaisut, joita tämä hallitus on myös maatalouspolitiikassa tehnyt, ovat enemmän kuin edellinen hallitus on tehnyt yhteensä. Olisin ed. Hurskaisena tavattoman huolissani siitä, mitä tapahtuu Imatran ympäristössä olevilla eteläkarjalaisilla maatiloilla. Väitän, että vasara paukkuu tulevana talvena.

Puukauppojen osalta totean vain sen, että puunmyyntilakko minusta pitäisi kiireesti sen järjestäjien purkaa. Hyvin kuvaavaa tilanteelle on se, että lakosta huolimatta kauppoja tehdään varsin paljon ja teollisuuden tuoreimman ilmoituksen mukaan puun hinta on laskenut 15—20 prosenttia. Vieläkö siitäkin pitää tinkiä? Tämä ei ole uskottavaa, että te puhutte koko ajan siitä, että tehdään kaikkia väestöryhmiä tasavertaisesti koskettavia ratkaisuja. Te olette kuitenkin edustamassa tätä periaatetta vastustavia ja toisenlaisia kantoja.

Edelleen hinnoista. Millä päätöksellä, ed. Hurskainen, me alennamme hintoja? Eikö logiikka kulje niin, että me vaikutamme hintojen takana oleviin kustannuksiin, joista hinnat syntyvät? Hallituksen keskeinen talouspolitiikan tavoite on alentaa kustannuksia, jonka seurauksena hinnat alenevat.

Lyhyt kommentti vielä investointitoimintaan. Totean vain, että ellei hyvin kiireisiä ratkaisuja palkkarintamalla saada aikaan, suomalainen keskeinen vientiteollisuus investoi yhä enemmän muualle kuin Suomeen.

Ed. H u r s k a i n e n (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Kyllä, on puhuttu puun hinnasta ja saatu vastauksia, mutta kukaan ei ole antanut todellista vastausta, jota odotetaan, eli aleneeko puun hinta maassamme, sillä tällä hetkellä meidän puun hintamme hinnanalennuksista huolimatta on edelleen maailman korkein.

Kun ed. M. Laukkanen peräsi, enkö ole huolestunut Imatran lähellä olevista maatiloista, niin vastaanpa, että olen minä huolestunut pienistä tiloista ja niiden elinkelpoisuudesta. Näkisinkin, että ainoa tuki, jota maatalous tällä hetkellä tarvitsee, on tilakohtainen tuki, joka arvioitaisiin jokaisen tilan kohdalla erikseen.

Näiden lisäksi huolestuttaa minua Imatran suurteollisuuden ja ennen kaikkea Ovakon terästeollisuuden tila. Olisi todella ollut mukava lukea budjettia, jos olisi löytänyt sieltä pienenkin kädenojennuksen tähän suuntaan. Ikävä kyllä sieltä ei sitä löytynyt.

Palatakseni palkkojen alennuksiin on todettava, että sen enempää hallitus kuin työnantajatkaan eivät ole luvanneet, että hinnat alenisivat palkkojen alennusten myötä.

Ed. H ä k ä m i e s : Arvoisa puhemies! Budjettia on helppo arvostella. Onhan se tehty ennätystiukaksi, ja siihen liittyy useita säästölakiehdotuksia, joissa olemassa olevia kansalaisten etuuksia kavennetaan. Kritiikkiä olen kuunnellut useissa puheenvuoroissa, mutta vaihtoehtoiset ratkaisut Suomen vaikean valtiontaloudellisen ja koko yhteiskuntaa koskettavan laman ratkaisemiseksi ovat jääneet kovin vähiin.

Kysymys kuuluukin: Otetaanko olemassa oleva taloudellinen tilanne vakavasti vai ei? (Ed. Kekkonen: Otetaan!) Arvostelu on opposition peruuttamaton oikeus. — Ed. Kekkonenkin on sen hyvin ymmärtänyt. — Mutta voisi entisen pääministerin lailla todeta, että isänmaata voi todella palvella myös oppositiosta käsin. Nyt sitä nimittäin todella tarvittaisiin.

Budjetin arvostelijat ovat tehneet, ainakin osa

heistä, työllisyyspoliittisen välikysymyksen, jossa vaaditaan perinteisiä työllisyystöitä työttömyyden helpottamiseksi. Jokaisen pitäisi tietää, että tällaisella keinovalikoimalla ajaudutaan yhä vaikeampaan valtiontaloudelliseen tilanteeseen, vaihtotaseen alijäämän kasvuun ja yhä korkeampiin korkoihin. Tätäkö arvostelijat todella haluavat?

Budjettia on myös kritisoitu siitä, että hallitus kohdistaa säästötoimenpiteet yksittäisiin ihmisiin. Poliittisissa sunnuntaipuheissa tällainen kritiikki voi kuulostaa oikeaan osuvalta ja ihmisläheiseltä. Tulisi kuitenkin tarkemmin miettiä, mitä mahdollisuuksia hallituksella on säästötoimenpiteitä tehdä eli kehen näitä toimenpiteitä todella voidaan kohdistaa. Onko tässä salissa todella kansanedustajia, jotka ovat sitä mieltä, että yhä lisääntyviä sosiaali- ja terveyshallinnon velvoitteita voitaisiin kohdistaa nykyistä enemmän yrityksiin? Jos tällaisia henkilöitä on, olisi hyvä tutustua esimerkiksi tämän hetken konkurssitilastoihin. Meillä tuskin on yhtään tuotannon alaa, jolla yritykset eivät olisi pahoissa vaikeuksissa. Yritysten kantokyky ei kestä, ehkä muutamaa poikkeusta lukuun ottamatta, uusia velvoitteita. Yritysten kantokyky ei tällä hetkellä kestä edes olemassa olevia velvoitteita.

Me olemme Suomessa eläneet itse asiassa tietyllä tavalla säännöstelytaloudessa ja olemme vasta siirtymässä kohti markkinataloutta. Tämä on merkinnyt hintasäännöstelystä ja hintavalvonnasta luopumista sekä rahamarkkinoiden vapautumista. Nämä toimenpiteet yhdistettyinä lupabyrokratian purkamiseen luovat edellytyksiä terveelle kilpailulle. Niille, jotka kritisoivat hallitusta siitä, että se ei ole tehnyt tarpeeksi hintojen alentamiseksi, on todettava, että erilaiset hintasäännöstelyt ovat aikansa eläneitä keinoja. Todellista hintojen alenemista voidaan saada aikaan vain riittävällä kilpailulla. Tämän vuoksi onkin nopeasti, kuten hallitus ohjelmassaan toteaa, uudistettava kilpailulakia pakottamalla yritykset yhä aidompaan kilpailutilanteeseen, jossa kustannusten minimointi on välttämätöntä.

On kuitenkin muistettava, että yksi keskeisimmin hintoihin vaikuttavia asioita on suomalainen palkkataso. Suomalainen paperimies ansaitsee jo sveitsiläisen kollegansa jälkeen maailman parhaiten. Korkeaa hintatasoamme voi hyvin kuvata vaikkapa Big Mac -hampurilaisen hinnalla, joka Yhdysvalloissa maksaa 9,20 markkaa, Saksassa 10,30 markkaa, Ruotsissa 15,80 markkaa ja Suomessa 18,90 markkaa. Parturissa käynnistäkin saat maksaa Suomessa noin kaksinkertaisesti verrattuna vaikkapa saksalaiseen hintatasoon.

Kireällä budjetilla luodaan toki edellytyksiä kustannustason alentamiselle, mutta budjetin tekijöitäkin tärkeämmässä roolissa ovat suomalaiset ammattijärjestöt. Nyt käytävissä neuvotteluissa todella mitataan sitä, tarvitaanko ammatillisia keskusjärjestöjä vai onko niiden rooli hämärtymässä sen myötä, että jäsenliitot tai osa niistä ei kuitenkaan noudata tehtyä ratkaisua. Tällaisista asioistahan on esimerkkejä jo aikaisemmilta kierroksilta.

Tähän asti käydyt neuvottelut ovat valitettavasti enemmänkin muistuttaneet kuurojen vuoropuhelua. Neuvottelujen pohjaksi on työntekijäpuolella otettu saavutetut edut, eikä työntekijäpuoli ole ollut ainakaan tähän asti halukas hyväksymään periaatetta, että aidossa markkinataloudessa laskusuhdanteessa myös palkat joustavat.

Kun nyt sosialidemokraatitkin liputtavat voimakkaasti EY:n täysjäsenyyden puolesta, tulisi todella yhteisesti kantaa huolta siitä, että kustannustasomme ja kilpailukykymme olisi sellainen, että voisimme kohdata tiukan eurooppalaisen kilpailun turvallisin mielin.

Työmarkkinajärjestöjen näkemykset ovat olleet tähän asti kovin kaukana toisistaan ja muutenkin hieman erillään siitä, mitä itse asiassa yhteiskunnassa tällä hetkellä tapahtuu. Äsken jo keskusteltiin siitä, saako esimerkkejä lukea, mutta luetaan nyt yksi, tosin vähän erityyppisesti kuin ed. M. Laukkanen.

Mielestäni hyvin kuvaavia olivat kahden työmarkkinajohtajan lausunnot, kun heiltä kysyttiin, olisivatko he valmiita alentamaan omaa palkkaansa. Työntekijäpuolen järjestön johtaja ilmoitti, että palkanalennukseen hänen kohdallaan ei ole syytä, mutta hän oli valmis laskemaan kansanedustajien ja ministerien palkkoja, koska heillä on kuulemma ollut tähän asti liian korkeat palkat. Mielessäni heräsi kysymys, kuinka monta kertaa arvokkaammaksi he laskevat oman työnsä työmarkkinajohtajana verrattuna esimerkiksi niiden ihmisten työhön, joille kansa on antanut valtakirjan hoitaa isänmaan asioita.

Työnantajapuolen edustaja taas ilmoitti olevansa halukas laskemaan palkkaansa. Mutta kysyttäessä tämänhetkisen palkan suuruutta hän ilmoitti sen olevan yksityisasia. Jokaisen, joka tänä päivänä vaatii kanssaihmisiltä palkanalennusta, on syytä huomata, että oman palkan suuruus ei todellakaan ole yksityisasia.

Kaiken kaikkiaan voisi tietysti fraasinomaisesti todeta, että Suomessa tarvitaan nyt uuden tyyppistä konsensusta. Kansanedustaja Ulpu Iivarin puheenvuoro vähän herätti toiveita siitä, että sosialidemokraatit eivät sittenkään ole järkeään menettäneet.

Kansanedustaja Paavo Lipponen on kirjoittanut mielestäni erinomaisen kirjan nimeltä Muutoksen suunta. Se on jo muutaman vuoden vanha. Siellä hän puhuu konsensuksesta ja toteaa mm. näin: "Sen lisäksi on niitä, jotka vain yrittävät hämmentää päästäkseen esiin haluamatta ja kykenemättä ottamaan vastuuta jostakin johdonmukaisesta politiikasta." Toivon todella, että näillä lauseilla ei tarvitse suomalaisia sosialidemokraatteja tämän syksyn aikana kuvata. Sosialidemokraatit ovat nyt suomalaisen laman ja budjetinkin yhteydessä avainasemassa. Onhan budjetti rakennettu hyvin pitkälle myös niin, että siihen opposition tukea ja järkeä tarvitaan.

Ed. Kekkonen (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ensinnäkin on annettava tunnustus ed. Häkämiehelle hänen puheensa siitä osasta, kun hän sanoi, että palkka ei todellakaan ole yksityisasia siinä tilanteessa, jossa me toinen toisiltamme vaadimme sen alentamista. Tähän on todella hyvä ja helppo yhtyä.

Mutta sitten oikeastaan moneen muuhun asiaan ei olekaan niin helppo enää yhtyä. Kun ed. Häkämies sanoo, että sosialidemokraatit ovat avainasemassa, kyllä me toki ihan mielellämme avainaseman itsellemme otamme ja sallimme ja pidämme, mutta tällä hetkellä hallituspuolueen edustajalta on aika suurta älyllistä epärehellisyyttä puhua avainasemasta opposition kohdalla, kun käsittelemme varsinaisessa avainasemassa olevan ryhmän eli hallituksen ja hallituspuolueiden aikaansaannosta eli valtion ensi vuoden tulo- ja menoarviota.

Jos avainasemaa meille väistämättä tyrkytetään, me ehdottomasti olemme valmiit sen vastaanottamaan, myös käyttämään avainta avataksemme niitä lukkoja, joihin takalukkoihin hallitus suomalaisen yhteiskunnan tällä hetkellä on kääntänyt. Mutta se edellyttää silloin sitä, että meidän peruslähtökohtamme ovat meidän itsemme rakentamia, ei niin, että me tulisimme avaimiemme kanssa pelaamaan niille oville, joita te meille osoitatte.

Ed. M. Laukkanen (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Yksi nyt istuvan eduskunnan suurimpia asioita tulee olemaan varmasti päätös osallistumisesta eurooppalaiseen yhteistyöhön: Tapahtuuko se syntymässä olevan ns. Eta-ratkaisun kautta, vai johtaako se pitkän päälle myös Euroopan yhteisön täysjäsenyyteen?

Siksi ed. Häkämiehen esiin nostama kysymys sosialidemokraattien Euroopan yhteisön täysjäsenyyttä kohtaan osoittamasta politiikasta on tavattoman tärkeä. Kysyisinkin paikalla olevilta sosialidemokraateilta: Miten edustamanne jarruttava talouspolitiikka, sellainen talouspolitiikka, joka ei hyväksy mitään rakenteellisia välttämättömiä uudistuksia eikä tähtää laisinkaan suomalaisen teollisuuden kilpailukyvyn palauttamiseen, miten se mahtuu siihen pirtaan, jolla Suomi viedään Euroopan yhteisön täysjäseneksi? Minusta ei millään tavoin.

Ei sinne olla menossa kerjuulle. Sinne on mentävä taloudellisesti vahvana osaavana kansakuntana. Se on tämän hallituksen talouspolitiikan ydin, ja siihen tämä hallitus on sitoutunut. Se tulee johtamaan sellaiseen Euroopan yhteisön täysjäsenyyteen kenties jonakin päivänä, jossa me olemme tasavertainen kansakunta muiden joukossa.

Ed. Häkämies (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ed. Kekkoselle toistaisin sen, minkä puheenvuoroni alussa sanoin: Oleellisin kysymys on tietysti se, otetaanko olemassa oleva taloudellinen tilanne vakavasti vai ei ja tehdäänkö tässä tilanteessa niin sanotusti politiikkaa. Perustuslakivaliokunnan jäsenenä ed. Kekkonen tietää, että hallitus, jolla on sen suuruinen enemmistö kuin sillä tällä hetkellä eduskunnassa on, kunnon budjettia ja kunnon säästöehdotuksia ei voi tehdä ilman, että siinä on opposition tuki mukana. Tämän takia tietysti tässä sosialidemokraatit ovat avainasemassa.

Kun ed. Kekkonenkin ehkä ihan lähitulevaisuudessa on vähän laajempienkin kammarien vartija kuin pelkästään tässä ja nyt, soisin todella, että tekin olisitte yksi niistä henkilöistä, jotka omassa puolueessanne vaikuttaisivat järkipolitiikan puolesta ja poliittisten pisteidenkeruun sijasta olisivat valmiita tukemaan hallitusta tässä todella vaikeassa tilanteessa, koska tästä ei muutoin kerta kaikkiaan selvitä. Tälle budjetille ei ole vaihtoehtoja.

Ed. Kekkonen (vastauspuheenvuoro): Arvoisa rouva puhemies! Kun hallitusrintaman edustajat ovat näköjään kovin kyseleväistä lajia, nämä vastauspuheenvuoroihin varatut ajat eivät

oikein riitä vastaamaan tyhjentävästi kaikkeen, mitä kysytään.

Aloitan ed. M. Laukkasesta. Itse asiassa hän tunnustaa aika avoimesti todeksi kaikki ne pelot, mitkä meillä sosialidemokraateilla ja ylipäänsä työväenliikkeellä on ollut ja on silloin, kun olemme menossa Eurooppaan, eli pelot siitä, että Suomea hyvin brutaalilla ja raa'alla tavalla ajettuun ns. eurokuntoon, joka tarkoittaa sitä, että Suomen kansalaisilta viedään kaikki se vähä, mitä he ovat taistelleet itsellensä niin sosiaaliturvan, palkkojen kuin työolojenkin suhteen. Eli ne pahimmat pelot tulevat ikään kuin osoitetuksi todeksi näin avoimilla puheenvuoroilla, mitä ed. M. Laukkanen täällä käyttää. Hyvin mielenkiintoista on todeta, että varsinaisesti suurteollisuuden edustajat tässä salissa eivät noin avoimesti kerro, mistä on kysymys.

Mitä tulee ed. Häkämiehen arvioon siitä, että sosialidemokraattisen puolueen on ikään kuin ratkaistava hallituspuolueen talouspolitiikka, niin sehän on täysin järjetön toivomus tahi väite tai vaatimus. Emme me ole sitä varten täällä. Me olemme toimiva, rakentava oppositio, joka tulee varmasti kannattamaan jokaista järkevää, hyvää ehdotusta. Mutta ei se, ed. Häkämies, käy sillä tavalla, että teidän ministerinne ensin haukkuvat koko kyseisen osan Suomen kansasta eli työväenliikkeen ja sen jälkeen edellyttävät neuvotteluja rakentavassa hengessä. Ei toki!

Ed. K o r k e a o j a : Arvoisa puhemies! Hallituksen esitys valtion vuoden 1992 tulo- ja menoarvioksi on tehty äärimmäisen vaikeiden olosuhteiden vallitessa, kuten täällä on monesti aikaisemminkin todettu.

Sosialidemokraattisen valtiovarainministerin laatima ja sinipunahallituksen läpiajama kuluvan vuoden talousarvio on osoittautunut perusteiltaan täysin epäonnistuneeksi ja vallitsevaan taloudelliseen tilanteeseen nähden karkeimmaksi virheeksi todennäköisesti koko itsenäisyytemme aikana. Kuluvan vuoden budjetin mukaan valtiontaloutta kasvatetaan reaalisesti yli 10 prosenttia, kun tuotanto Suomessa samaan aikaan alenee 5 tai ehkä 6 prosenttia. Valtiontaloudessa tämä näkyy alijäämänä, joka merkitsee valtion velkaantumista yli 20 miljardilla markalla.

Yritysten kilpailukyvyn heikkeneminen on johtanut tilanteeseen, jossa jokainen yritys, hyvinkin vielä menestyvä yritys, karsii heikoimmin kannattavia osiaan, jotka usein ovat niitä, jotka työllistävät ihmisiä eniten. Heikoimmat yritykset tekevät konkurssin, ja täysin terveitäkin yrityksiä kaatuu likviditeettiongelmien takia. Seurauksena on työttömyyden kasvu ja valtion verotulojen dramaattinen aleneminen niin kuin tiedetään.

Tulo- ja menoarvion laatiminen näissä olosuhteissa on äärimmäisen vaikeaa. Selvää on, ettei sellaista esitystä, jonka kaikki yksityiskohdat olisivat varmasti oikeita, voida tehdä. Tärkeää on kuitenkin, että budjetin perusteet on haluttu laatia realistisiksi ja lähtökohdat on myös budjettikirjassa totuudenmukaisesti kerrottu toisin kuin oli laita edellisessä budjetissa, jossa eduskuntaa ja koko yhteiskuntaa tietoisesti harhautettiin.

Olisikin reilua, jos sosialidemokraatit, entinen ministeri Louekoski etunenässä, tunnustaisivat aluksi epäonnistumisensa kuluvan vuoden talousarvion laadinnassa ja vasta sen jälkeen ryhtyisivät antamaan viisaita neuvoja nykyiselle hallitukselle. Taitaa vain olla niin, etteivät kansalaiset oikein luota sosialidemokraattien kykyihin yhteisen talouden hoitajina, niin synkkä epäonnistuminen on kaikilla kansalaisilla päivittäin näkyvissä ja 250 000 työttömällä ja heidän perheillään henkilökohtaisesti koettavana.

Kun paraikaa näköjään keskustellaan myös hallituksen mahdollisen laajentamisen ehdoista eli siitä, kenen tulisi myöntää epäonnistuminen, on syytä todeta, että SDP:n, jonka talouspolitiikan tulokset ovat näkyvissä, on syytä ensin tunnustaa epäonnistumisensa. Nykyisen hallituksen onnistumista on mahdollista arvioida vasta sen jälkeen, kun se viitoittaman talouspolitiikan tuloksia on näkyvissä. Tällä hetkellä nautimme tai paremminkin kärsimme edellisen hallituksen talouspolitiikan tuloksista.

On myös syytä todeta, ettei kansalaisten ja päättäjien ole syytä myöskään ottaa neuvonantajiksi vasemmistoliittoa, joka saarnattuaan sosialismin ihanuudesta vuosikausia on nyt ryhtynyt markkinatalouden puolestapuhujaksi. Vanha bolshevikki, niin kuin täällä paljon äänessä ollut edustaja Seppänen itseään tituleeraa, ei taida olla kaikkein luotettavin markkinatalouden konsultti.

Hallitukselle on siis annettava kiitos peruslähtökohdiltaan oikean talousarvion laatimisesta. Mielestäni budjetin suurin heikkous on siinä, että se merkitsee valtion velkaantumista yli 30 miljardilla markalla. Omassa taloudessani en missään nimessä voisi hyväksyä sitä, että ottaisin 20 prosenttia vuotuisesta kulutuksestani velkaa.

Tässä salissa on tuotu esiin, että tuo velka on lainaamista tulevilta sukupolvilta. Sen lisäksi

lainanotto merkitsee huomattavaa korkorasitusta. Toisin sanoen se, että otamme förskottia, merkitsee sitä, että investointeihin ja kulutukseen on jatkossa käytettävissä noin 10 prosenttia vähemmän kuin siinä tapauksessa, että olisimme eläneet varojemme mukaan.

Valtionvelan korko on ensi vuoden jälkeen jo lähes 10 miljardia markkaa vuodessa eli suuruusluokaltaan maatalouspääluokkaa vastaava, jonka suuruutta täällä on kovasti kauhisteltu. Toinen mokoma rahaa tarvitaan lainojen lyhentämiseen. Olemme siis rakentamassa menoautomaattia, mikä on todella vaikea purkaa.

Kuten valtiovarainministeri Viinanen täällä totesi tätä menoa syntyvän kansantalouden velkaantumisen takaisinmaksu kohtuuajassa edellyttäisi niin suurta kauppataseen ylijäämää, että sellaisesta nykyisellä teollisuuden laajuudella ei millään saavuteta. Viisasta olisikin nyt leikata kaikkia tuloja ja julkisia menoja vielä selvästi ehdotettua voimakkaammin ja suunnata kaikki voimavarat teollisuutemme, ennen kaikkea vientiteollisuutemme, laajentamiseen ja kilpailukyvyn parantamiseen. Teollisuus, niin kotimainen kuin ulkomainenkin, investoi Suomeen vain, jos investoinnin tuottonäkymät ovat täällä kilpailukykyiset. Meidän tulee pitää huoli näistä kilpailuedellytyksistä.

Lamataudin diagnoosi on siis yksinkertainen: Tuotantomme ei ole riittävän kilpailukykyistä sen paremmin viennissä kuin kotimarkkinoillakaan. Hyvät suomalaiset tuotteet eivät käy riittävästi kaupaksi. Se tarkoittaa sitä, että kustannustasoamme on alennettava eli keskeisintä kustannustekijää, palkkoja, on alennettava. On täysin varmaa, että tällainen tulosopimus omalta osaltaan alentaa toista keskeistä kustannustekijää eli korkoja. Korkojahan emme nyky-yhteiskunnassa voi komentamalla saada laskemaan.

Diagnoosin toinen osa on julkinen sektori, joka on paisunut liian suureksi koko talouteemme nähden. Sitä on supistettava. Tämä tarkoittaa julkistalouden saneeraustarvetta niin kunnallisella kuin valtion sektorillakin ja tätä kautta menojen voimakasta karsintaa. Hallitus on tämän taudinmäärittelyn tehnyt ja budjettiesitys oikeaa lääkettä tautiin, lääkeannosta vain olisi ehkä ollut syytä lisätä.

Budjettiesityksen antamisen jälkeen työmarkkinoilla tulee tehdä seuraavat ratkaisut eli sopia palkkojen alentamisesta. Vasta tämän jälkeen on syntynyt kokonaisuus, joka tekee oikeutetuksi ne budjettiin liittyvät tulojen leikkaukset ja jäädytykset, jotka koskevat eläkeläisiä, virkamiehiä ja viljelijöitä. Jos oppositio ei hyväksy budjetin säästölakeja tai jos työmarkkinoilla ei saavuteta kustannuksia alentavaa palkkaratkaisua, hallituksen on pakko ryhtyä muihin toimenpiteisiin, joilla saadaan sama vaikutus aikaan, vaikka haitat olisivatkin esitettyä toimintamallia suuremmat. Suomalaisessa yhteiskunnassa ei ole kerta kaikkiaan mahdollista sallia markkinatalouden hoitavan asiaa eli ajautumista pitkäaikaiseen, jopa lähelle 20:tä prosenttia painuvaan työttömyyteen, mikä siinä tapauksessa olisi toteutumassa.

Opposition taholta on esitetty, että kansantalouden ongelmat voidaan hoitaa maataloustulolakia ja maatalouspolitiikkaa muuttamalla. Kun otetaan huomioon, että maatalouden osuus kokonaistuotannosta on vain 3 prosentin luokkaa, käy selväksi, ettei kansantalouden perusongelmia mitenkään voida ratkaista maatalouspolitiikan keinoin. Hallituksen budjettiesitys on maatalouden osalta niin ankara, että viljelijäväestö on reagoinut siihen sanomalla: "Ennen löivät vieraat, nyt lyövät omatkin!"

Tänä syksynä toteutetut ja budjettiin sisältyvät toimenpiteet romahduttavat erityisesti viljatilojen kannattavuuden. Liikevaihto tiloilla putoaa 30 prosenttia normaalivuoden tasosta, ja se merkitsee viljelijäperheen tulojen putoamista puoleen tai joissakin tapauksissa palkan menettämistä kokonaan. Tällaisessa tilanteessa on viljelijöiden piirissä syystä katkeruutta herättänyt se, että ammattiliittojen mielestä 5 tai 10 prosentin palkanalennus olisi kohtuuton.

Maatalous on siis oman osuutensa budjetin leikkauksiin hoitanut. Jatkossa on tuotannon kannattavuusedellytykset palautettava. Muutoin edessä on mittava maatilojen konkurssiaalto kaikkine kielteisine seurausilmiöineen.

Arvoisa puhemies! Tämän budjetin lähetekeskustelun aikana on eri yhteyksissä esitetty maatalouspolitiikan keskeiseksi välineeksi suoran tulotuen käyttöä, viimeksi aivan hiljattain. Kuluvan vuoden helmikuussa solmitussa tulosopimuksessa valtion vaatimuksesta sovittiin suoran tulotuen korottamisesta 400 miljoonalla markalla, toisin sanoen valtion menojen lisäämisestä em. summalla. Suurin piirtein samaan aikaan päätettiin, että tulevan budjetin maatalouspääluokkaa on supistettava toista miljardia markkaa. Kallion sopimusta toteutettiin maatalouden osalta siten, että toinen käsi antoi ja toinen otti kaksin kolmin verroin pois.

Edellä mainittu johtaa arvioimaan koko suoraan tulotukeen pohjautuvan tulojärjestelmän

mielekkyyttä. Ottaen huomioon valtiontalouden näkymät ei suoran tulotuen lisääminen ole jatkossa mahdollista. Suoran tulotuen lisääminen ei myöskään ole mielekästä, koska se noustessaan merkittäväksi osaksi viljelijän tulonmuodostusta hävittää yrittäjäelementin maataloudesta. On hämmästyttävää, että tätä nykyä samat henkilöt, jotka vaativat markkinatalouden mekanismeja muualla vahvistettavan, vaativat viljelijän tulonmuodostuksen irrottamista entistä suuremmassa määrin siitä, miten hän onnistuu tuotannossaan. Kun vielä lisätään se, että järjestelmä johtaa vaatimuksiin suoran tuen porrastamiseksi viljelijän muiden tulojen mukaan, ollaan varmistamassa, että toiveet maatalousbyrokratian pienentämisestä voidaan tyystin unohtaa.

Täällä on vaadittu maataloustulojärjestelmään sisältyvän valtion vientituen poistamista lyhyessä ajassa kokonaan. Kovin vähälle huomiolle on jäänyt se, että harjoitettavan maatalouspolitiikan vaikutuspiirissä on satojatuhansia ihmisiä, joiden toimeentulosta on myös kysymys. Ei ole mielekästä ajaa viljelijöitä ja muita elintarvikeketjun työntekijöitä joukoittain ennestään mittavaan työttömien joukkoon.

Myöskään kansantalouden kannalta ei ole mitään järkeä siinä, että jättäisimme käyttämättä merkittävän osan maatalouteen hankitusta kapasiteetista, siis pelloista, rakennuksista, koneista ja laitteista sekä työvoimasta. Järkevää on käyttää hankittu kapasiteetti loppuun ja tämän vuosikymmenen aikana supistaa maatalouden tuotanto vastaamaan suunnilleen kotimaista kulutusta, kuitenkin niin, että elintarviketeollisuuden toiminnan turvaamiseksi vientitukea maksetaan jalostetuista elintarvikkeista jatkossakin, kuten tapahtuu mm. EY-maissa.

Muutama sana on paikallaan myös elintarvikkeiden hinnoista, koska niitä täällä on useassa puheenvuorossa vaadittu alennettavaksi. Maatalouden harjoittajat on pakotettu palkastaan tinkien myötävaikuttamaan hintojen alentamiseen. Mitä ovat tehneet muut elintarvikeketjun osat? Vastikään valmistuneesta Widerin konsulttitoimiston tekemästä tutkimuksesta käy mm. ilmi, että tutkimuksessa käytetyn elintarvikekorin hinnasta kaupan palkkion osuus Suomessa oli 25,6 prosenttia, kun vastaava luku Saksassa oli 16,8 prosenttia. Markoissa mitattuna ero näkyy vielä selvemmin. Suomessa kaupan palkkio vertailtavassa tuotekorissa oli yli 140 markkaa, kun vastaava summa Saksassa oli alle 40 markkaa, siis 100 markan ero yhdessä tuotekorissa. Eri tuotteista kaupan palkkio leivän hinnassa on erityisen suuri. Tuonnin avaaminen ei näitä elintarvikkeiden hintaongelmia ratkaise.

Metsänomistajien julistamaa puunmyyntiboikottia on täällä arvosteltu voimakkaasti. On sanottu, että puu on raaka-aine eikä siten verrattavissa palkkoihin. Tähän on todettava, että suurelle joukolle maaseudun asukkaita puun myyntitulot muodostavat merkittävän osan pienistä kokonaistuloista. On huomautettava, että myös metsätalouden on oltava kannattava. Muutoin vaarantuu metsätalouden harjoittaminen, joka sentään on keskeinen osa kansantalouttamme.

Arvoisa puhemies! Kansainvälispoliittinen asetelma ympärillämme on muuttunut. Baltian maiden itsenäistyminen ja Neuvostoliiton sisäisen rakenteen perinpohjainen muutos antavat aiheen yya-sopimuksen uudelleenarviointiin. Yya-sopimus on palvellut tarkoitustaan oman aikansa. Jatkossa yya-sopimukseen sisältyvää yhteistyöelementtiä on syytä voimakkaasti korostaa.

Erityistä huomiota on syytä kiinnittää yhteistyön kehittämiseen voimakkaasti kehittyvän Pietarin alueen kanssa. On ilmeistä, että Pietarista kehittyy eurooppalainen metropoli, talouden ja kulttuurin keskus. Suomen on syytä pitää huolta siitä, ettemme toteuta kauppapoliittisia ratkaisujamme niin, että ne muodostuisivat esteeksi yhteistyölle Pietarin suuntaan. Myös yya-sopimuksen uudelleenarvioinnissa on lähdettävä siitä, että yhteistyön edellytyksiä parannetaan itäisen naapurimme kanssa.

Arvoisa puhemies! Se, mitä välittömästi voimme tässä suhteessa tehdä, on siirtää ulkoasiainhallinnon, erityisesti ulkomaankaupan, henkilöresursseja Moskovasta Pietariin.

Puhetta on ryhtynyt johtamaan puhemies Suominen.

Ed. O. O j a l a (vastauspuheenvuoro): Arvoisa herra puhemies! Ei ollut kovinkaan vaikea arvata, että ed. Korkeaoja täällä toteaa, että hän ei voi ottaa vastaan talousneuvoja vasemmistosta yleensäkään tai erityisesti ed. Seppäseltä, jota hän kutsui vanhaksi bolshevikiksi. No, hyvä näin, jos ei voida ottaa vasemmistosta talousohjeita. Helsingin entistä pormestari Ilaskiveä tuskin voi bolshevikiksi tituleerata, mutta silti hän-

kin on tässä taloustilanteessa nähnyt viisaaksi ehdottaa valikoivaa elvytystä, jotta maan taloudellinen tilanne saataisiin käännettyä nousuun. Hänkään ei ole nähnyt järkeväksi sitä, että nyt nimenomaan valtiovallan toimenpitein kuristetaan, kun pitäisi elvyttää.

Yllättävää ei myöskään ollut se, että ed. Korkeaoja hyökkäsi vahvasti julkista sektoria vastaan. Näitä hyökkäyksiä olemme viime päivinä ja viime keväänä saaneet toistuvasti myös täällä kuulla. Yllättävä sen sijaan on yksi asia. Niin kuin ed. Korkeaoja tietää, hänen oma puolueensa keskusta on hyvin mielellään pitänyt osasta julkisen sektorin byrokratiaa pitämällä tiukasti kiinni siitä, että meillä on lukuisa määrä pieniä kuntia, joissa byrokratiaa syntyy siitä, että kaikissa pitää olla kunnanjohtaja, pitää olla elinkeinoasiamies ja monta, monta muutakin virkamiestä. Jos ed. Korkeaoja tarkoittaa julkisen sektorin saneerauksella sitä, että ryhdytään kuntaliitoksiin, niin olen valmis tukemaan kaikkia ed. Korkeaojan ehdotuksia.

Ed. B a c k m a n : Herra puhemies! Kansalla on sellaiset päättäjät, jotka se ansaitsee, toteaa sanonta. Suomen kansa kuitenkin ansaitsee paremmat päättäjät kuin tämä istuva hallitus, jonka budjettiesitystä käsittelemme. Se odotti päättäjiltä toisenlaista politiikkaa. Sen oli lupa odottaa toisenlaista politiikkaa. Erityisesti Suomen keskustan vaalien alla tarjoama vaihtoehto valoi ihmisiin uskoa siitä, että uusi tuleva hallitus toisi paljon puhutun perusturvauudistuksen. Se toisi paljon puhutun ja luvatun opintotukiuudistuksen. Se toisi monta muuta kansalaisille hyvin tärkeää uudistusta.

Kansalaiset kuitenkin pettyivät erittäin pahasti, ja olen enemmän kuin huolissani politiikan ja poliitikkojen uskottavuudesta. Se uskottavuus on ollut koetteilla jo aiemmilla vaalikausilla. Se oli erittäin suurella koetuksella viime vaalien alla, ja väitän, että se uskottavuus on vielä suuremmin koetuksella tällä vaalikaudella. (Ed. Aittoniemi: Ei semmoista ole olemassakaan!) Tämä hallitus ja sen politiikka ei politiikan uskottavuutta varsinkaan nuorempien ihmisten silmissä lisää, vain vähentää.

Politiikan uskottavuuteen kuuluu se, että hallitus on toimissaan johdonmukainen. Kun täällä on tänään puhuttu erityisen paljon ammattiyhdistysliikkeen roolista ja syytetty tässä tilanteessa ammattiyhdistysliikettä sen ohella, että syytetään sosialidemokraatteja tämänhetkisestä tilanteesta ja vastuuttomuudesta, niin mitä tekee hallitus? Samanaikaisesti kuin se peräänkuuluttaa laajaa kokonaisvaltaista yhteiskuntasopimusta, joka voidaan aikaansaada vain siten, että meillä on erittäin vahva, suuri ja tavalla tai toisella keskitetty työmarkkinajärjestelmä, hallitus kuitenkin pyrkii hajottamaan tämän järjestelmän. Se tarjoaa ihmisille uusia vaihtoehtoja. Hallitusohjelmaan on kirjattu, että meidän pitäisi pyrkiä työpaikkakohtaisiin sopimusratkaisuihin. Meidän tulisi kuulemma pyrkiä tilanteeseen, jossa ihmiset eivät kuuluisi enää ammattiyhdistysliikkeeseen. Kuinka tällaisessa tilanteessa tämä hallitus pystyisi neuvottelemaan kokonaisvaltaista yhteiskuntasopimusta? Kenen kanssa se siitä neuvottelisi? Jokaisen yksittäisen työpaikan, jokaisen yksittäisen työntekijänkö kanssa? Minusta tuntuu, että hallitus on paljon tyytyväisempi tämän hetkiseen tilanteeseen, jolloin meillä on edes mahdollisuus tehdä kokonaisvaltaisia työmarkkinaratkaisuja.

Samalla tavalla epälooginen on istuvan hallituksen suhtautuminen oppositioon. Viime vaalikaudelle silloinen oppositio ei tuntenut paljonkaan vastuuta politiikan teosta. Muutama vuosi sitten esimerkiksi silloinen ed. Pekkarinen vaati silloista valtiovarainministeriä Liikasta palauttamaan välittömästi kansalaisille heiltä kerätyt noin 6—7 miljardia veromarkkaa. Jos tuo toimenpide olisi silloin tehty, olisimme vielä suuremmissa taloudellisissa vaikeuksissa kuin tänä päivänä. Silloin keskusta ei kaivannut millään tavalla valtiolle säästövaroja tulevia, huonompia vuosia varten.

Johdonmukaista ei ole myöskään se, että samat veropoliittiset ratkaisut, joita arvosteltiin koko viime vaalikausi, tarjotaan nyt sellaisinaan ja osin jopa huonompina kuin oli esimerkiksi viime vuoden budjetti verotaulukoiden tai verolainsäädännön osalta. Jos keskusta olisi tässä suhteessa johdonmukainen, se olisi korjannut esimerkiksi verotaulukoita siten kuin te esititte viime vaalikaudella. Nyt on vain luvattu, että joskus tulevaisuudessa näitä korjauksia tehdään.

Se on samanlainen lupaus kuin se, jonka te olette esittäneet eläkeläisille. Kun keskustan silloinen ryhmäpuheenjohtaja ed. Juhantalo oli eduskuntatalon edessä vastaanottamassa kymmentuhatpäistä eläkeläisjoukkoa, hän totesi suurin piirtein seuraavin sanoin: "Maakuntien miehet ja naiset! Olette oikealla asialla. Jos tämä asia ei etene vaalien jälkeen, tulkaa tänne suuremmalla joukolla." Kuinka suuri joukko tänne pitää tulla eläkeläisiä, että he saavat ne uudistukset, jotka keskusta heille lupasi ennen vaaleja?

Silloin puhuttiin ei yhdestä indeksitarkistuksesta vaan kahdesta vuosittain. Mitä tehtiin? Otettiin se ainoakin pois.

Tämä jos mikä murentaa politiikan ja koko poliittisen järjestelmän uskottavuutta. Kun sosialidemokraateilta on vaadittu tässä tilanteessa takuumiehen roolia, niin me olemme kyllä valmiit takaamaan tämän maan taloudellisen tilanteen parantamista. Me olemme valmiit takaamaan tiettyä johdonmukaista talouspolitiikkaa, mutta emme siten, että meidät asetetaan ota tai jätä -tilanteeseen, jossa meille ilmoitetaan, että hallitus ei ole valmis neuvottelemaan sen paremmin kokonaislinjoista kuin laajemmista yksityiskohdistakaan. Jos hallitus todella haluaa yhteistyötä, jos se haluaa sosialidemokraatit mukaan tekemään laajaa yhteiskuntasopimusta, niin se edellyttää myös neuvotteluja.

Samaa edellyttää myös suhtautuminen ammattiyhdistysliikkeeseen. Kun edellistä hallitusta ammattiyhdistysliikkeen toimesta moitittiin, kun se tarjosi keppiä ja porkkanaa, tämä hallitus ei tarjoa muuta kuin keppiä. Kun edellinen hallitus totesi selkeästi, mitkä ovat tulevat vaihtoehdot, tämä hallitus ei ilmoita etukäteen vaihtoehtoja. Se esittää vain uhkakuvia. Se esittää ne kielteiset ratkaisut, jotka joka tapauksessa tulevat, ja ilmoittaa, että ellei laajaa yhteiskuntasopimusta synny, vielä huonompia vaihtoehtoja on edessä. Jos halutaan yhteiskuntasopimusta, edes pieniä porkkanoita myös ammattiyhdistysliikkeelle tulisi tarjota. Tämäniltainen keskustelu ammattiyhdistysliikkeen roolista ei varmaankaan rohkaise ammattiyhdistysliikettä käymään näitä neuvotteluja eikä ainakaan luottamaan hallituksen tarkoitusperiin.

Erittäin merkittävä ryhmä, joka odotti vaalien jälkeen uusia toimenpiteitä, olivat opiskelijat. Kaikki puolueet olivat yhtä mieltä ennen vaaleja, että seuraavan vaalikauden keskeinen, suuri uudistus on opintotuen kokonaisvaltainen remontti. Tästä oli Eero Kurrin "johtama" yhden miehen työryhmä tekemässä erittäin hyvää työtä. Sen jälkeen opetusministeriössä on istunut työryhmä, jolta valmistui erittäin kattava, yksiselitteinen ja yleisesti hyväksytty, myös hallituspuolueitten piirissä hyväksytty esitys. Tuo esitys eteni hyvin pitkälle, mutta hallituksen sisäisessä käsittelyssä jälleen kerran opiskelijat joutuivat kärsimään. Heille ei tarjota tässä vaiheessa sellaista opintotukiuudistusta, joka toisi heille lisää.

Heille kyllä ilmoitettiin opetusministeriön toimesta, että uudistus toisi lisää 211 miljoonaa markkaa. Tämä ilmoitus meni jopa niin hyvin läpi, että Helsingin Sanomat pääkirjoitustasolla yltyi kehumaan uudistusta, joka tuo siis yli 200:aa miljoonaa. Kun tuota 200 miljoonaa ryhdyttiin etsimään itse budjettikirjasta, havaittiin, että sieltä löytyy korkeintaan 50 miljoonan markan lisäys opiskelijoille. Mistä tuo yli 200 miljoonaa sitten tuli? Se oli luku, jota verrattiin valtiovarainministeriön esitykseen. Jos tämä on sitä uutta poliittista kulttuuria, mitä hallitus tuo suomalaiseen politiikkaan, mielestäni sekään ei lisää ainakaan opiskelijoiden luottamusta politiikkaan. Jos vertailukohdaksi politiikassa ja hallituksen budjettiesityksessä tästä eteenpäin asetetaan valtiovarainministerin esitykset, saamme aika huimia kasvulukuja, sitä huimempia, mitä tiukempi ja vähemmän rahaa antava valtiovarainministeri meillä kulloinkin on.

Opintotukiuudistus siinä muodossaan kuin se nyt on esitetty on monessa suhteessa myös epäoikeudenmukainen. Pahiten se epäonnistuu poistaessaan ateriatuen, joka on merkittävä nimenomaan kokopäivätoimisille opiskelijoille. Se kohdistuu pelkästään heihin. Se on kansanterveydellisesti erittäin tärkeä tuki, koska monelle opiskelijalle päivittäin tuettu lounasateria on päivän ainut lämmin ateria. Tuen poistamisen jälkeen aterian hinta nousee sellaiseksi, että monet opiskelijat siirtyvät takaisin hampurilainen—Coca-Cola-linjalle. Tämä taas aiheuttaa sen, että monet opiskelijaruokalat joutuvat supistamaan henkilökuntaansa. Niiden yksittäisen ruoka-annoksen hinta nousee, ja tämä johtaa ketjureaktiona siihen, että monin paikoin koko opiskelijaruokalat tullaan sulkemaan. Kyseessä ei ole kuin reilu 30 miljoonan markan kokonaiskustannus vuosittain. Tällä rahalla pystyttäisiin kuitenkin turvaamaan opiskelijoille erittäin tärkeä ei pelkästään taloudellinen ja sosiaalinen vaan myös kansanterveydellinen etuus. Tämä on vähin korjaus, mitä budjettiin eduskuntakäsittelyssä tulee opintotuen osalta saada.

Toinen vaatimus opintotuen osalta on jonkinnäköiset takeet siitä, että uudistus tulee myös jatkumaan. Nyt budjettiesitys jättää jatkon täysin arvailujen varaan. Kun nyt mukana ovat pelkästään korkeakouluopiskelijat, keskiasteen opiskelijoitten osalta olisi oltava edes lupaus siitä, että he tulevat vuoden päästä saman järjestelmän piiriin. Nyt keskiasteen opiskelijat joutuvat eräällä tavalla maksumieheksi tässä uudistuksessa. Onneksi opiskelijajärjestöt ovat tässä yhtä mieltä ja siellä ei ole synnytetty keskinäistä eripuraa eri asteiden opiskelijoiden välillä. En

tiedä, onko se ollut hallituksen tavoitteena, kun tällainen esitys on tehty.

Haluan lopuksi toivoa, että kun jatkossa ryhdytään valiokunnissa käsittelemään budjettia, hallitus kokonaisuudessaan ottaa saman asenteen, jonka jo osittain ministeri Pekkarinen tänään on ottanut, eli hieman sovittelevampi, myös virheitä tunnustava asenne, joka pyrkii edes ymmärtämään oppositionkin näkökantoja, luomaan neuvotteluilmapiiriä, luomaan yhteiskuntaan sellaisen ilmapiirin, jolla voimme yhdessä tästä taloudellisesta tilanteesta selvitä. Toivon myös, että ne edustajat, jotka ovat hyökänneet erityisesti ammattiyhdistysliikettä vastaan, voivat näiltä osin korjata näkemyksiään ja antaa ammattiyhdistysliikkeelle työrauhan päättää itse sisäisistä asioistaan. Samaa toivon myös edustamani puolueen osalta.

Sisäasiainministeri P e k k a r i n e n: Arvoisa puhemies! Ed. Backmanin analyysi sitä, mitä hallituksen esitys opintotukijärjestelmän edelleenkehittämiseksi pitää sisällään, ei mielestäni vastaa ihan sitä, mitä hallitus on esityksellään tarkoittanut ja mitä esitys faktisesti ymmärtääkseni myös merkitsee ja sisällään pitää. Haluan kiinnittää huomiota moneen kertaan tämänkin päivän aikaan todettuun, ei vain hallituksen vaan ymmärtääkseni myös opposition taholta todettuun, seikkaan, että niiden väestöryhmien määrä, joiden kohdalla voidaan vuonna 1992 päästä siihen, että tulot lisääntyisivät, on todella minimaalinen. Hallituksen esityksen mukaan nimenomaan korkeakouluopiskelijoiden kohta näyttäisi valtaosaltaan — voi olla myös korkeakouluopiskelijoiden keskuudessa niitä, joitakin yksilöitä, joiden kohdalla tämä ei parannukseen johda — merkitsevän parannusta opintotukeen.

Opintorahan perusosa on tällä hetkellä 640 markkaa kuukaudessa. Hallituksen esitys merkitsee perusosan nostamista 1 570 markkaan. Sen lisäksi asumislisä ja -tuki pysyvät entisellään. Myönnän, että ateriatuki poistuu. Sen vaikutus kokonaisuudessaan on 31 miljoonaa markkaa, opiskelijaa kohti muutama kymppi, ehkä noin 100 markkaa kuukaudessa. Jos se palautetaan, se on ymmärtääkseni mahdollista, jos samaan aikaan 1 570:tä markkaa lasketaan muutamalla kymmenellä markalla. Luulen, että hallituksella on tämäntapaiseen asian tarkastamiseen varaa. Mutta raamit ovat siinä, mitä hallitus on budjettikirjassaan opintotuelle asettanut.

On vaikea nähdä miten, korkeakouluopiskelijoita kaiken kaikkiaan katsellen tämä esitys johtaisi opintotuen heikkenemiseen. Vaikka varsinainen lainaosuus, mitä opiskelija voi ottaa valtion takauksella, muuttuukin kieltämättä markkinakorkoiseksi lainaksi ja lainanhoitokulujen ja nimenomaan korkokulujen hoitaminen merkitsee vissiä uutta rasitetta, niin on aika iso asia, että nyt ei tarvitse ottaa niin paljon lainaa, kun perusosa nousee 640 markasta 1 570 markkaan kuukaudessa. Mitä kaiken kaikkiaan opintotuen kokonaismäärään tulee, kun selaatte budjettikirjaa, löydätte sieltä, että se kasvaa 407 miljoonaa markkaa vuonna 1992. Näissä oloissa se ei mielestäni ole kovin pieni korotus.

On aivan totta, niin kuin ed. Backman sanoi, että korkeakouluopiskelijoiden osalta kohennus ensi vuonna, vuonna 1992, kun uudistus ehtii olla vain muutaman kuukauden voimassa, merkitsee. Valtion opintotukikeskuksen meille budjettiriihessä antamien tarkkojen laskelmien mukaan tasokorotusta niiden muutaman kuukauden aikana yhteensä 58 miljoonalla markalla. Ed. Backman oli näiltä osin varsin tarkkaan oikeissa lukemissa. Myös hänen lukemansa 211 miljoonaa markkaa pitää täysin paikkansa. Tuo 211 miljoonaa markkaa oli ministeri Viinasen budjettikirjan päälle budjettiriihessä tullut lukema, budjettiriihessä, jossa kaiken kaikkiaan vähennettiin budjetin menoja pitkälti yli miljardilla markalla. Kaiken kaikkiaan vähennettiin, mutta opintotuen kohdalla kävi äsken kerrotulla tavalla: lisää 211 miljoonaa markkaa.

Mitä veroasteikkoihin tulee, joita ed. Backman kosketteli puheenvuorossaan myös siltä osin, mitä keskusta on esittänyt, ed. Backman oli oikeassa. Kahtena viimeisenä vuonna, siis varsinaisina verouudistusvuosina, keskusta esitti asteikkolakiehdotuksen, jossa suurituloisimpien verotus on kireämpi kuin hallituksen esittämä. Pienituloisimpien kohdalla meidän verotuksemme oli puolestaan aavistuksen verran kevyempi, ei kovin paljon, mutta aavistuksen verran kevyempi ja suurituloisten kohdalla selvästi kireämpi. Olen pahoillani, että tässä vaiheessa ei päästä näiden mielestäni vääristymien korjaamiseen. Vääristymät eivät kovin mittavia ole. Kiinnitän kuitenkin huomiota vielä siihen, että tässä tilanteessa, jolloin työmarkkinaneuvottelutilanne on se, mikä on, oli työmarkkinatilanteenkin kannalta hyvin perusteltua se, että hallitus ei mene nyt verotusta muuttamaan, vaan jäädyttää sekä asteikot että TVL:n muutamia pieniä poikkeuksia lukuun ottamatta entiselleen.

Vielä eläkeasiasta muutama sana. Kyllä viime vuosien aikana kehitys on kulkenut todella sii-

hen suuntaan, että samaan aikaan, kun muiden kansalaisten ansiot ovat aika reippaasti nousseet, eläkeläisten ja eläkeläisistä nimenomaan niiden, joiden toimeentulo on kansaneläkkeen varassa, ansiot eivät juuri ole nousseet paljolti johtuen eläkeindeksijärjestelmästä, millä kansaneläkkeet tunnetusti nousevat. Eläkkeen taso on jäänyt suhteellisesti ja absoluuttisesti kaiken aikaa jälkeen, kun kaikki muut tulot pääsääntöisesti ovat rutkasti nousseet. Nyt hallituksen tavoite on toinen. Aiemmin rutkasti nousseiden tulojen on aika tulla alas. Mutta ei heikoimpien, pienimpien eläkkeiden. Niiden jäädyttäminen on se realistinen tavoite, mitä hallitus tavoittelee.

Ed. Korkeaoja (vastauspuheenvuoro): Herra puhemies! Haluaisin aivan lyhyesti ed. Backmannille huomauttaa, että toki me hallituspuolueiden kansanedustajatkin olisimme halunneet monia hyviä asioita ja parannuksia saada aikaan mm. opintotukeen, toteuttaa opintotukiuudistusta esitettyä laajemmassa muodossa, eläkeindeksikorjausta jne. Mutta on huomattava, ja se on oleellista, että kun tulopohja on romahtanut, ei ole vastuullista politiikkaa, että menoja lisätään. Jos ajatellaan nimenomaan nuoria ja opiskelijoita, joiden asemaan ed. Backman kiinnitti huomiota, heidän kannaltaan olisi kovin väärin, jos nyt ottaisimme runsaasti velkaa, joka jätetään heidän maksettavakseen. Ainakin minun näkökulmastani se valtion velanotto, joka jo tämän budjettiesityksen mukaisesti toteutuu, on aivan liian korkea.

Ed. Backman (vastauspuheenvuoro): Herra puhemies! On syytä todeta, että en arvostellut sitä järjestelmää, johon siirryttiin opintotukiuudistuksessa. Se on sinänsä oikea, mutta uudistus jää puolitiehen. Se ei takaa minkäännäköistä varmuutta siitä, miten uudistusta jatketaan, ei myöskään varmuutta siitä, mikä on sen taso tulevina vuosina esimerkiksi suhteessa kansaneläketasoon tai että sitä joillakin indekseillä tarkistettaisiin vuosittain. Tämän takia opiskelijajärjestöt ovat erittäin huolestuneita uudistuksesta.

Se, mikä opiskelijajärjestöjä ja opiskelijoita varmasti vielä enemmän suututtaa, on se julkisuus, jolla tätä on markkinoitu: yli 200 miljoonaa lisää. Vertauksena voin todeta, että edellinen hallitus lisäsi 350 miljoonaa viimeisenä vuonna eikä sitä markkinoitu minään suurena uudistuksena. Nyt markkinoidaan suurena saavutuksena 50:tä miljoonaa. Tämä on se kohta, joka opiskelijoita suoraan sanoen potuttaa.

Ministeri Pekkarinen totesi, että tässä vaiheessa ei pystytä tekemään muutoksia verotaulukoihin. Eräs keino — ja hyvä sellainen — olisi ollut ottaa pysyvästi käyttöön tänä vuonna jo toteutettu verotus eli alkuvuonna kiristetty verotus. Eli sitä ei olisi palautettu myöhemmin kansalaisille. Se olisi ollut reilu 2 miljardia markkaa, ja sillä olisi pystytty rahoittamaan näitä uudistuksia, joita täällä kaivattiin. Eivät ne uudistukset ole ilmaisia, mutta kyllä meillä on halua myös oppositiossa etsiä näitä rahoituskeinoja. Oli myös keväällä, kun vastustimme autoveron alennusta eli valtion tulojen menetystä.

Ed. O. Ojala (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Myös minä olisin puuttunut verouudistuskohtaan. On tietysti hyvin valitettavaa, että ministeri Pekkarinen ei ole voinut hallituksessa ajaa samaa linjaa kuin keskusta ajoi oppositiossa.

Ministeri halusi myös vähätellä verouudistuksen merkitystä. Muistuttaisin kuitenkin, että sinipunan aikana tehty verouudistus merkitsi alle 60 000 markkaa vuodessa ansiota saaville noin 65 markan suuruista verohelpotusta. Eli voidaan ajatella, että se menee tulevaan laboratorio- ja röntgentutkimusmaksuun, kun käydään kerran terveyskeskuksessa. Sitä vastoin ministerin palkkatasolla verouudistus merkitsi yli 13 000 markkaa puhtaana käteen, jolla, jos ministerit sattuisivat käymään terveyskeskuksessa, mitä kyllä rohkenen epäillä, he voisivat käydä vuosittain 200 kertaa, kun eläkeläinen ehkä korkeintaan kerran.

Ed. Aittoniemi (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Nämä ministeri Pekkarisen esittämät laskelmat ovat, niin kuin tilastokin — en tarkoita, että ministeri Pekkarinen valehtelisi — emävaleita. Olen aikanaan budjettiriihessä kansaneläkeuudistuksen neljännen vaiheen laskelmista todennut, minkälaisia laskelmia voidaan tehdä. En luota niihin yhtään.

Tässäkin tapauksessa voidaan laskea ensinnäkin markkinakoron vaikutus, mikä ministeri Pekkariselta jäi käsitykseni mukaan vallan arvioimatta. Sitten sakkokorko nousee 14:stä 16 prosenttiin, ja opiskelijoilla tulee olemaan jatkossakin vaikeuksia valmistuttuaan saada työtä, he joutuvat pyörittämään sakkokorkoa. Mikä on sen merkitys?

Jos katsotaan perusturvaa, otetaan vertailuun opiskelijoiden asema eli opintotuen uudistus ja toisaalta indeksin poistaminen eläkeläisiltä, sitä on pidettävä tällaisena perusperusturvana. Eläkeläisiltä poistuu koko vuodelta indeksikorotus, se vaikuttaa koko vuoden ajan. Opiskelijoilla, jos olen oikein käsittänyt, kun ei ole keltaista kirjaa nyt mukanani, tämä astuu voimaan sillä tavalla, että vain muutama kuukausi vuoden 1992 aikana tulee positiivista vaikutusta, jos yleensä mitään positiivista jää markkinakorkoratkaisun jälkeen opiskelijoille avustustyyppisen tuen korottamisesta.

Kansaneläkeuudistuksessa taas leikataan koko vuoden ajalta 7,1 prosenttia, jos korotus olisi samanlainen kuin viimeksi. Näin ollen jos lasketaan näin, niin kyllä tämä perusturvauudistus summa summarum on raskaasti miinusvoittoinen sen sijaan, mitä hallitus on luvannut.

Sisäasiainministeri Pekkarinen: Arvoisa puhemies! Ei tästä opintotuesta viitsi enempää jatkaa. Muistutan vain, että jos perusosa nousee 640 markasta kuukaudessa 1 570:een, niin kyllä ne korot aika paljon saavat nousta ennen kuin niiden aiheuttamat menetykset ovat sen väärtejä, millä perusosa nousee. Ei siitä pääse yli eikä ympäri.

Mitä opintotuen koko potin nousuun vielä tulee, niin toistan vielä, että kyllä se ihan totta, ed. Backman, oli, että edellinen hallitus nosti yli 300 miljoonaa markkaa. Tässä budjetissa on 407 miljoonaa markkaa lisää vuoteen 1991 verrattuna.

Ed. Backmanille kuitenkin pyytäisin muistuttaa, että kun tätä hallitusta muodostettiin, yritin tehdä tuollaisen esityksen, minkä te nyt esititte. Ei kovin paljon löytynyt ajatukselle silloin sosialidemokraattisestakaan puolueesta kannatusta. Se oli vahinko, että niin ei voitu menetellä silloin. Olen iloinen, että ed. Backman ainakin tässä vaiheessa myöntää, että noin olisi pitänyt välttämättä menetellä.

Mitä verotukseen vielä tulee, totean vain sen, että kyllä tietty pieni askel oikean suuntaisesti on otettu kuitenkin näiden muutaman kuukauden aikana. Kun työntekijöiden sosiaaliveroa kiristettiin teollisuuden piristyspaketin yhteydessä, se tehtiin juuri niin, että niille, joiden ansiot ylittävät 80 000 markkaa, tuli korotettu maksu. Alle sen ansaitsevat jäivät sen ulkopuolelle.

Ed. Linnainmaa: Arvoisa puhemies! Tarkasteltaessa Suomen talouskehitystä ja vuoden 1992 valtion tulo- ja menoarvioesitystä osoittautuu viime vuosien vertaus Suomesta Pohjolan Japanina täydelliseksi harhakuvaksi. Vaikka bruttokansantuotteemme kasvoi voimakkaasti koko 80-luvun ajan, se kätki sisäänsä vakavia rakenteellisia ongelmia ja tasapainottomuutta. Yleisessä kasvun huumassa jätimme analysoimatta kasvun olemuksen ja sen perustan. Oli mukava elää hetki unelmassa, jossa taloudellinen kehitys ja sen tulevaisuus näyttivät omasta erinomaisuudestamme johtuen turvatulta sekä lyhyellä että pitkällä tähtäimellä. Jätimme analysoimatta, mihin kasvu painottui.

Koko 80-luvulla teollisuustuotannon vuosikasvu oli vajaa 3 prosenttia. Samanaikaisesti palveluelinkeinojen kasvu ylitti 4 prosenttia. Tämä kehitys huipentui vuosikymmenen loppupuolella, vuosina 1985—1990, jolloin teollisuustuotannon kasvu oli keskimäärin vain 2,6 prosenttia ja vastaava nousu palveluelinkeinoissa lähes 5 prosenttia vuodessa.

Vaihtotasetta ajatellen tuo talouskasvun kehityssuunta oli vaarallinen. Palvelimme kiihtyvällä tahdilla toisiamme, mutta tuotimme suhteessa palveluihin entistä vähemmän. Vaihtotaseemme on vientiteollisuutemme ja sen tuotannon varassa. Palveluja on meidän hinnoillamme vaikea markkinoida ulkomaille.

Yleensä hyvinvointivaltion talous, palvelut ja toiminnot rakentuvat teollisuuden ja tuotannon varaan. Vientisektori ja -teollisuus ovat myös meidän maamme talouden kivijalka. Tänään Suomen vientiteollisuus on liian pieni ja kilpailukyvytön ylläpitämään hyvinvointimme tasoa ja ylisuurta julkista sektoria. Se ei riitä rahoittamaan välttämätöntä tuontia, ulkomaisen velan korkoja, kehitysyhteistyömenoja ja matkailutasevajetta.

Voimakas talouskasvumme perustui pitkään liian yksipuolisesti kotimaisen kysynnän hallitsemattomaan lisääntymiseen. Vientitulot eivät riittäneet tuontilaskun maksamiseen, vaihtotaseen vaje syveni jyrkästi ja inflaatio kiihtyi. Oman osansa kotimaisen kysynnän lisääntymiseen toi rahamarkkinoiden vapautuminen, jota on arvosteltu hallitsemattomaksi ja väärin ajoitetuksi. Arvostelu on osaksi aivan paikallaan: parempi ajoitus olisi kenties tuottanut hallitumman lopputuloksen eikä vapauttaminen olisi ainakaan tapahtunut rajusti keskellä voimakkainta nousuhdannetta.

Vuosi sitten budjetin lähetekeskustelussa totesimme yhteisesti useissa puheenvuoroissa, että talouskasvumme on voimakkaasti hidastunut ja

kuljemme kohti syvenevää taantumaa. Persianlahden sodan pitkittyminen ja Neuvostoliiton kaupan äkkinäinen supistuminen toivat kuitenkin pian eteemme huomattavasti arvioitua synkemmät talouden näkymät, ja tämän vuoden puolella olemme olleet kasvotuksin laman kanssa.

Tällä hetkellä olemme yksimielisiä siitä, että maan talouden tervehdyttämiseksi tarvitaan nopeita ja radikaaleja toimenpiteitä. Aikaa ei ole hukattavissa hetkeäkään, sitä on jo kulunut aivan liikaa.

En voi olla hämmästelemättä sitä, miten eduskuntavaalit kerta toisensa jälkeen halvaannuttavat järkevän ja tuloksellisen toiminnan tässä maassa. Vaalien alla pidättäydytään kauaskantoisista sekä varsinkin vähänkin radikaaleista toimenpiteistä. Odotellaan vaalitulosta, jotta voitaisiin ryhtyä sanoista tekoihin. Vaalien jälkeen odotellaan jälleen ainakin pari viikkoa eduskunnan kokoontumista. Sen jälkeen ryhdytään odottelemaan hallitusneuvottelujen tuloksia, jotta tiedettäisiin, mitkä ryhmät kantavat pääasiallisen vastuun maan oloista ja kehityksestä sekä millaisella hallitusohjelmalla se tapahtuu.

Tilanne viime keväänä oli järkyttävä. Kaikki tiesivät jo tuolloin maan taloudellisen tilanteen vakavuuden edellyttävän nopeita toimenpiteitä ja ratkaisuja. Samanaikaisesti me kansanedustajat kuitenkin ainoastaan odottelimme, että työ alkaisi ja jotain todella tapahtuisi.

Hallitus antoikin edellä kuvatun systeemin puitteissa mahdollisimman ripeästi eduskunnalle talouspoliittisen tiedonannon ja julkisti teollisuudelle suunnatun tukipakettinsa. Olosuhteet ja ajankohta olisivat kuitenkin vaatineet meiltä enemmän, mutta tiedonannon saatuaan eduskunta lähti kesälomalle, sinänsä ansaitulle, mutta yhteiskunnan polttavat ongelmat huomioiden käsittämättömän pitkälle lomalle. Sen pituus ja ajankohta ovat ilmeisesti alkujaan määräytyneet sadonkorjuun perusteella, mutta järjestelmä on jo aikansa elänyt ja pahasti vanhentunut. Nyt olisi todella paikallaan korjata systeemiä. Käytössä on aikaa lähes koko vaalikausi tämän tarpeellisen hallintouudistuksen tekoon. Uskon, että jokainen kansanedustaja on jatkossa valmis ryhtymään töihin heti vaalien jälkeen. Samoin varmasti löytyy valmiutta eduskunnan lomakauden nykyistä järkevämpään jaksottamiseen.

Nyt olemme kuitenkin vihdoin töissä, vaikkei sitä istuntosalin miehityksestä voi havaitakaan. (Ed. Aittoniemi: Parhaat ovat paikalla!) Viimeistään tässä vaiheessa olettaisi, että jokaiselle kansanedustajalle puolueesta riippumatta on selvinnyt taloudellisen tilanteen vakavuus. Meidän jokaisen tulee pyrkiä edesauttamaan sen tervehdyttämistä. Puoluepoliittiseen jippoiluun ei ole tässä tilanteessa varaa. Asiat, vaikeatkin asiat, voidaan hoitaa ainoastaan asioiden hoidolla eikä vaalityötä tekemällä.

Vaihtotaseen vaje, talouden rakenteelliset ongelmat, ennen kaikkea suhteettomaksi paisunut suljettu sektori ja kilpailukykymme puute, vaativat voimakasta otetta ja todellisia ratkaisuja. Suomi lähtee nousuun vain viennin vetämänä. Tuotannolliset investoinnit kotimaassa ovat supistuneet hälyttävästi, eivätkä ennusteet lupaa tähän pikaista korjausta. Teollisuutemme ja koko tuotantomme elää vakavaa kustannuskriisiä. Saamme päivittäin tietoja lomautuksista, ulkomaille myynneistä ja siirroista tai fuusioista kansainvälisiin yhtiöihin. Yritysten maksamien lomapalkkojen ja lomarahojen tultua ajankohtaisiksi ovat konkurssit lisääntyneet. Niiden määrä on kaksinkertaistunut viime vuodesta.

Työttömien määrä on lisääntynyt edellisen vuoden vastaavaan aikaan verrattuna lähes 140 prosenttia. Lomautettujen määrä on nelinkertaistunut, ja lyhennetyllä työviikolla työskentelevien määrä on moninkertaistunut. Samassa suhteessa pienenevät valtion verotulot koko ajan ja menot paisuvat mm. työttömyyskorvauksien ja toimeentulotuen muodossa.

Kriisi, johon olemme joutuneet, ei ole yksinomaan valtiovallan, kunnallishallinnon, teollisuuden, ulkomaankaupan tai Suomen Pankin ongelma. Päivä päivältä se koskettaa yhä kipeämmin yksityistä kansalaista, pienyrittäjää, jolta häviää elinkeino, asunnon ostanutta, jonka korot tuhoavat taloudellisesti, tai työtöntä, jota yhteiskunta ei enää tunnu tarvitsevan. Suomi on vaarassa joutua totaalisen apatian valtaan. Siinä tilassa ei esiinny tuotantoa elvyttävää taloudellista toimeliaisuutta.

Kansalaiset odottavat valtionhallinnolta nyt aivan erityistä päätöksenteon nopeutta ja jämäkkyyttä. Kaiken politiikan tulee luoda luottamusta talouden kehityksen suuntamuutoksen hallittuun toteuttamiseen. Rakenteellisten muutosten aikaansaamiseksi on tehtävä kipeitäkin ratkaisuja. Tarvittavia muutoksia ei saada aikaan hetkessä eikä yhden budjetin puitteissa. Olennaista on hallituksen esitykseen sisältyvä suunnanmuutos. Talouden ongelmat ovat korjattavissa pitkäjänteisillä, talouden rakenteita ja toimintatapoja sekä avoimen sektorin toimintaedellytyksiä parantavilla toimilla.

Valtion menojen reaalinen kasvu on pysäytettävä pysyvästi, vaikka kansantalous myöhemmin kääntyisikin nousuun. Valtiontalouden menoperusteet ovat laajasti lainsäädännöllä sidottuja. Usein ne perustuvat sellaisiin tekijöihin, joihin valtiovallalla ei ole mahdollisuutta vaikuttaa, kuten väestökehitys, työvoimatilanne, työmarkkinasopimukset ja kuntien menot. Valtion menot ovat rakenteellisesti eivätkä pelkästään suhdannetilanteeseen nähden nousseet liian korkealle tasolle. Mikäli tilanteen annetaan jatkua, on edessämme raju verorasituksen kiristäminen. Perusturvaamme, joka osin on ylimitoitettu, ei voida rakentaa valtion jatkuvan lainanoton varaan.

Säästölakien tarve on pysyvä, kuten hallitus budjettiesityksessään toteaa. Säästölakiesitykset liittyvät työllisyyslain uudistamiseen, pidättymiseen julkisten etuuksien indeksitarkistuksista, työttömyysturvan ja sairausvakuutuksen etuuksien tarkistamiseen ja maatalouden tuen vähentämiseen. Esitykset ovat kohderyhmille varmasti kipeitä, ja esimerkiksi eläkkeiden indeksitarkistuksista luopuminen on perusteltavissa ainoastaan siinä tapauksessa, että vastaavasti leikkaukset ulotetaan koskemaan myös kaikkia työelämässä aktiivisesti mukana olevia, jolloin yleinen hintataso on mahdollista saada laskemaan. Työmarkkinapäätökset lomarahojen poistosta ja vähintään palkkojen pitkäaikaisesta jäädyttämisestä nykytasoon on tehtävä heti.

Elinkeinoelämän kilpailukyvyn parantaminen on keskeistä talouden ongelmien korjaamisessa. Avoimen sektorin toimintaedellytyksiä on vahvistettava ja kustannustaso saatettava kuriin. On lisättävä kilpailua purkamalla erilaisia suojamuureja ja saattamalla kilpailulainsäädäntömme ajanmukaiseksi. Tästä onkin hallituksen esitys tulossa eduskunnalle lähiaikoina.

Hallituksen budjettiesitys sisältää monia suhdannetilanteen vaatimia positiivisia yksityiskohtia. Tällaisia ovat mm. yritysverotuksen alentaminen 4 prosenttiyksiköllä, työnantajan työeläkemaksujenalennus, työllisyyslain muuttaminen siirtämällä valtion työllistämistoimien painopistettä suljetun sektorin velvoitetyöllistämisestä aktiiviseen avointa sektoria tukevaan toimintaan, asuntotuotannon volyymin lisääminen ja valtion rakennushankkeiden alullepano. KTM:n painopistealueiksi on aivan oikein otettu tutkimus- ja kehitystyö, viennin edistäminen, pienen ja keskisuuren yritystoiminnan kehittämistoimien selkeyttäminen, kansainvälistymisen edistäminen sekä voimakas panostus Teknologian kehittämiskeskuksen voimavaroihin.

Arvoisa puhemies! Tavaksi on tullut todeta, että hallituksen toimenpiteet ovat oikean suuntaisia mutta riittämättömiä. Sanonta on kuitenkin tyhjä fraasi eikä ota huomioon sitä, että taloussuunnittelu on aina pakko sopeuttaa vallitsevaan tilanteeseen. Yhtä hyödytöntä ja jälkijättöistä on se monissa puheenvuoroissa esille tullut laman aiheuttajien, syyllisten, etsintä, koska perustotuushan on yksinkertaistettuna se, että olemme vain hinnoitelleet itsemme ulos markkinoilta. Syyllisiä olemme kaikki. Olemme vaatineet tai maksaneet työstä ylihintaa, joka ei ole oikeassa suhteessa sen tuottavuuteen.

Omassa puheenvuorossani olen keskittynyt taloudellisen tilanteen analysointiin, koska vain sitä kautta on mahdollista ymmärtää ja hyväksyä hallituksen tulo- ja menoarvioesityksen keskeiset tavoitteet ja sisältö. Eduskunnalta hallituksen esityksen hyväksyminen vaatii rohkeutta sekä populismin ja ryhmäkohtaisten irtopisteiden keruun unohtamista. Tyhjästä ei voi ottaa, ja keisarin uusissa vaatteissa tulee Suomen talvessa kylmä.

Elinkeinoelämä, korkomarkkinat, vientikauppakumppanimme, jokainen yksityinen kansalainen, kaikki nuo tahot odottavat ja tarvitsevat nyt positiivista ja luotettavaa viestiä meiltä, jotta usko huomiseen jälleen palautuisi.

Ed. K a l l i : Herra puhemies! Vuoden 1992 valtion tulo- ja menoarviosta on ehditty olla monta mieltä. Tällä budjetilla tuntuu olevan myös kovin vähän ystäviä eduskunnassa. Oppositio lupaa pitää kiinni määrävähemmistösuojasta ja siirtää säästölakien voimaantulon vuoteen 1993, jolloin budjetin alijäämä edelleen syvenee vielä 32 miljardista markastakin. Tällöin hallitus joutuisi ottamaan lisää velkaa tai toteuttamaan veronkiristykset, joilla katettaisiin sitä syömävelkaa, jolla Suomen kansa on jo elänyt yli varojensa.

Sekä lainanotto että verotuksen kiristäminen ovat todella huonoja vaihtoehtoja. Velkaantuminen kipuaa ensi vuoden loppuun mennessä jo 110 miljardiin markkaan ja korkomenot yli 10 miljardin markan ilman opposition lisäyksiäkin. Edelleen verotus kiristää tuloverotusta 1—1,5 prosenttiyksiköllä. Kaikki kuitenkin tietävät, ettei näin voi jatkua. Jatkuva velkaantuminen muodostuu pahenevaksi uhaksi hyvinvointivaltiomme tulevaisuudelle.

Kuluvan vuoden talouskehitys on ollut kaikin

puolin varsin synkkä. Kokonaistuotanto supistuu ainakin 5 prosenttiyksiköllä, ja vientiteollisuudessa lasku on vieläkin jyrkempi. Ensi vuonna kokonaistuotannon arvioidaan polkevan tämän vuoden tasolla, mutta viennin odotetaan jo tällöin hieman elpyvän. Edellytyksenä kuitenkin on kattavan yhteiskuntasopimuksen syntyminen.

Ensi vuoden tulo- ja menoarviossa on voimakkaammin leikattu maatalousväestön tulokehitystä. Viljelijäväestön ajat ovat selvästi huononemassa. He joutuvat entistä suuremman osan rahoittamaan siitä tuotannosta, joka joudutaan viemään ulos ylituotantona. Jo tämän vuoden sadosta viljelijät saavat entistä huonomman hinnan, mikä luonnollisesti pudottaa rajusti tilojen tulotasoa.

Myös maatalouden neuvonnan määrärahoja on vähennetty, ja näin kustannuksia maatalousväestölle tulee lisää, mikäli nykyiset palvelut maatalousneuvonnassa halutaan säilyttää eli kustannusrasitusta siirtää tälläkin kohtaa käyttäjille. Valtionavut ovat kattaneet neuvontajärjestöjen kuluista 40 prosenttia, ja loppuosa on tullut palveluista perittävillä maksuilla. Nyt avustuksen osuus putoaa peräti kolmannekseen.

Eläkeläisten tulot eivät myöskään kasva ensi vuonna. Järkevä yhteiskuntasopimus kuitenkin voisi taata myös eläkeläisille ostovoiman säilymisen. Heikoimmassa asemassa olevien pieneläkeläisten perusturvaa ei saa millään muotoa supistaa, vaan on luotava valmiuksia, jotta tulevaisuudessa voidaan myös heidän elämisensä edellytyksistä huolehtia.

Kansantalouden kakun jakoa ei tällä kertaa ole ollut pienintäkään mahdollisuutta jatkaa entisenlaisena, koska jaettava määrä ei yksinkertaisesti ole kasvanut, vaan päinvastoin. Tällaisessa tilanteessa joudutaan pakollisen elintason nousun jäädytykseen tai muuten menetetään mahdollisuudet myös nousuun tulevaisuudessa. Hallitus on joutunut puuttumaan moniin sellaisiin menoihin, joihin normaalioloissa ei koskettaisi. On muistettava, että kun rahaa ei todellakaan ole riittävästi, on elettävä olemassa olevien tulojen mukaan. Voidaan tietenkin keskustella siitä, onko käytettävissä olleet niukat varat nyt esitetyllä tavalla kohdennettu oikein. Tästä asiasta me kaikki olemmekin jo eri mieltä.

Laman voittaminen onnistuu ainoastaan säästämisellä ja entistä tehokkaammalla yrittämisellä. Kova työnteko ja yrittäminen on ennenkin nostanut Suomen jaloilleen paljon paljon syvemmältäkin. On täysin katteetonta ajatella, että lamasta selvittäisiin yksinomaan valtion varoin ja toimenpitein.

Valtiontalouden jälkeen todella suuria ongelmia löytyy toiselta julkiselta sektorilta eli kaupungeista ja kunnista. Kunnallistalous on pääosiltaan todella suurissa vaikeuksissa. Toki tästäkin löytyy melkoisia kuntakohtaisia eroja. Viimeisin valtionosuusuudistusehdotus tuo jonkin verran lohtua kuntien tulevaisuuden visioihin siitäkin huolimatta, että se vähitellen kiristää ja vähentää tappiokuntien valtionosuuksia vuoteen 2000 mennessä. Uudistuksen astuttua voimaan vuoden 1993 alusta tulisi sen oikeellisuutta seurata alusta pitäen hyvin tarkkaan ja korjata mahdollisimman pikaisesti esille tulevat epäkohdat.

Oleellisena osana valtionosuusuudistukseen kuuluu ehdottomasti myöskin normien ja monien säännöstöjen purkaminen. Pätevyysvaatimusten väljentäminen ja vapaa liikkumavara palvelujen järjestämistavoissa on kuntien itsehallinnon kannalta merkittävän tärkeä asia edelleen kiristyvässä kunnallistaloudellisessa tilanteessa.

Viime aikoina on valtiovallan taholta ilmennyt haluja määrätä, millä tavoin kuntien tulisi säästää menoissaan, pakkolomat yms. Tämä on täysin väärä lähestymistapa. Olen ehdottomasti sitä mieltä, että kuntien tulee saada itse päättää, mistä ja millä tavoin ne supistavat menojaan taikka hillitsevät menojen kasvua. Tämä sen vuoksi, että kuntien erilaisuus, ikärakenne, kuntarakenne, elinkeinorakenne, kunnan sijainti estää yleispätevien mallien käyttämisen. Paikallisen näkemyksen mukainen toimintamalli antaa käsitykseni mukaan parhaan mahdollisen lopputuloksen ja samalla kasvattaa kunnallisia päätöksentekijöitä kokonaisvaltaiseen kustannustietoisuuteen.

Kunnallisen maksupolitiikan vapauttaminen on myös ehdoton edellytys viimeistään silloin, kun valtionosuusuudistus astuu voimaan. Maksujen saattaminen sille tasolle, että ne mahdollisuuksien mukaan vastaavat kustannuksia, on eräs tärkeimmistä tekijöistä kunnallistalouden tervehdyttämistoimenpiteissä. Tähän liittyy myöskin oleellisena osana esimerkiksi terveyskeskusmaksun palauttaminen.

Myönteisenä asiana budjetissa on valmistautuminen maakuntahallintokokeiluun. Hyvin toimivassa maakuntahallinnossa olisivat varmasti mukana paitsi nykyaikaisten laaja-alaisten kuntainliittojen tehtävät myös alueen kehitykseen keskeisesti vaikuttavat tehtävät lääninhallinnos-

ta ja mahdollisuuksien mukaan tietyt piirihallinnon tehtävät. Kokeilu voi olla erilainen ja erilaajuinen eri maakunnissa, jotta saataisiin kokemuksia parhaan vaihtoehdon löytymiseksi, joka on räätälöity oman alueen tarpeita ja vaatimuksia silmälläpitäen ja maakunnan erityispiirteet huomioon ottaen. Yhtenä lähtökohtana on syytä pitää sitä, ettei maakuntahallintokokeilu saa maksaa enempää kuin nykyinen aluetason hallinto kustannuksia aiheuttaa.

Herra puhemies! Tähän päätän lörinät tällä kertaa.

Ed. Luhtanen: Herra puhemies! Hallituksen tulo- ja menoarvioesitys on surullista luettavaa. Jokainen tietää, ymmärtää ja on valmis toimimaan siten, että talouden kierre saataisiin katkaistua, että maamme ennätyspitkälle ja tilapäisesti päättyneelle hyvinvoinnin kasvun kaudelle saataisiin uutta voimaa ja vankkapohjaista nousua. Kaikki eivät kuitenkaan onneksemme näe vakavan tilanteen korjaustoimia samoin kuin porvarillinen hallituksemme.

Tämän hallituksen puheet ja nyt myös esitykset lähtevät siitä, että taloutemme pannaan kuntoon kaikkein heikompiosaisten kustannuksella. Puretaan sosiaaliturvaa, heikennetään julkisia palveluja ja kohdellaan niiden antajia, sosiaali- ja terveysalan työntekijöitä, opettajia, tavallisia virkamiehiä, toisen luokan kansalaisina. Näitä esimerkkejä löytyy.

Siinä mielessä tietysti hallitusta voisi sarkastisesti kiittää, että harvoin on saanut asiakirjaa, joka niin paljon antaa pitkään kaivattuja elämyksiä, virikkeitä sanan miekalle ja puhtia konsensus-Suomen harmaaseen arkeen. Kansa on kerralla jaettu kahtia tavalla, jonka seurauksia hallitus joutuu katsomaan pitkään.

Tulen puheenvuorossani keskittymään yhteen keskeiseen alueeseen eli siihen, kuinka perustavaa laatua olevia virhelinjauksia hallituksen budjettiesitys sisältää sosiaali- ja terveysalan osalta. Aineksia kyllä riittäisi muillekin alueille, mutta niihin on tilaisuus palata budjetin myöhemmissä käsittelyvaiheissa.

Hallituksen tulo- ja menoarvioesityksessä on voimakkaasti painotettu sosiaali- ja terveydenhuollon maksujen korotuksia "säästökeinoina". Hallitus lähtee yksioikoisesti siitä, että käyttäjien osuus palvelujen rahoituksesta kohoaa ja että maksut kattavat nykyistä paremmin palvelujen tuotantokustannuksia. Tämä periaate on kuitenkin taloudellisesti, sosiaalisesti ja terveyspoliittisesti täysin kestämätön.

Kunnallisen sosiaali- ja terveydenhuollon kustannukset ovat nyt noin 40 miljardia markkaa vuodessa. Näistä katetaan noin 3,5 miljardia eli noin 8 prosenttia palvelumaksuilla. Loput eli yli 90 prosenttia kustannuksista jakautuu valtion ja kuntien verorahoituksen kesken. Näin ollen tuntuvatkaan palvelumaksujen korotukset eivät voi nostaa maksuja kattamaan tuotantokustannuksia. Edelliselle puhujalle totean, että palvelumaksuja jouduttaisiin tällöin nostamaan kymmenkertaisiksi nykyisistä. Jouduttaisiin myös kysymään, miksi maassa maksetaan veroja, jos palvelut rahoitettaisiin maksuin. Jo pieneltäkin tuntuva palvelumaksujen prosenttiosuuden nostaminen terveydenhuollon kokonaisrahoituksesta on säästömielessä merkityksetön. Terveydenhuollon kokonaiskustannukset eivät tällöin mitenkään vähenisi vaan olisivat suuri maksurasitus palvelujen käyttäjille.

On jo moneen kertaan käynyt ilmi se, että sosiaali- ja terveydenhuollon maksut kohdistuvat ensi sijassa sairaisiin, vanhuksiin sekä lapsiperheisiin ja näin ollen niiden tulonjakovaikutukset ovat huomattavat. Jos palvelujen rahoituksessa siirretään arviolta noin miljardi markkaa lisää nykyisen päälle näiden ryhmien kannettaviksi, merkitsee tämä tulonsiirtoa sairailta, vanhuksilta ja lapsiperheiltä kunnille ja valtiolle.

Palvelumaksujen tuntuvat korotukset ovat näin ollen askel nykyisestä, tulonjakovaikutuksiltaan jokseenkin neutraalista rahoituksesta selvästi valikoivaan ja kohdennettuun rahoitukseen. Ainoa taloudellisesti ymmärrettävä perustelu, joka näin epäsosiaaliselle toimenpiteelle voisi olla, on hallituksen usko siihen, että maksulla voitaisiin vaikuttaa palvelujen kysyntään ja siten palvelutarpeeseen ja kustannuksiin.

Tutkimustieto osoittaa kuitenkin yksiselitteisesti hallituksen tämänkin uskon virheelliseksi. Sosiaali- ja terveydenhuollon palvelujärjestelmien kokonaiskustannuksiin ei missään teollisuusmaassa ole ollut käyttäjämaksuilla merkittävää vaikutusta. Ne vaikuttavat vain palvelujen kohtaantoon väestöryhmittäin tai palvelutyypeittäin. Todelliset kustannuserot järjestelmien välillä Oecd-maissa syntyvät palvelurakenteesta ja palvelujärjestelmässä toimivan henkilöstön työvoimakustannuksista. Niiden hallinta on helpompaa ja tuloksellisempaa veropohjaisissa kuin muissa rahoitusjärjestelmissä Oecd:n tutkimusten mukaan.

Hallituksen olisi vakavammin ja perusteellisemmin tullut pohtia sitä, miten sosiaali- ja terveydenhuollossa voitaisiin saada aikaan to-

dellisia kustannussäästöjä. Nyt hallitus on ilmiselvästi askarrellut ainoastaan sillä, miten terveydenhuollon rahoitus jaetaan kotitalouksien ja julkisen sektorin välillä. Hallitus ei ole juurikaan arvioinut sitä, miten rahoitustarpeen kasvua hillittäisiin. Todellisten kustannussäästöjen aikaansaamiseksi olisi kehitettävä palvelujärjestelmän toimintaa ja rakennetta. Peruskysymys on tällöin palvelujen porrastus, toisin sanoen oikeat palvelut oikeille ihmisille oikeassa paikassa. Terveydenhuollossa avainkysymys on perusterveydenhuollon hyvä toimivuus. Väestövastuukokeiluissa on kyetty osoittamaan, että omalääkäri- ja omahoitajaperiaatteella voidaan merkittävästi tehostaa toimintaa, vähentää jonoja ja päivystyskäyntejä sekä vähentää tuntuvasti laboratorio-, röntgen- ja sairaalalähetteitä. Näin ollen nämä välilliset kustannussäästöt voivat olla erittäin merkittävät.

Sekä kansainväliset että kotimaiset selvitykset osoittavat, että suomalaisen palvelujärjestelmän heikot kohdat ovat liian laitosvaltainen palvelurakenne, liian paljon hoitoa liian korkealla porrastustasolla, avopalvelujen ja kotona asumisen tuen riittämättömyys. Näiden kolmen ongelman syntymiseen on maassamme historialliset syynsä. Lähtökohta on kuitenkin se, että vinoutuneen palvelurakenteen muuttaminen toisi miljardien säästöt muutaman vuoden tähtäimellä aiheuttamatta minkäänlaista uutta maksurasitetta.

Vajaat viisi vuotta sitten silloisen terveysministerin Eeva Kuuskosken johdolla saatiin maahamme Terveyttä kaikille 2000 -ohjelma. Ohjelman keskeiset tavoitteet ja periaatteet ovat ajankohtaisia vielä tänäkin päivänä. Paradoksaalista onkin, että tämä hallitus Eeva Kuuskosken ollessa jälleen terveysministeri on maksupolitiikallaan vaikeuttamassa Maailman terveysjärjestössä ja omassa maassammekin laajalti kannatettujen ja hyväksyttyjen tavoitteiden saavuttamista.

Herra puhemies! Hallituksen esitys pakkolomista julkisella sektorilla on jo saanut laajan tuomion. Erityisen järjettömiä nämä pakkolomat ovat sosiaali- ja terveyssektorilla, jolla ei nykyisellääkään kyetä vastaamaan kansan palvelujen tarpeeseen. Pakkolomautusten sijaan on luotava työmotivaatiota, kannustettava työntekijöitä, luotava oikeata talkoohenkeä. Julkisen sektorin pakkolomautusesityksiin tulen suhtautumaan ryhmäni tavoin jyrkän kielteisesti.

Lopuksi haluan todeta vielä paljon esillä olleen ajatuksen siitä, että hallitus suhtautuisi myönteisesti koulutukseen ja tutkimukseen. Totean, että ei hallitus näitäkään asioita kovin paljon näy arvostavan. Siitä on esimerkkinä jo paljon puhuttu torso opintotukiuudistus, erittäin tärkeän välillisen opintotukimuodon ruokailutuen lopettaminen kokonaan. Syytä on myös mainita esimerkiksi Suomen Akatemian rahoitusrakenteen saattaminen siinä mielessä epävakaalle pohjalle, että nyt tutkimuksesta suuri osa esitetään rahoitettavaksi veikkausvoittovaroista. Tätä toimenpidettä minun mielestäni tulisi vielä harkita.

Ed. K o h i j o k i : Herra puhemies! Aleksis Kivi kirjoitti aikoinaan: "Tee työtä ja säästä ja käytä aina itses kuin rehellinen mies, niin kaikki käy hyvin."

Tulevan vuoden talousarvioehdotuksessa on kansan ja sen edustajien mielestä monia epämiellyttäviäkin asioita. Uskon, että monet niistä ovat myös hallituksen ja ministereiden mielestä epämiellyttäviä. Muutama päivä sitten kotimaakunnassani eräässä Satakunta-liiton järjestämässä tilaisuudessa sanoin, että Suomen kansaa ei ole valmennettu niihin taloustalkoisiin, jotka nyt ovat edessämme. Kansalaisille ehti muutaman vuoden aikana muodostua mielikuva maastamme hyvinvointivaltiona, jollaisena sitä julkisuudessa kansainvälistenkin tilastovertailujen valossa mainostettiin. Kansalaisille ei vieläkään ole valjennut, että se, mitä maassamme kestäväksi hyvinvoinniksi luultiin, olikin vain väliaikaista ja velaksi hankittua niillä, joilla sitä oli.

Olin ja olen sitä mieltä, että kun kerran Suomessa oli muutama vuosi sitten varaa lähettää jokaiseen savuun, jokaiseen talouteen, riemullinen kirje verotuksen keventämisestä, nyt olisi ollut aika ja aihetta aivan selkokielisen kirjeen muodossa tiedottaa suomalaisille maamme jyrkästi ja nopeasti heikkenevästä taloudellisesta tilanteesta. Kun tuo tieto aikanaan olisi saatu perille, tuskin moninaiset hallituksen taholta ehdotetut supistamistoimenpiteetkään olisivat saaneet osakseen niin runsasta ja kiivasta arvostelua kuin nyt on ehtinyt tapahtua. Ei tosiasioista tiedottaminen vieläkään ole myöhäistä, mutta viivyttelyyn ei enää ole aikaa. Jokaiseen talouteen lähetettävä selkokielinen kirje, jonka jokainen ministeri allekirjoittaisi ja vaikkapa itse tasavallan presidentti vahvistaisi nimikirjoituksellaan, olisi eräs nopea tapa tehdä kaikille kansalaisille tunnetuksi, että jokaista suomalaista nyt tarvitaan taloutemme kuntoon saattamiseksi. Yksimielistä yrittämistä ja talkoohenkeä nyt tarvitaan. Nyt ei ole aika kysellä,

mitä tästä kaikesta hyödyn ja mitä vielä voin vaatia. Nyt on kyseltävä, mitä me ja koko kansa yhdessä voimme tehdä maamme hyväksi.

Yli 50 vuotta sitten, jolloin tämä maa ja kansa oli paljon suuremmassa hädässä kuin nyt, kun oli lähdettävä taistelemaan itsenäisyytemme puolesta, itsekin nuorukaisena useiksi vuosiksi, ei kyselty, mitä tästä maksettaisiin. Tehtävät olivat välttämättömiä, ja ne täytettiin. Ei puuttunut motivaatiota. Nykytilanteessakin olisi paljon opiksi otettavaa siitä, kuinka kansamme on monivaiheisen vaelluksensa aikana selviytynyt paljon kovemmista koettelemuksista kuin ne, mistä nyt on kysymys. Ellei Suomella olisi ollut aikoineen jääkäreitä, vapaussotureita, vapaaehtoista talonpoikaisarmeijaa, suojeluskunta- ja lottajärjestöä ja ellemme talvi- ja jatkosodan taisteluissa olisi onnistuneet vapauttamme säilyttämään, olisi 74 vuotta sitten annettu Suomen itsenäisyysjulistus vain historiallinen muisto emmekä valmistautuisi itsenäisyytemme juhlavuoden viettoon. Karkotukset, keskitysleirit, teloitukset ja kidutukset Siperian vankiloissa olisivat olleet monien meidänkin ja omaistemme osana. Tekemämme päätökset olisi viimeksi kuluneen puolen vuosisadan ajan mitätöity Moskovassa, kuten oli heimokansojemme laita Inkerissä, Virossa, Latviassa ja Liettuassa, jotka kommunismin kauhealla kuristusotteella muodostettiin orjaleireiksi.

Isänmaa ei ole vain hyvinvointia ja vakaata kansainvälistä asemaa, korkeita kansalaisvapauksia ja sosiaaliturvaa. Kansakunnalla on myös historiansa, Suomenkin kansalla. Ilman historian perspektiiviä, ilman menneiden aikojen ja vuosikymmenien vaiheisiin ulottuvia näköaloja jää jotakin olennaista isänmaasta ja vapauden arvosta tajuamatta. Viime sotien jälkeen Suomessa kymmenet ikäluokat eivät saaneet koulujen oppikirjoista ja opetuksesta tietää totuutta oman maansa historiaan liittyvistä tapahtumista. Totuuden ilmitulo tuli estetyksi korkeiden tahojen käskykirjeillä. Jopa kirjastoista kansalaisten ulottuvilta komennettiin kätkemään valtava määrä arvokasta kirjallisuutta, jonka sisältämä tieto erityisesti nuorisolle olisi silloin ollut tarpeen. Se, mitä tässä suhteessa tehdyistä virheistä vielä voidaan korjata, on tehtävä nopeasti. Onneksi on tiedotusilmapiiri Suomessa muuttunut oikeaan suuntaan. Tapahtumat maailmassa ja myös aivan lähellä rajojamme, rajojen takana, on tuotu maamme nuorison tietoisuuteen. Rohkeammin ja aidommin kuin vuosikymmeniin erityisesti nuoriso nyt osaa ja tahtoo antaa arvon sille, mitä tämän maan itsenäisyyden saavuttamiseksi ja säilyttämiseksi on jouduttu antamaan ja uhraamaan.

Herra puhemies! Tällä viikolla tiistaina 17.9. olivat maamme kaikkien neljän veteraanijärjestön edustajat käymässä eduskunnassa. He esittivät kaikkien eduskuntaryhmien edustajille järjestöjensä ja järjestöjen jäsenten yhteisen kannanoton, vetoomuksen, jossa vakavasti kiinnittivät huomiota sotainvalidien ja muiden veteraanien asioiden huomioon ottamiseen päätettäessä vuoden 1992 valtion talousarviosta. Hartaasti toivon, että eduskuntaryhmien kansliat monistaisivat ja jakaisivat tuon kirjallisen vetoomuksen jokaisen eduskuntaryhmän jokaiselle jäsenelle. En tässä ryhdy erittelemään veteraanijärjestöjen vetoomuksessa esitettyjä asioita. Toivon, että jokainen niihin paneutuva ne tutkisi omatoimisesti.

Mutta sen jälleen kerran haluan sanoa, että enää ei saa viivytellä veteraanien asioiden hoitamisessa. Taloudellisesti vaikeinakin aikoina joidenkin asioiden tulee olla muiden edellä. Olkoon veteraanien asia eräs sellainen ylitse muiden. Aikaa on vähän. Pian on myöhäistä. Vajaa puolet sodanaikaisen kenttäarmeijamme veteraaneista on enää jäljellä. Kovin moni sotainvalidi ja muu veteraani on joutunut loppuunsa asti elämään ja asumaan kohtuuttoman niukoissa olosuhteissa. Tulisi olemaan kolkko osa kansamme historiankirjoituksessa, jos tulevat sukupolvet aikanaan joutuvat tietämään, että sotainvalidien ja muiden veteraanien asioita ei Suomen ja Suomen valtion taholta hoidettu kunniallisesti silloin, kun heitä vielä oli.

Herra puhemies! Seuraavaksi käsittelen monien mielestä, sen tiedän, ajankohtaista asiaa, joka myös omasta mielestäni on ajankohtainen.

Itsenäisyyden palauttaminen Baltian maille: Virolle, Latvialle ja Liettualle, joilta Neuvostoliitto noin 52 vuotta sitten ryöstösaaliina riisti itsenäisyyden, on osoitus Neuvostoliitossa tapahtuneista valtarakenteiden ja järjestelmien perusteellisesta muutoksesta. Baltian maiden itsenäistymistä joudutti niiden oma aktiivisuus, itsenäistymisvaatimukset, joista niitä myös rajulla väkivallan käytöllä yritettiin saada luopumaan. Mutta Baltian kansojen peräänantamattomuus ja lukuisien valtioiden myönteinen suhtautuminen johti vihdoin itsenäisyyden saavuttamiseen.

Myöntäessään itsenäisyyden Virolle, Latvialle ja Liettualle Neuvostoliiton voidaan katsoa samalla myöntäneen sen vääryyden, mikä tapah-

tui viikkoa ennen toisen maailmansodan syttymistä elokuussa 1939 Stalinin johtaman Neuvostoliiton sekä Hitlerin johtaman Saksan kesken tehdyn etupiirijakoa koskevan sopimuksen seurauksena. Siinä sopimuksessa sopijapuolet mm. katsoivat Baltian sekä Suomen kuuluvan Neuvostoliiton etupiiriin. Toisin kuin Baltian maat Suomi ei taipunut Stalinin johtaman Neuvostoliiton esittämiin aluevaatimuksiin, joihin suostuminen käytännössä olisi merkinnyt samaa, mitä tapahtui Baltiassa: miehitystä, itsenäisyyden menetystä ja kärsimyksiä koko kansalle.

Talvi- ja jatkosodan vuosina taisteleva Suomi pystyi säilyttämään maamme itsenäisenä. Se oli koko kansan taistelua maahamme valheen varjossa hyökänneitä valtavia neuvostoliittolaisia voimia vastaan. Saavutimme torjuntavoiton, mutta ryöstösaaliina Neuvostoliitto otti Suomelta Karjalan, Sallan ja Petsamon alueet. Aluemenetykset, suunnattoman suuret Neuvostoliiton vaatimat sotakorvaukset, yli 400 000 kotiseutunsa ja kotinsa menettänyttä sekä noin 86 000 kaatunutta ja noin 200 000 haavoittunutta isänmaamme puolustajaa, siinä oli vapautemme hinta.

Aluemenetykset ja sotakorvaukset Suomen kansa on kokenut kansaamme kohdistuneeksi vääryydeksi, ja tämä olisi vielä korjattavissa, jos Venäjä-Neuvostoliitto siihen suostuisi. Jos Venäjä-Neuvostoliitto nykytilanteessa ei haluaisi palauttaa maksamiamme sotakorvauksia, niin ainakin menettämämme Karjalan, Sallan sekä Petsamon alueen se voisi Suomelle palauttaa. Sitä tarkoittava ehdotus Suomen taholta tulisi mielestäni tehdä nyt, kun oikeudenmukaisuutta muistuttava hallintotapa ja menettely näyttää Venäjä-Neuvostoliitossa vakiintuvan.

Puheena olevien alueiden palauttaminen tulisi nähdäkseni hyvin merkittävällä tavalla vahvistamaan muiden suurvaltojen ja koko maailmankin luottamusta Venäjä-Neuvostoliittoa kohtaan. Suomelle ja suomalaisille Karjalan, Sallan sekä Petsamon alueiden palauttaminen tulisi merkitsemään työtä, toimeentuloa ja koko taloutemme vaurastumista.

Julkisen talouden ja koko kansantaloutemme kuntoonsaattamiseksi joudutaan ilmeisesti toteuttamaan lukuisia vastenmielisiäkin säästämis- ja supistamishankkeita. Mutta ne tulee valita viisaasti perustellen, että ne voitaisiin jotenkuten hyväksyä. Vastenmielisten ratkaisuehdotusten ohella tulisi hallituksen taholta tässä tilanteessa esittää toteutettavaksi myös jokin sellainen säästämis- ja supistamishanke, jonka kansamme enemmistö, yleinen mielipide, mielellään hyväksyisi.

Sellaiseksi säästämis- ja supistamishankkeeksi tulisi valita valtion varoista jaettava rahoitus poliittisille puolueille, puoluetuki. Mielestäni siitä voitaisiin ja tulisikin nyt luopua pysyvästi. Lukuisissa eri muodoissa tapahtunut ja tapahtuva puoluerahoitus valtion varoista poliittisille puolueille, järjestöille ja poliittiselle lehdistölle ei ole osoittautunut onnelliseksi ratkaisuksi, päinvastoin. Mitä suurempia summia valtion varoja vuosittain on puoluetukeen käytetty, sitä enemmän kansalaiset ovat alkaneet vieroksua puoluepoliittista toimintaa. Erityisen selvästi lisääntyvä puoluepoliittisen toiminnan vieroksunta, välinpitämättömyys, on näkynyt ja tuntunut mm. laimeana osanottona valtiollisiin vaaleihin. Hyvin huolestuttava piirre tässä on äänioikeutettujen nuorten vähäinen osallistuminen. Valppaasti tapahtumia seuraavat nuoret ja kansalaiset laajemminkin näkevät valtion varoilla tuetun puoluevallan kaventavan kansanvaltaa.

Eräänä osoituksena ylitsepursuavasta puoluevallan voimasta nähdään ja käsitetään puoluepoliittisin perustein tapahtuneet valinnat ja nimitykset virkoihin kuluneiden vuosien ja vuosikymmenien kuluessa.

Kun lukuisia valtion varoilla rahoitettuja järkeviäkin toimintoja nyt ja vastaisuudessa joudutaan karsimaan, olisi mielestäni nyt oikea aika luopua poliittisesta puoluetuesta sen kaikissa muodoissa. Ohjaamalla näin säästyvät varat opiskelijoiden opintotukeen voitaisiin merkittävästi rahoittaa välttämättömän ja hallitusohjelmassakin luvatun opintotukiuudistuksen toteuttamista kokonaisuudessaan.

Nyt käytävän keskustelun aikana on muutamissa puheenvuoroissa kiivaasti arvosteltu niiden 60 torjuntahävittäjän ja muutaman harjoitushävittäjän hankintasuunnitelmaa, joista on maininta ja vähäinen alkurahoitus merkitty ensi vuoden talousarvioehdotukseen. Mielestäni kevytmielisyyttä, ellei täydellistä tietämättömyyttä edustavat eduskunnassa esitetyt puheet siitä, että Suomi muka voisi hankkia maanpuolustustoimenpiteet ostopalveluina, jolloin vältyttäisiin oman armeijamme varustamiselta ja nyt myös ajankohtaiselta torjuntahävittäjähankinnalta. Sellaisten puheenvuorojen käyttäjille ja muillekin torjuntahävittäjähankintaa vastustaville haluan sanoa, että kysykää, kun ette tiedä. Kysykää vaikkapa sotiemme veteraaneilta, onko torjuntahävittäjähankinta heidän mielestään tarpeellinen. Vastauksen tiedän.

Edelleen elämme levottomassa maailmassa. Useita sotia on käynnissä parhaillaankin. Myös Euroopassa soditaan. Miljoona-armeijat ovat valmiina toimintaan. Armeijoiden iskuvoima ja aseistuksen tulivoima vieläkin kasvaa liennytyspuheista huolimatta. Varttuneempi aikuisväki tietää ja tuntee, mitä on ryhtyä taistellen puolustamaan isänmaan itsenäisyyttä puutteellisesti varustettuna. Siitä on itsellänikin omakohtaisia kokemuksia.

Itsenäisyydestämme on jouduttu antamaan kalliit uhrit ja lunnaat. Sen vuoksi se on arvokas, niin arvokas, ettei sen puolustamista tarvittaessa ole varaa vähätellä. Onneksi maamme nuorison maanpuolustustahto on korkea. Itsenäisyytemme suojaamiseksi tarvittava ja kansainvälisistä sopimuksista johtuvista velvollisuuksistamme aiheutuva ehdotus torjuntahävittäjähankinnasta on em. taustoja vasten asetettuna ja arvioituna välttämätön. Se on myös hyvin kohtuullinen, kun tiedetään, että hankinta perustuu täydellisiin vastaostoihin, mikä tulee merkitsemään työtä ja toimeentuloa suurelle joukolle suomalaisia.

Kaiken kaikkiaan se, mitä Suomessa käytetään puolustusmenoihin, on jopa vähiten verrattuna muihin maihin. Itse meidän on pidettävä huolta siitä, että maanpuolustuksemme materiaaliset voimavarat ovat riittävät. Ei siitä mikään muu maa tule huolta pitämään. Edessämme olevaa torjuntahävittäjähankintaa pidän pikemminkin alimitoitettuna, mutta kuitenkin minimihankintana sen hyväksyn.

Lopuksi haluan muistuttaa vastustajille ja vähättelijöille, että heidän kannattaisi selvittää, kuinka on käynyt niiden monien maiden itsenäisyyden, jotka ovat laiminlyöneet maanpuolustuksensa. Se on vaarallista. Sen takia jopa maailmanrauha on järkkynyt, esimerkkitapauksen mainitakseni viimeksi silloin, kun valmistautumaton ja varustautumaton Kuwait hetkessä miehitettiin hyökkääjävaltion toimesta elokuussa 1990.

P u h e m i e s : Asian käsittely keskeytetään.

Poistoja päiväjärjestyksestä

P u h e m i e s : Päiväjärjestyksestä poistetaan 2)—15) asia.

P u h e m i e s : Eduskunnan seuraava täysistunto on tänään torstaina kello 13.

Täysistunto lopetetaan torstaina 19 päivänä syyskuuta kello 1.59.

Pöytäkirjan vakuudeksi:

Erkki Ketola